

ADOLF • HITLER

MIN • KAMP

ADOLF HITLER

MIN KAMP

FULLSTENDIG UTGAVE
I TO BIND

FØRSTE BIND
ET OPPGJØR

J. M. STENERSENS FORLAG
OSLO 1941

Adolf Hitler.

INNHOLD

Forord	7
Tilegnelse	9
I. I barndomshjemmet	13
II. Lære- og lidelsesår i Wien	27
III. Alminnelige betraktninger fra min wienertid	71
IV. München	125
V. Verdenskrigen	152
VI. Krigspropaganda	169
VII. Revolusjonen	179
VIII. Min første tid som politiker	197
IX. «Det tyske arbeiderparti»	206
X. Årsakene til sammenbruddet	214
XI. Folk og rase	269
XII. Det nasjonalsosialistiske tyske arbeiderparti i sin første utviklingstid	315

Godkjent utgave for Norge av
MEIN KAMPF
etter overenskomst med forlaget
Frz. Eher Nachf. G.m.b.H., München
ved Eberhard Günther Kern.

Trykt i Norge
Reistad & Sønns Boktrykkeri
Oslo

FORORD

Den 1. april 1924 var den første dag av min festningsarrest i Landsberg am Lech, som jeg skulle sone etter en dom avsagt av Folkedomstolen i München samme dag.

Dette gav meg, etter år i uavbrutt arbeid, for første gang høve til å ta fatt på et verk som mange krevde av meg, og som jeg selv følte var tjenlig for vår rørsle. Jeg tok meg derfor fore i to bind både å klarlegge målene for vår rørsle og å gi et bilde av utviklingen. Av den er det mer å lære enn av en hvilken som helst rent doktrinær avhandling.

På samme tid fikk jeg også høve til å legge fram min egen utvikling så langt dette er påkrevd, skal en kunne forstå både første og annet bind, og til å slå en pel gjennom de ondskapsfulle legendene som jødepressen har laget om meg.

Jeg skriver ikke dette verket for fremmede, men for de tilhengerne av rørsla som med sitt hjerte hører den til og som nå hiker etter større klarhet i sine tanker.

Jeg vet det er tyngre å vinne menneskene ved det skrevne ord enn ved det talte, og at enhver stor rørsle i verden kan takke de store talere for sin vekst og ikke de store skribenter.

Men for at en lære skal kunne bæres fram jevnt og ens over hele linjen, må dens grunnsetninger skrives ned for alltid. Dette skal disse to bind tjene som byggsteiner til. Jeg legger dem til det felles verk.

Landsberg am Lech,
Festningsarresten.

FORFATTEREN.

Den 9. november 1923, om ettermiddagen kl. 12,30, falt foran
Feldhernhalle og på gårdsplassen til det tidligere krigsmini-
sterium følgende menn i usvikelig tro på sitt folks gjenreisning:

Alfarth, Felix, kjøpmann, født 5. juli 1901.
Bauriedl, Andreas, hattemaker, født 4. mai 1879.
Casella, Theodor, bankmann, født 8. august 1900.
Ehrlich, Wilhelm, bankmann, født 19. august 1894.
Faust, Martin, bankmann, født 27. januar 1901.
Hechenberger, Anton, smed, født 28. september 1902.
Körner, Oskar, kjøpmann, født 4. januar 1875.
Kuhn, Karl, overkelner, født 26. juli 1897.
Laforce, Karl, stud. ing., født 28. oktober 1904.
Neubauer, Kurt, tjener, født 27. mars 1899.
Pape, Claus von, kjøpmann, født 16. august 1904.
Pfordien, Theodor von der, dommer ved overretten,
født 14. mai 1873.
Rickmers, Joh., fhv. rittmester, født 7. mai 1881.
Scheubner-Richter, Max Erwin von, dr. ing., f. 9. jan. 1884.
Stransky, Lorenz, Ritter von, ingeniør, født 14. mars 1899.
Wolf, Wilhelm, kjøpmann, født 19. oktober 1898.

Såkalte nasjonale myndigheter nektet å la de døde helter
få hvile i en felles grav.

Jeg tilegner dem, til felles minne om dem, det første bindet
av dette verket. Måtte de som dets blodvitner alltid være en
lysets kilde for tilhengerne av vår rørsle på veien framover.

Landsberg am Lech, Festningsarresten, 16. oktober 1924.

ADOLF HITLER.

FØRSTE BIND:
ET OPPGJØR

I BARNDOMSHJEMMET

I dag står det for meg som en lykkelig skjebne at jeg ble født nettopp i Braunau ved Inn. Denne lille byen ligger jo ved grensen mellom de to tyske statene som iallfall vi yngre ser det som en livsoppgave å forene igjen, en livsoppgave som vi må sette alt inn på å gjennomføre.

Tysk-Østerrike må tilbake til det store tyske moderland, og slett ikke bare ut fra økonomiske vurderinger. Selv om denne foreningen, økonomisk sett, ikke var stort verd, ja kanskje til skade, så måtte den likevel finne sted. *Folk av samme blod hører til i samme rike.* Det tyske folk har ingen moralsk rett til kolonipolitisk virksomhet, så lenge det ikke greier å samle sine egne sønner i en felles stat. Først når den siste tysker lever innenfor rikets grenser, og landet ikke lenger kan sikre ham det daglige brød, gir folkets nød den moralske rett til å skaffe seg fremmed jord og grunn. Sverdet er da plog, og av krigens tårer blir det daglig brød for etterslekten. Derfor står denne lille grensebyen for meg som symbolet på en stor oppgave. Men også ellers rager den manende fram i nutiden. For vel hundre år siden ble det forunt denne vesle avkroken å bli innskrevet for alltid, iallfall i den tyske histories annaler. Dengang var den skueplass for en tragedie som grep hele den tyske nasjon. På den tid da vårt fedreland lå nede, falt i denne byen nyrnbergeren Johannes Palm for det Tyskland som han også i ulykken elsket inderlig; han var en jevn, borgerlig bokhandler, forstokket «nasjonalist» og franskhater. Hardnakket hadde han nektet å navngi sine medskyldige, eller rettere sagt hovedmen-

nene. På samme måte som Leo Schlageter. Som denne ble han forrådt av en representant for regjeringen og utlevert til franskmennene. Det var en politimester fra Augsburg som skaffet seg dette sorgelige ry, og som på den måten ble et forbilde for de nye tyske myndigheter i herr Seve-rings rike.

I denne lille byen ved Inn, som strålene av tysk mar-tyrium har gylt, og som var bayersk av blod, men hadde østerriksk styre, bodde mine foreldre i slutten av åtti-årene. Far var en pliktoppfyllende statstjenestemann, mor gikk helt opp i sitt husarbeid, og først og fremst omfattet hun oss barn med en kjærlighet og omsorg som aldri svik-tet. Jeg husker ikke stort fra den tiden, for bare noen år senere måtte far igjen forlate den lille grensebyen han var blitt så glad i, og flyttet lenger nedover Inn-dalen for å overta en stilling i Passau, altså i selve Tyskland.

Men en østerriksk tolltjenestemanns lodd var dengang svært ofte å leve på flyttfot. Kort tid etter kom far til Linz, og der gikk han til slutt av med pensjon. Men noen hvile ble det ikke for den gamle herre likevel. Han var sønn til en fattig husmann, og det var ikke første gang han ikke kunne holde seg i ro hjemme. Før han hadde fylt tretten år, pakket gutten ryggsekken og løp hjemmefra, bort fra skoggrenda. Enda bygdefolk med «erfaring» hadde frarådet det, vandret han til Wien for å lære et håndverk. Dette var i 1850-årene. Det var hardt å gi seg av sted på veien til det uvisse med tre gyllden i lommen. Da tretten-åringen ble sytten, tok han svenneprøven, men fornøyd var han ikke enda. Snarere tvert om. I den lange tid nøden og elendigheten varte, modnet en beslutning i ham, at han skulle oppgi håndverket for å bli noe mer. Den fattige landsbyguttten hadde en gang regnet presten for toppen av alt et menneske kan drive det til, men i storbyen ble hori-sonten videre, nå var det statstjenestemannen han så fram til. Med all den seighet som finnes i et barn som er blitt tidlig «gammel» av nød ogagg, satte syttenåringen seg i hodet at det skulle han bli — og han ble statstjeneste-mann. Det gikk nesten 23 år, tror jeg, før målet var nådd. Nå så det også ut til at grunnlaget var til stede for at den fattige gutten kunne oppfylle det løfte han en gang hadde

gitt seg selv, ikke å vende tilbake igjen til sin kjære fedrenebygd før han hadde blitt til noe.

Nå var målet nådd. Men hjemme kunne ingen lenger huske den vesle gutten fra før, og for ham selv var lands-byen blitt fremmed.

Da han til slutt, seks og femti år gammel, gikk av med pensjon, ville han ikke holdt ut en eneste dag å drive dank. Han kjøpte en gård i nærheten av den lille handels-plassen Lambach i Øvre Østerrike, drev den, og slik vendte han i kretslopet av et langt, arbeidsomt liv igjen tilbake til ættens utspring.

På den tiden må nok de første idealer ha fornet seg i mitt sinn. Alt dette friluftslivet, den lange skoleveien og særlig samkvemmet med robuste guttunger som ofte gjorde mor urolig, fikk meg til å bli alt annet enn en stuengris. Enda jeg dengang snaudd gjorde meg alvorlige tanker om mitt fremtidige kall i livet, så var det likevel på forhånd klart at mine tilbøyeligheter slett ikke gikk i samme retning som min fars livsløp. Jeg tror at mine talegaver alt den-gang ble øvd opp ved mer eller mindre dyptgående disku-sjoner med kameratene. Jeg var blitt til en liten gutte-høvding som var lærenem og fikk skolelærdommen svært godt inn, men ellers var nokså vanskelig å behandle. Da jeg i fritiden fikk sangundervisning i Lambachs domkor, hadde jeg gang på gang det beste høve til å beruse meg i all praktken på de strålende kirkefestene. Hva var mer naturlig enn at abbeden ble det høye ideal for meg, som den lille landsbypresten hadde vært det for far. En stund var han det iallfall. Men da min kjære far av nokså naturlige grunner ikke satte sånn pris på sin stridslystne sønns talegaver at han kunne trekke særlig gunstige slut-ninger for hans fremtid, hadde han selvsagt heller ikke lett for å forstå slike ungdomstanker. Han har nok sett med uro på denne spiltelse i sønnens natur.

Denne forbigående lyst til å slå inn på den geistlige bane gikk også snart over for å gi plass for fremtidshåp som lå bedre til rette for mitt lynne. Ved å gjennomstøve fars boksamling hadde jeg kommet over forskjellige bøker med militært innhold, blant annet en folkeutgave av den tysk-franske krig i 1870—1871. Det var to bind av et illustrert

tidsskrift fra den tiden, som skulle bli min yndlingslesning nå. Snart var den store heltkamp blitt den største indre opplevelse for meg. Fra nå av svermet jeg mer og mer for alt som på et eller annet vis hadde med krig eller soldater å gjøre.

Men også ellers fikk dette betydning for meg. For første gang spurte jeg meg, enda riktignok uklart, om det var noen forskjell, og i tilfelle hva slags forskjell, på de tyskerne som kjempet i de slagene, og på de andre? Hvorfor kjempet ikke også Østerrike med i den krigen, hvorfor ikke far og alle de andre med ham?

Er vi ikke liksa tyske som de andre?

Hører vi ikke sammen? Dette problemet tok for første gang til å gnage i min lille guttehode. Jeg stilte forsiktige spørsmål, og med agg i sinnet måtte jeg høre at ikke alle tyskere var så heldige å høre til Bismarcks rike. Jeg kunne ikke forstå det.

*

Jeg skulle studere.

Av hele min måte å være på og enda mer av mitt lynne trodde far å kunne slutte seg til at latinskolen ville stå i rak motsetning til mine anlegg. Realskolen passet bedre, trodde han. Særlig ble han styrket i denne oppfatningen av mine utpregede anlegg for tegning, et fag som etter hans mening ble forsømt i de østerrikske gymnasier. Men kanskje hadde også hans eget tunge yrke noe å si her og fikk ham til å sette det humanistiske studium mindre høyt, det var upraktisk etter hans syn på tingene. Hovedsaken var imidlertid at han fant det helt naturlig at hans sønn skulle bli statsjensstemann som han selv, ja *måtte* bli det. Etter hans triste ungdom var det bare rimelig at det han senere nådde, måtte se så mye større ut, det var jo dessuten noe han bare hadde seg selv og sin egen jernflid og arbeidskraft å takke for. Han var stolt av at han hadde arbeidd seg opp, og håpet han kunne hjelpe sin sønn til å bli det samme som han selv var, om mulig enda mer, naturligvis, så mye mer som han ved sitt eget strev

somme liv var blitt i stand til å gjøre det lettere for sønnen å drive det til noe.

Han kunne jo umulig tenke seg at det som for ham var blitt livets innhold, ikke skulle bli tatt imot. Derfor var fars avgjerd enkel, fast og for ham helt selvfølgelig. Men det ville også for hans natur som i et helt livs bitre kamp for tilværet var blitt egenmektig, vært aldeles utålelig om han skulle overlate den endelige avgjørelse i slike ting til gutten selv, som i hans øyne ikke hadde noen erfaring og følgelig ikke noe ansvar. Det ville også være ansvarsøst med tanke på hans fremtid å vise svakhet her i utøvelsen av den faderlige myndighet som tilkom ham, og var stikk imot hele hans oppfatning av plikt.

Og allikevel skulle det gå annerledes.

For første gang i mitt liv ble jeg, som dengang knapt var elleve år gammel, nødt til å sette meg opp mot far. Og var han hard og streng når det gjaldt å sette igjen som det han hadde satt seg i hodet, så var sønnen sta og stridig og satte seg mot en tanke han ikke likte.

Jeg ville ikke bli statsjensstemann.

Hverken godsnaak eller «alvorlige» forestillinger kunne rikke min motstand. Jeg ville ikke bli statsjensstemann, nei og etter nei. Det nyttet ikke å prøve å vekke min lyst til dette yrke med fortellinger fra fars eget liv, det hadde stikk motsatt virkning. Jeg ble ille ved av kjedsomhet ved tanken på at jeg en gang skulle sitte på et kontor og være ufri mann: ikke være herre over min egen tid. men nødt til å tvinge innholdet av et helt liv inn i formulærer som skulle utfylles.

Hva slags tanker kunne nå også dette vekke hos en gutt som var alt annet enn nettopp «snill» i den gjengse betydning av ordet. Det som skulle læres på skolen falt meg så latterlig lett, så jeg var mer ute enn inne. Når mine politiske motstandere i dag med elskverdig oppmerksomhet gjennomroter mitt liv helt tilbake til denne tidlige ungdom for til slutt lettet å slå fast for noen ufordragelige streker denne «Hitler» fant på alt i guttedagene, så takker jeg himmelen for at den på det vis ennå har minner å gi meg om denne lykkelige tid. Skog og mark var dengang fectesalen der all strid og krangel ble gjort opp.

At jeg nå gikk på realskolen gjorde ikke noen forandring i det.

Men nå måtte riktignok en ny strid bli utkjempet.

Så lenge det bare var min prinsipielle ulyst til å bli tjenestemann som stod imot fars planer om å få meg inn i statstjenesten, var konflikten lett å greie. Så lenge kunne jeg også holde tilbake litt av det jeg innerst inne mente, jeg behøvde jo ikke støtt komme med innvendinger. Jeg trengte ikke annet for å bli rolig enn mitt eget faste vedtak at statstjenestemann ville jeg ikke bli. Det var helt sikkert. Men vanskeligere ble det da min egen plan gikk stikk imot fars. Jeg var ikke mer enn tolv år da det hendte. Hvor dan det gikk til, vet jeg ikke selv, men en dag ble jeg klar over at jeg ville bli maler, kunstmaler. At jeg hadde anlegg for tegning var jo en kjensgjerning, det var også en av grunnene til at far sendte meg på realskolen, men ikke et øyeblikk falt det ham inn å la meg gå den veien. Tvert imot. Da jeg igjen hadde satt meg imot fars yndlings tanke, og han første gang spurte meg hva jeg selv hadde lyst til å bli, plumpet jeg rett ut med det. Far ble først måløs.

«Maler? Kunstmaler?»

Han trodde ikke jeg var riktig vel bevart, trodde kanskje han hadde hørt feil eller misforstått. Men da han ble fullt klar over hva jeg mente, og særlig da han merket hvor alvorlig jeg mente det, satte han seg imot det med hele den viljestyrke han rådde over. Han avgjorde saken helt enkelt, det var ikke engang spørsmål om jeg virkelig hadde evner i den retning.

«Kunstmaler, nei aldri, så lenge jeg lever.» Men da nå hans sønn foruten andre egenskaper vel også hadde arvet en lignende stahet, så kom også et lignende svar tilbake. Bare meningen var selvfølgelig akkurat omvendt.

Og der stod vi på hver vår side. Far gav ikke slipp på sitt «aldri», og jeg forsterket mitt «trass i alt».

Det kom nå ikke noe særlig hyggelig ut av det. Den gamle herre ble bitter, og jeg også, så glad som jeg var i ham. Far frabad seg at jeg gjorde meg noe som helst håp om at jeg noensinne skulle bli utdannet til maler. Jeg

på min side gikk et skritt videre og sa at jeg da overhodet ikke ville lære noenting. Da jeg naturligvis trakk det korteste strå med den slags uttalelser, og far belaget seg på å sette sin vilje igjennom med hard hånd, tidde jeg fra nå av stille, men satte min trusel om i virkelighet. Jeg trodde at når far først så at jeg ikke gjorde fremskritt på realskolen, så ville han med eller mot sin vilje la meg få den lykke jeg drømte om.

Jeg vet ikke om min beregning kunne ha slått til. Forlopig var det bare én ting som stod fast, og det var de dårlige resultatene jeg oppnådde på skolen. Det jeg hadde moro av, lærte jeg, mest sånt som jeg tenkte jeg senere ville få bruk for som maler. Det jeg mente jeg ikke hadde noe bruk for eller som jeg i det hele tatt ikke brydde meg om, saboterte jeg fullstendig. Mine vitnesbyrd fra den tiden viser alltid ytterligheter i begge retninger, alt etter som jeg likte faget. Ved siden av «rosverdig» og «utmærket» «måtelig» eller tilmed «ikke tilfredsstillende». Mine beste fag var geografi og framfor alt verdenshistorie. Det var mine yndlingsfag; der stod jeg langt foran de andre i klassen.

Når jeg nå så mange år etter ser tilbake på den tiden, så er det to ting som står for meg som særlig betydningsfulle:

For det første: *jeg ble nasjonalist.*

For det annet: *jeg lærte å forstå og fatte historiens mening.*

Det gamle Østerrike var en «nasjonalitetsstat».

Innbyggerne i Det tyske rike skjønte i grunnen ikke, dengang iallfall, hva dette i en slik stat kan ha å si for den enkeltes daglige liv. Etter den heltemodige hærs vidunderlige seierstog i den fransk-tyske krig hadde man litt etter litt kommet på avstand fra tyskerne i utlandet, til dels satte man ikke lenger pris på dem, var kanskje heller ikke i stand til det lenger. Særlig når det gjaldt tysk-østerrikerne, forvekslet man altfor lett det forkomne dynastiet med selve det kjernesunne folket.

Folk forstod ikke at dersom tyskeren i Østerrike ikke hadde vært av fullgodt blod, ville han aldri hatt kraft til i den grad å sette sitt preg på denne staten med 52 millio-

ner innbyggere, at man i Tyskland tilmed hadde fått det gale inntrykket at Østerrike var en tysk stat. En meningsløshet som fikk alvorlige følger, men likevel er et strålende vitnesbyrd for de ti millioner Ostmark-tyskere. Det var bare noen ganske få rikstyskere som kjente noe til deres stadige, hårdnakkete kamp for tysk språk, tysk skole og tysk egenart. I dag da disse sørgelige nødsår er tvunget på mange millioner av vårt folk som må leve utenfor riket, og som under fremmed åk drømmer om det felles fedreland og i lengsel etter det kjemper for i hvert fall å verne om sin hellige rett til sitt morsmål, først i dag innser man i videre kretser hva det vil si å måtte kjempe for sin nasjonale egenart. Nå kan det hende at en eller annen også kan vurdere hvor sterkt tyskerne stod i Rikets gamle Ostmark. Henvist til seg selv verget de i århundrer riket først mot øst, for siden i en opprivende småkrig å holde den tyske språkgrense i en tid da riket nok interesserte seg for kolonier, men ikke for sitt eget kjøtt og blod utenfor riket. Som alltid og overalt der det blir kjempet, fantes det også i språkkampen i det gamle Østerrike tre grupper: *de stridende, de lunkne og forræderne*.

Alt på skolen tok de til å skille seg ut. For det er det å merke ved all språkstrid, at bølgen den lager kanskje med størst kraft skyller mot skolen, drivhuset for neste generasjon. Det er om barnet denne kampen blir ført og den første appell i striden blir rettet til barnet:

«Tyske gutt, glem ikke at du er tysker!» og «Jente, husk på at du skal bli en tysk mor!»

Den som kjenner de unges sinn, vil kunne forstå at nettopp de lytter til et slikt kamprop med den største fryd. I hundrevis av former fører de så denne striden. De har sin egen måte og sine egne våpen. De nekter å synge sanger som ikke har tysk preg, og svermer dess mer for tysk heltestorhet, dess mer en prøver å holde dem borte fra den; de sparer på slikerier for å gi sin lille skjerv til de voksnes kamp; de er utrolig lydhøre overfor læreren som er ikke-tysk innstilt, og oppsetsige også; de bærer sine egne forbudte nasjonalitetsmerker og er lykkelige når

de får straff for det, ja tilmed pryl. De er altså i det små et naturtro speilbilde av de store, bare ofte med bedre og ærligere sinnelag.

Jeg var forholdsvis ung da også jeg i sin tid fikk høve til å være med i det gamle Østerrikes nasjonalitetskamp. Det ble dengang holdt innsamling til Südmark-sambandet og Skolelaget, folk viste sin innstilling med kornblomster og svart-rød-gule farger, hilste med «Heil», og trass i advarsel og straff stemte de i med «Deutschland über alles» istedenfor keisersangen. Derved ble gutten politisk trenet i en alder da en som hører til i en såkalt nasjonalstat, stort sett ikke kjenner mer av sin nasjonalitet enn språket. At jeg alt dengang ikke hørte til de lunkne, sier seg selv. På kort tid ble jeg en fanatisk «tysk-nasjonal»; det er riktignok ikke identisk med det nuværende partibegrep.

Jeg utviklet meg svært fort i denne retningen, slik at jeg alt i femtenårsalderen nådde fram til å forstå forskjellen mellom den dynastiske «*patriotisme*» og folkets «*nasjonalisme*»; alt dengang godtok jeg bare den siste.

Den som aldri har brydd seg med å studere de indre forhold i Habsburg-monarkiet, vil kanskje finne en slik utvikling litt uklár. Allerede skolens undervisning i verdenshistorie måtte i denne staten legge spiren til en slik utvikling, for det finnes jo nesten ikke noen særegen østerriksk historie. Denne stats skjebne er så nær knyttet til hele Tysklands liv og vekst at en slett ikke kan tenke å dele historien i en tysk og en østerriksk. Ja, da Tyskland til slutt tok til å bli kløyyd i to maktområder, ble selve denne kløyying innholdet i den tyske historie.

De keiserinsignier fra fordums riksherlighet som er oppbevart i Wien, synes å virke videre med forunderlig trolldoms-makt som tegn på et evig fellesskap.

Det enstemmige ropet fra det tysk-østerrikske folk, på forening med moderlandet, dengang Habsburg-monarkiet brøt sammen, var jo bare et utslag av en lengsel hos hele folket — hjem til den fedrene arme de aldri hadde glemt. Men dette hadde en ikke kunnet forstå om ikke den enkelte østerrikskers opplæring i historie hadde vakt en slik almen lengsel. Den er en brønn som aldri blir tom, og som, tvers gjennom øyeblikkets vellevnet, med sine min-

ner om det svunne vil hviske sakte og manende om det nye som kommer, særlig i tider da fortiden blir glemt.

Også i dag er det mye å si på undervisningen i verdenshistorie i de såkalte middelskoler. Få lærere skjønner at hensikten med historieundervisningen slett ikke er å pugge utenat og lire av seg årstall og hendinger, at det slett ikke kommer an på om eleven vet nøyaktig når det og det slaget stod, den og den hærforen ble født, eller tilmed den og den, som oftest svært ubetydelige monark fikk sine forgjengeres krone på sitt hode. Nei, ved Gud, slikt har svært lite å si.

Å «lære» historie, det er å søke og finne de krefter som har vært årsaken til de resultater vi siden ser for våre øyne som historiske hendinger.

Kunsten å lese og lære er her også: å merke seg *det vesentlige, glemme det uvesentlige*.

Det ble kanskje avgjørende for mitt fremtidige liv at jeg nettopp i historie var så heldig å få en lærer som forstod som få å la dette synspunkt bli enerådende i undervisningen og leksehøringen. Dette kravet var legemlig gjort på en ideell måte hos den lektor jeg hadde ved realskolen i Linz, dr. Leopold Pötsch. Han var en gammel herre med et vennlig, men likevel bestemt vesen, som særlig med sin glimrende veltalenhet greidde ikke bare å fengsle oss, men virkelig å rive oss med. Jeg blir ennå rørt ved tanken på den gråhårete mann som ofte med sin ildfulle fremstilling fikk oss til å glemme nutiden, trollet oss tilbake til forgangne tider, og ut fra årtusenenes tåkeslør gjorde den tørre historiske overlevering til lyslevende virkelighet. Så vi ofte satt helt oppglødd eller rørt til tårer.

Mitt hell å få en slik lærer var så mye større fordi han forstod å kaste nutidens lys over fortiden, og å trekke konsekvenser av fortiden for nutiden av den. Slik fikk han oss, mer enn noen annen, til å forstå de aktuelle problemer som dengang opptok oss. Vår barnslige nasjonale fanatisme ble for ham et middel til å oppdra oss, da han svært ofte appellerte til den nasjonale ærestølelse og ordnet på den måten fortære opp blant oss villstyringer enn det ville vært mulig med andre midler.

Denne læreren gjorde historie til yndlingsfaget mitt. Han fikk meg også, sikkert uten å ville det, til alt dengang å bli en ung revolusjonær.

Hvem kunne vel studere tysk historie med en slik lærer uten å bli fiende av den staten som ved sitt fyrstehus hadde så uheldig innflytelse på nasjonens skjebne?

Og hvem kunne vel enda huse troskap mot et keiserdynasti som i fortid og nutid om og om igjen forrådte det tyske folks tarv bare for sin egen usle fordel?

Visste vi ikke alt i guttedagene at denne østerrikske staten ikke hadde noe til overs for oss tyskere, ja i det hele tatt slett ikke kunne ha det?

Det historiske kjennskap vi fikk til alt huset Habsburg hadde gjort, ble ytterligere styrket av det vi daglig opplevde. I nord og sør at den fremmede gift seg inn i vårt folkelegeme, og det var lett å se at selv Wien ble mindre og mindre en tysk by. Det erkeheretugelige hus foretrakk tsjekkisk hver gang det bare var høve til det, og det var den evige rettferds og den ubønnhørlige gjengjeldelsesgudinne som hadde en finger med i spillet da erkeherzog Franz Ferdinand, den østerrikske tyskdømmens dødsfiende, falt for nettopp de kuler han selv hadde hjulpet til med å støpe. Han var jo selv den høye beskytter for slaveringen av Østerrike, den som gikk ut fra høyeste hold.

De byrder som ble lagt på det tyske folk, var uhyre; de blodige offer og skatteplyndringen var helt uhørt, og likevel måtte enhver som ikke var stokkblind, forstå at alt dette ikke ville være til noen nytte. Det som pinte oss mest, var den kjensgjerning at hele systemet ble moralsk støttet ved forbundet med Tyskland. På den måten fikk den langsomme utrydding av tyskdømmen i det gamle markiet liksom en slags sanksjon fra Tyskland selv. Habsburgernes hykleri som utad skulle gi det skinn av at Østerrike enda var en tysk stat, fikk hatet mot dette hus til å slå ut i lys lue, og økte for hver dag som gikk, hele folkets forakt.

Bare i selve riket så de alt dengang alene «kalte» ingenting til alt dette. Som slått med blindhet vandret de ved siden av et lik og tok selve forråtnelsesprosessen som tegn på «nytt» liv.

I det unge rikes ulykksalige forbindelse med den østerrikske skinnstat lå spiren, ikke bare til den senere verdenskrig, men også til sammenbruddet.

Jeg vil framover i denne boka komme til å måtte ta opp dette problemet til grundig behandling. Det er foreløpig nok å slå fast at jeg egentlig alt i min tidligste ungdom kom til en overbevisning som aldri mer forlot meg, men bare ble ytterligere utdypet:

At Østerrike gikk til grunne var forutsetningen for at tyskdommen kunne sikres; videre: nasjonalkjensle er på ingen måte identisk med dynastisk patriotisme; og framfor alt: det erkeheretugelige habsburgske hus var bestemt til å bli den tyske nasjons ulykke.

Jeg hadde alt dengang trukket konsekvensene av denne erkjennelse: varm kjærlighet til mitt tysk-østerrikske hjem, dypt hat til den østerrikske stat.

•

Den form for historisk tenkning som jeg lærte på skolen, har senere aldri forlatt meg. Verdenshistorie ble for meg mer og mer en uuttømmelig kilde til forståelse av øyeblikkets historiske gjerning, altså av politikk. Jeg vil ikke «lære» den, men «den skal være min lærer».

Var jeg tidlig blitt en «revolusjonær», politisk sett, så ble jeg det ikke mindre tidlig når det gjaldt kunst.

Den østerrikske fylkeshovedstad hadde dengang et teater som etter omstendighetene slett ikke var så verst. Så å si alt mulig ble spilt. Der så jeg tolv år gammel for første gang «Wilhelm Tell», få måneder senere den første opera i mitt liv: «Lohengrin». Jeg ble med én gang sterkt grepet. Min ungdommelige begeistring for Bayreuth-mesteren kjente ingen grenser. Gang på gang drog den meg til hans verker, og nå føler jeg det som en særlig lykke at den beskjedne provinsoppførelse åpnet muligheter for meg for en senere stigning.

Alt dette gjorde sitt til å styrke min inderlige uvilje mot den løpebane far hadde valt for meg, særlig etter at jeg var kommet over slyngelalderen (som ikke gikk helt smerte-fritt for seg). Jeg kom mer og mer til at jeg aldri ville bli

lykkelig som statstjenestemann. Da de nå også på realskolen mente jeg hadde anlegg for tegning, visste jeg ennå sikrere hva jeg ville.

Hverken trusler eller bønnen kunne nå gjøre noe fra eller til.

Jeg ville bli maler, og ingen makt i verden skulle få meg til å bli statstjenestemann.

Det eiendommelige var bare at etter som jeg ble eldre, fikk jeg mer og mer interesse for bygningskunst.

Jeg tok det dengang for en naturlig supplering av mitt anlegg for maling, og var glad over at min kunstneriske ramme ble utvidet.

At det skulle komme til å gå helt annerledes, ante jeg ikke da.

•

Men spørsmålet om hva jeg skulle bli, kom til en fortere avgjørelse enn jeg hadde ventet. Da jeg var tretten år, mistet jeg helt plutselig min far. Et slaganfall ramte den enda robuste mann, endte hans jordeliv uten smerte og lot oss tilbake i dyp sorg. Det som han mest hadde hiket etter, å hjelpe sin sønn fram til en livsstilling så han skulle bli spart for hans egen bitre kamp for å bli til noe, syntes nok dengang ikke å ha lyktes for ham. Men enda det var helt ubevisst, la han spiren til en fremtid som hverken han eller jeg dengang hadde kunnet fatte.

I den første tiden ble det ingen forandringer i det ytre.

Mor syntes vel hun hadde plikt til som far hadde ønsket det, å la meg få utdanne meg videre, altså å forberede meg til statstjenestemanns-karriøren. Selv var jeg mer enn noensinne sikker på at jeg under ingen omstendigheter ville bli statstjenestemann. Etter som middelskolens lære-stoff og undervisning fjernet seg fra mitt ideal, ble jeg mer og mer likeglad. Da kom en sykdom meg plutselig til hjelp og avgjorde på få uker min fremtid, og det stadige strids-spørsmålet i barndomshjemmet. Min alvorlige lungelidelse fikk legen til inntrengende å be mor oppgi den tanken at jeg noensinne skulle settes på et kontor. Og jeg måtte være borte fra skolen minst et år. Det som jeg så lenge i

mitt stille sinn hadde drømt om, som jeg alltid hadde kjempet for, var nå ved at dette hendte blitt til virkelighet nesten av seg selv.

På grunn av sykdommen gikk mor endelig med på å ta meg ut av realskolen og senere å la meg begynne på akademiet.

Det var så lykkelige dager at jeg syntes det var som en skjønn drøm; og bare en drøm skulle det også bli. To år senere gjorde mors død en brå slutt på alle de vakre planer. Hun døde etter en lang, smertefull sykdom, som helt fra først av gav lite håp om at hun skulle bli frisk igjen. Og likevel var det et fryktelig slag for meg. Far hadde jeg hatt stor aktelse for, men mor hadde jeg også vært inderlig glad i.

Nøden og den harde virkelighet tvang meg nå til å ta en fort avgjørelse. Det lille som var igjen etter far var nesten alt sammen gått med under mors sykdom; den offentlige undersøkelse jeg fikk som foreldreløs, var ikke nok til maten engang, så jeg ble nødt til å tjene mitt brød selv, på en eller annen måte.

Med en liten koffert i hendene med klær og undertøy, og en urokkelig vilje i hjertet, drog jeg så til Wien. Det som femti år i forveien hadde lyktes for far, håpet jeg også å fravriste skjebnen; jeg også ville «bli noe», men absolutt ikke — statstjenestemann.

II

LÆRE- OG LIDELSE SAR I WIEN

Da mor døde, var min skjebne alt avgjort i én retning.

I de siste pinefulle månedene hun levde, reiste jeg til Wien for å avlegge opptagelsesprøve ved akademiet. Utstyrt med en tykk pakke med tegninger hadde jeg gått meg i vei i den sikre tro at jeg ville klare prøven lekende lett. På realskolen var jeg uten sammenligning den flinkeste i klassen til å tegne; siden den tid hadde evnen utviklet seg enda mer, slik at jeg var fornøyd med meg selv og stolt og lykkelig håpet det beste.

En eneste ting gjorde fremtiden mang en gang uklar; det anlegget jeg hadde for maling så ut til å bli overtruffet av mitt talent for å tegne, særlig på nesten alle områder av arkitekturen. Dessuten ble jeg i og for seg mer og mer interessert i bygningskunst. Og interessen ble enda større etter at jeg knapt seksten år gammel for første gang fikk lov til å ta en fjorten dagers tur til Wien. Jeg reiste for å studere malerisamlingen i Hofmuseum, men hadde nesten ikke øye for annet enn selve museumsbygningen. Fra tidlig om morgenen til sent på kveld gikk jeg fra den ene severdigheten til den andre, men det var alltid først og fremst bygninger som fengslet meg. Jeg kunne stå i timevis foran Operaen og ble aldri trekk av å beundre Parlamentet; hele Ringstrasse virket på meg som et under fra tusen og én natt.

Nå var jeg altså for annen gang i den vakre byen og brente av utålmodighet, men ventet likevel med stolt selvtilit på utfallet av opptagelsesprøven. Så sikker var jeg på et heldig utfall, at det traff meg som lyn fra klar

himmel da jeg fikk vite at jeg hadde strøket. Men slik var det. Da jeg gikk til rektor og bad om å få vite grunnen til at jeg ikke ble opptatt på akademiets malerskole, forsikret han meg at de tegningene jeg hadde lagt fram, tydelig viste at jeg ikke dugde til maler da det var på arkitektens område jeg helt opplagt hadde mine evner; for meg var det ikke spørsmål om akademiets malerskole, men om arkitektskolen. At jeg ikke før hadde søkt en teknisk skole eller på annen måte fått undervisning i arkitektur, kunne de ikke fatte.

Slått forlot jeg det Hansen'ske praktbygg på Schillerplatz, for første gang i mitt unge liv uenig med meg selv. For det jeg hadde hørt om mine evner, viste meg som i et skarpt lyn en indre spaltning som jeg alt lenge hadde lidd under, uten at jeg tidligere hadde kunnet gjøre meg det klart hva det stakk i.

På få dager visste jeg nå også selv at jeg en gang ville bli byggmester.

Det var nok en uhørt vanskelig vei å gå; for det jeg hittil på trass hadde forsømt på realskolen, skulle hevne seg bittert nå. For å komme inn på akademiets arkitektskole måtte en ha gått på en teknisk skole, og for å komme inn på en teknisk skole, måtte en ha middelskoleeksamen. Alt dette skortet det meg helt og holdent på. Etter alle solmerker å dømme var det altså ikke lenger mulig at min kunstnerdrøm kunne gå i oppfyllelse.

Da jeg nå etter mors død drog til Wien for tredje gang, og denne gangen for å bo der i mange år, hadde jeg i den tiden som var gått, fått min ro og energi tilbake. Min trassighet fra før hadde våknet igjen, og jeg hadde mitt mål fast for øye. Jeg ville bli byggmester, og motstand er til for å overvinnes, ikke for at en skal gi seg over. Og med bildet av far for øye, denne sønn til en lappeskomaker, som hadde slått seg fram til å bli statsfunksjonær, var jeg fast bestemt på å bryte all motstand. Jeg stod jo på fastere grunn, mine kampmuligheter var større; og det som dengang forekom meg å være en hard skjebne, priser jeg nå som forsynets visdom. At nødens gudinne tok meg i sine armer og så ofte holdt på å knekke meg, gjorde at min motstandskraft vokste, og til slutt seiret viljen.

Jeg kan takke den tids opplevelser for at jeg er blitt herdet og kan være hard. Og enda mer priser jeg dem for at de rev meg løs fra tomheten i et makelig liv, at de drog mammadalten ut av de bløte dynene og gav ham sorg og sut til ny mor, som kastet ham ut i elendighetens og fattigdommens verden enda han strittet imot, og lot ham lære å kjenne dem han siden skulle kjempe for.

•

I denne tiden fikk jeg øynene opp for to farer jeg før knapt kjente av navn. Enda mindre forstod jeg hva de betydde for det tyske folks eksistens: marxismen og jødedommen.

Wien, byen som for så mange er sinnbildet på uskyldig livsglede, et festlig samlingssted for fornøyde mennesker, er for meg dessverre bare et levende minne om den tristeste tid i mitt liv.

Ennå i dag kan denne byen bare vekke triste tanker i meg. Navnet på denne feakerbyen rommer for meg fem år i jammer og elendighet. I fem år måtte jeg tjene mitt brød, først som hjelpearbeider og siden som fordringsløs maler; mitt virkelig knappe brød som var så snauvt at det aldri var nok til å stille mer enn den verste sulten. Sulten var dengang min trofaste vokter, så å si den eneste som nesten aldri forlot meg, og som ærlig og redelig delte all ting med meg. Hver bok jeg skaffet meg, var han delaktig i, en operakveld fikk ham til å holde meg med selskap i dagvis, det var en evig kamp med min ubarmhjertige venn. Og likevel lærte jeg i den tiden mer enn jeg noengang hadde gjort. For uten min bygningskunst og den sjeldne gangen i operaen som jeg sparte til med å sulte, var bøkene min eneste glede.

Jeg leste dengang svært mye, og jeg leste grundig. Den fritid arbeidet levnet, brukte jeg uavkortet til mitt studium. På få år skaffet jeg meg grunnlaget for en viten som jeg fremdeles øser av.

Men ikke nok med det.

På den tid formet seg i meg det verdensbilde og den verdensanskuelse som ble granitt-fundamentet til min gjerning i dag. Det var ikke mye jeg senere måtte føye til, og

ingenting var jeg nødt til å forandre av det jeg dengang grunnla i meg. Tvert imot.

Jeg tror i dag fullt og fast at alle skapende tanker i alminnelighet viser seg i grunntrekkene alt i ungdommen, så sant de overhodet finnes. Jeg skjeler mellom alderens visdom — når et langt liv har lært en å være grundig og forsiktig — og ungdommens genialitet, som uuttømmelig frodig sprudler av tanker og idéer uten straks å kunne utarbeide dem, for ungdommen kan ikke overkomme arbeidet med denne overfloden. Men den gir byggeplanene og byggematerialet, steinene som den modne alder hogger til og fører opp bygningsgen av, om ikke alderens såkalte visdom har kvalt ungdommens genialitet.

*

Det liv jeg til da hadde ført i barndomshjemmet, lignet de fleste andres. Sorgløs kunne jeg se hver ny dag i møte, og noe sosialt problem fantes ikke for meg. Min omgangskrets i barndommen var småborgere, altså en verden som har svært liten tilknytning til kroppsarbeideren. For så rart det kan høres, så er kløften nettopp mellom dette, økonomisk slett ikke så godt stilte befolkningslag og kroppsarbeiderne ofte dypere enn en tenker seg. Grunnen til denne, vi kan nesten si fiendskapen, er at den samfunnsgruppen som for kort tid siden har hevet seg opp over kroppsarbeiderens nivå, er redd for å gli tilbake igjen til den gamle, lite ansette stand, eller iallfall bli regnet med til den. Der til kommer så hos mange det vonde minnet om disse lavere klassenes kulturelle elendighet, det råbarkete i omgangstonen. Småborgerens egen, om enn nokså beskjedne stilting i det sosiale liv, gjør det uholdbart for ham å ha noe samkvem med folk på det kultur- og livstrinn han har lagt bak seg.

Slik har det seg at en som kommer fra et høyere sosialt nivå ofte har lettere for å stige ned til det laveste av sine medmennesker, enn en «oppkomling» ville synes det var mulig.

For oppkomling er nå engang den som ved egen kraft

og dyktighet kjemper seg fram til en høyere stilling i livet enn den han før hadde.

Men denne ofte svært bitre kamp dreper medlidensheten. Ens egen pinefulle kamp for tilværet avstumper følelsen for dem som ble tilbake i elendigheten.

Skjebnen forbarmet seg over meg i det stykket. Ved at den tvang meg til å vende tilbake til den fattigdommens og uvisshetens verden som far i sin tid hadde forlatt, tok den vekk skylappene som en innskrenket, småborgerlig oppdragelse hadde gitt meg. Nå først lærte jeg menneskene å kjenne; jeg lærte å skjelne mellom hulhet eller brutalt ytre, og den indre, sanne natur.

Wien hørte alt etter århundreskiftet til de sosialt dårligst stilte byer.

Prangende rikdom og frastøtende fattigdom vekslet i brå overganger. I sentrum og de indre bydelene kunne en føle pulsslaget av riket på 52 millioner med all den tvilsomme glans som følger med en sammensatt nasjonalitetsstat. Hoffet med sin blendende prakt virket som en magnet på alt som fantes av rikdom og intelligens rundt om i landet. Dertil kom også at Habsburg-monarkiet i og for seg var sterkt sentralisert.

Dette monarki var det eneste som kunne holde denne lapskaus av folkeslag sammen i fast form. Men følgen av det var en overordentlig sterk konsentrasjon av de høyere og høyeste myndighetene i residens- og hovedstaden.

Wien var ikke bare politisk og åndelig det gamle Donaumonarkis midtpunkt, men også økonomisk. Mot hæren av høye offiserer, embetsmenn, kunstnere og lærde stod en enda større armé av arbeidere, mot aristokratiets og handelens rikdom en hjerteskjærende fattigdom. Foran palassene i Ringstrasse gikk tusener av arbeidsløse og slang, og under denne det gamle Østerrikes *via triumphalis* holdt de husville til i kanalenes mudder og tismørke.

Knappt i noen tysk by hadde en bedre høve til å studere det sosiale spørsmål enn i Wien. Men en må ikke la seg narre. Dette sosiale studium kan ikke skje ovenfra nedad. Den som ikke selv er omklamret av denne drepende slange, lærer aldri dens gifterner å kjenne. Det kommer ellers ikke annet ut av det enn overfladisk snakk

og falsk sentimentalitet. Begge deler er til skade. Det første fordi en aldri greier å trenge inn til problemets kjerne, det andre fordi det glir utenom. Jeg vet ikke hva som er verst: slett ikke å bry seg om den sosiale nød, slik som vi daglig ser det hos de fleste mennesker som har lykken med seg eller er kommet på solsidene ved egen dyktighet, eller visse motekvinner både i skjørt og bukser, disse snørrviktige og ofte påtrengende taktløse, men alltid nådig nedlatende kvinnfolk som «føler med folket». Disse menneskene synder under alle omstendigheter mer enn de overhodet er i stand til å fatte med sine instinktsløve åndsevner. Derfor ser de til sin store forundring at utfallet av deres geskjeftige «sosiale sinnelag» alltid er lik null, ja tilmed ofte blir avvist med indignasjon, og det blir så regnet for bevis på folkets utakknemlighet.

At dette ikke har noe å gjøre med sosial virksomhet, og framfor alt ikke har noe som helst krav på takknemlighet, da jo sann sosial virksomhet ikke er å dele ut nåde, men å gjenopprette en rettferdig ordning, det er noe som vanskelig går opp for den slags hoder.

Jeg ble spart for å lære det sosiale spørsmål på en slik måte. Da det trakk meg inn i sitt lidelsens inferno, lot det ikke til at det ville innby meg til å «lære», men tvert imot bruke meg til forsøkskanin. Det var ikke det sosiale spørsmål jeg hadde å takke for at den lille kaninen lykkelig og vel overstod operasjonen.

*

Når jeg nå vil prøve å gjengi alt det jeg følte og opplevde, så kan det aldri på langt nær bli fullstendig; bare de viktigste og mest rystende inntrykk skal jeg omtale her sammen med de få ting jeg alt dengang tok lærdom av.

*

Det var dengang ikke så svært vanskelig for meg å få arbeid, for jeg var jo ikke utlært håndverker, men måtte prøve å skaffe meg det daglige brød som hjelpearbeider og mange ganger som løsarbeider.

Jeg gjorde som utvandrerne, når de rister Europas støv av føttene med en ubøyelig vilje til å grunnlegge en ny eksistens i Amerika og vinne seg et nytt hjem. Frigjort fra alle tidligere hemmende forestillinger om stand og stilling, omgivelser og tradisjon griper de nå etter enhver inntekt som byr seg, tar fatt på hvilket som helst arbeid og når på den måten litt etter litt fram til den oppfatning at ærlig arbeid aldri fornedrer sin mann, hva det enn måtte være. Slik var jeg også fast bestemt på å styrte meg inn i min nye verden og slå meg gjennom.

Jeg fikk snart lære at det alltid er et eller annet arbeid å få, men likeså fort lærte jeg hvor lett det er å miste det igjen.

Uvissheten om det daglige utkomme ble på kort tid en av de verste skyggesidene i mitt nye liv.

Fagarbeideren blir vel ikke så ofte kastet på gata som tilfelle er med den som ikke er fagutdannet; men heller ikke han er helt skuddfri for denne skjebnen. For han trer lockout og hans egen streik istedenfor den brødløshet som kommer av mangel på fast arbeid.

Her hevner uvissheten om det daglige utkomme seg bittert på selve næringslivet i sin helhet.

Bondegutten som drar til storbyen, tiltrukket av et arbeid som han tror er lettere, og som nok virkelig er det også, av den kortere arbeidstid, men for det meste av det blendende lys som storbyen kan utstråle, er da likevel vant til noenlunde sikre kår. Han pleier ikke forlate den gamle plassen sin uten han har en ny, iallfall i sikte. Og endelig er det slik skort på landarbeidere at sannsynligheten for en lengre arbeidsløshet er i og for seg svært liten. Det er nå galt å tro at det fra først av er dårligere to i den bondegutten som drog til storbyen, enn i han som vedblir å skaffe seg brødet på den hjemlige tuft. Nei, tvert imot: all erfaring viser at alle utvandrede elementer heller er av de sunneste og mest energiske naturer enn omvendt. Men det er ikke bare de som drar til Amerika, som er «utvandrete», det er også hver unggutt som bestemmer seg for å forlate hjembygda for å dra til den fremmede storby. Han er også villig til å ta på seg en usikker skjebne. For det meste har han litt penger når han kommer til den store

byen og behøver ikke straks å vante noe i de første dagene om han skulle være så uheldig å gå arbeidsløs i lengre tid. Men verre blir det når han har funnet et arbeid og kort etter mister det igjen. Å finne et nytt er ofte, særlig om vinteren, svært vanskelig, for ikke å si umulig. De første ukene kan det enda gå. Han får arbeidsledighetsbidrag av sine fagforeningskasser og slår seg igjen som så godt han kan. Men når pengene hans er brukt opp til siste skilling, og kassen innstiller understøttelsen fordi han har gått for lenge arbeidsledig, da kommer den store nød. Nå driver han sulten rundt i gatene, pantsetter og selger ofte det siste han eier, blir mer og mer nedfor i kleveien og synker også i det ytre ned i omgivelser som etter all den legemlige elendigheten også forgifter ham sjelelig. Dersom han attpåtil blir husvill, og det er vinter, da er han ille ute. Til slutt får han et eller annet å gjøre igjen. Men spillet gjentar seg. Andre gangen rammer det ham på samme vis, tredje gang kanskje enda hardere, slik at han etter hvert lærer å finne seg i den evinnelige uvisheten og blir mer og mer likeglad. Det blir til slutt en vane.

Slik slapper det for så flittige mennesker av i hele sin livsoppfatning for litt etter litt å bli et hovelig redskap for disse som nytter ham ut for ussel fordels skyld. Han har så ofte uten egen skyld vært arbeidsløs at én gang til eller fra ikke har noe større å si for ham, enda det ikke lenger dreier seg om å tiltvinge seg økonomiske rettigheter, men om å ødelegge politiske, sosiale eller alminnelige kulturelle verdier. Han blir om ikke akkurat lysten på streik, så iallfall likeglad overfor streik.

Denne prosessen kunne jeg følge med egne øyne i tusen eksempler. Dess lenger jeg så på spillet, dess mer vokste min avsmak for millionbyer, som først grådig trakk menneskene til seg, for siden grusomt å rive dem i stykker.

Når de kom hit, hørte de enda med til sitt eget folk; men ble de der, var de tapet for det.

Også jeg var blitt kastet omkring slik av livet i verdensbyen og kunne kjenne virkningen av denne skjebnen på kroppen og sjelelig gjennomleve alt. En ting til så jeg, den forste vekslende fra arbeid til arbeidsløshet, og følgen av det, den stadige skifting mellom mer eller mindre gode

inntekter og nødvendigheten av å slå seg igjennom, som hos mange i det lange løp ødelegger sansen for sparsomhet og en fornuftig livsorden. Kroppen venner seg øynelighet etter hvert til å leve i overflod i gode tider og synlig i dårlige. Ja, sulten kullkaster alle gode forsetter om en fornuftig livsorden senere når tidene blir bedre, da den foregjøglor stakkaren, i et evig fatamorgana, bildene av et mett vellevnet og forsterker denne drømmen til en slik lengsel at denne sykelige trangten sprenger alle hemninger, så snart inntektene på en eller annen måte tillater det. Derav kommer det at ikke før har den arbeidsløse fått arbeid igjen, så glemmer han straks uvettig alt som heter livsorden, og lever for dagen i fulle drag. Det gjør at selv den lille ukeinndelingen faller i fisk, da det også her skorter på alt som heter klok orden; til å begynne med strekker pengene ennå til for fem dager istedenfor sju, siden bare for tre, så snauet nok for én dag, for til slutt å bli turet bort alt første natten.

Ofte er det kone og barn hjemme. Mange ganger blir de også smittet av dette livet, særlig når mannen er snill mot dem, ja på sitt vis tilmed er glad i dem. Da bruker de opp ukelønna sammen hjemme på to-tre dager, det blir spist og drukket så lenge pengene rekker, og så sulter de sammen igjen de siste dagene. Da sniker kona seg rundt i nabolaget, får lånt litt, gjør smågjeld hos kjøpmannen og prøver på den måten å greie de siste vonde dagene i uken. Om middagen sitter alle sammen rundt et karrig mål, og så hender det at de ikke har matbeten i huset, og da sitter de og venter på neste lønnsdag, snakker om den og legger planer, og mens de sulter, drømmer de alt om lykken igjen.

Slik blir småbarna tidlig fortrolig med denne elendigheten.

Men ille blir det når mannen alt fra først av går sine egne veier og kona nettopp for barnas skyld, setter sig imot det. Da blir det strid og leven, og dess mer mannen nå fjerner seg fra kona, dess nærmere kommer han alkoholen. Han drikker seg full hver lørdag, og av selvbergingsdrift for seg og barna slåss kona om de få slantene hun må greie å ta fra ham, for det meste på veien fra

fabrikken til bulen. Når han så endelig søndag eller natt til mandag selv kommer hjem, full og brutal, og blank, da blir det ofte opptrinn, så Gud fri og bevare oss.

Hundrevis av ganger har jeg opplevd dette på nært hold, i forståelsen var jeg opprørt og full av vemmelser, men senere så jeg det tragiske i det og skjønnte den dypere sammenheng. De var ulykkelige offer for en dårlig samfunnsorden.

Nesten enda sørgeligere var boligforholdene dengang. Bolignøden for løsarbeiderne i Wien var forferdelig. Det går ennå kaldt gjennom meg når jeg tenker på de usle hulene folk bodde i, på losjilhusene og herbergene, på disse dystre bildene av søppel, motbydelig urenslighet og det som verre er.

Hvordan måtte det ikke og hvordan må det ikke bli når strømmer av frigitte slaver fra disse elendige hulene flyter utover den andre tankeløse del av menneskeheten. For tankeløs er den.

Tankeløst lar den tingene drive, og instinktsløv aner den ikke at for eller senere må skjebnen ta hevn, om ikke menneskene mildner dens vrede mens det ennå er tid.

I dag takker jeg skjebnen at den lot meg gå igjennom denne skolen. Der kunne jeg ikke sabotere det jeg ikke likte. Den oppdrog meg fort og grundig.

Skulle jeg ikke dengang bli helt mistroctig over menneskene rundt meg, måtte jeg lære meg å skjelne mellom deres ytre vesen og liv og årsakene til deres utvikling. Bare da var det mulig å holde ut alt dette uten å gi opp håpet. Da steg det fram av all ulykken og elendigheten, av urensligheten og den ytre forkommenhet, ikke mennesker mer, men sørgelige følger av sørgelige lover. Her hjalp min egen ikke mindre vanskelige livskamp meg så jeg ikke tapte motet i ynkelig sentimentalitet overfor disse forkomne sluttproduktene av denne utviklingsprosessen.

Nei, slik må det ikke bli oppfattet.

Alt dengang innså jeg at her var det bare to ting som kunne bedre tilstandene:

Den dypeste sosiale ansvarsfølelse til å skaffe bedre grunnlag for vår utvikling, paret med en brutal og resolut vilje til å slå ned uforbederlige elementer.

Naturen konsentrerer sin oppmerksomhet ikke om å opprettholde det bestående, men om å avle avkom som er artens bærer; da kan det heller ikke i menneskenes liv være så mye om å gjøre kunstig å foredle det dårlige som lever, noe som forresten på grunn av menneskenes natur er ni og nitti prosent umulig, som å sørge for at den fremtidige utvikling helt fra først av kan foregå etter sunnere retningslinjer.

Alt mens jeg kjempet for tilværet i Wien, stod det klart for meg, at

det sosiale arbeid aldri må se sin oppgave i en liksom latterlig som formålsløs veldedighetssentimentalitet, men i å fjerne grunnskadene ved organisasjonen av vårt økonomiske og kulturelle liv, de som må føre til at enkelte utarter eller som ialtfall kan forlede dem til det.

Vanskelighetene ved å gå fram med de siste og hardeste midler mot forbrytersk virksomhet mot staten ligger ikke minst i det at det er så vanskelig å dømme om bevegelsene eller årsakene til slike tidsforeteelser.

Denne usikkerheten har sin gode grunn i den følelsen en må ha, at en selv er skyld i slike tragedier av nød og forkommenhet; men den lammer all fast og alvorlig vilje til å gripe inn og gjør derved sitt til at det blir noe vaklende og derfor noe veiket og halvt av det når en skal ta bare de aller mest nødvendige rådgjerd for å trygge seg selv.

Først når den tid en gang kommer da skyldbevisstheten ikke lenger kaster skygger, får en den indre ro som også gir en kraft utad til hardhendt og brutalt å skjære bort villskuddene, rykke opp ugraset.

Da det i den østerrikske stat praktisk talt hverken fantes noen slags sosial rettspleie eller lovgivning, var myndighetene påtagelig unnfalne, om det så bare gjaldt å slå ned de verste utvekstene.

*

Jeg vet ikke hva som på den tid forferdet meg mest. mine kameraters økonomiske elendighet, deres sedelige og moralske råskap eller det lave nivå deres åndelige kultur stod på.

Hvor ofte farer ikke våre besteborgere opp, rystet i sitt moralske innerste, når de hører en eller annen ynkelig landstryker si noe slikt som at det er det samme for ham enten han er tysker eller ikke, at han trives like bra overalt, bare han har det han trenger.

Denne skort på «nasjonalstolthet» blir så dypt beklaget, og en kan ikke finne ord sterke nok til å uttrykke sin avsky for en slik innstilling.

Men hvor mange er det som har spurt seg selv hva det nå egentlig er som har gjort at deres innstilling er så mye bedre?

Hvem skjønner de utallige enkelte minner om fedrelandets, nasjonens storhet på alle områder av det kulturelle og kunstneriske liv, som tilsammen gir dem denne naturlige stolthet over å tilhøre et så benådet folk?

Hvem aner at stoltheten over fedrelandet i høy grad avhenger av det kjennskapet en har til dets storhet på alle områder?

Tenker våre borgerlige kretser over hvor latterlig lite «folket» har fått av denne forutsetningen for å kunne være stolt av fedrelandet?

En må ikke snakke seg vekk fra det med «at det ikke er annerledes i andre land», men at arbeiderne «likevel» der vedkjenner seg sin nasjonalitet. Selv om det virkelig var slik, ville det ikke være noen unnskyldning for det en selv har forsømt. Men det er ikke slik. For det som vi alltid kaller en «chauvinistisk» oppdragelse av f. eks. det franske folk, er jo ingenting annet enn en uforholdsmessig sterk fremheving av Frankrikes storhet på alle kulturens områder, eller som franskmannen pleier å si på «sivilisasjonens». Den unge franskmann blir ikke oppdradd til objektivitet, men til det mest subjektive syn som tenkes kan, når det gjelder det som har betydning for fedrelandets storhet, politisk eller kulturelt.

Denne oppsedingen vil derfor alltid måtte innskrenke seg til store generelle synspunkter som, om nødvendig, ustanselig må gjentas til de blir preget inn i folkets minne og kjensleliv.

Hos oss kommer til den negative unnlatesessynd også den positive ødelegging av det lille den enkelte er så hel-

dig å få lære på skolen. De giftige politiske rottene gnager også dette lille ut av hjerte og sinn hos de brede lag, om da ikke nød og elendighet alt har gjort det.

En behøver bare å tenke seg følgende:

I to triste kjellerrom bor en arbeiderfamilie på sju medlemmer. Blant de fem barna er det en gutt, la oss si på tre år. Det er i den alderen de første inntrykk tar til å feste seg hos barnet. Hos mennesker som er vel utstyrt av naturen, kan en langt opp i årene finne spor etter minner fra den tiden. De trange, overfylte rom gjør forholdene uheldige. Bare av den grunn blir det ofte trette og kjekl. Slik som boligforholdene er, bor jo ikke menneskene sammen, men nesten oppå hverandre. Den minste trette, som i et hus med bedre plass kan gli over bare folk holder seg unna hverandre en stund, fører her til ustanselig og ekkel trette. Mellom barn er slikt naturlig og til å holde ut; de slåss jo alltid når de har det slik, og glemmer det fort. Men når striden går for seg mellom foreldrene selv, og nesten til daglig og i former som ofte vitner om en utrolig indre raskap, da må jo, før eller senere, en slik «anskuelserundervisning» gi synlige resultater hos de små. Den som ikke kjenner et slikt miljø, kan vanskelig tenke seg hva det må bli til, når faren under kjeklingen blir brutal mot moren eller mishandler henne i tylla. Seks år gammel aner den vesle stakkaren ting som kan få voksne folk til å grøsse. Moralsk smittet, legemlig underernært, og med det stakkars lille hodet fullt av lus, begynner den vesle «statsborgeren» på folkeskolen. At han med møy og besvær driver det til å kunne lese og skrive, er så omtrent alt. Å lese hjemme er det ikke tale om. Tvert imot. Mor og far snakker jo selv, så barna hører det, om læreren og skolen på en slik måte at det ikke er til å gjengi, og de kommer heller med grovhet mot dem enn de legger den vesle poden over kneet og får ham til å ta imot fornuft. Det småen ellers hører hjemme, er heller ikke egnet til å styrke hans aktelse for den kjære omverden. Ingenting blir holdt menneskeheten til gode, ikke én institusjon går fri, helt fra læreren til statens øverste topp. Enten det dreier seg om religion eller moral, om staten eller samfunnet, det er det samme, alt blir uten

forskjell spottet og hånt og på den råeste måten dradd i sola av et sinn som står sørgelig lavt. Når nå dette unge mennesket fjorten år gammel slipper ut av skolen, er det vanskelig å avgjøre hva som har overtaket i ham: den utrolige dumheten når det gjelder virkelig kunnskap og ferdighet, eller den bitende frekkeheden hans, som alt i den alderen er paret med en umoral som kunne få håret til å reise seg på en.

Men hva plass kan han innta i livet, det han jo nå må gjøre seg klar til å tre inn i, denne menneskespiren for hvem ingenting lenger er hellig, som ikke har lært noe stort, men som aner eller kjenner alle livets avgrunner?

Det treårige barnet er blitt til en femtenåring som forakter all autoritet. Det unge mennesket vet ikke av annet enn skittenferdighet og råttenskap og har ennå ikke møtt noenting som kunne egge ham og få ham oppglødd for et ideal eller en idé.

Men først nå kommer han på livets høyskole.

Nå tar det til med ham på samme vis som han har sett det gjennom alle barneårene hos faren. Han streifer omkring, og Gud vet når han kommer hjem, til en forandring er det nå han som juler opp det forhutlete vesenet som en gang var hans mor, forbanner Gud og verden og blir ved et eller annet høve dømt og satt i et ungdomsfengsel.

Der får han den siste finpussingen.

Men hans elskelige borgerlige omgivelser er helt forferdet over at den unge «statsborgeren» ikke eier «nasjonal begeistring».

De ser hvordan giften i teater og kino, skittlitteraturen og smusspressen dag etter dag blir post utover folket, og så blir de forundret over de brede lags lave «sedelige nivå» og «nasjonale likegyldighet». Som om kinosprøyt, smusspresse og den slags kunne gi grunnlag for å fatte fedrelandets storhet. Helt bortsett fra den enkeltes tidligere oppdragelse.

Det jeg tør ikke hadde ant, lærte jeg den gang fort og grundig å forstå.

Spørsmålet om å gjøre folket nasjonalsinnet er i første rekke et spørsmål om å skaffe sunne normale forhold som

grunnlag for å kunne oppdra den enkelte. For bare den som gjennom oppsøking og skole har lært å kjenne sitt eget fedrelands storhet på det kulturelle, økonomiske og framfor alt det politiske område, kan bli og vil bli inderlig stolt av å tilhøre et slikt folk. Og kjempe kan jeg bare for noe jeg elsker, og jeg elsker bare noe jeg akter, og jeg akter iallfall bare noe som jeg kjenner.

*

Med det samme min interesse for det sosiale spørsmål var vakt, tok jeg også til å studere det grundig. Det var en helt ukjent verden som her åpnet seg for meg.

I årene 1909 og 1910 var det også kommet en forandring i mine egne forhold, så jeg ikke lenger behøvde tjene mitt brød som hjelpearbeider. Jeg arbeidet alt den gang selvstendig som beskjedne tegner og akvarellist. Så sørgelig liten fortjenesten var på dette — det var nesten ikke til å leve av —, så var det likevel heldig for det livskall jeg hadde valgt meg. Nå var jeg ikke dødstrett når jeg kom hjem om kvelden, så nå kunne jeg kike i en bok uten straks å duppe av. Det arbeidet jeg nå hadde, var jo så å si en del av mitt fremtidige yrke. Nå var jeg også herre over min tid og kunne inndele den bedre enn det før hadde vært mulig for meg.

Jeg malte for å tjene til brødet og lærte fordi jeg hadde glede av det.

Slik greidde jeg også å utfylle anskuelsundervisningen jeg fikk i de sosiale problemer, med de nødvendige teoretiske studier. Jeg leste omtrent alt jeg kunne komme over av bøker på det området og fordypet meg ellers i mine egne tanker.

Jeg tror nok mine omgivelser den gang holdt meg for en ærling.

At jeg dessuten med ildhug dyrket min kjærlighet til bygningskunsten, sier seg selv. Den var, syntes jeg, ved siden av musikken dronningen blant de skjønneste kunster, og å holde på med den var derfor ikke noe arbeid, men den høyeste lykke. Jeg kunne lese og tegne til langt på natt, og ble aldri trett. Slik styrket jeg min tro på at min

skjønne fremtidsdrøm skulle bli til virkelighet, selv om det skulle gå mange år. Jeg var helt sikker på jeg en gang skulle skape meg et navn som byggmester.

At jeg dessuten også hadde stor interesse for alt som hadde med politikk å gjøre, syntes jeg ikke betydd så mye. Tvert imot: det stod for meg som en selvfølgelig plikt for ethvert tenkende menneske. Den som ikke hadde forståelsen av det, mistet enhver rett til å kritisere og klage. Også her leste og lærte jeg en god del.

Nå mener jeg sikkert noe annet med å «lese» enn det store gjennomsnitt av vår såkalte «intelligens».

Jeg kjenner folk som «leser» kolossalt, bok etter bok, bokstav for bokstav, og som jeg likevel ikke kan kalle «belest». De «vet» nok ustyrtelig mye, men deres hjerne har ikke evnen til å ordne og registrere det stoffet de får inn. De eier ikke evnen til å skjelve mellom det verdifulle i en bok og det verdiløse, for så å oppta i seg for alltid det første, og helst ikke se det andre, eller iallfall ikke dra på det som på en annen unyttig ballast. Heller ikke det å lese er jo et mål i seg selv, men et *middel* til å nå et mål. I første rekke skal lesningen hjelpe til å fylle den ramme ens evner og anlegg har trukket opp; den skal altså gi verktøy og byggestoff til det hver enkelt har bruk for i sitt yrke, helt likegyldig om det gjelder bare å tjene til det daglige brød eller en akter å følge et høyere kall; men i annen rekke skal lesningen gi en et alment verdensbilde. Men i begge tilfelle er det nødvendig at det en nettopp har lest, i en enkelt bok eller i en rekke bøker, ikke blir oppmagasinert som hukommelsesstoff i hjernen, men inngår som små mosaikksteiner i det almene verdensbilde, tar den plass som tilkommer det og dermed hjelper til å forme dette bildet i leserens sinn. Ellers blir det et håpløst rot av tilfældige kunnskapsbrokker som er helt uten verdi, men gjør den stakkars innehaveren både selvod og innbilsk. For nå tror han for alvor at han er «dannet», at han forstår noe av livet, at han har kunnskaper, mens han i virkeligheten ved hver ny tilvekst av den slags «dannelse» blir mer og mer fremmed for verden, inntil han til slutt ender enten på en anstalt eller som «politiker» i et parlament.

Aldri vil det lykkes for et slikt hode å hente fram av sitt virvar av viten nettopp det som passer for øyeblikkets krav, for hans åndelige ballast ligger jo ikke ordnet etter selve livets linjer, men etter rekkefølgen av bøker, slik som han leste dem og har dem i hodet. Dersom skjebnen med hverdagslivets krav ville minne ham om den riktige bruk av det han en gang leste, så måtte den også nevne boka og siden i boka, for ellers ville stakkaren aldri i livet kunne finne det riktige stedet. Men skjebnen gjør ikke det, og nå kommer disse nifold kloke i et fryktelig knipetak hver gang noe står på; de leter krampaktig etter analoge tilfelle og tar selvfølgelig med dødsens sikkerhet etter de gale reseptene.

Var det ikke slik, ville en ikke kunne forstå de politiske prestasjonene til våre lærde departementspamper, dersom en da ikke istedenfor å forutsette patologiske årsaker skulle gå ut fra at de karene er ondsinnede kjeltringer.

Men den som virkelig kan lese, vil i hver bok, hvert tidsskrift, hver brosjyre straks kjenne det på seg når det er noe han mener han bør huske, enten fordi det er formålstjenlig eller fordi denne viten har almen betydning. Det han slik får tak i, finner sin riktige plass i det bilde som han alltid på en eller annen måte har formet seg på forhånd, og vil enten korrigere eller utfylle det, altså enten gjøre det riktigere eller tydeligere. Dersom nå plutselig livet skal svare på et eller annet spørsmål, gjøre seg opp en mening om det, så vil hukommelsen hos en som har forstått å lese, bruke det bildet han alt har dannet seg som en slags målestokk og hente fram alt det som kan hjelpe til å klarlegge spørsmålet, trekk som årtier har samlet i det bildet, og lar forstanden prøve det og ta stilling til det på nytt inntil problemet er klarlagt og løst.

Bare på det vis har lesning mening og tjener et formål. En taler, f. eks., som ikke på denne måten forsyner sin forstand med det nødvendige materiale, vil aldri når han blir motsagt, være i stand til å hevde sin mening med fynd og klem, om den aldri så mye stemmer med sannheten og virkeligheten. I enhver diskusjon vil hans hukommelse lumpent svikte ham: han vil hverken finne argumenter til støtte for det han selv hevder, eller til å imøtegå

motstanderen med. Så lenge det bare er et enkelt menneske som går i vannet på det, som i talerens tilfelle, får det være det samme, men ikke er det når skjebnen gjør en som vet mye, men ingenting kan, til leder av en stat.

Fra min tidligste ungdom har jeg gjort meg umak for å lese på den rette måten og hadde svært god hjelp av min hukommelse og min forstand. I så måte var særlig Wien-tiden nyttig og verdifull for meg. Det jeg opplevde fra dag til dag, egget meg til stadig nye studier av de mest forskjellige problemer. Jeg nådde til slutt så langt at jeg kunne begrunne virkeligheten teoretisk og prøve teorien på virkeligheten; men jeg unngikk den skjebnen å bli kvalt av teorien eller å bli forflåtet av virkeligheten.

Slik ble i denne tiden dagliglivets erfaringer avgjørende og ansporende for et grundig teoretisk studium av to spørsmål, som ved siden av det sosiale, var av aller største betydning.

Hvem vet når jeg noen gang hadde kommet til å fordype meg i marxismens lære og vesen, dersom tiden ikke den gang formelig hadde dunket meg i hodet med det problemet!

*

Det jeg visste om sosialdemokratene da jeg var ung, var svært lite og nokså galt.

At de kjempet for den alminnelige og hemmelige stemmerett gledet meg inderlig. Min forstand sa meg alt den gang at dette ville svekke habsburger-styret som var meg så forhatt. Jeg var overtydd om at Donau=staten ikke kunne holde seg oppe uten ved å ofre tyskskdommen, men at selv den prisen, en langsom slavisering av det tyske element, likevel ikke ville vært noen garanti for et virkelig levedyktig rike, da den slaviske rasens evne til å opprettholde en stat må sies å være høyst tvilsom. Jeg hilste derfor med glede enhver utvikling som etter min overbevisning måtte føre til sammenbrudd av denne umulige staten som ville komme til å domme ti millioner menneskers tysksdom fra livet. Jo mer det babelske språk=kaos gnagde og tærte på parlamentet, måtte dette babyloniske rikes fall nærme seg og dermed også frihetens time for mitt tysk=østerrikske

folk. Bare på den måten kunne en gang gjenforeningen med det gamle moderlandet komme.

Derfor var ikke sosialdemokratenes virksomhet meg imot. At de dessuten, slik som jeg i min naivitet dengang var dum nok til å tro, gjorde alt de kunne for å heve arbeidernes levestandard, syntes jeg likeledes snarere talte til gunst for dem enn mot dem. Det som virket mest frastøtende på meg var deres fiendtlige holdning til kampen for tysksdommen og det ynkelige frieriet til de slaviske «kamerater». Disse tok visseilig godt imot kjærlighetserklæringene så lenge de var forbundet med praktiske innrømmelser, men ellers gav de lønn som fortjent ved å holde seg arrogant og hovent tilbake like overfor disse påtrengende tiggerne.

Da jeg var sytten år, hadde jeg derfor lite kjennskap til ordet «marxisme», mens «sosialdemokratene» og «socialisme» forekom meg å være identiske begreper. Her måtte også skjebnens neve til for å åpne øinene på meg for dette ubørte folkebedrag.

Hadde jeg hittil bare lært det sosialdemokratiske parti å kjenne som tilskuere ved noen massedemonstrasjoner uten å ha noe som helst inntrykk av tilhengerens mentalitet eller endog av lærens egentlige vesen, så kom jeg nå med ett slag i kontakt med resultatene av den sosialdemokratiske oppseding og «verdensanskelse». Og på få måneder lærte jeg nå det som ellers ville tatt årtier: å forstå den farsotten som går med en maske av sosial dyd og nestekjærlighet og som menneskeheten hurtigst mulig må fri jorda for, da jorda ellers lett ville kunne bli fri for menneskeheten.

Det var på byggeplassen jeg hadde mitt første sammentreff med sosialdemokrater.

Helt fra første stund gikk det ikke videre godt. Klærne var enda noenlunde i orden, språket velpleidd og jeg var svært tilbakeholden. Jeg hadde enda nok å gjøre med min egen skjebne, så jeg ikke kunne bry meg stort med omverdenen. Jeg søkte bare arbeid for ikke å sulte, slik at det ble mulig for meg å utdanne meg videre selv om det gikk svært langsomt. Jeg ville kanskje lett ikke ha brydd meg med mine nye omgivelser, om det ikke alt tredje eller

fjerde dagen hadde hendt noe som straks tvang meg til å ta standpunkt. Jeg ble bedt om å tre inn i organisasjonen.

Mitt kjennskap til fagorganisasjonen var den gang enda lik null. Jeg kunne hverken bevist nytten eller unytten av den. Da de ville jeg skulle melde meg inn, sa jeg nei. Jeg sa at jeg ikke hadde satt meg inn i saken, og at jeg ikke lot meg tvinge til noe som helst. Det første var kanskje grunnen til at de ikke straks kastet meg ut. De håpet kanskje at de på få dager skulle få omvendt meg eller gjort meg mor. Der tok de i hvert fall grundig feil. Men fjorten dager senere hadde jeg ikke kunnet, selv om jeg hadde villet. På disse fjorten dagene lærte jeg mine omgivelser nærmere å kjenne, så ingen makt i verden lenger kunne ha fått meg til å tre inn i en organisasjon, etter at de bærende krefter hadde vist seg for meg i et så dårlig lys.

De første dagene ergret jeg meg.

Ved tolvtiden pleide noen å gå til middag i nærmeste vertshus, mens de andre ble igjen på byggeplassen og spiste et måltid som for det meste var svært usselt. Det var de gifte, som kona kom med middagen til i fattigslige kjorler. I slutten av uken ble det flere av dem; grunnen forstod jeg først senere. Nå ble det snakket politikk.

Jeg drakk min flaske melk og spiste brødet mitt, litt avsides, og gransket varsomt mine nye omgivelser eller tenkte over mine usle kår. Likevel hørte jeg mer enn nok; ofte hadde jeg også inntrykk av at de med vilje kom meg nærmere inn på livet for kanskje å få meg til å ta standpunkt. Det jeg hørte, opprørte meg iallfall over alle grenser. De fornektet alt: nasjonen, som en oppfinnelse av de «kapitalistiske» klasser — hvor ofte måtte jeg ikke høre det ordet —; fedrelandet, som et redskap for borgerskapet til å plyndre arbeiderklassen; lovens autoritet som middel til å undertrykke proletariatet; skolen som en anstalt til oppdretting av slavematerialet; men også av slavedriverne; religionen som middel til å gjøre folket skjørt for å kunne utbytte det; moralen som kjennetegn på dum og sauaktig tålmodighet osv. Det fantes ikke en ting som ikke ble dradd i skitten i en forferdelig pøl.

Først prøvde jeg å tie stille. Men til slutt gikk det ikke lenger. Jeg måtte ta standpunkt, og tok til å si imot. Da måtte jeg tilstå for meg selv at dette var fullstendig nyttesløst så lenge jeg ikke hadde sikre kunnskaper iallfall om de punktene striden gjaldt. Så gav jeg meg til å granske i de kildene som de sugde visdommen sin fra. Jeg slukte nå bok etter bok, brosjyre etter brosjyre.

Men på bygget gikk det nå ofte hett for seg. Jeg kjempet, fra dag til dag bedre inne i deres egen lære enn mine motstandere selv, inntil en dag det midlet ble brukt som riktignok lettest døyver fornuften, terror, vold. Noen av motpartens ledere tvang meg til enten straks å forlate bygget med det gode eller bli hivd ned fra stillaset. Da jeg var alene og det syntes fåfengt å gjøre motstand, foretrakk jeg å følge det første råd, en erfaring rikere.

Jeg gikk, fylt av vemmelse, men samtidig så rystet i mitt innerste at det var umulig for meg å snu ryggen til hele saken. Nei, da den første harmen hadde lagt seg, fikk stivsinnet overtaket igjen. Jeg var fast bestemt på at jeg på nytt ville gå på et bygg, trass i alt. Jeg ble ytterligere styrket i mitt forsett av nøden, som noen uker senere, da jeg hadde spist opp det vesle jeg hadde lagt til side av lønnen, tok meg hjerteløst i sine armer. Nå måtte jeg, enten jeg ville eller ikke. Og spillet tok da til igjen for å slutte akkurat som første gang.

Dengang kjempet jeg med meg selv: er det virkelig mennesker dette, verd å høre til et stort folk?

Et pinlig spørsmål; for svarer en ja på det, så er sannelig ikke kampen om folkets egenart lenger verd de offer som de beste må bringe for denne bermen; men er svaret nei, da er vårt folk alt nokså fattig på mennesker.

Urolig og redd grublet jeg i dagevis og nistret på denne masse som ikke lenger kunne regnes med til sitt folk, og som svulmet opp til en truende hær.

Det var med helt andre følelser jeg nå stirret på de endeløse firemannsgeleider en dag i en massedemonstrasjon av Wien-arbeidere. Nesten i ti timer stod jeg der og så, mens jeg nesten ikke trakk pusten, den uhyre midgardsorm av mennesker langsomt velte seg forbi. Redd og nedtrykt forlot jeg så plassen og gikk hjemover. Underveis

fikk jeg i en tobakksbutikk øye på «Arbeiterzeitung», hovedorganet for Østerrikes gamle sosialdemokratiske parti. På en billig folkekafe hvor jeg ofte gikk for å lese aviser, lå den også framme; men jeg hadde til nå ikke kunnet få meg til å kike mer enn to minutter i det elendige bladet. Hele tonen i det virket på meg som åndelig vitriol. Mens det nedslående inntrykket av demonstrasjonene enda varte, var det noe i meg som fikk meg til, for én gangs skyld å kjøpe bladet og lese det grundig. Jeg gjorde det samme kveld og måtte ta meg sammen for å stagge det voldsomme sinnet som mange ganger grep meg ved synet av denne løgnaktighetens konsentrerte giftvæske. Bedre enn i all slags teoretisk litteratur kunne jeg nå ved daglig å lese sosialdemokratens presse studere hele deres måte å tenke på.

For en forskjell er det ikke mellom teoretisk litteraturs glansfulle fraser om frihet, skjønnhet og menneskeverd, dette lykttemannsflimmer av ord, som anstrengt prøver å gi seg ut for den dypeste visdom, denne ekkelt humane moral — alt sammen frekt skrevet ned med påtatt profetisk sikkerhet — og denne brutalt arbeidende dagspressen med sin nådelære for en ny menneskehet, denne pressen som ikke viker unna for noe nidingsverk og bruker alle midler for å bakvaske og lyve med virkningsfull virtuositet! Det første skal virke på dompapene fra middelklassen og naturligvis også på de «intellektuelle», det siste sikter til massen.

Gjennom studiet av denne læres og organisasjons litteratur og presse, fant jeg veien tilbake til mitt folk.

Det jeg først syntes var en uoverstigelig kløft, utløste nå en større kjærlighet enn noensinne før.

Den som kjenner dette uhyre forgiftningsarbeidet må være en tosk om han dømmer offeret. I de årene som fulgte gjorde jeg meg mer og mer uavhengig; sammen med avstanden vokste også min evne til å se de indre årsaker til sosialdemokratens framgang. Nå skjønte jeg meningen i det brutale krav om at en bare skulle holde røde aviser, bare gå på røde møter, bare lese røde bøker osv. Lyslevende så jeg for meg den uavvendelige følgen av denne intolerante lære.

De brede lag er ikke mottagelig for det som er halvt og veik.

Liksom kvinnen sjelelig mindre lar seg lede av abstrakte fornuftsgrunner enn av en bestemt, følelsesmessig lengsel etter utfyllende kraft, og som derfor heller bøyer seg for den sterke enn at hun hersker over sveklingen, slik elsker også massen mer den som hersker enn den som ber. Den blir innerst inne mer tilfreds med en lære som ikke tåler noen annen ved siden av seg, enn med en som innrømmer liberal frihet; den kan for det meste heller ikke te seg i frihet, tvert om har den lett for å kjenne seg forlatt. Den legger liksa lite merke til at den blir åndelig demoralisert på det mest uforskammede, som at den enkeltes frihet er gjenstand for den mest opprørende mis handling, for de har jo ikke det ringeste begrep om hele lærens indre vanvidd. Derfor ser massen bare lærens hensynsløst brutale kraft og dens målbevisste utslag, som de til slutt alltid bøyer seg for.

Blir det satt opp mot sosialdemokratiet en lære som er sannere, men som blir gjennomført like brutalt, vil den seire, selv om det koster den hardeste kamp.

Før to år var gått var jeg fullt klar over den sosialdemokratiske lære og dens tekniske hjelpemidler.

Jeg gjennomskuet den djevelske åndsterror som denne rorsle framfor alt over mot borgerskapet, som hverken moralsk eller sjelelig kan ta det opp med slike åtak, som på et stikkord alltid slipper løs en sann trommeild av løgn og bakvaskelse mot den motstanderen den mener er farligst, inntil nervene brister på ham og han gir etter for dem han hater, bare for å få fred.

Men de tåpelige får ikke fred med det.

Spillet tar til på nytt og blir gjentatt inntil de rent suggestivt kjenner seg lammet av redsel for denne rasende kjoteren.

Sosialdemokratene vet av egen erfaring best hvor verdi full kraften er, derfor løper de også helst storm mot dem de værer noe av dette sære sjeldne stoffet hos. Omvendt roser de enhver svekling på den andre siden, snart for siktig, snart mer høylytt, alt etter det åndelige to de kjenner eller mener de kjenner hos ham.

De er mindre redd for et svakt og viljeløst geni enn for en kraftkar, selv om han er lite begavet.

Og aller mest roser de sveklinger som mangler både ånd og kraft.

De lager det til som om en bare kunne få fred på den måten; men samtidig tar de forsiktig, varsomt, men likevel målbevisst den ene stillingen etter den andre, snart ved stille press, snart ved opplagt tyveri i øyeblikk da folk har oppmerksomheten vendt på andre ting og enten ikke vil bli forstyrret eller synes affæren er for ubetydelig til at de vil gjøre bråk og på nytt tirre den olme motstanden.

Denne taktikk kom de til ved en nøye utregning av alle menneskelige svakheter, og den må usvikelig nå målet om ikke også motparten lærer å kjempe med giftgass mot giftgass.

Svakelige naturer må få vite at det her er hele deres tilvære det gjelder.

Litt etter litt skjønnte jeg også hva den fysiske terror mot den enkelte og mot massen hadde å bety.

Også her var virkningen på sinnet nøye utregnet.

Terror på arbeidsplassen, i fabrikken, i forsamlingslokalet og under stormtene vil alltid ha hellet med seg når den ikke blir møtt med like stor terror.

Da vil nok partiet sette i med forferdelig hyl og skrik og vil trass i sin tidligere forakt for enhver statsautoritet høylytt kalle på denne, og den vil i den alminnelige forvirring virkelig som oftest nå sitt mål — nemlig å finne et fe av en høyere embetsmann som i det tåpelige håp at han kanskje for fremtiden er kommet i kritt huset hos den fryktede motstander, hjelper til med å knekke den som reiser seg mot denne verdenspesten.

Det inntrykk et slikt slag gjør på den brede masse, både på tilhengerne og på motstanderne, kan bare den vurderer som kjenner et folks sinnelag ikke fra bøkene, men fra livet. Mens nemlig seieren nå hos tilhengerne går som bevis for at deres sak er rettens sak, tviler den slagne motstander som oftest på at det i det hele tatt er mening i å fortsette kampen.

Dess bedre jeg lærte å kjenne framfor alt den fysiske

terrors metoder, dess mer skjønnte jeg hvor mye de hundre tusener som lå under for den, måtte tilgi meg.

Det er det jeg er denne lidelsestiden *mest taknemlig* for, at den og bare den har gitt meg mitt folk tilbake, for den lærte meg å skjelve ofrene fra forfærene.

De er offer og ikke noe annet de mennesker som lå under for denne forføring. For om jeg nå prøvde i noen bilder fra livet å tegne disse «laveste» befolkningslags vesen, så måtte jeg for å være rettferdig si at jeg også i disse dybder fant lyspunkter som en ofte enestående offervillighet, det mest trofaste kameratskap og en svært stor nøydsomhet. Disse mennesker var tilbakeholdne og beskjedne, særlig overfor eldre arbeidere. Selv om disse dyder alt ved storbyens påvirkning mer og mer var gått tapt hos den unge generasjon, så fantes det selv her enda mange, som ved hjelp av sitt kjernesunne blod greidde å få overtaket over livets skjendighet og lumpenhet. Men når disse eiegode og skikkelige mennesker likevel ved sin politiske virksomhet ofte kom inn i rekkene til vårt folks dødsfiender og sluttet opp om dem, da kom det av at de jo hverken forstod eller kunne forstå det djevlelske i den nye læren, at ingen brydde seg med å ta seg av dem, og endelig at de sosiale forhold var sterkere enn den motviljen som kanskje fantes. Nøden, som de en dag på en eller annen måte var hjemtalne til, drev dem så likevel inn i sosialdemokratens leir.

Borgerskapet har utallige ganger på den mest klossete, men også mest umoralske måte satt seg opp mot selv almenmenneskelig berettigede krav, og det ofte uten at det nyttet noe eller i det hele tatt kunne tenkes å nytte. Slik ble selv den skikkeligste arbeider fra fagorganisasjonen drevet inn i politisk virksomhet.

Millioner av arbeidere var innerst inne sikkert fra først av fiender av det sosialdemokratiske parti, men deres motstand ble overvunnet av den ofte vanvittige måten hvert sosialt krav ble møtt på fra de borgerlige partiers side. Den bent fram bornerte avvising av alle forsøk på å bedre arbeidsforholdene, treffe sikkerhetsforanstaltninger mot maskinulykker, forby barnarbeid og beskytte kvinnen i hvert fall når hun skal gi liv til et nytt medlem av

samfunnet, hjelp til med å drive massene i gapet på sosialdemokratene som var takknemlig hver eneste gang det skortet slik på hjertelaget. Aldri kan vårt «politiske» borgerskap gjøre godt igjen det som det har forbrutt ved å opptre slik. For når det satte seg imot alle forsøk på å rydde opp i sosiale misforhold, sådde det hat og lot selv til å stadfeste den påstand hele folkets fiende kom med, at bare det sosialdemokratiske parti representerte det arbeidende folks interesser.

Slik gav borgerskapet den vesentlige moralske berettigelse til at fagforeningene ble til som organisasjon, den som har shanghaied de fleste tilhengerne til det politiske parti.

I mine læreår i Wien måtte jeg også, enten jeg ville eller ikke, ta stilling til spørsmålet om fagorganisasjoner.

Da jeg regnet dem for en uatskillelig del av selve det sosialdemokratiske parti, avgjorde jeg saken fort og — galt. Jeg avviste dem selvsagt blankt.

Men også i dette så uendelig viktige spørsmål lærte jeg av skjebnen.

Det ble til det at min første dom ble kullkastet.

Da jeg var tjue år hadde jeg lært å skjelve mellom fagorganisasjonen som et middel til å forsvare arbeiderens almene sosiale rettigheter, til å kjempe for bedre vilkår for den enkelte, og fagorganisasjonen som partiets redskap i den politiske klassekamp.

Sosialdemokratene forstod fagbevegelsens enorme betydning, sikret seg redskapet og dermed et heldig utfall; at borgerskapet slett ikke forstod dette gjorde at det mistet sin politiske posisjon. Det trodde det kunne stanse en logisk utvikling ved å avvise den hoven, men det tvang den bare inn i en ulogisk utvikling. For at selve fagbevegelsen er fedrelandsfiendtlig er sludder og attpåtil løgn. Den er heller det motsatte. Når en fagbevegelse tilsikter å bedre kårerne for en stand som hører til nasjonens grunnpillarer, er dens virksomhet ikke fedrelands- eller statsfiendtlig, den er tvert om nasjonal i ordets dypeste mening. Den hjelper til med å skape de sosiale forutsetninger som er helt uunnværlige for en nasjonal oppseding, og den gjør seg høyt fortjent ved at den samtidig som den

fjerner sosiale kreftskader, rykker både åndelige og legemlige sykdomsvekkere inn på livet. Derved gjør den sitt til at samfunnslegemet trives.

Derfor er det fåfengt å spørre om fagorganisasjonen er nødvendig.

Så lenge det blant arbeidsgiverne fins mennesker med liten sosial forståelse og som tilmed mangler følelse for det som er rett og rimelig, er det ikke bare en rett, men også en plikt for arbeiderne, som er en del av nasjonen, de med, å beskytte almenhetens interesse mot enkeltmannens have-syke eller uformuft; for det å opprettholde tro og tillit i et samfunn er like så viktig for et folk som å opprettholde dets helse.

Begge deler blir alvorlig truet av uverdige arbeidsgivere som ikke føler seg som ledd i folkefellesskapet. Deres have-syke og hensynsløshet kommer alltid til å volde stor skade.

Å rydde unna årsakene til en slik utvikling bare gagnar folket og skal ikke lastes.

Bare ikke kom med at det står fritt for enhver å ta konsekvensene av en urett som en er eller mener å være utsatt for, altså å gå sin vei. Nei! Slikt er spillfekteri som bare prøver på å avlede oppmerksomheten. Enten har en interesse av å rydde opp i dårlige usosiale forhold eller en har det ikke. Mener en ja, da må kampen mot dem bli tatt opp med de våpen som lover et godt utfall. Men den enkelte arbeider kan aldri sette seg opp mot den mektige arbeidsherren; det gjelder jo ikke her at en høyere rett skal seire —, om den ble godtatt, ville jo striden være uten årsak og ikke blitt av i det hele tatt — nei det er et spørsmål om hvem som har makten. Ellers ville rettsfølelsen avslutte striden på ærlig vis, eller rettere sagt, det kunne aldri komme til strid.

Nei, når usosial eller uverdig behandling av mennesker oppfordrer til motstand, så kan denne kampen, så lenge det ikke fins lovlige meglingsmenn som fjerner skadene, bare bli avgjort med makt. Men da er det også klart at arbeidsgiverens enkeltperson som med sin person omfatter hele foretakets konsentrerte kraft, bare kan bli møtt på ikke fot av det til en enkeltperson sammensluttete antall

arbeidere, dersom ikke arbeideren alt fra først av skal oppgi all von om å seire.

På den måten kan fagorganisasjonen styrke den sosiale tanke hvor den har sine utslag i dagens praktiske liv; der med fjerner den alle de irriterende momenter som ustanselig gir høve til utilfredshet og klagemål.

At det ikke er slik, har en svært mye å takke de folk for som alltid la hindringer i veien for alle lovforandringer til regulering av de sosiale misforhold, eller som med sin politiske innflytelse sinket dem.

I samme grad som det politiske borgerskap ikke forstod, eller rettere sagt ikke ville forstå fagorganisasjonens betydning og satte seg imot den, tok sosialdemokratene seg av den omstridte bevegelse. De var framsynte nok til på denne måten å skape seg et fast grunnlag som i kritiske stunder alt flere ganger hadde stått sin prøve. Riktignok mistet den da etter hvert sitt egentlige formål, og nye mål kom isteden.

Før sosialdemokratene tok hånd om fagbevegelsen, tenkte de ikke et øyeblikk på å binde seg til den oppgaven den hadde fra først av.

Nei, det var slett ikke meningen.

På få årtier hadde deres kyndige hånd gjort dette vern om de sosiale menneskerettigheter til et redskap som skulle slå ned det nasjonale næringsliv. Arbeidernes interesser voldte dem her ikke noe videre bry. For også i politikken kan økonomisk trykk når som helst brukes til utpressing, så sant bare den ene parten er samvittighetsløs nok, og den andre sauedum og tålmodig.

Og begge deler slo til her.

*

Alt ved århundreskiftet hadde fagbevegelsen gitt opp sine gamle mål. Fra år til år var den kommet mer og mer inn under den sosialdemokratiske politikken, og til slutt ble den bare brukt som et rammende våpen i klassekampen. Gang på gang skulle den ramme hele det møyssommelig oppbygde næringslivet til det styrtet sammen. Når så statsbygningen på denne måten hadde mistet den økonomiske

grunnvoll, var det lettere å la staten få samme skjebne. Det gjaldt derfor mindre og mindre å representere arbeiderklassens sanne tarv, inntil politisk kløkt tilsa at det ikke lenger var lurt å hjelpe de brede masser ut av sosiale eller tilmed kulturelle vansker. Man kunne jo komme i skade for at den brede masse ikke i all evighet ville la seg bruke som viljeløse kamptropper når den hadde fått sine ønsker oppfylt.

Bare tanken på en slik utvikling satte en sånn skrek i førerne for klassekampen at de til sist kort og godt avslø enhver sosial reform som virkelig virket til det gode, ja de satte seg avgjort imot den.

De var ikke opprødd for grunner for en slik innstilling som man skulle tro var forståelig.

En spent fordringene høyere og høyere. Det som det gikk an å oppfylle av dem, virket derfor så smått og ubetydelig at det var en lett sak å innbille massene at det bare var det mest djevelske forsøk på å svekke arbeiderklassens støtkekraft, ja lamme den, når en kunne komme med så latterlige innrømmelser overfor dens helligste rett. Når en husker på hvor liten tenkeevnen er hos de brede lag, er det ikke å undres på at det gikk fint.

I den borgerlige leir var de opprørt over at sosialdemokratene var så åpenlyst usanne i sin taktikk, men de sluttet ikke noe som helst av det med omsyn til retningslinjene for sin egen framgangsmåte. Når sosialdemokratene var så redde for virkelig å hjelpe opp arbeiderklassen fra den kulturelle og sosiale elendigheten den hittil hadde levd i, burde dette ha ført til at de andre la seg i selen nettopp for å få til dette. Slik ville de litt etter litt ha vridt våpenet ut av hånden på forkjemperne for klassekampen. Men det gjorde de ikke.

Istedenfor selv å gå løs på motpartens linjer og ta dem lot de seg heller sette til veggs, og til slutt tydde de så til rådgjelder som det ikke var noen hjelp i. De virket ikke fordi de kom for sent, og dessuten var de så lite tress at det var lett å forkaste dem. Slik ble alt ved det gamle, bare misnøyen ble større enn før.

Lik en truende tordensky hang alt den gang den «frie fagorganisasjon» på den politiske himmel og over den enkeltes tilvære.

Den var et av de verste terrorvåpnene mot det nasjonale næringslivs sikkerhet og uavhengighet, mot statens fasthet og den enkeltes frihet.

Framfor alt var det den som gjorde begrepet «demokrati» til en ekkel og latterlig frase, skjendet friheten og hånede broskapet med ordtaket: «Og blir du ikke kamerat, så slår vi deg i hue flat.»

Slik var det bildet jeg den gang dannet meg av denne menneskehetens velgjører. I årenes løp har jeg utvidet og utdypet min mening om den, men jeg har ikke trengt å skifte mening.

*

Dess mer jeg fikk innblikk i sosialdemokratiets ytre vesen, dess mer hiket jeg etter å nå inn til kjernen i denne læren.

Den offisielle partilesning kunne jeg jo ikke bruke til det. Den arbeider i økonomiske spørsmål med uriktige påstander og bevis, og når det gjelder politiske mål, er den full av løgn. Til det kom at jeg i mitt indre følte meg frastøtt, særlig av den nyere buldrende uttrykksmåte og fremstillingsform. Med et uhyre oppbud av uklare og uforståelige ord blir det hakket sammen setninger som skal være liksom åndrike som de er meningsløse. Bare vår degenererte storbybohem er kanskje i stand til å føle seg hjemme i denne fornuftens labyrint, og til å plukke sammen en «indre opplevelse» av denne sump av litterær tungtale; støttet ble de i dette av den ordgjetne beskjedenhets hos en del av vårt folk, som værer en desto større visdom jo mindre de selv forstår.

Men når jeg tok for meg alle de teoretiske usannhetene og alt sludderet læren inneholdt, og sammenlignet det med de praktiske utslag den gav seg i det virkelige liv, fikk jeg litt etter litt et klart bilde av det den innerst inne vil.

I slike stunder ble jeg mørk til sinns, og ottefull så jeg for meg en lære, satt sammen av selvskhet og hat. Etter matematiske lover kan den seire, men gjør den det, er det slutt med menneskeheten.

Jeg hadde jo i mellomtiden lært å forstå at det var en sammenheng mellom denne nedbrytende lære og et be-

stemt folks egenart, som jeg inntil da så å si ikke hadde visst noe om.

Bare den som kjenner jødedommen, har nøklen til sosialdemokratiets indre, altså til dets sanne mål.

Lærer en jødene å kjenne, rives sløret bort som dekker over alle vrangforestillinger om det sosialdemokratiske partis mål og mening. Av de sosiale frasers røyk og tåke stiger marxismens grinende fjes fram.

*

Det er i dag vondt for meg, om ikke umulig, å si når jeg for første gang tenkte noe særlig ved uttrykket «jøde». Jeg husker ikke at ordet ble nevnt hjemme i det hele tatt så lenge far levde. Jeg tror det i fars øyne hadde vært tegn på manglende kultur bare å fremheve det ordet. Han hadde utgjennom livet nådd fram til et mer eller mindre verdensborgerlig syn på tingene, som trass i det steileste nasjonale sinnelag ikke bare hadde holdt seg, men også smittet på meg.

Heller ikke skolen gav meg grunn til å endre noe ved dette overleverte bilde.

På realskolen lærte jeg riktignok å kjenne en jødegutt, som vi alle var litt varsomme med, men bare fordi vi etter noen erfaringer med ham ikke stolte videre på hans tausehet. Men jeg tenkte ikke noe mer over det enn de andre.

Først da jeg var mellom fjorten og femten år, støtte jeg oftere på ordet jøde, også når det ble snakket politikk. Jeg kjente en viss uvilje ved det og kunne ikke verge meg mot den vennelige følelsen som alltid kom over meg når folk i mitt nærvær trettet om konfesjonelle ting.

For noe annet kunne jeg den gang ikke se i spørsmålet.

Det var svært få jøder i Linz. I århundrenes løp var deres ytre blitt européisk og menneskelig; ja, jeg holdt dem tilmed for tyskere. Jeg hadde lite greie på hvor umulig denne oppfatningen var, for det eneste skille jeg så, var jo den fremmede religion. Jeg mente altså at de bare ble forfulgt på grunn av sin religion, og hørte derfor på det onde som ble sagt om dem, med en uvilje som nesten ble til avsky.

Jeg ante ikke den gangen at det fantes et planmessig jødefiendskap.

Så kom jeg til Wien.

Betatt som jeg var av alle de nye arkitektoniske inntrykk og knuget av min egen tunge skjebne, skjelnnet jeg i den første tiden ikke de forskjellige lag innen kjempebyens folk. Wien talte i de årene nesten to hundre tusen jøder blant sine to millioner mennesker, men jeg så dem ikke. Øye og sinn greidde i de første ukene enda ikke å ta imot alle de verdiene og tankene som stormet på. Først etter hvert som jeg fikk ro i sinnet igjen og det forvirrede bilde tok til å klarne, studerte jeg mine nye omgivelser nøyer og fikk nå også øye på jødespørsmålet.

Jeg syntes ikke det var noen særlig morsom måte jeg lærte det å kjenne på. Enda så jeg i jøden bare en mann med en annen religion, og holdt fast ved at menneskene måtte tale det, også her, og avstå fra enhver religionsfølgelse. Derfor syntes jeg den tonen som særlig den antisemittiske pressen i Wien slo an, ikke hørde for et stort folks kulturtradisjon. Jeg syntes det var vondt å tenke på visse hendinger i middelalderen, som jeg nødvendigvis skulle gjenta seg. Da disse avisene ikke stod høyt i folks ømdømme — hva dette kom av, visste jeg den gang ikke så nøye selv — så jeg mer på dem som frukter av arrig misunnelse enn som uttrykk for et prinsipielt om enn galt syn.

Jeg ble styrket i denne oppfatningen av den måten den virkelig store pressen svarte på alle disse åtakene. Den syntes jeg var uendelig mye verdigere, og aller mest fant jeg det takk verdt når pressen slett ikke svarte på åtakene, men rett og slett tidde dem i hjel.

Jeg leste ivrig den såkalte verdenspresse («Neue Freie Presse», «Wiener Tageblatt» osv.) og ble slått både av omfanget av det stoffet de bød leseren og av den saklige fremstillingen i de enkelte artikler. Jeg satte pris på den fornemme tonen, og det var egentlig bare den blomstrende stilen som jeg mange ganger ikke riktig likte eller som endatil støtte meg. Men den kom vel av den egne flukt det er over verdensbyen.

All den stund jeg den gang holdt Wien for en verdensby.

trodde jeg den forklaringen jeg hadde gitt meg selv, nok saktens kunne gå for en unnskyldning.

Men det som om og om igjen frastøtte meg, var den uverdige måten denne pressen leflet for hoffet på. Det var ikke den hending på slottet, som ikke ble fortalt leseren enten med henrykt begeistring eller med klagende medynk. Særlig når det gjaldt alle tiders «viseste monark», skapte de seg til så det nesten hørtes som orrhaner på lek.

Jeg syntes dette var skaperi.

Og det skjemte det liberale demokrati for meg.

Å lefle så ublutt for hoffet var å skjemme nasjonens verdighet.

Dette var den første skyggen over mitt indre forhold til den «store» wienerspresse.

Som jeg før hadde gjort, fulgte jeg også i Wien med iver og ildhug alle hendinger i Tyskland, de politiske og de kulturelle. Stolt så jeg opp til riket, og sammenlignet dets framsteg med den visnende østerrikske stat. Men om de utenrikspolitiske hendinger for det meste vakte min udelte glede, så tok jeg meg ofte nær av det som hendte i det innenrikspolitiske liv. Jeg var ikke enig i kampen som på denne tid ble ført mot Wilhelm II. For meg var han ikke bare den tyske keiseren, men også skaperen av den tyske flåte. At riksdagen påla keiseren taleforbud, ergret meg i høy grad fordi disse forbud kom fra et sted som i mine øyne virkelig ikke hadde noen grunn til det, all den stund denne samling av parlamentariske gasser snadret i hop mer vrøvl på en sesjon enn et helt dynasti av keisere noensinne kan klare i århundrer, enda om en tar med de mest enfoldige blant dem.

Jeg var opprørt over at den som bar keiserkronen, skulle kunne bli «tilrettevist» av alle tiders mest overfladiske skravleanstalt, og det i en stat der hver eneste halvidiot ikke bare krevde ordet til kritikk, men i riksdagen tilmed ble sluppet løs på folket som «lovgiver».

Men enda mer rystet var jeg over at den samme wienerspresse som lå nesegrus for det elendigste øk fra slottet og som ble ute av seg selv av henrykkelse når det tilfeldigvis villet med halen, nå la fram sine tvil om den tyske keiser,

idet den lot som den var bekymret, men samtidig lite la skjul på sin ondskap. Det var langt fra at de på noen som helst måte ville blande seg i forholdene i det tyske riket — nei, Gud bevars — men når en på en så vennskapelig måte la fingeren på dette såret, oppfylte en jo på den ene siden den plikt som ånden i det gjensidige forbund påbød, og på den annen side kravet om journalistisk sannhet osv. Og nå rotet da denne fingeren av hjertens lyst i såret.

Når slikt hendte, steg blodet til hodet på meg.

Og det var det som alt nå litt etter litt fikk meg til å se mer mistroisk på den store presse.

At en av de antisemittiske avisene «Deutsches Volksblatt» ved et slikt høve var mer sammelig enn de andre, måtte jeg også en gang vedgå:

En annen ting som gikk meg på nervene, var den rent ekle dyrking av Frankrike som den store presse alt den gang drev med. En måtte bent fram skamme seg over å være tysker når en kom over disse søtladne lovsangene til den store «kulturnasjon». Dette ynkkelige jeandefrancheri fikk meg mer enn én gang til å slenge fra meg disse «verdensavisene». Det ble til at jeg av og til tydde til «Volksblatt», som jeg naturligvis syntes var mye mindre, men mer renselig i disse ting. Jeg var ikke enig i den skarpe antisemittiske tonen, men jeg leste nå og da argumenter som fikk meg til å tenke litt over tingene.

Iallfall ble dette årsaken til at jeg etter hvert lærte den mannen og den rørsle å kjenne som den gang ble avgjørende for Wiens skjebne: Dr. Karl Lueger og det kristelig-sosiale parti.

Da jeg kom til Wien, var jeg begges fiende.

Mannen og rørsle virket «reaksjonært» på meg.

Min sans for rettferd fikk meg til å skifte mening etter som jeg hadde høve til å lære mannen og hans verk å kjenne, og fra å dømme rettferdig kom jeg etter hvert til åpent å se opp til ham. I dag mener jeg mer enn før at denne mannen har vært den største av alle tyske borgere-mestere.

Men hvor mange av mine veloverveide meninger ble ikke kullkastet ved denne nye holdning overfor den kristelig-sosiale rørsle.

Ganske langsomt førte de også til at jeg skiftet mening om antisemittismen. Og det var vel det mest alvorlige meningsskifte jeg i det hele tatt hadde å gjennomgå.

Det har kostet meg de fleste indre kamper, og først etter mange måneders strid mellom forstand og følelse gikk forstanden av med seieren. To år etter hadde følelsen fulgt forstanden, og var fra nå av dennes mest trofaste vakt og advarende røst.

I den tiden da denne bitre striden stod på mellom sjelelig oppdragelse og kald fornuft, hadde anskuelsesundervisingen på Wiens gater vært meg til uvurderlig hjelp. Den tid kom, da jeg ikke lenger som i de første dagene gikk omkring i blinde i den mektige byen, med åpne øyne så jeg ikke bare bygninger, men mennesker òg.

En gang jeg slik slentret gjennom sentrum, møtte jeg plutselig et vesen i lang kaftan og med svarte lokker.

Er det også en jøde? var det første jeg tenkte.

Slik så de sannelig ikke ut i Linz. Jeg så på mannen i smug, men dess mer jeg stirret inn i dette fremmede åsyn og gransket trekk for trekk, vek det første spørsmål plassen for et nytt.

Er dette også en tysker?

Som alltid i slike tilfelle tok jeg bøker til hjelp for å bli kvitt tvilen. For noen få øre kjøpte jeg for første gang i mitt liv et par antisemittiske skrifter. De gikk dessverre alle sammen ut fra at leseren alt til en viss grad iallfall i prinsippet kjente og tilmed skjønte jødespørsmålet. Dessuten ble jeg på nytt full av tvil fordi tonen stort sett var platt, og måten å føre bevis for påstanden i høyeste grad uvitenskapelig.

Jeg falt så i ukevis, ja én gang i flere måneder tilbake til min tidligere holdning.

Jeg syntes saken var så uhyggelig, anklagen så uhyrlig at tanken på å gjøre urett plaget meg og gjorde meg usikker og engstelig på nytt.

Visstnok kunne ikke jeg heller lenge tvile på at det her ikke dreide seg om tyskere med en særskilt tro, men om et eget folk; for etter at jeg hadde tatt opp dette spørsmålet og virkelig var blitt oppmerksom på jødene, så jeg Wien i et annet lys enn før. Hvor jeg enn gikk,

så jeg nå jøder, og dess flere jeg så, dess skarpere skilte de seg ut fra de andre menneskene. Særlig i den indre byen og i bydelene nord for Donau-kanalen krydde det av folk som ikke engang i det ytre hadde noen likhet med tyskerne.

Men om jeg enda hadde vaklet, så greidde nå en del av jødene å gjøre ende på enhver tvil.

En sterk rørsle blant dem, med mange tilhengere i Wien, gikk på det skarpeste inn for å hevde jødedommens nasjonale karakter: Zionismen.

Vel så det ut til at bare en del av jødene gikk med på dette, og at det store flertall var imot å binde seg på den måten, ja tok avstand fra det i sitt indre. Men så en nøyere etter, løste dette ytre skinn seg opp i en lei dunst av påskudd, for ikke å si løgner, fremkalt av den rene beregning. For den såkalte liberalt tenkende jødedom avviste jo ikke zionistene som ikke-jøder, men bare som jøder som på en upraktisk, kanskje farlig offentlig måte vedkjente seg sin jødedom.

Deres indre samhørighet var og ble den samme.

Denne skinnfektning mellom zionistiske og liberale jøder virket etter kort tid så ekkelt på meg; den var jo tvers igjennom usann og løgnaktig og høvde lite for dette folket som stadig ble rost for sin høye og rene moral.

I det hele tatt var rensligheten hos dette folket, både den moralske og den legemlige, en sak for seg. At de ikke var særlig glad i vann, kunne en straks se utenpå dem, ja en kunne dessverre ofte merke det når en lukket øynene også. Stanken av disse kaftankledde gjorde meg senere mang en gang kvalm. Til dette kom også den skitne klededrakt og deres lite heltemodige fremtoning.

Alt dette virket selvsagt ikke videre tiltrekkende; men direkte frastøtt måtte en bli ved å oppdage at det utvalgte folk ikke bare var legemlig, men også moralsk skittenferdig.

Ingenting hadde på så kort tid gjort meg så ettertenksom som det innblikk jeg etter hvert fikk i jødernes arbeidsmåte på visse områder.

Fantes det vel noe som helst svineri eller den skamløshet, særlig i kulturlivet, som det ikke var minst én jøde med på?

Skar en varsomt inn i en slik svulst, satt det en liten jøde der, ofte helt blendet av lyset, liksom marken i et råtnende kadaver.

Jødene sank dypt i mine øyne da jeg lærte å kjenne deres virksomhet i presse, kunst, litteratur og teater. Det kunne ikke lenger nytte med all slags salvesesfulle forsikringer. Studerte en oppslagsøylene med navnene på opphavsmennene til de gyselige makkerverk for kino og teater, som der ble lovprist, hadde en mer enn nok til å bli hard for en lang tid framover. Det var pest, åndelig pest som en nå infiserte folket med, verre enn svartedauen i sin tid. Og for en mengde det ble laget og utspreidt av denne giften. Naturligvis, jo lavere en slik kunstfabrikant står åndelig og sedelig, dess mer uhemmet produserer han, inntil fyren blir til en slags rotasjons-sprøyte som uavbrutt skvetter sin søle i ansiktet på menneskeheten. Dessuten må en huske på hvor grenseløst mange det fins av dem; en må huske på at når naturen frembringer en Goethe, slipper den minst ti tusen slike huskere løs på omverdenen, som nå forgifter sjelene som basillbærere av verste slag.

Det var forferdelig, men ikke til å komme forbi, at naturen nettopp syntes å ha utpekt utallige jøder til dette skammelige verv.

Er det kanskje dette som er ment med at de er utvalt?

Jeg tok den gang til med å undersøke omhyggelig hvem som laget alle disse skitne produktene i det offentlige kunstliv. Resultatet fikk meg til å dømme verre og verre om jødene. Hvor mye enn følelsen strittet imot, så var forstanden nødt til å trekke sine slutninger.

Den kjensgjerning at en må skrive ni tiendedeler av alt det litterære smuss, det kunstneriske juks og teatraliske sludder på et folks skyldkonto, som snaukt nok talte en hundredel av alle landets innbyggere, stod helt enkelt ikke til å nekte; det forholdt seg just slik.

Dette fikk meg nå også til å granske min kjære «verdenspresse» nøye.

Men dess dypere jeg senket sonden, dess mer skrumpet det sammen som jeg for hadde satt så høyt. Stilen ble mer og mer utålelig, innholdet kunne jeg ikke godta, det

var overfladisk og platt, fremstillingens saklighet syntes jeg nå var mer løgn enn ærlig sannhet; men forfatterne var jøder.

Tusen ting som jeg for snau hadde sett, syntes jeg nå var verd å legge merke til, og andre ting som alt for hadde fått meg til å gruble, lærte jeg nå å fatte og forstå. Jeg så nå denne pressens liberale innstilling i et annet lys. Jeg innså at det bare var et liksom lurt som lumskt knep når de svarte på åtakene i en fornem tone eller tidde dem i hjel; i sine teateranmeldelser forherliget de alltid jødiske forfattere, og aldri klandret de andre enn tyskere. Det at de små nålestikkene mot Wilhelm II. kom så jevnt, viste at de var ledd i et system, nøyaktig som lovtalene over fransk kultur og sivilisasjon. Det klisne innhold i novellene ble nå uanstendig og språket ropet klangen fra et fremmed folk. Men det var så klart at det hele gikk ut på å skade tysksdommen, at det måtte stikke en bevisst vilje bak.

Men hvem kunne ha interesse av det?

Var alt dette bare tilfeldig?

På denne måten ble jeg langsomt usikker i min sak.

Men det satte fart i utviklingen at jeg fikk innblikk i en rekke andre ting, nemlig den vanlige oppfatning av sedelighet og moral, slik som en kunne se at en stor del av jødedommen helt åpent la den for dagen og praktiserte den.

Her fikk en mang en gang på gata en anskuelserundervisning som virkelig var ille.

I Wien kunne en studere jødedommens forhold til prostitusjonen og enda mer til selve den hvite slavehandelen bedre enn i noen annen europeisk by, de sydfranske havnebyene kanskje unntatt. Når en om kvelden gikk gjennom gatene og smaueene i Leopoldstadt, ble en skritt for skritt, enten en ville det eller ikke, vitne til opptrinn som storten av det tyske folk aldri hadde fått se før krigen på østfronten gav soldatene høve til å se noe lignende, eller rettere sagt tvang dem til å se det.

Det grøsset i meg da jeg for første gang fikk øynene opp for hvor iskaldt og skamløst smart jøden ledet denne opprørende trafikk med storbyens utskudd.

Men så flammert det opp i meg.

Nå vek jeg ikke lenger unna når jødespørsmålet ble drøftet, nei nå ønsket jeg det. Men etter som jeg nå lærte å være på jakt etter jøden i alle grener av det kulturelle og kunstneriske liv og dets forskjellige ytringsformer, støtte jeg plutselig på ham etsteds der jeg minst hadde ventet det.

Fra det øyeblikk jeg oppdaget at det var jøden som ledet sosialdemokratene, falt det som et skjell fra øynene mine. Med dette sluttet en lang indre kamp.

Alt i det daglige samkvem med mine arbeidskamerater slo det meg hvor merkelig lett de hadde for å skifte standpunkt til samme spørsmål, ofte i løpet av få dager, ja bare få timer. Jeg hadde vondt for å skjønne hvordan mennesker som kunne være ganske fornuftige når en hadde dem på tomannshånd, med én gang skiftet mening når massens tryllekraft virket på dem. Det var ofte til å fortvile over. Når jeg etter timelange samtaler var sikker på at denne gangen hadde jeg endelig brutt isen eller greidd å oppklare noe sludder, og gledet meg hjertelig over resultatet, så måtte jeg til min sorg neste dag ta fatt forfra igjen; alt sammen hadde vært fåfengt. Som en evig pendel svinget de vettløse meningene deres på nytt og på nytt tilbake mot utgangspunktet.

Jeg kunne jo godt forstå det alt sammen: at de var misnøyd med sin lodd, forbannet skjebnen som ofte ramte dem så hardt; at de hatet arbeidsgiverne som etter deres mening hjerteløst tvangsfyllbyrdet denne skjebnen; at de brukte munn på myndighetene som i deres øyne ikke skjønte noe av det hele; at de demonstrerte mot prisene på matvarer og toget gjennom gatene for sine krav; alt dette kunne en i det minste forstå når en ser bort fra at det ikke fantes vett i det. Men det som ikke var til å forstå, var at de kunne hate sin egen nasjon så grenseløst, at de hante dens storhet, sølte til dens historie og trakk store menn i rennesteinen.

Denne kampen mot sin egenart, mot det egne redet, de egne hjem var liksom meningsløs som uforståelig. Det var unaturlig.

Det gikk å helbrede dem for denne lasten for en tid,

1 — Min kamp. I.

men bare for noen dager, høyst uker. Traff en senere en av dem som skulle være omvendt, så var han blitt den gamle igjen.

Unaturen hadde igjen fått klørne i ham.

*

At den sosialdemokratiske presse for det meste ble ledet av jøder, fikk jeg etter hvert vite; men jeg la ikke større brett på det; slik var det jo i de andre avisene også. Bare én ting var kanskje å legge merke til: ikke noe blad, der jøder var med, kunne en kalle nasjonalt i den meningen jeg etter min oppdragelse og oppfatning la i ordet.

Jeg overvant meg til å prøve å lese produktene til den marxistiske pressen, noe som forresten økte min uvilje i det uendelige, og søkte gjennom dem å lære de mennene å kjenne som fabrikerte disse konstruerte gemenhetene.

Det var altså sammen jøder fra utgiveren og nedover.

Jeg tok for meg de sosialdemokratiske brosjyrer jeg kunne komme over, og lette etter forfatternavnene: jøder. Jeg merket meg navnene på nesten alle ledere; de tilhørte også for største delen det «utvalgte folk», enten det dreide seg om riksrådsrepresentantene eller tagforeningssekretærene, formennene i organisasjonene eller agitatorene på gata. Det var alltid det samme uhyggelige bilde som steg fram. Navnene Austerlitz, David, Adler, Ellenbogen osv., kommer jeg aldri til å glemme.

En ting stod nå klart for meg: I månedvis hadde jeg stridd med de menige innen et parti som så å si helt og holdent ble ledet av et fremmed folk; for at jødene ikke er tyskere, det visste jeg nå sikkert og visst til min store tilfredshet.

Men nå først lærte jeg vårt folks forførelse å kjenne til bunn.

Bare et år i Wien hadde greidd å overtale meg om at ikke noen arbeider er så forstokket at ikke den som vet bedre og kan fremstille saken klarere, overvinne ham. Litt etter litt var jeg blitt ekspert i deres egen lære og brukte den som våpen i kampen for det jeg innerst inne mente var riktig.

Nå gikk jeg nesten støtt av med seieren.

Den store masse stod til å redde, enda det bare kunne skje med de største offer av tid og tålmodighet.

Men en jøde var det aldri mulig å få til å skifte syn.

Den gangen var jeg enda barnslig nok til å ville klarlegge for dem at deres lære var vanvittig, jeg snakket i min lille krets så jeg ble sår i munnen og hes i halsen, og mente jeg skulle greie å overtale dem om at deres marxistiske vanevidd var til ubotelig skade, men da oppnådde jeg bare nettopp det motsatte. Det så ut til at jo dypere kjennskap de fikk til at de sosialdemokratiske teorier virket ødeleggende, desto fastere stod de på sitt.

Dess lenger jeg sloss med dem, dess bedre lærte jeg deres dialektikk å kjenne. Først regnet de med at motstanderen var dum, når de etterpå ikke så noen annen utvei, lot de ganske enkelt som de var dumme selv. Nyttet ikke noe av alt det, så forstod de ikke riktig, og satte en dem til veggs, tok de straks fatt på noe nytt og kom nå med selvfølgelige ting som de så, straks de ble tatt for god fisk, nyttet ut på helt andre områder. Når de så igjen ble satt til veggs, vek de unna og lot som de ikke riktig visste noe. Hvor en så grep fatt i en slik apostel, fikk en bare tak i seigt slim, det tørt ut mellom fingrene på en, for så i neste øyeblikk å trekke seg sammen igjen. Men greidde en å få så kraftig has på en at han under øynene på de andre var nødt til å gi seg, og trodde at en nå iallfall hadde kommet et skritt videre, så kunne en undre seg stort neste dag. Ikke det minste grunn husket jøden fra i går, han la i vei med sitt gamle sludder som det ikke hadde hendt noe, og gikk en ham opprørt på klingen, spilte han forundret, kunne slett ikke sanse noe, uten sine egne påstander som han alt dagen i forveien hadde vist var riktige.

Mer enn én gang stod jeg som himmelfallen.

En visste ikke hva en skulle undre seg mest over, talegavene deres, eller den fabelaktige evnen til å lyve.

Jeg kom etter hvert til å hate dem.

Det var nå en god ting ved alt dette. I samme grad som jeg fikk øye for hvem som var drivkraften i sosialdemokratiet eller iallfall hvem som utbredte det, vokste kjær-

ligheten til mitt eget folk. Hvem kunne vel forbanne det ulykkelige offeret til disse djevelske, drevne forførerne? Hva hadde det ikke kostet meg selv for jeg ble herre over denne rasens dialektiske løgnkunster. Og hvor langt kom mer en med det hos slike mennesker som forvranger sannheten, frekt nekter det ordet som nettopp er sagt, for så i neste minutt å bruke det til fordel for seg selv.

Nei. Dess mer jeg lærte jødene å kjenne, dess mer tilgav jeg arbeiderne.

De hadde etter mitt syn ikke mer den tyngste skyld, den hadde alle de som ikke gad ta seg av dem, som ikke med jernhard rettferd gav folkets sønn det han hadde krav på, og satte forføringen og ødeleggeren til veggs.

Erfaringene fra det daglige liv gav meg lyst til å se nærmere på kildene til den marxistiske lære. Jeg hadde klart for meg hvordan den virket i detaljer, med våkne øyne fulgte jeg daglig framgangen, følgene kunne jeg med litt fantasi utmale meg. Det det bare gjaldt å få vite, var om opphavsmennene selv hadde det klart for seg hvordan deres verk ville se ut i sin fullendte form, eller om de selv var offer for en villfarelse.

Jeg følte at begge deler var mulig.

Var det ene tilfelle, pliktet alle tenkende mennesker å sørge for at de kom med i rekkene til denne ulykksalige bevegelsen, for på den måten kanskje å avverge det verste; men var det annet tilfelle, måtte de som fra først av var skyld i denne folkesykdommen, være rene djevler; for bare et uhyres — ikke et menneskes — hjerne kunne utforme en sinnrik plan til en organisasjon som til slutt måtte føre til at all menneskelig kultur bryter sammen og verden blir lagt øde.

I så fall var det den eneste og siste redning å kjempe med alle de våpen menneskelig ånd, forstand og vilje er herre over, uten å ense på hva side skjebnen tynger vekt-skåla ned.

For å studere grunnlaget for bevegelsen prøvde jeg å gjøre meg helt fortrolig med grunnleggerne. Jeg kom fortære til målet enn jeg selv vågde å tro, og det hadde jeg bare mitt kjennskap til jødespørsmålet å takke for, enda

det den gang var lite utdypet. Bare dette kjennskapet hjalp meg til å trekke klare sammenligninger mellom virkeligheten og det teoretiske skrytet til sosialdemokratiets første apostler, jeg hadde lært å forstå den måten jødene uttrykker seg på; når de taler, er det for å skjule tankene, eller iallfall for å tilslore dem; deres virkelige mål finner en derfor ikke i linjene, det er godt gjemt mellom dem.

Tiden var nå inne for den største indre omveltning i mitt liv.

Fra å være en veik verdensborger ble jeg fanatisk antisemitt.

Bare en eneste gang til — for siste gang — kom det da jeg var dypt nedstemt, tanker over meg som engstet og trykket meg.

Når jeg nå så nøye gransket jødernes virke gjennom lange perioder av menneskehetens historie, meldte det seg plutselig et spørsmål som engstet meg: Skulle kanskje den utgrunnelige skjebne, av årsaker vi stakkars mennesker ikke kan dømme om, ha bestemt for evig og alltid at dette lille folket skal seire til slutt?

Er det meningen at dette folket som aldri har levd for annet enn jordiske ting, skal ha jorda som lønn?

Har vi en objektiv rett til å kjempe for å holde oss oppe, eller har også dette bare subjektivt sin grunn i oss selv?

Som jeg fordypet meg i marxismens lære og nøkternt gikk jødefolkets virke etter i sømmene, gav skjebnen selv sitt svar.

Marxismens jødiske lære forkaster det aristokratiske prinsipp i naturen som gir kraften og styrken en evig rett; den setter i stedet tallenes masse og deres døde vekt. Den nekter at mennesket har verd som person, den underkjenner nasjonens og rasenes verd, og tar derfor fra menneskeheten selve grunnlaget for tilvære og kultur. Som grunnlag for universet vil den gjøre ende på enhver ordning som mennesketanker kan fatte. Ble denne loven anvendt på denne største organismen vi kjenner, ville resultatet altså bli et kaos; på samme måte ville den her på jorda føre til at alle som bor på denne kloden, går under.

Seirer jødene ved hjelp av sin marxistiske tro over folkene i denne verden, så blir menneskehetens dødsdans deres krone, så kommer denne planeten på nytt som for årmlioner siden til å fare mennesketom gjennom eteren.

Den evige natur hevner det ubønnhørlige, at dens bud blir brutt.

Derfor tror jeg i dag at jeg handler etter den allmektige skapers vilje: *Når jeg verger meg mot jødene, kjemper jeg for Herrens verk.*

III

ALMINNELIGE POLITISKE BETRAKTNINGER FRA

MIN WIENERTID

Jeg er kommet til at en mann i alminnelighet ikke bør gi seg av med politikk offentlig før han er tredivet år, uten at han har særlig fremragende evner. Grunnen er den at han helt til tredveårsalderen har nok med å bygge opp et grunnlag som han trenger for å granske de forskjellige politiske problemer før han tar endelig standpunkt. Først når en mann har nådd fram til et grunnleggende syn på verden, som gjør ham stø nok til å dømme om dagens enkelte spørsmål, er han så modnet i sitt indre at han kan ta del i den politiske ledelse av samfunnet.

Ellers utsetter han seg for den fare at han en dag må skifte sin tidligere oppfatning av vesentlige spørsmål, eller han må mot bedre vitende og innsikt holde på en mening som hans forstand og overtydning for lenge siden er ferdig med. I det første tilfelle er dette svært pinlig for ham personlig, for når han nå selv er usikker, har han ikke lenge krav på at hans tilhengere skal tro på ham like uryggelig som før. Det gjør dem raddøse, og ofte føler de seg skamfulle overfor tidligere motstandere når deres fører skifter mening. I det andre tilfelle skjer det vi nå for tiden ofte har høve til å se. Mister en fører troen på det han selv forkynner, klinger hans ord tilsvarende hult og platt, og i samme grad blir de midler han bruker, simplere og simplere. Selv akter han ikke å gå alvorlig inn for sitt syn (en går ikke i døden for noe en selv ikke tror på), men lordingene til tilhengerne blir tilsvarende større og mer

uforskammet. Til slutt ofrer han siste rest av føreren i seg og ender som «politikker»; det vil si et av de menneskene en kan si det om, at deres karakter er at de er helt karakterløse, irekke, påtrengende og med en skamløst utviklet evne til å lyve.

Kommer en slik fyr, til ulykke for skikkelige mennesker, attpåtil inn i et parlament, så må en fra først av være klar over at for ham er politikken bare en heroisk kamp for stadig å holde på det politiske beinet for seg og familien. Dess mer kone og barn er avhengig av det, dess mer krampaktig kjemper han for sitt mandat. Dette er nok til at han ser en personlig fiende i ethvert annet menneske som har politisk instinkt, i hver ny rørsle værter han en fare som kan føre til hans fall, og i enhver litt større mann en som kan komme til å true hans stilling.

Jeg skal senere ta grundig fatt på den slags parlamentsigler.

Men også tredveåringen har ennå mye å lære i livet. Det blir riktignok bare ting som fyller ut og fullstendig gjør den grunnen han har bygd opp etter de prinsipper hans syn på verden har ført ham fram til. Den lærdom han legger seg til, blir ikke en ny lære, det er den gamle som vokser, og hans tilhengere får ikke en pinlig følelse av at han hittil har ført dem på gale venter, tvert imot: de ser den organiske vekst hos føreren og er velnøyd med det, for hans lære utdyper jo deres eget syn. Og det er i deres øyne et bevis på at det de mente før, var rett.

Men skifter en fører standpunkt i sitt grunnsyn på verden fordi han er blitt klar over at han har sett feil, må han kunne ta konsekvensene av sitt tidligere feilsyn om han ønsker å gå sømmelig fram. Han må da i hvert fall gi opp å stå fram offentlig som politiker. For har han først én gang tatt feil i sitt grunnsyn, kan det lett hende om igjen. I hvert fall har han ikke rett lenger til å vente eller kreve at hans medborgere skal stole på ham.

Men slik sømmelighet står i dag ikke videre i kurs, det viser seg hos det usle pakkete som i dag føler seg kalt til å «gjøre i» politikk.

Utvalt til det er vel knapt noen av dem.

I sin tid vaktet jeg meg vel for å tre offentlig fram, enda jeg syntes jeg hadde gitt meg mer av med politikk enn mange andre. Bare med mine nærmeste venner snakket jeg om det som innerst inne opptok meg og tiltrakk meg. Disse intime samtaler hadde mange gode sider. Jeg ble nok ikke så dreven i å «tale», men til gjengjeld lærte jeg menneskene å kjenne og deres ofte så merkelig primitive meninger og innvendinger.

Samtidig nyttet jeg hver stund og hvert høve til å arbeide med meg selv og min videre opplæring. Det kunne en den gang ikke noensteds i Tyskland så godt som i Wien.

*

I det gamle Donaumonarki tenkte en på den tid politisk videre og mer rommelig enn tilfelle var i det gamle Tyskland, — unntatt deler av Preussen, Hamburg og Nordsjøkysten. Med «Østerrike» mener jeg nå bare den delen som tyskerne var bosatt i. Her stod vuggen til det store habsburgerriket, og ene og alene folket her eide den kraften som måtte til for å gi dette politisk så kunstige prospektet kulturelt liv for århundrer framover. Dess mer tiden skred fram, dess mer avhang statens liv og fremtid nettopp av at denne rikets kimmelle ble tatt vare på.

Var de gamle arveland rikets hjerte som samstundes pumpet blod inn i det politiske og kulturelle livs kretsløp, så var Wien hjernen og viljen på samme tid.

Alt som ytre strålende ramme om dette konglomerat av folkeslag viste Wien sin kraft til å trone som en dronning over det hele og holde det sammen. Byens egenartede, praktfulle skjønnhet fikk en til å glemme de stygge tegn på alderdom som heftet ved det hele.

Om enn de forskjellige folkeslagene sloss innbyrdes så blodig at hele riket rystet, utlandet og særlig Tyskland så aldri annet enn den elskverdige side av Wien. Illusjonen var så mye større, som Wien i den tiden lot til å ha tatt kanskje sitt siste og største synlige oppsving. En virkelig genial borgermester styrte, og det gamle rikets æverdige keiserresidens våknet enda en gang til et forunderlig nytt liv. Den siste store tysker som kolonisasjonslan-

det Ostmark fostret, hørte ikke offisielt til de såkalte «statsmenn», men det denne dr. Lueger ytet som borgermester i «rikshoved» og residensstaden» Wien på snart sagt alle områder av kommunens økonomiske og kulturelle politikk, virket som et under og styrket hele rikets hjerte. Sånn ble han faktisk en større statsmann enn alle de såkalte «diplomater» dengang tilsammen.

Når det folkekonglomerat som ble kalt «Østerrike», til slutt gikk til grunne likevel, så syner dette slett ikke at det tyske element i det gamle Ostmark var uten politisk evne, men det fulgte automatisk av den kjensgjerningen at det ikke er råd for ti millioner mennesker i lengden å holde sammen i en stat femti millioner mennesker av forskjellige folkeslag, om det ikke i rett tid blir skapt et særlig grunnlag for det.

Tysk-østerrikeren tenkte storstilt og mer enn det.

Han hadde alltid vært vant til å leve i et stort rike, og hadde alltid en sterk sans for de oppgaver som fulgte med det. Han var den eneste i den staten, som så utover det lille kronland helt fram til riksgrensen; ja, da timen kom da han skulle miste det felles fedreland, da gav han enda ikke opp den uhyre oppgaven å redde for det tyske folk det som fedrene en gang i uendelige kamper hadde fravristet Østen. Her må en huske på at det ikke var en samlet kraft som ble satt inn; hjerte og sinn hos de beste sluttet aldri å føle for det felles moderland, for hjemlandet ble det bare en rest igjen.

Tysk-østerrikeren var stort sett vidsynt. Hans økonomiske samband dekket ofte hele det mangeartede rike. Nesten alle store foretak var på hans hender; de fleste ledende teknikere og funksjonærer var tysk-østerrikere. De stod også for utenrikshandelen, iallfall for den delen som jødene ikke hadde tatt hånd om som sitt helt særegne felt. Han alene holdt ennå staten sammen politisk. Alt verneplikten førte ham langt utover det egentlige hjemlandets trange grenser. Den tysk-østerrikske rekrutt kunne nok bli innkalt i et tysk regiment, men regimentet selv kunne likevel godt ligge i Herzegovina som i Wien eller Galizien. Offiserskorpset og storparten av den høyere embetsstand var fremdeles tysk. Også kunst og viten

skap var tysk. Bortsett fra det jukset som ble presteret av de nye retninger innen kunsten, som et negerfolk sikkert kunne klare like godt, var det bare tyskerne som hadde den ekte sans for kunsten og spredte den videre. I musikk, byggekunst, billedhoggerkunst og malerkunst var Wien et evig oppkomme som fylte hele dobbeltmonarkiet av sitt dyp, og aldri viste tegn til å tørke ut.

Dessuten ledet tyskerne også den felles utenrikspolitikk, når en ser bort fra de få ungarene.

Likevel måtte alle forsøk på å holde dette riket sammen strande fordi det viktigste grunnlaget manglet.

Den østerrikske folkestaten hadde bare én vei å gå, skulle den overvinne de sentrifugale kreftene hos de enkelte folkeslag. Enten ble staten styrt sentralt og organisert innad etter samme prinsipp, eller den falt sammen.

I en del lyse øyeblikk skjønte en dette også på «høyeste» hold, men etter kort tid ble det som oftest glemt eller lagt vekk, fordi det var for tungt å gjennomføre. Ethvert forsøk på å gi riket en mer føderativ form måtte uunngåelig slå feil, fordi det skortet på en kraftig politisk kimmelle som helt og holdent hadde overtaket. Til alt dette kom også at den østerrikske stat bygde på annen grunn enn Bismarcks tyske rike. I Tyskland gjaldt det bare å overvinne en politisk tradisjon, det kulturelle grunnlaget var alltid felles. Først og fremst tilhørte rikets innbyggere det samme folk, bortsett fra små fremmede innslag.

I Østerrike var det omvendt.

Ser vi bort fra Ungarn, hadde de enkelte land glemt sin gamle politiske storhet, tiden hadde visket ut minnet, eller i det minste gjort det svakt og utydelig. I stedet rørte det seg i denne nasjonalitetsprinsippets tidsalder nasjonale krefter i de forskjellige land, som det ikke var greitt å bli herre over, for rundt omkring monarkiet tok det til å vokse fram nasjonalstater av folkeslag som rasemessig var i slekt med eller lik de enkelte østerrikske folkeminoritetene og derfor drog dem sterkere til seg enn tysk-østerrikerne.

Selv Wien kunne ikke i lengden klare denne kampen.

Da Budapest hadde vokst fram til en storby, fikk den for første gang en rivalinne, som ikke lenger hadde det

målet å holde sammen dobbeltmonarkiet, men som tvert imot skulle styrke en del av det. Snart skulle Prag følge etter, så kom Lemberg, Laibach osv. Før var de provinsbyer, nå ble de nasjonale hovedsteder i de enkelte land, og midtpunktet for et mer og mer selvstendig kulturliv. Først dette gav de nasjonalpolitiske instinkter åndelig grunnlag og dybde. En gang måtte den tid komme da disse drivkrefter hos de enkelte folk ble mektigere enn fellesinteressene, og da var det slutt med Østerrike.

Etter Joseph II's død kunne en tydelig slå fast gangen i denne voksteren. Farten ble bestemt av en rekke faktorer, som dels avhang av monarkiet selv, dels var å føre tilbake til den utenrikspolitiske stilling riket i øyeblikket inntok.

Ville en for alvor ta opp kampen for å holde denne staten oppe og føre den til ende, var det bare én vei fram: hardnakket og hardhendt sentralisering. Men så måtte en først og fremst ved prinsipielt å gjennomføre et felles statspråk formelt understreke samhörigheten. Det er det tekniske hjelpemiddel som nå engang er påkrevd for statsforvaltningen, om en enhetsstat skal kunne eksistere. Uten det kan en heller ikke i skole og undervisning elske fram noen samkjensle for den felles stat. Dette kunne en ikke nå hverken på ti eller tjue år, en måtte her regne med århundrer, for i kolonisasjonsspørsmål gjelder det seig utholdenhet mer enn å være energisk i øyeblikket.

Det sier seg selv at både forvaltningen og den politiske ledelse da måtte gå fram strengt etter én og samme linje.

Jeg personlig lærte nå uendelig mye av å slå fast grunnene til at dette ikke skjedde, eller retttere sagt, grunnen til at en ikke hadde gjort det. Bare den som var skyld i at dette ble unnlatt, var skyld i at riket brøt sammen.

For det gamle Østerrike var det mer om å gjøre enn for noen annen stat å ha et fremragende styre. Det hadde ikke det grunnlaget som en nasjonalstat har, som i seg selv eier kraft til å holde seg oppe, enda om ledelsen som sådan svikter. Av og til kan den ensartede nasjonalstat på grunn av innbyggernes naturlige tregheit og den motstandskraften som ligger i den fåle utrolig lenge å bli styrt

og forvaltning dårlig uten å gå i oppløsning. Ofte ser det da ut som det ikke fins liv i et slikt legeme, som det er dødt og ferdig, til plutselig den døde reiser seg igjen og setter den øvrige menneskehet i undring ved sin uforgjengelige livskraft.

Men helt annerledes er det i et rike som ikke er satt sammen av samme folkeslag, der ikke blodet binder det hele sammen, men en neve. Her vil et svakt styre ikke føre til at staten sovner inn for en tid, men gi støtet til at alle blodets individuelle instinkter våkner, som ikke kan få utfolde seg i tider da en overlegen vilje rår. Denne faren svinner bare inn etter århundrelang felles oppsøking, ved felles tradisjon, felles interesser, osv. Dess yngre en slik statsbygning er, dess mer er den avhengig av at ledelsen virkelig evner noe. Er den et verk skapt av overlegne maktmennesker og åndsheroer, faller den ofte sammen igjen med det samme når den ensomme store grunnleggeren dør. Men ennå etter århundrer kan en ikke regne med at disse farene er overvunnet, de blunder bare, og kan ofte våkne brått når styret ikke lenger er sterkt nok, oppsedingen ikke så kraftig og tradisjonen ikke så ærverdig at de temmer trangten hos de enkelte stammer til å leve sitt eget liv.

At huset Habsburg ikke forstod dette, er kanskje dets mest tragiske feil.

For en eneste av dem holdt skjebnegudinnen enda en gang sin lysende fakkel opp over landets fremtid, — så sloknet den for alltid.

Joseph II, romersk keiser over den tyske nasjon, så i skjelvende redsel at hans hus, trengt ut på rikets ytterste rand, en gang måtte gå under i folkeforvirringens malstrøm, om ikke det som fedrene hadde forsømt, ble gjort godt igjen i siste øyeblikk. Med overmenneskelig kraft prøvde «menneskevennen» å råde bot på forfedrenes vanstell og i løpet av ti år å ta igjen det som århundrer hadde forsømt. Hadde det vært forunt ham å arbeide i førti år, og hadde bare to generasjoner etter ham holdt fram på samme vis, så er det trolig at underet ville ha lyktes. Men da han døde etter snau ti års regjering, nedbrutt på legeme og sjel, døde også hans verk og sank i graven med

ham. Aldri mer er det kalt til live igjen, det sover for evig i kapusinerkirkens gravhvelving.

Hans etterfølgere var ikke oppgaven voksen, hverken i ånd eller i vilje.

Da nå de første revolusjonære uværstegnene på en ny tid flammet over Europa, så kom også Østerrike, litt etter litt i brann. Men da ilden brøt riktig løs, var det ikke så mye sosiale, samfunns- eller alminnelige politiske årsaker som gav den næring, men snarere de nasjonale drivkrefter.

Revolusjonen i 1848 kunne overalt være en klassekamp, men i Østerrike var den alt signalet til en ny rasekamp. Tyskerne misforstod eller glemte den gangen opphavet til denne revolusjonære reisingen og gikk inn for den. Med det beseglet de sin egen skjebne. De var med på å vekke til live det vestlige demokratiske ånd, som på kort tid rev bort grunnlaget for deres egen eksistens.

At det ble skapt et parlamentarisk organ av representanter uten at et felles statspråk på forhånd ble fastslått og innarbeidd, var tegnet til at det led mot slutten på tyskdommens herrevelde i monarkiet. Fra da av var det også ute med staten selv. Alt som nå fulgte var bare den historiske likvidering av et rike.

Det var like rystende som lærerikt å følge denne oppløsningsprosessen. På tusen forskjellige måter ble denne historiske dom fullbyrdet i de minste enkeltheter. At en stor del mennesker gikk omkring som blinde og ikke forstod forfallssymptomene, var bare et bevis på at gudene ville ødelegge Østerrike.

Jeg skal ikke her gå i detaljer, for det er ikke meningen med denne boka. Jeg skal bare se nævere på visse hendinger som alltid virker med når et folk eller en stat går til grunne, og som derfor også er viktig for vår tid. De var med og la grunnen for mitt politiske tenkesett.

*

Av de institusjoner som med all tydelighet kunne ha vist selv den ikke særlig oppvakte spissborger at Østerrike var mark-ett, kom i første rekke den som skulle ha mest kraft i seg, parlamentet, eller som det het i Østerrike, riksrådet.

Det var klart at forbildet for denne forsamlingen var å finne i England, det klassiske «demokratiske» land. Herfra ble denne velsignede innretningen overført til Wien, med minst mulig endringer.

Det engelske tokammersystem gjenoppstod med overhus og underhus. Bare at «husene» selv var litt annerledes. Da Barry i sin tid bygde parlamentspalasset og lot det vokse fram av Themsens bølger, søkte han tilbake til det britiske verdensriks historie og tok fra den motivene som smykker de 1200 nisjer, konsoller og søyler på denne praktbygningen. Billedhoggerkunst og malerkunst gjorde på den måten lordenes og folkerepresentantenes hus til nasjonens minnehall.

Dette var det første som voldte bry i Wien. For da dansken Hansen hadde fullført den siste gavlen på de folkevåltene nye marmorhus og skulle ta til med utsmykningen, hadde han ikke annen råd enn å låne fra antikken. Romerske og greske statsmenn og filosofer pryder nå denne teaterbygningen for «vesteuropéisk demokrati», og i symbolsk ironi trekker firspannene over de to hus i hver sin himmelretning, og gir utad et godt uttrykk for det som den gangen foregikk der inne.

«Nasjonalitetene» hadde bedt seg fritatt for å bli krenket og provosert med at den østerrikske historie ble forherliget i byggverket, og tilmed i Riket vågde en jo først under tordenen fra verdenskrigens slag å vie med en innskrift Wallots riksdagsbygning til det tyske folk.

Da jeg enda ikke tjue år gammel for første gang kom inn i praktbygningen ved Franzensring for å være til stede som tilskuere og tilhører på et møte i representantenes hus, ble jeg grepet av de mest motstridende følelser.

Jeg hadde alt fra første stund hatet parlamentet, men slett ikke som institusjon. Tvert imot kunne jeg som et menneske med frihetstrang ikke tenke meg noen annen form for styre, for min holdning til huset Habsburg gjorde tanken på hvilket som helst diktatur til en forbrytelse mot friheten og all fornuft.

Dette kom for en del av at jeg som ung mann var en flittig avisleser og derfor, uten selv å vite det, lærte å se opp til det engelske parlament. Uten videre kunne jeg

ikke fri meg fra dette inntrykk. Den verdighet som preget underhuset og dets arbeid, og som vår presse forstod å skildre i vakre ordelag, imponerte meg veldig. Fantes det i det hele tatt en mer majestetisk form for et folks selvstyre?

Men nettopp derfor var jeg en fiende av det østerrikske parlament. Jeg syntes ikke det tedde seg sitt store forbilde verdig. Nå kom dessuten dette til:

Tyskdommens skjebne i den østerrikske stat avhang av dens stilling i riksrådet. Helt til det ble innført alminnelig og hemmelig valgrett, var det en liten tysk majoritet i parlamentet. Selv om så var, var stillingen kritisk, for sosialdemokratene var nasjonalt sett upålitelige i kritiske spørsmål som vedrørte tysksdommen; alltid gikk de mot de tyske interesser, for ikke å miste partifeller hos de enkelte fremmedfolk. Alt den gang kunne en ikke regne sosialdemokratene for et tysk parti. Men da alminnelig valgrett ble innført, var tyskerne heller ikke tallmessig sett overlegne mer. Nå var det ikke lenger noe som hindret den videre avtyskning av staten.

Alt den gangen kunne jeg lite med en representasjon av folket som ikke kjente en nasjonal selvbergingsdrift, som ikke representerte tysksdommen, men forrødte den. Men dette var som mye annet mangler som en måtte tilskrive den østerrikske stat, og ikke saken. Før trodde jeg også at når det bare ble gjenopprettet tysk flertall i parlamentet, var det ikke lenger noen grunn til prinsipielt å ta avstand fra det så lenge den gamle stat enda eksisterte.

Slik var mitt syn da jeg for første gang kom inn i de like hellige som omstridte haller. Riktignok var de for meg bare hellige fordi det vidunderlige byggverk virket æverdigg i sin skjønnhet. Et hellensk underverk på tysk jord.

Men det tok ikke lang tid før jeg ble opprørt over det ynkelige skuespillet som utfoldet seg der inne!

Noen hundre folkevalgte var til stede og skulle nettopp ta standpunkt til et viktig økonomisk spørsmål.

Den første dagen var nok for meg; den gav meg noe å tenke på i uker framover.

Det lille en skjønte av det de sa, lå på et sørgelig lavt

nivå; noen av herrerne snakket nemlig ikke tysk, men sine slaviske morsmål, eller rettere sagt dialekter. Det jeg før bare hadde lest om i aviser, kunne jeg nå stadfeste med mine egne ører. En ustyrlig masse gestikulerte og skrek i munnen på hverandre i alle tonerarter, mens en godslig gammel onkel i sitt ansikts sved strevde med å holde på husets verdighet; han ringte voldsomt med en klokke, og ropte snart manende, snart staggende ord utover forsamlingsalen.

Jeg måtte le.

Noen uker etter var jeg i parlamentet igjen. Bildet var et annet, ikke til å kjenne igjen. Salen var helt tom. De sov der nede. Noen folkevalgte satt på sine plasser og gjespnet etter tur mens én «talte». En visepresident var til stede og så ned i salen, det var tydelig at han kjedet seg.

Jeg fikk mine første tvil. Når som helst jeg hadde tid, gikk jeg dit og så nøye på de forskjellige opptretn, hørte på talene, så langt jeg kunne forstå dem, studerte de mer eller mindre intelligente ansiktene på dem som nasjonene i denne ynkelige staten hadde kåret — og jeg gjorde meg så litt etter litt opp min egen mening.

Da jeg hadde sett rolig på saken i ett år, var mitt gamle syn på denne institusjonen helt endret eller oppgitt. I Østerrike hadde det parlamentariske prinsipp fått en særlig vanskapt form. Men det var ikke lenger formen som bød meg imot. Nei nå kunne jeg ikke lenger godkjenne systemet i seg selv. Hittil hadde jeg ment at ulykken skrev seg fra at det østerrikske parlament ikke hadde noen tysk majoritet, men nå så jeg at den tragiske skjebne hadde sin årsak i institusjonens art og vesen.

En hel rekke spørsmål reiste seg hos meg.

Jeg satte meg etter hvert grundig inn i det demokratiske prinsipp å avgjøre alt ved stemmeflertall, og ofret like stor oppmerksomhet på den åndelige og moralske holdning som utmerket de folkets kårne som var utsett til dette verv.

På den måten lærte jeg å kjenne institusjonen og dens støtter samtidig.

I løpet av noen få år formet jeg meg ved omtanke og

erfaring et klart og levende bilde av den verdigste fremtoning i den nyere tid: parlamentarikeren. Dette bilde ble aldri mer endret i sine vesentlige trekk.

Også den gangen hadde jeg fått en så praktisk anskuelse under visning at jeg ikke ble hengende i en teori, som for så mange nok ser lokkende ut ved første øyekast, men som en likevel må regne for et tegn på menneskehetens forfall.

Det vesteuropéiske demokrati i dag er en forløper for marxismen, som ikke ville være tenkelig uten det. Det er demokratiet som gir denne verdenspesten grobunn, så den kan bre seg. I sin ytre uttrykksform, parlamentarismen, skapte det seg et «misfoster av skitt og ild», men for øyeblikket har jeg dessverre det inntrykket at ilden er sloknet.

Jeg må være skjebnen mer enn takknemlig fordi jeg også fikk høve til å prøve dette spørsmålet mens jeg var i Wien. Jeg er redd for at jeg i Tyskland den gangen hadde vært altfor lettvinnet med å finne svar. Hadde jeg ikke før jeg kom til Berlin, lært å innse hvor latterlig denne institusjonen er som en kaller parlamentet, så hadde jeg kanskje gått til den motsatte ytterlighet og tilsynelatende med god grunn stilt meg på deres side som ville frelse folk og rike ene og alene ved å fremme keisertankens makt og på den måten var både fremmed og blind overfor tiden og menneskene likevel.

I Østerrike kunne dette ikke skje.

Her kunne en ikke så lett gå fra det ene mistak til det andre. Dugde ikke parlamentet, dugde habsburgerne enda mindre — iallfall slett ikke mer. Her var det ikke gjort med bare å forkaste «parlamentarismen», for da ble fremsdeles det spørsmålet stående åpent: Hva nå? Ble riksrådet forkastet og fjernet, ville det jo bare føre med seg at huset Habsburg ble tilbake som eneste regeringsmakt, en tanke som særlig jeg syntes var utålelig.

At dette spesielle tilfelle var så vanskelig fikk meg til å studere problemet grundigere enn det vel ellers pleier skje i så unge år.

Det som aller først og aller mest gav meg noe å tenke på, var den tydelige mangel på samlet ansvar hos en enkelt person.

Parlamentet gjør et eller annet vedtak som kan komme til å ødelegge aldri så mye — ingen har ansvaret, ingen kan noen gang bli trukket til regnskap. For kan en kalle det et ansvar at den skyldige regjering trekker seg tilbake etter et voldsomt sammenbrudd? Eller at parti-koalisjonen skifter, ja at parlamentet oppløses seg?

Kan en i det hele tatt noen gang trekke et skiftende flertall av mennesker til ansvar?

Er da ikke enhver tanke om ansvar knyttet til en person?

Men kan en i praksis trekke den ledende i en regjering til ansvar for handlinger som kan oppstå og gjennomføres bare ved et flertalls vilje og velvilje.

Eller: Ser man ikke den ledende statsmanns oppgave mer som en evne til å få en tomhjernet saueflokk til å forstå hvor geniale hans forslag er, for så å tigge om deres velvilje, og ikke i at han unnfanger skapende tanker og planer?

Skal det være kjennetegnet på en statsmann at han i lik så høy grad har evner til å overtale som han har evnen til med statsmannsklokskap å trekke opp de store retningslinjer og ta de store avgjerdene?

Er en fører uskikket når han ikke greier å få flertallet av en mer eller mindre renslig og tilfældig sammenrasket flokk med på en bestemt idé?

Ja, har denne flokken noen gang forstått en idé før resultatet vitnet om dens storhet?

Er ikke enhver genial stordåd på denne jord geniets åpenlyse protest mot massens treghet?

Men hva skal den statsmann gjøre som ikke greier å smigre hopen så den går med på å gjennomføre hans planer?

Skal han kjøpe dem?

Eller skal han, stilt overfor sine medborgeres dumhet, gi avkall på å gjennomføre de oppgavene han mener er livsnødvendige, skal han trekke seg tilbake eller skal han bli stående?

Kommer ikke i et slikt tilfelle en virkelig karakter i uløselig konflikt mellom det han har erkjent og det han finner sommelig, eller retttere sagt en ærlig karakters plikt?

Hvor ligger her grensen mellom pliktene mot offentligheten og personlig ære?

Må ikke enhver sann fører be seg fri for på dette vis å bli degradert til politiske jobber?

Og må ikke da omvendt hver eneste jobber føle seg kalt til å «gjøre i» politikk, da det jo aldri er han som blir trukket til ansvar, men en hop en ikke kan få has på?

Må ikke vårt parlamentariske flertallsprinsipp føre til at føretanken i det hele tatt blir brutt ned?

Tror en kanskje at framsteget her i verden har sitt utspring i massens og ikke i den enkeltes hjerne?

Eller tror en kanskje for fremtiden å kunne unnvære dette grunnlaget for all menneskelig kultur?

Ser det ikke tvert imot ut til at det trengs mer i dag enn noensinne?

Når det parlamentariske prinsipp om stemmeflertall ikke godkjenner personens autoritet, men i stedet lar tallet på den hop av mennesker som nettopp da er samlet, avgjøre, så synder det mot den aristokratiske grunn tanken i naturen; men med det er det slett ikke sagt at naturen identifiserer ordet adel med de ti tusen som danner det øverste, dekadente lag i vårt samfunn.

For den som leser jodiske aviser er det selvsagt vondt å tenke seg til de ulykker det moderne demokratiske parlamentsvelde har voldt, om han da ikke har lært å tenke og vurdere selvstendig. Det er først og fremst skyld i at hele det politiske liv i våre dager er oversvømt av de mest mindrevverdige elementer. Mens den sanne fører trekker seg ut av et politisk virke som ikke i det vesentlige er skapende arbeid, men pruting og kjøpslåing om flertallets gunst, vil dette virke nettopp være det rette element for undermåleren og derfor tiltrekke ham.

Dess mer småkåren en slik hestehandler er av ånd og evner, dess klarere han ser hvor ynkelig han i virkeligheten er, dess mer vil han prise et system, som ikke krever et overmenneskes kraft og genialitet av ham, men tar til takke med en bygdeprokurators lurhet, ja tvert om synes bedre om den enn om Perikles' visdom. Og en sånn tosk trenger aldri plage seg med noe ansvar for det han gjør. Det er sørget grundig for å fri ham for slike plager,

han vet nemlig sikkert at hans fall alt står skrevet i stjernene, hva som nå enn kommer ut av hans fuskning i statsmannsfaget: en vakker dag må han vike plassen for en annen liksom stor ånd. For dette er et av kjennetegnene på et slikt forfall: tallet på store statsmenn vokser i nettopp samme grad som målestokken for den enkelte skrumper inn. Og den må bli mindre og mindre etter som den blir mer avhengig av et parlamentarisk flertall, for de store ånder kommer til å nekte å være sprellemenn for dumrianer og pratmakere, og på den andre siden er det ikke noe representantene for flertallet, altså for dumheten, hater så inderlig som den overlegne hjerne.

Det er alltid en trøst for en samling trangvikske bystyremedlemmer å vite at det i spissen for dem står en fører som ikke er klokere enn de selv. Sånn kan de alle av og til vise at de også er åndfulle og — det viktigste av alt, når Per kan være mester, hvorfor da ikke også Pål?

Denne demokratiets oppfinnelse stemmer helt inderlig overens med en egenskap som i den siste tiden har vokst så det er en skam: feigheten hos en stor del av våre såkalte førere. For en lykke å kunne gjemme seg bak frakkeskjøtene til et såkalt flertall når et eller annet viktig spørsmål blir avgjort!

Bare se på en slik politisk gangster. Med stor omsorg tigger han til seg flertallets samtykke hver gang noe skal bli utrettet, han må sikre seg nok medskyldige så han til enhver tid kan vri seg fra ansvaret. Dette er en av hovedgrunnene til at en rettskaffen og derfor modig mann hater og avskyr den slags politisk virksomhet, mens det tiltrekker alle usle karakterer — og en feig usling er den som ikke personlig vil overta det fulle ansvar for sine gjerninger, men kryper i skjul bak andre. Men får et folk først slike fyrer til førere, så hevner det seg nok stygt, og det snart. En kan da ikke lenger oppdrive mot til en dierv gjerning og finner seg før i å bli ydmyket og vanæret enn en tar seg sammen og avgjør tingen; det finnes jo ikke lenger noen som er villig til å sette sin egen person og sitt eget hode inn på hardhendt å drive en avgjerd igjennom.

For én ting skal og må en aldri glemme: heller ikke her kan flertallet oppveie mannen. Det representerer ikke bare dumheten, men også feigheten. Og likeså lite som hundre tomme hjerner kan bli til én vismann, likeså lite kan hundre feiginger ta en heltemodig avgjørd.

Men dess mindre ansvar den enkelte fører har, dess mer vokser tallet på dem som trass i at de ikke eier evner til det, føler seg kalt til også å tjene sitt folk med sine udødelige krefter. Ja, de kan nesten ikke vente til de endelig slipper til; de står i en lang kø og anker seg og teller alle som står foran, regner nesten ut på minuttet, når de om alt går godt, skal få komme til og spille ut. Derfor venters de bare på at det embete de drømmer om, skal bli ledig så fort som råd er, og er takknemlig for enhver skandale som får det til å lysne i rekken foran dem. Men skulle det hende at én ikke vil slippe den krakken han sitter på, så ser de på det nesten som et brudd på en hellig avtale om gjensidig solidaritet. Da blir de vonde å ha med å gjøre, og gir seg ikke for de får den uforskammede knekten styrtet og igjen rår for den varme plassen hans. Da varer det også en stund før han får igjen stillingen. For så snart en av disse kjeltringene er blitt tvunget til å gi opp krakken sin, prøver han straks å skubbe seg inn i køen av folk som venters på tur, om ikke de andre skråler og skjeller så han ikke kommer til.

Følgen av alt dette er at det i en slik statsadministrasjon uhyggelig ofte blir skifte i de viktigste stillinger og embeter, noe som aldri er bra, men ofte bent fram nedbrytende. For det er ikke bare den dumme og evneløse denne skikken går ut over, men enda mer den sanne føreskikkelse, om det da overhodet lykkes skjebnen å sette en fører på den plassen. For straks de andre har teften av det, slutter de seg sammen i en front for å holde ham ute, særlig om et slikt godt hode ikke opprinnelig hører hjemme i dette fine selskapet han prøver å trenge inn i. Her vil enhver bare være blant sine egne, og hater som felles fiende den som har såpass i skallen at han kan bli en ener blant nuller. Og her værers de desto bedre, jo mer det skorter dem på evner på andre områder.

Følgen av det er at de førende samfunnslag blir mer og

mer åndsfattige. At dette er ille for folk og stat kan enhver tenke seg til, som ikke selv er en av disse «førere».

Styret i det gamle Østerrike var alt blitt en rendyrket parlamentarisme.

Riktignok ble de til enhver tid fungerende statsministre utnevnt av keiserkongen, men det lå ikke annet i denne utnevningen enn at den parlamentariske viljen ble fullbyrdet. Prutningen og kjøpslåingen om de enkelte ministerstillinger var vesteuropéisk demokrati vaskeekte nok. Resultatene svarte også til de grunnsetninger en gikk ut fra. Ministerskifte gikk for seg med kortere og kortere mellomrom, så det til slutt ble et heslesende jag. I samme grad skrumpet de respektive «statsmenns» storhet mer og mer inn; til slutt var det bare den vesle parlamentariske jobbetypen igjen som fikk sitt statsmannsverd målt og godkjent etter evnen til å lappe sammen de koalisjonene som i øyeblikket skulle til. Var de flinke til å klare dette lille politiske kjøp og salg, hadde disse folkerepresentantene — på den eneste måten som fantes — stadfestet at de virkelig egnet seg til praktisk arbeid.

Wienerskolen gav en det beste innblikk i dette.

Lik så interessant syntes jeg det var å sammenligne evne og kunnskap hos disse folkevalte med de oppgaver som ventet på dem. Riktignok måtte en da enten en ville eller ikke, se litt nærmere på den åndelige horisonten hos disse folkets kårne, og kom da ikke forbi det som går for seg før disse praktkesemplarer i vårt offentlige liv blir oppdaget.

Det var også umaken verdt å undersøke og verdsette grundig hvordan disse herrers virkelige evner ble stilt til fedrelandets tjeneste og brukt, altså den tekniske siden av deres arbeid.

Dess mer en trengte inn i de indre forhold og hardhendt, skarp objektivt gikk personer og saklige grunnlag inn på livet, dess ynkeligere syntes det parlamentariske liv seg, sett som et hele. Ja, dette bør en gjøre når det gjelder en institusjon som gjennom sine egne tillater seg i hver annen setning å peke på at objektivitet er det eneste rette grunnlag for å verdsette og ta stilling til en ting. Går en slik fram med disse herrene selv og de prinsipper disse

stakkarer lever sitt oppfrende liv etter, kan en bare undre seg.

Objektivt sett finnes det ikke noe prinsipp som er så galt som det parlamentariske.

Man kan se bort fra den måten valget av disse herrer folkevalte skjer på, og hvordan de overhodet når fram til sin stilling og nye verdighet. Bare forsvinnende få ganger er det om å gjøre å oppfylle et alminnelig utbredt ønske, og enda sjeldnere gjelder det et virkelig tarv; det skjønner snart den som gjør seg klart at den store masse er så lite vant til å tenke politisk at den av seg selv slett ikke når fram til noen bestemte almenpolitiske meninger, og så kan velge de personer som det kan være tale om.

Av det vi kaller «offentlig» mening, er bare den aller minste del det den enkelte selv erfarer og erkjenner, men for største delen bare det som setter seg fast ved den ofte uhyre pågående og utrettelige såkalte «opplysning».

På samme måte som en blir oppdradd til et bestemt syn på konfesjonen, mens trangten til religion blunder i menneskets indre, på samme måte uttrykker massens politiske mening bare sluttresultatet av en helt utrolig seig og grundig innvirking på sjel og forstand.

Den største delen av arbeidet med å «oppdra» menneskene politisk, det en treffende kaller for propaganda, faller på pressen. Den sørger i første linje for dette «opplysningsarbeid» og er en slags skole for voksne. Denne undervisningen ligger ikke i statens hånd, men er i klørne på makter som for en stor del er noe rask. Nettopp i Wien hadde jeg alt i min ungdom det aller beste høve til grundig å lære å kjenne innehaverne av denne masseopdragelsesmaskinen og dens åndelige fabrikkanter. I førstningen undret jeg meg over hvor fort det lyktes denne farlige stormakten å opparbeide en bestemt mening hos offentligheten, selv om det gjaldt å forvanske et ønske eller en mening som en sikkert visste var alminnelig utbredt. På få dager fikk en pustet opp en latterlig sak til en viktig statssak, og omvendt ble livsviktige spørsmål glemt, eller rettene sagt stjålet ut av folkets bevissthet.

Slik greidde de på få uker å trolle fram helt ukjente navn og få de brede lag til å vente seg det utrolige av

dem, ja skaffe dem en popularitet som en virkelig stor mann ikke oppnår i hele sitt liv; det dukket opp navn som ikke en sjel hadde hørt om engang for en måned siden, mens samtidig gamle velprøvde menn fra det offentligeliv i sine beste år var som døde for sin samtid, eller ble raket så ned på at navnet deres på kort tid truet med å bli kjennemerke på noe opplagt gement og kjeltringaktig. Vil en skjønne hvor farlig disse avisøblene er, må en studere den infame jødiske måten å gå fram på: lik som med trolleskap blir det hundre steder på én gang tømt søppelbøtter med de laveste bakvaskelser og ærekrenkelses over hederlige mennesker.

En slik åndelig ransmann skyr ingen ting for å nå sitt fine mål.

Han snuser opp de hemmeligste familiesaker, og gir seg ikke før hundenesen hans har luktet et eller annet som, om det er aldri så lite viktig, kan egne seg til å gjøre det helt av med det ulykkelige offeret. Skulle det i vedkommes menses offentlige eller private liv ikke finnes noe å henge seg i, trass i den mest grundige snusing, så griper en sånn fyr simpelthen til bakvasking, for det er han overtydd om, at det ikke bare blir sittende noe igjen, om offeret dementerer aldri så mye, men at ekkoet fra hele gjengen i de fleste tilfelle gjør kampen hans fäfengt, — og dette rakterpakket har aldri grunner for det de gjør, som kunne være naturlige eller i det minste forståelige for andre mennesker. Gud bevares! Når en slik fant skal gå til åtak på sine kjære medmennesker, hyller han seg som en bleksprut inn i en hel sky av skikkelighet og feite fraser, skravler om «journalistisk plikt» og annet løgnaktig sludder, ja er frekk nok til på møter og kongresser der denne landeplagen kommer sammen i større mengder, å boltre seg i noe han kaller «journalistisk ære», noe som det forsamlede pakk gravitetisk gjensidig stadfester.

Men dette pakket lager mer enn to tredjedeler av den såkalte «offentlige mening», og av dens skum stiger så den parlamentariske Afrodite opp.

En måtte skrive hele bind, skulle en skildre denne framgangsmåten med alle dens løgnaktige metoder. Men selv om en bare ser på det ferdige produktet som utfolder seg,

så synes jeg det skulle være nok til at det tok til å demre for det mest fanatiske sinn at denne institusjonen saklig sett er galskap.

Lettest og fortest forstår en hvor vettløs og farlig disse menneskenes forvirring er, når en sammenligner den demokratiske parlamentarisme med et virkelig germansk demokrati.

Det en skal legge merke til ved den demokratiske parlamentarismen, er at det blir valt et antall, la oss si fem hundre menn, i den senere tid også kvinner, som i stort og smått skal ta den endelige avgjerd. Praktisk talt er det de som regjere; de velger nok en regjering som utadtil styrer med statssakene, men dette er bare for et syns skyld. I virkeligheten kan den såkalte regjering ikke ta et skritt før den har fått parlamentets samtykke. Derfor kan en aldri trekke den til ansvar for noe, da den jo aldri har siste ordet i en sak. Det har parlamentets majoritet. Regjeringen setter bare i verk det som flertallet i øveblikket vil. I grunnen kan en bare dømme om dens dyktighet etter den evnen den har til enten å finne seg til rette med flertallets vilje, eller å dra flertallet over til seg. Dette gjør at den ikke er noen virkelig regjering, den synker ned til å bli en tigger, underkastet hver ny majoritet. Ja dens viktigste oppgaver blir nå bare gang på gang enten å sikre seg flertallets gunst eller å skape et nytt flertall som passer bedre. Lykkes det, kan den «regjere» en kort tid til, lykkes det ikke, kan den gå. Om dens meninger er riktige eller ikke, spiller i og for seg ingen rolle.

Slik går det til at praktisk talt alt ansvar forsvinner.

Hva dette kan føre til, viser alt en enkel betraktning: Tenker en på hvordan de fem hundre folkerepresentanter er satt sammen, og ser på stilling og yrke eller tilmed enkeltes evner, får en et uharmonisk og som oftest også sørgelig bilde. For en tror da vel ikke at disse folkets kårne også er forstandens eller endatil åndens kårne! En kan vel ikke mene at det straks gror fram statsmenn i hundrevis av stemmesedlene fra en velgermasse som er alt annet enn åndfull. En kan i det hele tatt ikke skarpt nok klandre slikt sludder som at det skulle bli født genier ved

almindelig valg. For det første fosterer et folk uhyre sjelden en virkelig statsmann, og de kommer ikke i hundrevis på én gang; og for det annet har massen en nesten instinktiv uvilje mot ethvert geni. En kamel går lettere gjennom et nåløye, enn en stor mann blir oppdaget ved et valg.

Når en mann rager opp over gjennomsnittet, møter han i verdenshistorien som regel opp av seg selv.

Men her stemmer fem hundre småkårne mennesker over nasjonens viktigste interesser, innsetter regjeringer, som så igjen i hvert enkelt tilfelle og i hvert enkelt spørsmål må be om den høye forsamlings samtykke, kjensgjerningen er altså at det er fem hundre som stiller med politikken.

Og den blir gjerne deretter.

Men enda om en ser bort fra disse folkerepresentantenes «genialitet», må en da tenke på at spørsmål av vidt forskjellig slag venter på å bli avgjort. På vidt forskjellige områder skal det bli løst problemer og tatt avgjerd. En forstår da hvor uskikket en styreform er som lar en stor forsamling ta siste avgjerd. Bare en ørliten brøkdell av den har kunnskaper eller erfaring i den saken som skal opp til behandling. De viktigste samfunnsøkonomiske spørsmål blir på det viset forelagt en forsamling, der høyst en tiendedel har noen opplæring i økonomiske spørsmål. Men det vil ikke si noe annet enn at de menn som får til oppgave å avgjøre en sak endelig, — ikke har noe som helst grunnlag for det.

Slik er det med alle andre spørsmål også. Alltid blir det et dumt og ukyndig flertall som gjør utslaget. Sammensetningen av denne institusjonen er jo alltid den samme, men de spørsmålene som skal drøftes, strekker seg over nesten alle områder av det offentlige liv, og skulle altså kreve at representantene som skal dømme og avgjøre, stadig skifter. Det går da ikke at de samme menneskene som stiller med kommunikasjonsspørsmål, avgjør f. eks. en viktig utenrikspolitisk sak. Da måtte det iallfall være bare universalgenier som snautt nok blir født med århundrers mellomrom. Men dessverre dreier det seg her for det meste ikke om «gode hoder», men om stuttvise,

innbilske og oppblåste dilettanter, åndelige undermalere av verste slag. Det er også grunnen til at disse herrer kan være så ubegripelig lettsindige når de drøfter og avgjør saker som selv de klokeste hoder måtte grunne nøye over. De gjør vedtak som er uhyre viktige for en hel stats, ja et folks fremtid, som om det gjaldt et slag svartepet eller femkort — noe de sikkert passer bedre til — og ikke en rases skjebne.

Nå ville det sikkert være urettferdig å tro at alle parlamentsmedlemmer fra først av har hatt like liten ansvars-kjensle.

Nei, slett ikke.

Men da systemet tvinger den enkelte til å ta stilling til spørsmål som slett ikke ligger for ham, skader det litt etter litt karakteren. Ingen vil ha mot til å si: «Mine herrer, jeg tror ikke vi forstår stort av denne saken. I hvert fall ikke jeg.» (For resten ville dette gjøre hverken fra eller til, for den slags ærlighet ville sikkert ikke bli forstått, og heller ikke ville de la et slikt ærlig fe få ødelegge hele spillet for seg). Men den som kjenner menneskene, forstår at i et så utsøkt selskap er det ikke noen som har lyst på å være den dummeste, og i visse kretser er ærlighet alltid jevn god med dumhet.

På dette vis kommer en representant som fra først av var hederlig, opp i denne løgn- og svindeltrafikken. Nettopp den overtving, at det slett ikke har noe å si om den enkelte er med på saken eller ikke, dreper enhver ærlig kjensle som kanskje dukker opp hos en og annen. Han trøster seg til slutt med at han langt fra er den verste av dem, og at det kanskje ville gå enda verre om han ikke var med.

En vil sikkert innvende at det er nok så at den enkelte representant ikke forstår seg på den ene eller den andre saken, men fraksjonen, som leder herrenes politikk, drøfter hvordan han har å stille seg. Partiet har sine særutvalg, som de sakkyndige rettleier mer enn nok.

Ved første blick ser dette greitt ut. Men spørsmålet blir da: Hvorfor velger en fem hundre, når det bare er noen få som har vett til å ta stilling til de viktigste sakene?

Ja, der ligger nettopp hunden begravd.

Den demokratiske parlamentarisme av i dag har ikke som mål å samle en skare vise menn, nei å samle en flokk åndelig avhengige nuller er målet. Dess mer innskrenket den enkelte er, dess lettere er han å lede etter bestemte linjer. Det er bare på den måten en kan drive den motbydelige partipolitikken som er løsenet i dag. Og sånn går det til at de som egentlig trekker i trådene, alltid kan holde seg forsiktig i bakgrunnen og aldri selv personlig må stå til rette. For om det blir gjort vedtak som skader folket aldri så mye, skylden får ikke en slynge som alle ser, nei den blir lesst over på hele partiet.

Dette fører til at i praksis alt ansvar forsvinner, for det kan bare det enkelte menneske ta på seg og ikke en parlamentarisk forening av skravlebøtter.

Det blir bare løgnaktige og lyssky sniker som synes om en slik ordening, enhver ærlig og rettlinjert kar som er villig til å ta på seg et personlig ansvar, må hate den.

Derfor er den slags demokrati også blitt et redskap for den rasen som nå og i all fremtid må sky lyset om den vil nå sine hemmelige mål. Ikke noen annen enn jødene kan rose en institusjon som er skitten og usann som de selv.

*

Mot dette står så det ekte germanske demokrati med fritt valg av en fører som tar på seg fullt ansvar for sine gjerninger. Det går ikke med på noen flertallsavstemning i de enkelte spørsmål, den ene avgjør og står med liv og formue inne for det.

Om en innvender at det snau nok fins noen som på dette grunnlaget vil sette sin person inn på en så usikker oppgave, så er det bare én ting å svare på det:

Gud være takket, det er nettopp grunn tanken i et germansk demokrati, at ikke den nest beste uverdige streber og moralske feigingen ad omveier kan komme til å styre sine folkfeller. Uduelige sveklinger skal tvert imot bli skremt vekk av det store ansvar en må ta på seg.

Men skulle likevel en slik fyr prøve å lure seg inn, så kan en lettere finne ham og hardhendt gå løs på ham: Kom deg vekk, feige usling! Ikke den veien, du skitner til trinnene; trappa opp til historiens Pantheon er ikke for en sånn snik, den er for folkets helter!

*

Dette syn på saken hadde jeg kjempet meg fram til i de to årene jeg gikk i parlamentet i Wien.

Siden gikk jeg ikke dit mer.

Det parlamentariske styret har hovedskylden for at den gamle habsburgske staten i de siste årene ble svakere og svakere. Dess mer dette brøt ned tyskdommens lederstilling, dess mer grep en til den metoden å spille ut nasjonalitetene mot hverandre. I selve riksrådet gikk dette alltid ut over tyskerne, og det vil si ut over riket; for alt ved århundreskiftet måtte selv den mest enfoldige skjonne at monarkiet ikke lenger hadde tiltrekning og kraft til å mane bort de enkelte landenes trang til å rive seg løs.

Tvert imot.

Dess ynkeligere midler staten brukte for å holde seg oppe, dess mer vokste forakten for den overalt. Ikke bare i Ungarn, men også i de enkelte slaviske provinsene følte folk seg så lite identisk med det felles monarkiet, at de slett ikke syntes det var noen skam for dem selv at monarkiet var så svakt. En var heller glad over slike tegn på alderdom, og håpet mer det skulle dø enn at det skulle friskne til.

I parlamentet ble et fullstendig sammenbrudd enda en tid hindret på den måten at det i ett og alt ble gitt etter på uverdig vis selv overfor all slags utpressing, som så tyskerne måtte betale; i landet ble sammenbruddet hindret ved at de enkelte folk ble spilt ut mot hverandre så lurt som mulig. Likevel var hele linjen i utviklingen rettet mot tyskerne. Særlig etter at erkeherzog Franz Ferdinand som tronfølger fikk mer å si, kom det plan og orden i tsjekkiseringen, som ble ledet ovenfra. Denne mannen som siden skulle styre dobbelmonarkiet, tok alle

mulige midler til hjelp for å støtte og fremme avtyskningen, eller i det minste dekke over den. Statens embetsmenn ble satt inn på en måte som langsomt, men usvikelig sikkert skjøv rent tyske steder inn i språkblandingens faresone. Tilmed i Nedre Østerrike gikk det fortore og fortore den veien, og mange tsjekkere regnet alt Wien for sin største by.

Det som mest opptok denne nye habsburgeren (erkeherzens familie snakket bare tsjekkisk da hans gemalinne som var morganatisk vidd til prinsen, var tsjekkisk grevinne og stammet fra kretser med en nedarvet tsjekkfiendtlig innstilling) var smått om senn å grunnlegge en slavisk stat i Mellom-Europa; og til vern mot det ortodokse Russland skulle den bygge på strengt katolsk grunnlag. Som så ofte før brukte habsburgerne også denne gang religionen til å fremme en politisk tanke, og det var attpåtil — i hvert fall etter tysk syn — en sørgelig tanke.

Det gikk på mange måter mer enn sørgelig.

Hverken huset Habsburg eller den katolske kirke fikk den lønnen de hadde ventet.

Habsburgerne mistet tronen, Roma et stort rike.

For da kronen også blandet religiøse momenter inn i politikken, kalte den til live en ånd som den nok fra først av ikke hadde tenkt seg.

De ville utrydde tyskdommen i det gamle monarki med alle midler, men fikk til svar den alltske rørsle i Østerrike.

I åttiårene nådde den jødisk innstilte Manchesterliberalismen også i monarkiet sitt høydepunkt, eller var kanskje alt over det. Som alltid i det gamle Østerrike var det ikke så mye sosiale som nasjonale synspunkter som satte i gang motaksjonen. Selvbergingsdriften tvang tyskdommen til å sette seg kraftig til motverge. Først i annen rekke tok også tanken på økonomien til å gjøre seg gjeldende. Av det alminnelige politiske virvar skilte det seg ut to partier, det ene mer nasjonalt, det andre sosialt innstilt, men begge interessante og lærerike for det som skulle komme.

Etter den nedslående utgangen på krigen i 1866, ønsket huset Habsburg på revansje på slagmarka. Det var bare

det at keiser Max av Mexico døde som hindret det i å gå sammen med Frankrike. Napoleon III. fikk nemlig i første rekke skylden for den uheldige ekspedisjonen hans, og det vakte harme overalt at franskmennene lot ham i stikken. Likevel lå Habsburg den gangen på lur. Om krigen i 1870—71 ikke hadde blitt et sånt enestående seiers- tog, hadde nok hoffet i Wien likevel våget et blodig spill for å hevne Sadowa. Men da de første meldingene kom om heltegjerningene på slagmarkene, vidunderlige og nesten utrolige, men likevel sanne, da forstod den «viseste» av alle monarker at tiden ikke var inne, og gjorde så godt han kunne, gode miner til slett spill.

Men heltekampen i disse to årene hadde fullbrakt enda et langt større under; for når habsburgerne skiftet standpunkt, gjorde de det aldri av en indre trang, men fordi de ytre forhold tvang dem til det. Men det tyske folk i det gamle Ostmark ble revet med av rikets seiersrus; det så dypt grepet hvordan fedrenes drømmer ble til den herligste virkelighet.

For en må ikke la seg narre: den virkelige tysksinnete østerriker så fra nå av i Königgrätz bare et tragisk, men nødvendig grunnlag for å bygge opp igjen et rike som ikke lenger skulle dra på alt det senile i det gamle forbund, og som heller ikke gjorde det. Framfor alt lærte han av egen erfaring at huset Habsburgs historiske misjon endelig var endt, og at det nye rike bare måtte kære en keiser, som i kraft av sitt heltemodige sinn var verdig til å bære «Rhinens krone». Hvor mye mer måtte en ikke nå takke skjebnen fordi den gav denne kronen til en ætling av det hus som i en nesten glemt tid i Fredrik den store som det alltid kunne se opp til, hadde gitt folket et lysende symbol.

Men da huset Habsburg etter den store krigen med et siste krafttak langsomt, men ubønnhørlig gikk i gang med det som måtte være slaviseringspolitikens siste mål, å utrydde den farlige tyskdommen i dobbeltmonarkiet (dens virkelige sinnelag kunne det ikke være tvil om), da flammene motstanden opp hos det folk som var dømt til undergang, så sterkt som den nyere tids historie ikke hadde opplevd det før.

For første gang ble nasjonale og fedrelandssinnede menn til opprørere.

Ikke opprørere mot nasjonen, heller ikke mot staten selv, men mot den styreformen som de var overtydd om førte til undergang for deres egen nasjonalitet.

For første gang i den nyere tyske historie skilte den vanlige patriotisme overfor herskerhuset seg fra nasjonal kjærlighet til fedreland og folk.

Nittiårenes samtsyske rørsle i Tysk-Østerrike har æren for på en klar og enkel måte å ha slått fast at en statsmakt bare har rett til å kreve respekt og vern når den varetar folkets interesser, eller i det minste ikke skader dem.

En statsautoritet som bare har seg selv til mål, kan ikke bli godkjent, for da ville ethvert tyranni på denne jord være skuddfritt og hellig.

Når statsmakten med sine hjelpemidler driver en nasjonalitet mot undergangen, har hver eneste som hører til dette folket, ikke bare rett, men plikt til å være med på en revolusjon.

Spør en om når dette er tilfelle, blir svaret ikke avgjort med teoretiske avhandlinger, men med makten og seieren.

Om en regjeringsmakt er aldri så slett og på tusen måter svikter nasjonens interesser, hevder den selvsagt at det er dens plikt å holde oppe statens autoritet. Derfor må folket i sin selvbergingsdrift bruke de samme våpen som motstanderen når det skal bryte ned en slik makt og vinne frihet og uavhengighet. Derfor blir det kjempet med legale midler så lenge regjeringen som skal styrtes, gjør det samme; men en viker heller ikke tilbake for illegale midler, dersom undertrykkeren bruker dem.

I det hele tatt skal en huske at det er ikke det høyeste målet for det menneskelige tilvære å holde oppe en stat og enda mindre en regjering, nei, det er å hegne om sin egenart.

Men når denne egenart står i fare for å bli undertrykt eller slettet ut, da spiller spørsmålet om «lovlighet» bare en underordnet rolle. Er det slik, så hjelper det ikke om makthaverne tusen ganger går fram «legalt», selvbergingsdriften hos de undertrykte rettferdiggjør uten vilkår at de bruker alle våpen i sin kamp.

Sammenlignet jeg evnene deres, så syntes jeg alt den gangen, at Schönerer var den beste og grundigste tenkeren av de to når det gjaldt prinsipielle spørsmål. Han har skjont riktigere og klarere enn noen annen at den østerrikske staten måtte gå under. Hadde en, særlig i Riket, lyttet bedre til hans manende råd om å ta seg i vare for Habsburg-monarkiet, så hadde Tyskland aldri kommet opp i ulykken med verdenskrigen da det stod mot hele Europa.

Men om Schönerer nå forstod problemenes indre vesen, så tok han mye mer feil av menneskene.

Her hadde dr. Lueger sin styrke.

Han var en sjelden god menneskekjenner, som var var som med å gjøre dem bedre enn de er. Derfor regnet han også mer med livets realiteter, som Schönerer forstod lite av. Alt det som alltså tenkte, var teoretisk sett riktig, men det skortet på kraft og evner til å gi den store masse del i den teoretiske erkjennelse, altså forme den slik at den kunne høve for de brede lag, som nå engang er og blir mindre mottagelig. Derfor ble hans erkjennelse bare profetisk visdom, men den ble aldri satt praktisk ut i livet.

I det lange løp førte denne skort på menneskekunnskap til at han vurderte galt styrken i hele rørsler og i eldgamle institusjoner.

Schönerer erkjente riktignok til slutt at det her gjaldt et nytt syn på verden, men han forstod ikke at det først og fremst er et folks brede masser som er skikket til å bære fram en slik nesten religiøs overtydning.

Han var dessverre slett ikke på det rene med at de såkalte «borgerlige» ikke har stort av kampvilje. Den enkelte blant dem mener han har altfor mye å miste økonomisk, og holder seg derfor tilbake.

Men nå er det for det meste så at bare det syn på verden har utsikt til å seire som får folkets brede lag med til å bære fram den nye læren og ta på seg den kampen som følger med.

Fordi han ikke forstod hvor viktige de lavere lag i folket er, ble han også altfor kortsynt i sosiale spørsmål.

I alt dette var dr. Lueger Schönerers rake motsetning.

Hans grundige menneskekunnskap hjalp ham til å dømme riktig om mulige krefter, og til ikke å undervurdere de institusjoner som var, ja kanskje lærte han av den grunn å bruke dem som midler til å nå sitt mål.

Han forstod bare så altfor godt at de øvre lag i borgerskapet i dag ikke på langt nær har den kampkraften som skal til for å føre en ny, stor rørsle fram til seier. Derfor satte han seg som viktigste politiske mål å vinne de lag som var truet i sin eksistens, og derfor mer sporet enn lammet kampviljen. Han prøvde også alltid å dra nytte av de maktmidlene som var for hånden, og vinne mektige institusjoner for seg, og nytte disse gamle kraftkildene så langt som mulig for sitt eget parti.

Han bygde sitt nye parti først og fremst på middelstanden som var truet med undergang, og sikret seg på den måten en skare tilhengere som ikke var til å rokke, og som hadde liksom stor offervilje som seig kampkraft. Overfor den katolske kirke var hans holdning så klok at han innen kort tid vant så mange av den yngre geistlighet for seg at han tvang det gamle klerikale parti til enten å rømme kamplassen, eller enda klokere, å slutte seg til det nye partiet, for så smått om senn å vinne igjen den ene posisjonen etter den andre.

Men en ville gjøre mannen blodig urett ved bare å se på dette som hans egenart. Han var en klok taktiker, men dessuten en virkelig stor og genial reformator, om enn også her innen rammen av det som var mulig og av sine egne evner. Og begge deler kjente han til bunns.

Det var et svært praktisk mål denne virkelig fremragende mannen hadde satt seg. Han ville erobre Wien. Wien var monarkiets hjerte, herfra strømmet den siste livskraften ut i det mørke rikes gamle og syke kropp. Dess friskere hjertet ble, dess mer måtte kroppen ellers friske til. En tanke som var riktig tenkt, men som bare kunne brukes innen en viss tid.

Og her lå denne mannens svakhet.

Det han fikk gjort som borgermester i Wien, er i ordets beste mening udødelig, men monarkiet greidde han ikke å redde ved det — det var for sent.

Dette så hans motstander Schönerer klare.

I alt det dr. Lueger praktisk tok fatt på, hadde han et vidunderlig hell med seg; men de håpene han knyttet til det, slo feil.

Schönerer fikk ikke til det han planla; men det han var redd for, slo dessverre fryktelig til.

Slik nådde ingen av de to menn de mål de hadde satt seg. Lueger kunne ikke redde Østerrike mer, og Schönerer ikke frelse det tyske folk fra undergangen.

Det er uhyre lærerikt for oss i dag å studere årsaken til at ingen av partiene nådde fram. Særlig er det nyttig for mine venner, da tilstanden i dag på mange måter er den samme og en med det kan unngå å gjøre de feilene opp igjen som en gang før ødela det ene partiet og dømte det andre til ikke å bære frukt.

At den alltyske rørsle i Østerrike brøt sammen, hadde i mine øyne tre årsaker:

For det første at det nye partiet som etter sitt indre vesen var revolusjonært, ikke gjorde seg klart hvor viktig det sosiale problem er.

Schönerer og hans tilhengere vendte seg i første rekke til de borgerlige lag, så resultatet kunne ikke bli annet enn matt og tamt.

Det tyske borgerskap, særlig de høyere lag, er så passivistisk innstilt at de liketil fornekte seg selv når det gjelder nasjonens eller statens indre saker, om enn enkelte blant dem ikke vet om det selv. I gode tider, det vil i dette tilfelle si tider da landet blir godt styrt, blir disse lagene derfor overordentlig verdifulle for staten; er styret dårligere, virker de bent fram ødeleggende. Hadde den alltyske rørsle virkelig fore å kjempe hardt, hadde den framfor alt måttet prøve å vinne massen. At den ikke gjorde det, tok fra først av bort den elementære kraften, som må til om ikke en slik bølge innen kort tid skal ebbe ut.

Står ikke denne kjensgjerningen fra først av klart for det nye partiet og det ikke straks tar til å gjennomføre den, er det etterpå for sent å ta det igjen. Kommer svært mange måteholdne borgere med, preger de partiet og det mister så all utsikt til å vinne særlige krefter i de brede lag. Men da frembringer partiet ikke mer noe annet enn

misnøyd kritikk. Den mer eller mindre sterke, nesten religiøse tro, og offerviljen som følger med den, blir borte. I stedet søker en ved «positivt» samarbeid, det vil i dette tilfelle si, ved å godkjenne det som er, å gjøre striden mindre hard, og til slutt havner det hele i en uærlig fred.

Slik gikk det også med den alltyske rørsle, fordi den ikke fra først av la hovedvekten på å få sine tilhengere fra folkets brede lag. Den ble «borgerlig, fornem, måtelig radikal».

Men av denne feilen oppstod den andre årsaken til at partiet gikk så fort under.

Da den alltyske rørsle stod fram, var tyskdommens stilling i Østerrike alt fortvilt. Fra år til år hadde parlamentet mer og mer ødelagt det tyske folk. Skulle en i ellevte time prøve å redde det, var det bare én vei som gav en et aldri så lite håp om det: parlamentet måtte bort.

Det ble et spørsmål av prinsipiell betydning for partiet:

Skulle de gå inn i parlamentet og ødelegge det med — som en gjerne kalte det — «å hule det ut innenfra», eller skulle de føre kampen utenfra og gå til åtak på institusjonen som sådan?

De gikk inn, ble slått og kom ut igjen.

Visst måtte de gå inn.

Skulle en føre kampen utenfra mot en sånn makt, måtte en ruste seg med et veldig mot og samtidig være villig til å ofre alt. En griper tyren ved horna, og får mange harde støt, blir mange ganger slått over ende og reiser seg kan skje en gang med brukne armer og bein. Først etter de hardeste kamper seirer den dierve som går på. Ofrene er store, og det alene gjør inntrykk og vinner nye stridsmenn for saken inntil den seige utholdenhet endelig får seieren som lønn.

Men til dette trenger en folkets barn fra de brede lag. Bare de er faste og seige nok til å kjempe denne blodige striden til det ytterste.

Men de brede lag stod ikke i den alltyske fronten, og så hadde den ikke noe annet å gjøre enn å gå inn i parlamentet.

Nå må en ikke tro at de gjorde det etter indre sjelelige kvaler eller overlegninger, nei de tenkte ikke på annet i

det hele tatt. At de gikk med på dette vrøvlet var bare et utslag av at det demret litt uklart for dem at det var viktig de personlig tok del i denne institusjonen enda man var klar over at prinsippet var galt. En håpet vel stort sett det skulle gå lettere å opplyse de brede lag av folket, da en jo nå fikk høre til å tale fra «hele nasjonens talerstol». Det syntes dessuten innlysende at det måtte virke mer å gå til åtak på ondets rot enn å storme på utenfra. I ly av immuniteten trodde en at den enkelte forkjemper skulle stå så mye tryggere, så at åtaket med det fikk større kraft.

I virkeligheten gikk det naturligvis helt annerledes.

Den krets av tilhørere som de alltyske representantene talte for, var ikke blitt større, men heller mindre; for hver mann taler bare for den krets som er i stand til å høre ham, eller som i pressen får lese det som er sagt.

Ikke parlamentssalen, men det store, offentlige møte er det største forum når en skal tale til folket.

For dit kommer tusener av mennesker bare for å høre hva taleren har å si dem, mens det i parlamentets forsamlingssal bare er et fåtall, som for størsteparten sitter der for å heve dagpenger, og slett ikke for å la seg opplyse av visdommen til den ene eller den andre av de herrer «folkerepresentanter».

Men framfor alt: det er jo alltid det samme publikum som aldri kommer til å lære noe, da det både skorter på forstand og på den smule vilje som skal til.

Aldri vil en slik folkerepresentant av seg selv ære en høyere sannhet og stille seg til tjeneste for den. Nei, ikke en eneste en gjør det, om han ikke har grunn til å tro at han med det kan redde sitt mandat for enda en sesjon. Først når det ligger i lufta at det parti han hører til, har små utsikter ved neste valg, kommer disse mannlige prakt-eksemplarene til å gi seg i vei for å se hvordan de skal greie å komme over til et annet parti eller en annen retning som kanskje har bedre voner; denne flukten fra posisjon til posisjon pleier da riktignok å foregå under et skybrudd av moralske grunner som skal rettferdiggjøre vingsvingen. Når det derfor ser ut til at et parti mister folkets gunst i den grad at det kan vente et knusende nederlag,

da blir det folkevandring: De parlamentariske rottene forlater partiskipet.

Det har ikke noe å gjøre med bedre vitende og vilje, det er bare denne synske evnen som nettopp i rette tid varsler en slik parlaments-igle så den alltid får tak i en annen varm partikropp til å suge seg fast på.

Men å tale for et slikt «forum», det er virkelig å kaste perler for de ikke ukjente dyra. Det lønner seg sannelig ikke! Resultatet kan ikke bli annet enn null.

Og slik gikk det også. De alltyske representantene snakket til de ble hese: det virket overhodet ikke.

Pressen enten tidde talene deres i hjel, eller skar dem ned så hele sammenhengen, ja ofte hele meningen ble forvansket eller helt borte, og det store publikum fikk et svært dårlig bilde av det målet den nye rørsle hadde. Det spilte ikke noen rolle hva de enkelte herrer sa: det det kom an på, var det som stod å lese om dem. Men det var bare et utklipp av talene deres, som var så skamskåret at det bare kunne og — skulle virke som vrøvl. Det eneste forum som de altså virkelig talte for, var snaue fem hundre parlamentsmedlemmer, og det sier nok.

Men det aller verste var dette:

Den alltyske rørsle kunne bare vente framgang om den fra først av forstod at det her ikke måtte gjelde et nytt parti, men et nytt syn på verden. Bare et slikt syn kunne mønstre den indre kraft som måtte til for å greie denne veldige striden. Men til det duger som førere bare de aller klokeste og modigste menn.

Dersom det ikke er offervillige helter som fører kampen for et nytt verdenssyn, varer det ikke lenge før det heller ikke finnes stridsmenn som er villige til å sette livet inn. Den som her bare kjemper for seg selv, kan ikke ha stort å ofre for det hele folk.

Men for å sikre seg dette grunnlaget er det nødvendig at alle vet at den nye rørsle bringer ære og ry hos etterselekten, men ikke noe i samtiden. Dess flere poster og stillinger en rørsle har å by fram, og dess lettvinere det er å få dem, dess flere mindreverdige strømmer det til, til sist blir et parti som har lykken med seg, så oversvømt av disse politikkens leilighetsarbeidere, at den ærlige

stridsmann fra før ikke lenger kjenner igjen den gamle rørsle, mens de nye som er kommet til, ikke vil vite av en slik brysom «ukallet» person. Kommer det så langt, har en slik rørsle mistet sin «misjon».

Da den all tyske rørsle forskrev seg til parlamentet, fikk det «parlamentarikere» istedenfor førere og stridsmenn. Dermed kom den i samme plan som de vanlige politiske døgnpartiene, og mistet kraften til å stå fram mot en ond skjebne med en martyrs tross. Istedenfor å kjempe lærte de nå også å «tale» og «forhandle». Den nye parlaments tariker fant snart ut at plikten til å kjempe fram det nye syn med den parlamentariske veltalenhets «åndelige» våpen var bedre og mindre farlig enn å sette livet inn i en strid som en ikke kunne vite utgangen på, og som i hvert fall ikke gav noen vinning.

Da en nå satt i parlamentet, tok tilhengerne utenfor til å håpe og vente på underet, som selvsagt ikke kom, og som heller ikke kunne komme. Etter kort tid ble folk derfor utålmodige; for det en fikk høre om sine egne representanter, stemte ikke på noen måte med det velgerne hadde ventet. Det var lett å forklare, da den fiendtlige pressen tok seg vel i vare for å gi folket et nøyaktig bilde av arbeidet til de all tyske representantene.

Dess mer de nye folkerepresentantene fikk smaken for denne noe mildere formen for «revolusjonær» kamp i parlament og landdag, dess mindre villig var de til å ta fatt igjen på det farligere opplysningsarbeid blant folkets brede lag.

Det ble holdt færre og færre massemøter. Men de er den eneste veien til virkelig å virke på folket og til å vinne store deler av det; for på disse møtene får en selv umiddelbart tak i menneskene.

Da det all tyske partiet for godt byttet bort serveringsbordene i forsamlingsalen med parlamentstribunen, og man fra dette forum istedenfor å tale til folket talte til de såkalte «kårne», var den all tyske rørsle ferdig som folkerørsle og sank innen kort tid ned til å bli en akademisk diskusjonsklubb, som en ikke trengte å ta så alvorlig.

Fordi de enkelte herrer aldri selv holdt møter mer og

på den måten ikke fikk rettet på det dårlige inntrykket pressen spredde ut, ble dette sittende fast, og ordet «alltysk» hadde til slutt en svært stygg klang i folkets ører.

For det kan alle skrivekløens riddere og narre av i dag merke seg: de største omveltninger i verden er aldri blitt ledet av en pennesplitt.

Nei, pennen har til alle tider bare hatt den oppgaven å legge fram grunnene for dem teoretisk.

Men fra tidenes morgen var den makt som fikk de store religiøse og politiske skredene til å rulle, bare det talte ords trolldomskraft.

Framfor alt kan en ikke vinne folkets brede lag uten med ordets makt. Alle store rørsler er folkerørsler, vulkanske utbrudd av menneskelig lidenskap og sjelelig kjensle, fremkalt enten av nødens grusomme gudinne, eller ved at ordets brannfakkel ble slyngt inn blant massen, det er ikke det søtaktige limonadeskiv som estetiserende litterater og salonghelter lager til.

Bare en storm av brennende lidenskap er i stand til å vende et folks lagnad; men vekke lidenskap kan bare han som bærer den i sin egen barm.

Bare den kan skjenke den utvalgte de ord som lik hamerslag åpner en dør til folkets hjerte.

Men himmelen har ikke sett seg ut den til å forkynne sin vilje, som ikke har fått lidenskapen i gave, som ikke får munnen opp. Derfor bør enhver skribent bli ved sitt blekkhus og arbeide teoretisk om han har forstand og kunnskap nok til det; men til fører er han hverken født eller utvalt.

Derfor må en rørsle som har store mål, være pinlig nøye med ikke å miste føling med de brede lag.

Den må prøve alle spørsmål først og fremst fra dette synspunkt, og ta sin avgjørd ut fra det.

Den må videre unngå alt som kan minske, for ikke å si svekke dens evne til å virke på massen, slett ikke av «demagogiske» grunner, men ut fra den enkle erkjennelse at uten folkemassens veldige kraft kan en ikke føre en stor idé fram til målet, om den synes å være aldri så stor og opphøyd.

Bare den harde virkelighet må peke ut veien som fører

til målet; å sky en vei fordi den er tung, er her i verden ofte det samme som å måtte gi opp, enten en vil det eller ikke.

Da den alltsynske rørsla innstilte seg på parlamentarismen og så det som det viktigste å virke i parlamentet istedenfor ute i folket, tapte den fremtiden og vant til gjengjeld billige laurbær i øyeblikket.

Den valte den letteste striden og var derfor ikke verdig til å få den endelige seier.

Alt i Wien tenkte jeg grundig gjennom dette spørsmålet og mente at en av hovedårsakene til at den alltsynske rørsla, som i mine øyne den gangen var kalt til å føre tyskdommen videre, brøt sammen, var at den ikke hadde erkjent det.

De to første feilene som fikk den alltsynske rørsla til å lide skibbrudd, stod i nær sammenheng med hverandre. At de ikke kjente nok til drivkreftene i de store omveltningene, førte til at de undervurderte folkets brede lag; dette førte så igjen med seg at de viste liten interesse for sosiale spørsmål, og at appellen til nasjonens lavere lag var dårlig og slapp; det førte også med seg en innstilling til parlamentet, som gjorde alt dette enda alvorligere.

Hadde de forstått at massen til alle tider har en veldig makt fordi det er den som bærer fram den revolusjonære motstand, så hadde de arbeidd annerledes både sosialt og i propagandaen. Da hadde de flyttet sitt virkefelt først og fremst inn i fabrikkene og på gatene og ikke sett sitt hovedarbeid i parlamentarisk virksomhet.

Men også den tredje feilen bunner til sjuende og sist i det at de vurderte massen galt. Har en overlegen ånd først fått den i gang i en bestemt retning, så kommer den, som et annet svinghjul til å gi åtakket vekt og jevn og varig styrke.

At den alltsynske rørsla måtte stri så hardt med den katolske kirke, kan en bare forklare med at de så lite forstod folkets sjelelige anlegg.

Årsaken til at de gikk så kraftig til åtak på Roma lå i følgende:

Da huset Habsburg for alvor gikk inn for å gjøre Østerrike om til en slavisk stat, grep man til alle midler som

på noen måte syntes skicket til å oppnå dette. Tilmeldte religiøse institusjoner stilte dette samvittighetsløse fyrstehus uten skrupler i den nye «statsidé» tjeneste.

Tsjekkske sognekall og sjelesørgere var et av de mange midlene som ble brukt for å nå dette mål: en alminnelig slavisering av Østerrike.

Det foregikk omtrent slik:

I rent tyske sogn ble det satt inn tsjekkske prester, som langsomt, men sikkert tok til å sette det tsjekkske folks interesser over kirkens, og ble kimceller for avtyskningen.

Den tyske geistlighet sviktet dessverre helt og holdent overfor en slik framgangsmåte. Den var ikke bare usikket til å føre en slik kamp for tyske interesser, men den greidde heller ikke å møte åtakene til de andre med den motstand som skulle til. Det konfesjonelle misbruk på den ene siden og det slappe vernet på den andre, trengte således tyskdommen jevnt og sikkert tilbake.

Slik gikk det for seg i det små, og når det gjaldt større forhold, gikk det ikke stort bedre.

Heller ikke geistligheten, særlig den høyere, møtte habsburgernes antityske forsøk med sterk nok motstand, og at den gikk inn for selve de tyske interesser, var det slett ikke tale om.

Det alminnelige inntrykk kunne ikke være et annet enn at den katolske geistlighet krenket de tyske rettigheter grovt.

Derfor så det ut til at kirken ikke følte med det tyske folket, men urettferdig stilte seg på fiendens side. Opphavet til ondet var, særlig etter Schönherers mening, den kjensgjerningen at den katolske kirke ikke ble ledet fra Tyskland, og at dette førte til fiendskap mot våre nasjonale interesser.

I disse spørsmål trådte de såkalte kulturelle problemene, som det den gang så å si alltid var tilfelle i Østerrike, nesten helt i bakgrunnen. Det som avgjorde den tyske rørsles stilling til den katolske kirke, var ikke så mye kirkens holdning til f. eks. vitenskapen o. a., som at den så dårlig hevdet de tyske rettighetene og omvendt støttet særlig de freidige og grådige slaviske krav.

Georg Schönherer var ikke den mann som gjorde noe

halvt. Han tok opp kampen mot kirken, helt overtydd om at han bare slik kunne redde det tyske folket. Denne rørsla «bort fra Roma» lot til å være den kraftigste, men samtidig også den tyngste måten å gå til åtak på og knuse den fiendtlige festningen. Lyktes det, hadde en også overvunnet den sorgelige kløften i den tyske kirke, og rikets og den tyske nasjonens indre kraft ville vinne uhyre ved en slik seier.

Men hverken grunnlaget for denne kampen eller de konsekvenser de trakk av den, var riktige.

Uten tvil var det riktig at den katolske geistlighet hadde langt mindre motstandskraft i nasjonale, tyske spørsmål enn deres ikke-tyske, særlig tsjekkiske kolleger.

Bare en dumrian kunne unngå å se at det nesten aldri falt den tyske geistlighet inn å ta offensiven for tyske interesser.

Men den som ikke er forblindet, må medgi at dette i første rekke har sin årsak i noe alle vi tyskere lider svært under: vi er objektive når det gjelder vår egen nasjonalitet som når det gjelder enhver annen ting.

Liksom den tsjekkiske geistlighet stod subjektivt overfor sitt folk og objektivt bare overfor kirken, så følte den tyske presten subjektiv hengivenhet for kirken og ble objektivt overfor nasjonen. Et fenomen som til vår ulykke går igjen i tusenvis av andre tilfelle.

Det er slett ikke katolisismens særlige arv, men det er noe som etter kort tid eter seg inn i nesten alle institusjonene våre, særlig statens og de kulturelle.

Se bare hvordan vår embetsstand stiller seg når det gjelder en nasjonal gjenfødelse og sammenlign det med ånden hos embetsstanden i et annet folk. Eller tror noen at en offiserstand i hele verden ellers på den måten ville sette til side nasjonens interesser med en frase om «statens autoritet», slik som det i de siste fem årene har vært en selvfølge å gjøre hos oss, ja som en endatil fremhever som noe særlig bra? Stiller f. eks. ikke begge konfesjonene seg i dag til jødernes spørsmål på en måte som hverken svarer til nasjonens interesser eller religionens sanne tarv? Sammenlign hvordan en jødisk rabbiner stiller seg til alle spørsmål som har det aller minste å si for jødedommen

som rase, med den ånden som råer hos storparten av vår geistlighet, vel å merke av begge konfesjoner!

Vi finner det samme fenomenet igjen så snart det gjelder å gå inn for en abstrakt idé.

«Statens autoritet», «demokrati», «pasifisme», «internasjonal solidaritet» osv. er alt sammen begreper, som hos oss alltid blir til så stive, rent doktrinære tanker at en bare dømmer de almene nasjonale livets tarv ut fra dem.

Denne usalige måten å gjøre seg opp en mening på for hånd og se alle interesser ut fra den, dreper enhver evne til å tenke seg subjektivt inn i en sak som objektivt går på tvers av ens egen doktrin, og fører til slutt til at en helt bytter middel og mål. Man vender seg mot ethvert forsøk på nasjonal reising som på forhånd krever å fjerne et elendig styre. Dette ville jo være en synd mot statens autoritet, og statens autoritet er ikke et middel til å nå målet, men i en slik objektivtetsfanatikens øyne tvert imot målet selv, som er nok til å fylle hele hans usle liv. Om parlamentsflertallets statskunstnere for øyeblikket bare var udyktige dverger eller tilmed mindreverdige subjekter, ville en likevel sikkert med harme sette seg imot å prøve et diktatur, selv med Fredrik den store i spissen. For demokratiets lov er nå engang helligere for en sånn prinsipptrytter enn nasjonens velferd. Den ene verner altså om det verste tyranni, som helt og holdent ødelegger et folk, fordi det for øyeblikket representerer «statens autoritet», mens den andre viser fra seg tilmed den aller beste regjering fordi den ikke svarer til hans tanker om «demokrati».

Nøyaktig på samme måte ville vår tyske pasifist heller tale en aldri så blodig vold mot nasjonen, satt i verk av de verste militære krefter, enn han selv sette seg imot denne skjebnen med vold, for det ville ikke stemme overens med ånden i hanst fredsförening. Den internasjonale tyske sosialist kan bli solidarisk utplyndret av den øvrige verden, han kvitterer det med broderlig hengivenhet, og tenker ikke på å gjengjelde eller sette seg imot det, fordi han nå engang er — tysker.

Dette kan være sørgelig nok, men vil en rette på en ting, må en først bli kjent med den.

Like ens henger det sammen at en del av geistligheten hevder de tyske interesser så dårlig.

Dette er hverken ond eller dårlig vilje i og for seg, heller ikke har det sin grunn i, la oss si noe bud fra «oven»; i denne mangel på nasjonal fasthet ser en bare følgen av dårlig oppseding i tyskdom fra ungdommen av og på den annen side at de gir seg innunder en idé så den blir et avguds-bilde for dem.

Oppsedingen til demokrati, til internasjonal sosialisme, til pasifisme osv. er blitt så stiv og ensidig, altså sett med deres øyne rent subjektiv, at disse prinsipielle tankene virker på hele deres øvrige syn på verden. Men overfor tyskdommen stiller de seg fra ungdommen av svært objektivt. Slik har det seg at pasifismen går subjektivt inn for sin idé med liv og sjel (når han er tysker) og alltid først prøver å finne den objektive rett, selv om hans folk blir truet urettferdig og alvorlig. Aldri går han av ren selvbergingsdrift inn i rekken og kjemper med.

At dette også i høy grad gjelder for de enkelte konfesjoner, viser følgende:

Protestantismen går i og for seg alltid bedre inn for tyskdommen så langt som denne ligger til grunn for dens utspring og senere tradisjoner; men den svikter i det øverste blikk den må verne de nasjonale interesser på et område som enten mangler i dens alminnelige forestillingskrets og tradisjonelle utvikling, eller som den av en eller annen grunn ikke vil vite av.

Slik henger det sammen at protestantismen alltid kommer til å arbeide for tyskdommen i spørsmål om indre renslighet og nasjonal fordypelse, eller å verne tysk vesen, tysk språk og tysk frihet; alt dette ligger jo fast forankret i den selv; men den går straks med stort fiendskap til kamp mot den som prøver på å redde nasjonen ut av klørne på dødsfienden, for når det gjelder jødedommen, er den nå engang innstilt mer eller mindre dogmatisk. Men dette er et spørsmål som først må løses. Blir ikke det gjort, er det helt meningsløst å prøve en tysk gjenfødelse eller reising.

Mens jeg var i Wien, hadde jeg tid og høve til å prøve dette spørsmålet uten å være forutinntatt, og kunne i den

daglige omgang gang på gang slå fast at denne synsmåten var riktig.

I dette brennpunktet for de mest forskjellige nasjonaliteter viste det seg straks klart at det nettopp er de tyske pasifister, og bare de, som alltid prøver å se objektivt på sin nasjons interesser; jøden ser aldri objektivt på det jødiske folks interesser; at bare de tyske sosialister er «internasjonale» i den forstand at de ikke kan yte sitt folk rettferdighet på en annen måte enn med å klynke og sutre og tigge sine internasjonale kamerater, noe som tsjekkerne eller polakken aldri gjør o.s.v. Kort sagt, jeg forstod alt den gangen at ulykken bare til dels kommer av disse læresetninger i og for seg; resten av skylden må en se i den ting at folket ikke er opplært til å verdsette sitt eget og derfor ikke er glad nok i det.

Dermed falt vekk den første teoretiske motivering den alltyske rørse hadde for kampen mot selve katolisismen.

Dersom tyskerne helt fra ungdommen av ble lært opp til å godkjenne bare den retten som har sitt opphav i det tyske folks egenart, og en heller ikke når det gjelder spørsmålet å berge det egne jeg, forpestet barnesinnene med vår forbannede «objektivitet», så skal en snart få se (når en går ut fra at regjeringen er radikalt nasjonal) at katolikken i Tyskland alltid er tyskere, slik som de i Irland, Polen eller Frankrike også alltid tilhører sitt folk.

Det sterkeste prov for dette har vi fått i den tiden da vårt folk siste gangen trådte fram for historiens domstol, og kjempet for sin eksistens på liv og død.

Så lenge ledelsen ikke sviktet gjorde vårt folk sin plikt og skyldighet på en overveldende måte. Den protestantiske og den katolske prest, begge gjorde uendelig mye til å holde oppe motstandskraften lenge, ikke bare ved fronten, men enda mer hjemme. I disse årene og særlig i den første glød var det virkelig i begge leire bare et eneste hellig tysk rike, og enhver bad til sin himmel for dets liv og fremtid.

En ting burde den alltyske rørse i Østerrike den gang ha spurt seg selv om: Går det eller går det ikke å holde tyskdommen i Østerrike oppe under katolsk tro? Dersom svaret ble ja, burde det politiske partiet ikke bry seg med

religiøse eller konfesjonelle spørsmål; ble det nei, da trengtes det en religiøs reformasjon, og ikke et politisk parti.

Den som mener å komme fram til en religiøs reformasjon ved å gå veien om en politisk organisasjon, viser bare at han ikke har minste greie på hvordan religiøse forestillinger eller en tros lære blir til, og hvordan de kommer til å virke gjennom kirken.

Her kan en sannelig ikke tjene to herrer. Jeg regner da det å grunnlegge eller gjøre ende på en religion for langt større enn å grunnlegge en stat, for slett ikke å tale om et parti.

Det nytter ikke å komme med at en med disse åtakene bare verget seg mot åtak fra den andre siden.

Sikkert er det så at samvittighetsløse folk aldri har kvidd seg for å bruke religionen til redskap for sin politiske geskjeft (for det dreier seg nesten alltid om hos sanne karer); men likeså sikkert er det galt å legge skylden på religionen eller konfesjonen fordi en flokk slyngler misbruker den; på samme måte vil de rimeligvis ta enhver annen ting i bruk for sine lave instinkter.

Ikke noe passer så godt for en sann parlamentarisk døgnikt og dagdriver som på denne måten å få høve til, i det minste etterpå, å rettferdiggjøre sitt politiske snyteri. For aldri så snart legger en skylden for hans personlige ussel dom på religionen eller konfesjonen og går til åtak på den av den grunn, kaller den løgnaktige fyren med skrik og skrål hele verden til vitne på hvor rett og riktig hans atferd hittil var, og at en bare kan takke ham og hans veltalenhet for at religion og kirke ble reddet. De likeså dumme som glemsomme medmenneskene hører bare det veldige skriket og ser ikke den sanne opphavsmannen til striden, eller de husker ham ikke lenger, og nå har altså slyngelen nådd målet sitt.

At dette ikke har noe med religionen å gjøre, vet en slik lur rev svært godt. Han ler derfor i skjeget, mens den ærlige, men klossete motstanderen taper spillet, for en dag å trekke seg tilbake fra alt, fortvilt over menneskenes mangel på tro og troskap.

Det ville også på annen måte være urettferdig å legge skylden på religionen eller kirken når den enkelte gjør en

feil. Den ytre organisasjonen som vi ser, er veldig stor, og ved nærmere ettersyn vil en finne at den i gjennomsnitt, sammenlignet med menneskene for øvrig, er bedre enn tilfelle er noensteds ellers, når det gjelder forholdet mellom ond og godt. Sikkert finnes det også blant prestene noen som bare bruker sitt hellige embete til å fremme den egne politiske ærgjerrighet, ja som i den politiske kampen dessverre ofte glemmer at de har til oppgave å verne om en høyere sannhet og ikke representere løgn og bakvasking, men for hver slik uverdigg treffer vi på mer enn tusen hederlige som trofast varetar sitt kall som sjelesørgere, og som i vår usanne og forkomne tid rager opp som små øyer av den alminnelige sumpen.

Like lite som jeg dømmes eller har lov å dømme kirken om det hender at et forfallent subjekt i prestekjole på skitten vis forgår seg mot sedeligheten, like lite gjør jeg det om en blant mange sviner til eller forråder sin nasjonalitet i tider da dette nesten dagstøtt går for seg. Særlig i dag må en huske at på en slik Ephialtes går det tusener som blør i hjertet av sorg over sitt folks ulykke, og som sammen med de beste i vår nasjon lengter mot den time da himmelen atter en gang skal smile til oss.

Den som svarer at det her ikke dreier seg om hverdagens små problemer, men om spørsmål av prinsipiell sannhet eller dogmatisk innhold, ham kan en bare svare med et nytt spørsmål:

Tror du at skjeibnen har utsett deg til å forkynne sannheten, så gjør det; men ha da mot til å gjøre det uten å gå veien om et politisk parti — for det er knep — men still opp som fremtidsmål det gode du representerer, mot det dårlige som er i dag.

Skorter det deg på mot, eller kan du ikke by fram noe bedre, så hold fingrene vekkt; prøv iallfall ikke ved hjelp av en politisk rørsle å lure deg til noe du ikke tør gjøre med åpent visir.

Politiske partier har ikke noe å gjøre med religiøse problemer, så lenge disse ikke er fremmede for folket og dersom for undergraver rasens seder og moral; på samme vis må en ikke blande religionen opp i det politiske parti-uvesen.

Om det finnes geistlige som gjør bruk av religiøse insti-

tusjoner eller læresetninger til å skade sitt folk, bør en aldri følge dem eller kjempe med samme våpen.

En politisk fører skal aldri røre ved sitt folks religiøse læresetninger og institusjoner; vil han det, bør han ikke bli politiker, men reformator, om han da har evner til det.

En slik holdning ville i Tyskland, mer enn andre steder, føre til en katastrofe.

Da jeg studerte den alltyske rørsle og den striden den førte mot Roma, ble jeg den gang og enda mer i løpet av de senere år overtydd om følgende: At denne rørsla så lite forstod det sosiale spørsmål, var årsaken til at den aldri fikk tak på folkets virkelig kampdyktige masse. Da den gikk inn i parlamentet, mistet den slagkraften fordi den lesste på seg alle de svakheter som denne institusjonen hadde vært alene om. Gjennom kampen mot den katolske kirke fikk den dårlig ord på seg vidt omkring hos småårsfolk og middelstanden, og mistet derfor mange av de beste elementene nasjonen eier.

Det praktiske resultatet av den østerrikske kulturstriden var nesten lik null.

Riktignok lyktes det å ta fra kirken bortimot hundre tusen medlemmer, men det lidde den ikke noen særlig skade ved. Det var virkelig ikke noen grunn til å felle tårer over disse fortapte fårene; for det var alt sammen folk som på forhånd ikke hørte fullt og helt med. Det var skilnaden på den nye reformasjonen og den tidligere: før var det mange av de beste innen kirken som vendte seg fra den ut fra indre religiøs overtydning, mens det nå bare var de som på forhånd var lunkne, som gikk, og enda til etter overlegninger av politisk natur.

Nettopp ut fra et politisk synspunkt var resultatet likeå latterlig som det var trist.

Enda en gang gikk en lovende politisk rørsla som skulle frelse det tyske folk, til grunne, fordi den ikke var ledet med den hardhendte nøkternhet som skulle til, men gav seg ut på vidder som bare måtte føre til splittelse.

For ett er sikkert sant:

Den alltyske rørsla hadde nok aldri gjort denne feilen om den ikke hadde hatt for lite kjennskap til de brede lags sinn. Hadde det stått klart for førerne, at man —

om en i det hele tatt vil oppnå resultater — aldri ut fra rent psykologiske overlegninger må peke ut for massen to eller flere motstandere, da det bare fører til at slagkraften blir helt splittet, så ville alt av den grunn den alltyske rørsla ha gått til åtak bare mot én motstander. For ikke noe er farligere for et politisk parti enn at det i alle avgjerder lar seg lede inn på avveier av disse kjekkasene, som vil alle ting, men ikke får utrettet det minste.

Om det enn var aldri så mye å klandre ved den enkelte konfesjon, så må et politisk parti ikke et øyeblikk tape den kjensgjerning av syne, at det etter alle historiens røysler hittil aldri har lyktes et rent politisk parti å gjennomføre en religiøs reformasjon. Men en studerer ikke historie for å glemme det den lærer en, når en har bruk for det i praksis eller for å tro at tingene nå skulle stille seg annerledes, slik at dens evige sannheter ikke mer kan brukes. Tvert imot, en lærer nettopp for å nytte det på nutiden. Den som ikke greier det, må ikke bile seg inn at han er politisk fører. I virkeligheten er han en overfladisk og for det meste også en innbilsk narr, og ingen god vilje kan unnskylde den praktiske evneløsheten hans.

De virkelig store folkets førere har overhodet til alle tider forstått den kunsten alltid å samle et folks oppmerksomhet om en enkelt motstander og ikke å splitte den. Dess mer samlet et folks kampvilje kan settes inn, dess større er den magnetiske tiltrekningskraft en rørsla har og dess veldigere dens støtraft. Det hører til en stor førers genialitet at han alltid får selv spredte motstandere til å se ut som de hører til en og samme kategori; for når svake og usikre karakterer ser at motstanderne er så forskjellige, kan de lett ta til å tvile på at deres egen sak er rettfærdig.

Når en vaklende mengde står i kamp mot mange fiender, så dukker straks objektiviteten opp, og det spørsmålet reiser seg for en om virkelig alle andre har urett, og bare hans folk eller hans rørsla har rett.

Dette er det første som lammer ens kraft. Derfor må en alltid slå sammen de mange innbyrdes forskjellige motstanderne, så at ens egne tilhengere mener at de bare

kjemper mot én fiende. Dette styrker troen på egen rett, og øker harmen mot dem som går til åtak mot den.

At den alltske rørsle fra den tiden ikke forstod dette, kostet den seieren.

Målet den hadde var riktig sett, viljen ren, men veien den slo inn på, var gal. Den lignet en tindebestiger som vel holder blikket fast på den toppen han skal opp til, og som gir seg i vei energisk og sterk, men ikke akter på selve veien, og går fram hele tiden med blikket festet på målet uten å se seg for der han skal sette foten. Derfor går det galt med ham til sist.

Det lot til å være omvendt hos den store konkurrenten, det kristelig-sosiale parti.

Den veien det slo inn på, var klokt og riktig valt. Men det hadde ikke målet helt på det rene.

På nesten alle de områdene der den alltske rørsle gjorde feil, arbeidet det kristelig-sosiale parti riktig og planmessig.

Det forstod hva massen hadde å si, og sikret seg i det minste en del av den ved åpenlyst å understreke sine sosiale karakter fra første dag av. Da partiet særlig arbeidet på å vinne den lavere middel- og håndverkerstand, fikk det en lik så trofast som seig og offervillig tilhengerflokk. Partiet unngikk enhver kamp mot en religiøs institusjon og sikret seg på det viset støtte fra den mektige organisasjon kirken nå engang er. Det hadde derfor også bare en eneste stor hovedmotstander. Det forstod verdien av en storstilt propaganda og spilte virtuos på de sjeldne instinkter hos den store mengde av tilhengerne.

Når heller ikke dette partiet nådde målet det drømte om, å redde Østerrike, kom det av to mangler ved den veien det slo inn på, og at selve målet ikke var klart oppstukket.

Den nye rørsles antisemittisme var bygd på religiøse forestillinger, istedenfor på rasemessig erkjennelse.

Grunnen til at denne feilen snek seg inn, var den samme som førte til den andre feilen.

Skulle det kristelig-sosiale parti redde Østerrike, da måtte det, etter grunnleggerens mening, ikke stille seg på

raseprinsippets standpunkt, da i så fall en alminnelig oppløsning av staten måtte komme i løpet av kort tid. Særlig krevde stillingen i selve Wien etter partiførernes mening, at en skjøv helt til side alle momenter som skilte, og i stedet drog fram alle samlende synspunkter.

Wien var på denne tiden så sterkt gjennomsyret, særlig av tsjekkiske elementer, at bare den største toleranse med omsyn til alle raseproblemer maktet å holde disse innenfor et parti som på forhånd ikke var tyskefiendtlig. Ville en redde Østerrike, var det ikke råd å gi avkall på dem. Derfor prøvde en å vinne særlig tallrike tsjekkiske småhandlere og håndverkere i Wien ved å kjempe mot Manchester-liberalismen, og mente på den måten å ha funnet et feltrop som bar over alle nasjonale motsetninger i det gamle Østerrike i kampen mot jødedommen på religiøst grunnlag.

Det er soleklart at en kamp på dette grunnlaget ikke ødela nattesøvnen for Israel. Om det riktig knep, greidde en skvett døpevann å redde både forretning og jødedom.

Med en slik overfladisk motivering kom en heller aldri til å ta hele problemet alvorlig og vitenskapelig for seg, og støtte derfor bare altfor mange fra seg, som ikke kunne forstå den slags antisemittisme. Idéen hadde på den måten nesten bare kraft til å verve i åndelig innskrenkede kretser, om en ikke ville komme rent følelsesmessig til en virkelig erkjennelse. Intelligensen stilte seg av prinsipp fiendtlig. Det så etter hvert mer og mer ut til at det hele gjaldt et forsøk på en ny jødeomvendelse eller var uttrykk for et visst konkurranseid. Men det tok fra kampen det ideelle og opphøyde preget, og mange, og det ikke de dårligste, syntes det var umoralsk og forkastelig. Den overtydingen manglet at det her gjaldt et livsspørsmål for hele menneskeheten og at alle ikke-jødiske folks skjebne avhang av at det ble løst.

Denne halvhet gjorde det kristelig-sosiale partis antisemittiske innstilling verdiløs.

Det var en skinnantisemittisme som var nesten verre enn ingenting, for en dysset seg bare inn i sikkerhet ved det, trodde å ha fått has på motstanderen, men ble i virkeligheten selv tatt ved nesen.

På kort tid hadde jøden vent seg så godt til den slags antisemittisme, at det ville ha sjenert ham mer om den hadde forsvunnet, enn at den var der.

Når alt nasjonalitetsstaten måtte bringe et så tungt offer, hvor mye større ble da ikke det offer en brakte selve tyskdommen.

En måtte ikke være nasjonalist, om en ikke ville miste fotfestet i Wien. Ved å omgå dette spørsmålet i stilhet håpet en enda å kunne redde habsburger-staten, men drev den nettopp med det rett inn i undergangen. Men dette tok fra rørsla den mektige kraftkilde som i det lange løp var den eneste som kunne fylle et politisk parti med indre drivkraft. Den kristelig-sosiale rørsle ble på den måten et politisk parti som ethvert annet.

Jeg fulgte i sin tid oppmerksomt med i begge rørsler, den ene fordi mitt hjerte drev meg til det, den andre fordi jeg så opp til den sjeldne mann, som alt den gangen stod for meg som et bittert symbol på hele den østerrikske tyskdom.

Da det veldige liktoget kjørte den døde borgermesteren fra Rådhuset mot Ringstrasse, var jeg også blant de mange hundre tusener som stod og så på sørgespillet. Dypt grepet følte jeg at også denne mannens verk måtte være for-gjeves på grunn av den onde skjebne som kom til å øde-legge denne staten. Hadde dr. Karl Lucger levd i Tyskland, var han blitt stilt i rekke med vårt folks beste; det var en ulykke for hans verk og for ham selv at han levde i denne umulige staten.

Da han døde, tok alt brannen på Balkan så smått til å blusse op, den vokste i grådighet fra måned til måned. Så skjebnen var nådig som sparte ham for å se det han hadde ment å kunne hindre.

Men jeg prøvde å finne årsaken til at den ene rørsle sviktet og den andre mislyktes, og ble fullt og fast over-tydd om at dersom en så helt bort fra at det var uråd å få styrket staten i det gamle Østerrike, var feilen hos de to partiene denne:

Den alltyske rørsle hadde nok rett i sin prinsipielle mening om målet: en tysk nyreisning, men var uheldig i valg av midler. Den var nasjonalistisk, men dessverre

ikke sosial nok til å vinne massen. Dens antisemittisme bunnet i en riktig erkjennelse av at det var raseproblemet som var viktig, og ikke religiøse forestillinger. Men den kampen den førte mot en bestemt konfesjon, var derimot faktisk og taktisk feilaktig.

Den kristelig-sosiale rørsle hadde bare uklare forestil-linger om en tysk gjenreisning, men hadde som parti både forstand og hell i valget av midler. Den forstod hvor vik-tig det sosiale spørsmålet var, tok feil i sin kamp mot jødedommen, og forstod ikke noe av den nasjonale tan-kes makt.

Hadde det kristelig-sosiale parti i tillegg til sitt kloke kjennskap til de brede lag forstått hvor viktig rase-problemet er, slik som den alltyske rørsle hadde oppfattet det, og hadde endelig partiet selv vært nasjonalistisk, eller hadde den alltyske rørsle foruten sin riktige oppfatning av jødespørsmålet og hva det har å si for den nasjonale tanken, også hatt det kristelig-sosiale partis klokskap, og særlig dets innstilling til sosialismen, så ville det etter min overtydning blitt den rørsle som alt den gang med hell hadde kunnet gripe inn i tyskdommens skjebne.

Men når det ikke ble slik, lå feilen for størstedelen i den østerrikske stats natur.

Da jeg så at min overtydning ikke ble satt ut i livet av noe annet parti, kunne jeg i den tiden som fulgte, heller ikke tenke på å gå inn i noen av de gamle organisasjonene, langt mindre kjempe med i dem. Jeg holdt alt den gangen alle de politiske rørslene for mislykkede og uten evne til å gjenreise det tyske folket i større omfang og ikke bare utfadtil.

Men min dype motvilje mot den habsburgske staten vokste mer og mer i denne tiden.

Dess mer jeg gav meg i kast med utenrikspolitiske spørsmål, dess sterkere ble jeg overtydd om at denne statsformen bare kunne bli til ulykke for tyskdommen. Klarere og klarere så jeg at den tyske nasjons skjebne ikke ville bli avgjort fra dette stedet, men i selve Riket. Dette gjaldt ikke bare alminnelige politiske spørsmål, men overhodet alle ytringsformer for hele kulturlivet.

Den østerrikske staten viste også på det rent kultu-

relle og kunstneriske område alle tegn på at den var avføldig, eller at den i det minste ikke lenger var viktig for den tyske nasjon. Mest gjaldt dette på arkitekturens område. Etter utbyggingen av Ringstrasse hadde i hvert fall i Wien oppgavene bare vært små; derfor kunne ikke den nyere byggekunsten ha noen videre framgang i Østerrike sammenlignet med de planene som dukket opp i Tyskland. Så ble det mer og mer til at jeg levde et dobbeltliv; forstand og virkelighet bød meg å gjennomgå en liksa bitter som velsignelsesrik skole i Østerrike; men mitt hjerte var annetsteds.

En trykkende misnøye kom over meg dess mer jeg forstod hvor hul denne staten var, og at det ikke fantes råd til å redde den, og samtidig følte jeg meg helt sikker på at den i ett og alt nå bare kunne bringe ulykke over det tyske folk.

Jeg var overtydd om at denne staten måtte hemme og hefte enhver sann stor tysker, mens den på den andre siden ville hjelpe fram alt som ikke var tysk. Rikshovedstadens rasekonglomerat bød meg imot, hele denne blandingen av tsjekkere, polakker, rutener, serbere, kroater osv., og mellom dem alle som evig oppløsningsbakterie i menneskeheten — jøder og atter jøder.

Jeg syntes kjempebyen legemliggjorde blodskammen. I guttedagene snakket jeg samme tyske målføre som de bruker i Nedre Bayern. Ikke kunne jeg glemme det og heller ikke lære wiener-slang'et. Jo lenger jeg levde i Wien, dess mer vokste mitt hat til den fremmedfolkeblandingen som tok til å markere dette gamle arnested for tysk kultur.

Men den tanken at det enda i lengre tid skulle gå å holde oppe den staten, syntes jeg var bent fram latterlig.

Østerrike den gang var som et gammelt mosaikkbilde. Kittet som binder sammen de enkelte små steinene, var blitt gammelt og sprøtt; så lenge en ikke rører ved kunstverket, kan det se ut som det enda er helt, men straks det får et støt, ramler det sammen i tusen biter. Spørsmålet var altså bare når dette støtet ville komme.

Da mitt hjerte aldri hadde banket for et østerriksk monarki, men bare for et tysk rike, mente jeg at den

timen denne staten brøt sammen, ikke var annet enn innledningen til den tyske nasjons frelse.

Alle disse årsakene gjorde at jeg lengtet sterkere og sterkere etter å komme dit jeg fra ungdommen av hadde kjent meg dradd i mine hemmelige ønsker og min kjærlyghet.

Jeg håpet den gang å skape meg et navn som arkitekt og stille mitt ærlige arbeid i nasjonens tjeneste innen en ramme, stor eller liten, som skjebnen så måtte gi meg.

Endelig håpet jeg å oppleve den lykken å få virke der mitt mest brennende ønske en gang kunne bli oppfylt: at mitt elskede hjemland skulle bli sluttet sammen med det felles fedreland, det tyske rike.

Det er nok enda i dag mange som ikke skjønner hvor mektig en slik lengsel kan være, men jeg vender meg til dem som skjebnen hittil ikke har unt denne lykken, eller til dem som har fått den tunge lagnaden å miste den. Jeg vender meg til alle dem som fordi de er revet løs fra moderlandet tilmed må kjempe for sitt hellige gode, morsmålet, og som blir forfulgt og pint fordi de er trofaste mot fedrelandet, og til dem som i smerte lengter etter den timen, da de igjen skal komme tilbake til den trofaste mor, fedrelandet, jeg vender meg til alle disse og vet: de vil forstå meg!

Bare den som har kjent hva det vil si å være tysker og ikke få lov å høre til fedrelandet han elsker, kan føle med i den dype lengsel som hver eneste stund brenner i hjertet hos dem som lever skilt fra moderlandet. Den pinner dem som er grepet av det, og den lar dem aldri bli glad og lykkelig før dørene til fedrehjemmet er åpne igjen, og de finner ro og fred sammen med landsmenn av samme blod, i samme rike.

Wien var og ble mitt livs hardeste, men også grundigste skole. Jeg kom til denne byen som halvoksen gutt og drog derfra som et stille, alvorlig menneske. Der la jeg grunnen til et syn på verden som gav sammenheng i det store og en politisk synsmåte i det små. Dette har jeg siden bare trengt å vide ut, men aldri å skifte. Først i dag forstår jeg fullt ut hva de læreårene den gangen var verd for meg.

Jeg har gått grundigere inn på denne tiden, da den gav meg den første praktiske opplæringen nettopp i de spørsmålene som hører med til grunnlaget for det partiet som nå ser ut til å bli en stor masserørsle. Jeg er ikke sikker på hvordan jeg i dag hadde stått til jødene, til sosialdemokratiet, eller rettene sagt til hele marxismen og til de sosiale spørsmålene, om jeg ikke alt på et så tidlig tidspunkt hadde fått kjenne skjebnens trykk og selv lært så mye at jeg fikk et grunnfond av egne synsmåter.

For det er nok så at fedrelandets ulykke sporer tusener og atter tusener til å tenke over de indre årsakene til sammenbruddet, men det gir aldri den grundighet og dypere innsikt som den får, som selv først etter årrelang kamp ble herre over sin skjebne.

IV

MÜNCHEN

Om våren 1912 kom jeg for godt til München.

Selve byen kjente jeg ut og inn som om jeg i årevis hadde bodd innenfor dens murer. Dette skyldtes mitt studium, som stadig hadde vist meg veien til dette sentrum for tysk kunst. Den som ikke kjenner München, har ikke sett Tyskland, og framfor alt, en kjenner ikke tysk kunst når en ikke har sett München.

I hvert fall var disse årene før krigen de lykkeligste i mitt liv. Selv om jeg ikke tjente stort enda, så levde jeg jo ikke for å kunne male, men jeg malte for å sikre mine livsvilkår, eller rettene sagt for å kunne drive mitt studium videre. Jeg var sikker på at jeg likevel en gang skulle nå det målet jeg hadde satt meg. Og bare dette var nok til at alle de andre små sorgene i det daglige liv ble lettere å bære.

Til dette kom at jeg fra første stund jeg kom dit, var så inderlig glad i denne byen som ikke i noe annet sted jeg kjente. En tysk by!! Hvor den skilte seg fra Wien. Jeg fikk vondt bare jeg tenkte på dette rasenes Babylon. Dessuten var målføret mye mer likt mitt eget, så det, særlig når jeg var sammen med folk fra Nedre Bayern, minte meg om barndommen. Det var tusen ting som ble meg kjente og kjære. Men mest ble jeg tiltrukket av den vidunderlige sammensmeltingen av urkraft og fin kunstnerisk stemning, denne enestående linjen fra Hofbräuhaus til Odeon, fra Oktoberfest til Pinakoteket osv. Når jeg i dag henger mer ved denne byen enn ved noe annet sted på denne jord, så skyldes det vel også den

kjensgjerningen at den henger nøye sammen med vokstene i mitt eget liv og ikke kan bli skilt fra den. At jeg den gang hadde den lykken å kjenne meg så inderlig og virkelig fornøyd, må jeg takke den vidunderlige wittelsbacher-residensen for. Den har trolldomsmakt over alle mennesker som ikke bare er velsignet med forstand på tall, men også med et følsomt sinn.

Når jeg ser bort fra mitt faglige arbeid, var det studiet av de politiske dagshendingene, særlig de utenrikspolitiske, som opptok meg mest. Jeg kom inn på det på omveien over tysk forbundspolitikk, som jeg alt da jeg var i Østerrike, mente var gal. Men i Wien var jeg ikke enda helt klar over i hvor høy grad Riket mistok seg. Jeg helte den gang til den meningen — eller innbilte meg det kanskje selv som en slags unnskyldning — at de kanskje i Berlin alt visste hvor veik og upålitelig forbundsfellen i virkeligheten kom til å bli, men at de av mer eller mindre hemmelighetsfulle grunner tidde med det for å støtte en forbundspolitikk som jo Bismarck selv en gang hadde fått i stand, og som det ikke var godt å bryte så brått, da utlandet som lå og lurte, kunne bli skremt opp og rikets egne spissborgere urodd.

Min omgang, først og fremst med den jevne mann, fikk meg til min skrekk fort til å se at jeg hadde trodd feil. Til min undring måtte jeg overalt slå fast at en ikke engang i kretser som skulle ha god greie på det, visste det aller minste om det østerrikske monarkis vesen. Nettopp folket var hildet i den tro at en hadde lov å gå ut fra at forbundsfellen var en gjev makt, som nok ville stå sin prøve i nødens stund. De brede lag så enda på monarkiet som en «tysk» stat og trodde de kunne bygge på det. En mente at det også her gikk å måle styrken etter millionene som i Tyskland selv, og glemte helt at det for det første alt lå langt tilbake at Østerrike var en tysk stat; og at det for det annet så slik ut i rikets indre at den timen nærmet seg mer og mer da det hele løste seg opp.

Jeg kjente den gangen denne staten bedre enn det såkalte offisielle «diplomati», som sin vane tro blindt vaklet av gårde mot sin sørgelige skjebne; for folkestemningen har aldri vært annet enn det som kom ut når en ovenfra

helte noe ned i den «offentlige mening». Men ovenfra dykket de forbundsfellen i den grad at det minte om dansen om gullkalven. De håpet vel at det skulle greie seg med elskverdighet til gjengjeld for at det skortet på oppriktighet. Tomme ord ble tatt for gode varer.

Alt i Wien ble jeg lyncende sint når jeg så hvordan de offisielle statsmennenes taler fra tid til annen skilte seg fra det som wienerpressen kom med. Og enda skulle jo Wien i det minste utadtil være en tysk by. En kan da tenke seg til hvordan det så ut når en kom fra Wien eller retttere sagt fra Tysk-Østerrike inn i de slaviske provinser. En trengte bare å ta for seg en Prag-avis, så fikk en greie på hva de der tenkte om det opphøyde gjøgler-spillet til trippelalliansen. Det var ikke annet enn blodig hån og spott de hadde tilovers for dette «mesterverk av en statsmannskunst». Midt i den dypeste fred, nettopp som de to keisere trykket vennskapskysset på hverandres panne, la en ikke det minste skjul på at det var ute med dette forbundet samme dagen en prøvde å få det fra Nibelungen-idealets glans ned i den praktiske virkelighet.

Men hvor opphisset ble en ikke noen år senere, da endelig timen var kommet da forbundet skulle stå sin prøve, og Italia gikk ut av trippelalliansen og lot sine to kamerater i stikken, ja til slutt tilmed gikk over til fienden! For alle som ikke var slått med diplomatisk blindhet, var det ikke til å forstå at man i det hele tatt et minutt vågde å tro på at et slikt under skulle være mulig, som at Italia ville kjempe sammen med Østerrike. Men i Østerrike selv var det ikke et hår bedre.

Det var bare habsburgerne og tyskerne som holdt for bundstanken oppe i Østerrike. Habsburgerne gjorde det av lurhet og tvang, tyskerne i god tro og av politisk — dumhet. I god tro, da de mente at de med trippelalliansen gjorde selve det tyske rike en stor tjeneste og var med på å styrke og sikre det; men av politisk dumhet fordi det de da først hadde ment, ikke slo til, men tvert imot gjorde sitt til å binde riket til et statskadaver, som måtte rive begge ned i avgrunnen; men framfor alt fordi dette forbundet ble skyld i at avtyskingen gikk enda

fortere. For da habsburgerne trodde, og dessverre med rette, at forbundet med riket kunne trygge dem mot at noen fra den kanten blandet seg opp i det, gjennomførte de desto lettere og med mindre fare sin indre politikk: langt somt å trenge ut tyskdommen. Takket være den kjente «objektivitet» trengte en ikke å være redd for at rikets regjeringen skulle komme med noen protest, og skulle den nesvise østerrikske tyskdommen mukke over en eventuell altfor lumpen måte å slaviser på, var det bare å stoppe munnen på den med å vise til forbundet.

Hva skulle nå også tyskerne i Østerrike gjøre når tyskdommen i selve Riket godkjente habsburger-regjeringen og uttalte tillit til den? Skulle han gjøre motstand og bli brennemerket for hele den tyske offentlighet som forræder mot sin egen tyskdom? Han som gjennom århundrer hadde bragt de viktigste offer for denne tyskdom!

Hva slags verdi hadde dette forbundet når Habsburgs monarkiet hadde ryddet ut tyskdommen? Var det ikke det som bent fram gav trippelalliansen verd for Tyskland, at tyskerne holdt lederstillingen i Østerrike? Eller trodde noen for alvor at en kunne leve i forbund med et slavisk habsburger-rike?

Det offisielle tyske diplomati og hele den offentlige menning hadde tanker om det østerrikske nasjonalitetsproblemet som virkelig var mer enn dumme, de var helt enkelt vanvittige! En satte lit til et forbund og bygde et sytti millioner-folks fremtid og trygghet på det, mens en rolig lot den annen part planmessig og trygt ødelegge selve grunnlaget for det. En dag kom det ikke til å være annet igjen av det enn en «avtale» med wiener-diplomatiet, men riket hadde mistet forbundshjelp.

Dette var forresten tilfelle med Italia helt fra først av. Hadde man i Tyskland bare studert historien litt klarere og gitt seg av med folkepsykologi, ville man ikke et øyeblikk ha trodd at Quirinalet og Wiener Hofburg ville stå sammen i en felles kampfront. Italia ville ha blitt en vulkan om regjeringen hadde vågd å sende den fanatisk forhatte habsburger-staten en eneste soldat i felten, uten som fiende. Mer enn én gang har jeg i Wien vært

vitne til at en lidenskapelig forakt og et bunnløst hat har flammet opp, som et utslag av italienernes «kjærlighet» til den østerrikske staten. Huset Habsburg har gjennom århundrer syndet altfor hardt mot den italienske frihet og selvstendighet til at italienerne kunne glemme det, selv om de ville. Men de ville slett ikke; hverken folket eller den italienske regjering. For Italia fantes det derfor også bare to veier når det gjaldt samlivet med Østerrike: enten forbund eller krig.

Man valte det første, og kunne i fred og ro gjøre seg klar til det siste.

Særlig etter at det så ut til at Østerrike og Russland for eller senere kom til å få et krigersk oppgjør, var den tyske forbundspolitikken liksom meningsløs som farlig.

Det var et klassisk eksempel som viser at det ikke fantes en stor og riktig linje i hele tankegangen.

Hvorfor skulle en i det hele tatt ha et forbund? Selvsagt bare for å trygge rikets fremtid bedre enn det kunne skje om en bare hadde seg selv å stole på. Men denne fremtiden til riket var jo ikke noe annet enn spørsmålet hvordan en skulle trygge det tyske folkets eksistensmulighet. Men følgelig kunne spørsmålet bare bli: Hvordan vil den tyske nasjons liv forme seg i den tiden som kommer, og hvordan skal en innenfor rammen av de europeiske maktforhold gi denne utviklingen det grunnlaget som må til, og siden trygge den?

Så en nøye på det den tyske statskunst gikk ut på i sitt utenrikspolitiske virke, måtte en bli klar over dette:

I Tyskland vokser folketallet hvert år med bortimot ni hundre tusen sjeler. Fra år til år blir det verre å skaffe mat til denne hæren av nye statsborgere, og en gang ender det med katastrofe, om en ikke finner midler og veier til i rette tid å verge seg mot denne sultefaren.

Det var fire veier å velge mellom, skulle en unngå en slik skrekkelig utvikling i fremtiden:

1. En kunne etter fransk forbilde kunstig minske økningen av fødsler og på det viset få bort overskuddet i folketallet.

I tider da nøden er stor, klimaet særlig hardt eller avkastingen av jorda elendig, går naturen selv til å minske

folkeøkningen i visse land eller raser; det skjer riktignok på en like vis som hardhendt måte. Den stopper ikke forplantningen i og for seg, men de som kommer til verden må tåle så mange vansker og savn at bare de trives og lever, som er sterke og sunne, mens de andre blir tvunget til å vende tilbake til det evig ukjente. Den naturen lær stå det over, alt det barske og harde, er tusenfold prøvd, herdet og godt skikket til å føre slekten videre, så den grundige utvelgelse kan ta til fra nytt. Når naturen går så hardt fram mot den enkelte og kaller ham til seg igjen straks han ikke er voksen for livets stormer, holder den rasen kraftig og driver den fram til å yte det høyeste.

Men om tallet går ned på dette viset, fører det til at den enkelte blir styrket, altså blir også til sjuende og sist selve rasen styrket.

Helt annerledes går det om mennesket gir seg av med å minske tallet. Han er ikke av samme stopning som naturen, han er «human». Han forstår det bedre enn denne all visdoms grusomme gudinne. Han gjør ikke livsvilkårene for den enkelte trangere, men innskrenker selve forplantningen. Dette synes han som alltid bare tenker på seg selv og aldri på rasen, er mer menneskelig og rettfærdig enn den motsatte veien. Men dessverre blir folgene også motsatte.

Mens naturen, ved at den gir forplantningen fri, prøver avkommet skarpt og av et for stort antall enkeltvesener velger ut de beste som verdige til å fortsette livet, altså bare holder dem oppe og lar dem føre rasen videre, så innskrenker mennesket selve forplantningen, men sørger samtidig krampaktig og for enhver pris å holde liv i det som en gang er kommet til verden. Han finner det både vist og human å rette på den guddommelige vilje, og han gleder seg over at han på nytt har overtruffet naturen, ja godtgjort at den har mangler. Men Vårherres kjære lille apekatt vil svært nødig se og høre at riktignok har han minsket tallet, men til gjengjeld også satt ned verdien av det enkelte menneske.

For blir forplantningen først innskrenket og går tallet på fødsler tilbake, blir den naturlige kampen for tilværet, som bare lar de aller sterkeste og sunneste leve, avløst

av en selvfølgelig og sykkelig trang til for enhver pris å «redde» selv den svakligste og sykkeligste. Dette legger kimen til en etterslekt som må bli mer og mer ynkelig, dess lenger denne hån mot naturen og dens vilje varer ved.

Men til sist går det slik at et sånt folk en vakker dag mister retten til å leve på denne jord, for mennesket kan vel en viss tid trosse livsviljens evige lover, men hevnen kommer før eller senere. En sterkere ætt kommer til å jage bort de svake, da trangen til å leve i sitt siste utslag alltid bryter i stykker alle de latterlige lenkene til den enkeltes såkalte humanitet og i stedet setter naturens humanitet, som gjør ende på svakheten og skaffer styrken plass.

Den som derfor vil trygge tilværet for det tyske folket ved å innskrenke fødslene, raner fremtiden fra det.

2. En annen framgangsmåte er den som vi også i dag ofte hører satt fram og lovprist: den indre kolonisasjon. Dette er et forslag som av mange er likeså godt ment som det av de fleste pleier å være dårlig forstått, og derfor gjør den største skade en kan tenke seg.

Uten tvil kan en øke avkastningen av jordbruket, men bare til en viss grense og ikke lenger. En viss tid kan en altså uten fare for hungersnød utligne det tyske folks vekst ved å øke avkastningen av vår jord. Men mot dette taler den kjensgjerning at kravene til livet vanlig stiger forttere enn selve folketallet. Menneskene krever fra år til år mer når det gjelder mat og klær, og en kan f. eks. ikke sammenligne nutiden med våre forfedres tarv for ca. hundre år siden. Det er altså galt å tro at vi om produksjonen blir større, med det uten videre har noe grunnlag for folkeøkning. Nei, dette stemmer bare til en viss grad, da iallfall en del av de større avlingene går med til de stigende tarv. Selv om en på den ene siden var aldri så nøysom, og på den andre aldri så flittig, så blir også her en grense nådd, som jorda selv trekker. Trass i all flid vil det ikke på nytt. I førstningen må folket sulte fra tid til annen, når lenger lykkes å få mer ut av den, og da kommer, om en enn kan skyte det ut en tid, det skjebnesvangre øyeblikk f. eks. høsten slår feil.

Etter som folketallet øker, skjer det oftere og oftere, og til sist er det bare når særs gode år fyller kornbingene at sulten holder seg borte. Og til slutt nærmer den tiden seg da det ikke er noen råd lenger, men sulten følger folket trutt og jevnt. Nå må naturen igjen ta fatt og velge blant dem den har kåret til å leve; eller også hjelper mennesket igjen seg selv og griper til å hindre forplantningen kunstig. Det har de alvorlige følgene for arten og rasen som det er pekt på.

En vil nok kunne innvende at dette er en fremtid som venter hele menneskeslekten på et eller annet vis, og da kan naturligvis heller ikke det enkelte folk unngå denne skjebne.

Ved første blick synes dette uten videre å være riktig. Likevel bør en være oppmerksom på følgende:

Det er nok sikkert at når jorda på et bestemt tidspunkt ikke med all sin fruktbarhet kan hamle opp med det stigende folketallet, da blir hele menneskeheten tvunget til å stoppe med å sette flere mennesker inn i verden. Enten får den da igjen la naturen avgjøre det, eller med egen hjelp skaffe den utligningen som må til, og da helst om råd er, på en bedre måte enn i dag. Men dette kommer til å ramme alle folk, mens det i vår tid er slik at bare de rasene som ikke lenger har kraft og styrke nok til å sikre seg nok jord her i verden, kommer i nød. For i dag ligger veldige strekninger av vår jord unyttet og bare venter på å bli dyrket opp. Men liksom riktig er det at naturen ikke har gjemt denne jorda som reserve for fremtiden for en bestemt nasjon eller rase, nei det er land og jord for det folket som eier kraften til å ta det og er flittig nok til å dyrke det opp.

Naturen kjenner ikke politiske grenser. Den setter først levende vesener på kloden, og lar siden kreftene ha fritt spill. Den kårer til yngling den modigste og flittigste, og han får retten til å leve som herre over tilværet.

Når et folk nøyer seg med indre kolonisasjon, mens andre raser klører seg fast til større og større områder av jorda, blir det tvunget til å innskrenke alt på den tid da andre folk ennå stadig forplanter seg videre. Men en gang kommer det så langt, og dess mindre det livsrommet er som et

folk rår over, dess før skjer det. I alminnelighet, dessverre altfor ofte, er det de beste nasjoner, eller rettere sagt, de eneste sanne kulturraser, som fører menneskeheten framover, som er så forblindet at de gir avkall på å skaffe seg ny jord og nøyer seg med indre kolonisering, mens mindreverdige nasjoner forstår å sikre seg uhyre områder av denne verden. Dette vil da bli følgen:

Raser som i kultur står høyere, men ikke er så pågående, må, da de lever på et mindre landområde, gå til å innskrenke forplantningen alt på en tid da folk som står lavere i kultur, men er mer brutale naturmennesker, ubegrenset kan sette mennesker inn i verden, da de har større områder å leve på. Med andre ord: En dag kommer den kulturelt laverestående, men handlekraftigere menneskeslekt til å eie verden.

Da blir det, om enn i en aldri så fjern fremtid, bare to veier: Enten blir verden regjert etter vårt moderne demokratiske idéer, og da faller enhver viktig avgjørelse ut til fordel for de rasene som er tallmessig sterkere, eller verden blir styrt etter naturens lover for kreftenes orden, og da seirer folkene med den brutale viljen, altså på nytt ikke den nasjonen som frivillig begrenser seg.

Ingen kan tvile på at det en gang kommer til å stå harde kamper om menneskehetens tilvære her i verden. Men evig og alltid seirer bare selvbergingsdriften til slutt. Den får den såkalte humanitet, som bare er uttrykk for en blanding av dumhet, feighet og selvødsel, til å svinne som snø for maisol. I evig kamp er menneskeslekten blitt stor — i evig fred går den til grunne.

For oss tyskere er parolen «indre kolonisering» svært farlig, fordi den straks styrker oss i den meningen at vi nå har funnet et middel som i samsvar med den pasifistiske tankgangen sørger for at vi får det vi trenger, mens vi sover søtt og godt. Dersom denne læren virkelig skulle trenge inn hos oss, er det det samme som at vi gir helt opp å skaffe oss den plassen i verden, som vi har rett til. Dersom gjennomsnittstyskeren følte seg overtydd om at han på den måten kunne trygge liv og fremtid, var det forbi med alle forsøk på å verne de tyske livsinteressene aktivt, og det vil si med hell. Med en slik holdning hos nasjonen

måtte en regne med at all nyttig utenrikspolitikk var begravd, og med det det tyske folks fremtid overhodet.

Har en innsett at dette er sant, er det også klart at det ikke er tilfeldig når det først og fremst er jødene som prøver å pøde inn vårt folk med denne livsfarlige tankegangen, og de får det til. De kjenner sine pappenheimere bare så altfor godt og vet at de vil falle som takknemlige offer for enhver spansk gullsvindler som kan innbille dem at han har funnet midlet til å lure naturen og gjøre den harde ubønnhørlige kampen for tilværet overflødig, for i dens sted ved arbeid, ofte også bare ved ikke å gjøre noe — «etter som det passer» — å svinge seg opp til herre over jorda.

Det kan ikke sies skarpt nok at *en indre tysk kolonisering i første rekke ikke har annet mål enn å bedre de sosiale vilkårene og framfor alt å sørge for at jorda ikke blir et alminnelig spekulasjonobjekt. Men den kan aldri fylle den oppgaven å sikre nasjonens fremtid uten at det blir skaffet nytt land.*

Går vi fram på annen måte, så vil det innen kort tid ikke bare være slutt med vår jord, men også med vår kraft.

Endelig må vi også slå fast:

Det gir en stat en svært uheldig militærpolitisk stilling om den på grunn av indre kolonisering nøyer seg med et bestemt lite landområde og går til å innskrenke forplantningen.

Er det området et folk bor på stort, er dette alt en vesentlig ting når det gjelder å trygge folkets ytre sikkerhet. Dess større området er som et folk har rådvelde over, dess større er dets naturlige vern; for det var alltid slik at det gikk fortare og lettere militært å slå et folk som bor sammenstuet på et lite landområde, og slå det mer virksomt og grundig enn det er mulig når det gjelder stater som har et stort territorium. Er statens område stort, gir dette altså fremdeles et visst vern mot lettsindige åtak, for det blir en lang og hard kamp før en vinner fram, og om ikke særlige grunner er til stede, er risikoen ved et slikt overmodig overfall for stor. Når landet er stort, er det i og for seg lettere å sikre folkets frihet og selvstendighet, mens omvendt en liten stat bent fram innbyr til å ta den.

De såkalte nasjonale kretser i riket nektet da også

prinsipielt å gå de to første veiene for å rette på det misforholdet at folketallet steg mens omfanget av jord ble det samme. Grunnene til at de tok dette standpunktet, var riktignok andre enn de som er nevnt: Ut fra et visst moralsk syn ville de ikke vite av noen innskrenkning i forplantningen; den indre koloniseringen viste de tilbake med harme, da de været et åtak på storgodsene og i det så innledningen til en alminnelig kamp mot privateiendommene overhodet. Og det kunne en nok uten videre ha rett til å mene etter måten denne siste nådelære ble tilrådd på.

I alminnelighet var en ikke svært flink når det gjaldt å holde de brede lag i sjakk, og ramte slett ikke kjernen i saken.

Tilbake stod altså bare to utveier til å sikre det stigende folketallet arbeid og brød.

3. En kunne enten skaffe seg ny jord og der hvert år bli kvitt de overskytende millionene og på den måten sørge for at nasjonen fremdeles greidde å berge seg selv, eller en gikk

4. over til å la handel og industri produsere for fremmede tarv og leve av utbyttet.

Altså: enten jordpolitikk eller koloni- og handelspolitikk. Forskjellige retninger undersøkte, prøvde, tilrådde og kjempet mot begge utveiene, til en til slutt valte den siste som endelig.

Det ville riktignok ha vært sunnere å velge den første.

Å skaffe seg nytt land der en kan få plass til det overskytende folketallet, byr på uendelig mange fordeler, særlig om en har fremtiden for øye og ikke nutiden.

Det blir aldri verdsatt høyt nok at nasjonen kan bygge på en sunn bondestand som grunnlag. Mange av våre vansker i dag er bare følgen av det usunne forholdet mellom land- og bybefolkningen. En grunnstamme av små og mellomstore bondebruk har til alle tider vært det beste vern mot slike sosiale sykdommer som vi har i dag. Men det er også den eneste løsningen som kan gi en nasjon det daglige brødet i det økonomiske livs indre kretsløp. Det er usunt at industri og handel har ledelsen. De blir ordnet inn i den alminnelige rammen for et nasjonalt

næringsliv som dekker behovet og jevner ut markedet. På den måten er disse to ikke mer grunnlag for nasjonens ernæring, men bare et hjelpemiddel for den. Når industri og handel bare har til oppgave å jevne ut mellom egen produksjon og eget behov på alle områder, gjør de hele folkeernæringen mer eller mindre uavhengig av utlandet, hjelper altså til, særlig i vanskelige tider å trygge statens frihet og nasjonens uavhengighet.

En slik jordpolitikk kan riktignok ikke bli virkeliggjort i Kamerun, og i dag så å si ikke utenfor Europa. Kaldt og nokternt må en ta det standpunktet at det sikkert ikke kan være himmelens mening at ett folk skal ha femti ganger så mye jord her i verden som et annet. I dette tilfellet må en ikke la politiske grenser få en til å glemme den evige rettferdighets grenser. Når det er så at vår jord har plass, så vi alle kan leve der, da får man altså gi oss den jorda som vi trenger for å leve.

Det har man naturligvis liten lyst på. Men da trer loven om at hver har rett til å kjempe for sin eksistens, i kraft, og det som blir nektet med det gode, må en ta med makt. Hadde våre forfedre fordum rettet seg etter vår tids passifiske toys da de tok sine avgjerd, ville vi bare hatt en tredjedel av det landområde som vi nå har; et tysk folk hadde da knapt trengt å ha mer å uro seg for i Europa. Nei — vår naturlige vilje til å kjempe for vår egen eksistens skylder vi at vi har rikets to provinser i øst og med det den indre styrken som vårt store stats- og folkeområde gir, og som alene er årsaken til at vi eksisterer den dag i dag.

Også av en annen grunn ville denne løsningen ha vært den riktige:

Mange européiske stater ligner i dag pyramider som er stilt på spissen. De har en grunnflate i Europa som er latterlig liten sammenlignet med hele det utstyret av kolonier, utenrikshandel osv. som tynger på dem. En kan si: Spissen i Europa, grunnflate i hele verden; til forskjell fra De forente stater, som ennå har sin basis i eget fastland og bare med spissen rører ved den øvrige verden. Derfor har denne staten en veldig indre kraft, mens de fleste européiske kolonimakter er svake.

England er heller ikke noe bevis mot dette; tenker en på det britiske imperium, har en altfor lett for å glemme den angelsaksiske verden som sådan. Englands stilling kan en ikke sammenligne med noen annen stat i Europa, for landet har språk og kultur felles med De forente stater.

Den eneste utveien for Tyskland til å gjennomføre en sunn jordpolitikk var altså bare den å skaffe seg nytt land i selve Europa. En kan ikke regne med kolonier, så lenge de ikke er egnet til bosetning i stor målestokk for europeere. Men slike koloniområder var ikke mer å få på fredelig vis i det nittende århundre. Altså måtte det hard strid til å gjennomføre en slik kolonipolitikk, og det ville da være fornuftigere å kjempe for å få land på det europeiske kontinent enn utenfor Europa.

En slik avgjerd krever riktignok at en går helt inn for den. Det lar seg ikke gjøre å ta fatt på en oppgave tregt og med halve midler når en trenger å bruke sin siste energi, skal en kunne gjennomføre den. Da måtte også den samlede politiske ledelse av Riket bare ta sikte på dette målet; aldri måtte en ta et skritt med noen annen rettesnor enn innsikten i denne oppgaven og dens grunnlag. En måtte være klar over at det målet bare kunne bli nådd ved kamp, og så rolig og fattet se krigen i øynene.

Alle våre forbund burde ha vært prøvd og verdsatt ut fra dette synspunktet. Ville en skaffe jord i Europa, kunne det i det store og hele bare skje på Russlands kostnad, da måtte det nye riket igjen marsjere på de gamle ordensridderes vei og med det tyske sverd skaffe den tyske plog jord, og nasjonen det daglige brød.

Til å føre en slik politikk var det i Europa bare en eneste forbundsfelle: England.

Bare i forbund med England ville vi hatt ryggen fri til å gå i gang med det nye germanertog. Retten til det hadde ikke vært mindre enn våre forfedres rett. Ingen av våre pasifister nektet å spise det brødet som kommer fra våre provinser i øst, enda den første ploget her var sverdet!

Ikke noe offer ville ha vært for stort når det gjaldt å vinne Englands sympati. Vi måtte gi avkall på kolonier, sjømakt og konkurranse med den engelske industri.

Bare en helt igjennom klar innstilling kunne ha ført til

målet: En måtte gi avkall på verdenshandel, kolonier og en tysk krigsflåte, og samle alle statens maktmidler i landhæren.

Det ville nok ha ført til en innskrenkning i øyeblikket; men til en stor og mektig fremtid.

Det var en tid da en kunne fått England med på en slik politikk, da det svært godt forstod at Tyskland på grunn av økingen i folketallet måtte finne en eller annen utveien sammen med England i Europa eller uten England ute i verden.

En uklar tanke om det var vel også først og fremst årsaken til at en omkring århundreskiftet fra selve London prøvde en tilnærming til Tyskland. For første gang viste det seg den gang en ting som vi i de senere årene har hatt høve til å se i en uhyggelig grad. Man likte ikke tanken på å skulle rake kastanjene ut av varmen for England; som om det i det hele tatt finnes et annet grunnlag for et forbund enn gjensidig forretning. Men med England kunne en lett ha fått i stand en slik forretning. Det britiske diplomati var fremdeles klokt nok til å forstå at man får ikke noe for ingenting.

La oss tenke oss at en klok tysk utenrikspolitikk hadde overtatt Japans rolle i 1904, og en kan snauvt tenke seg hva følger det ville hatt for Tyskland.

Det hadde aldri kommet til noen «verdenskrig».

Det blod som fløt i året 1904 ville ha spart oss for det tidobbelte i årene 1914 til 1918.

Og for en stilling Tyskland hadde hatt i verden i dag! Men det er så, forbundet med Østerrike hadde da vært tøv.

For denne statsmumien slo seg sammen med Tyskland, ikke for å kjempe med i en krig, men for å verne en evig fred. Denne kunne så brukes til klokt og langsomt men sikkert å rydde ut tyskdømmen i monarkiet.

Men det kunne ikke klaffe med et slikt forbund, bare av den grunn at en ikke kunne vente at en stat går til aktivt vern for nasjonale tyske interesser så lenge den ikke engang har kraft og tiltak til å gjøre ende på avtyskingsprosessen like innpå grensen sin. Når Tyskland ikke var nasjonalbevisst og hardhendt nok til å sørge for

at den umulige habsburger-staten fikk rå over lagnaden til ti millioner stammefrender, så kunne en sannelig ikke vente at det noen gang ville være villig til å gå med på så framsynte og dristige planer. Det gamle rikes holdning i det østerrikske spørsmål var prøvesteinen for hvordan det ville stille seg i hele nasjonens skjebnekamp.

I hvert fall burde en ikke rolig ha sett på hvordan tyskdømmen år for år ble trengt tilbake, for Østerrike var bare viktig som forbundsfelle så lenge det tyske element der holdt seg oppe.

Men den veien slo en i det hele tatt ikke inn på.

Ikke noe var en så redd for som det å kjempe — og på det aller mest uheldige tidspunkt ble en likevel tvunget til det.

En ville unngå skjebnen, men ble tatt igjen av den. En drømte om å trygge verdensfreden og havnet i verdenskrigen.

Og dette var den viktigste grunnen til at en ikke engang tenkte på å velge den tredje veien til å skape den tyske fremtiden. En visste at det bare var i øst en kunne skaffe ny jord, var også klar over den kampen som da måtte til, men ville ha fred for enhver pris, for det var lenge siden parolen for tysk utenrikspolitikk het: å trygge den tyske nasjon med alle midler, den lød tvert imot: å trygge verdensfreden med alle midler. Vi vet hvordan det lyktes.

Jeg skal komme nærmere inn på det senere.

Det var altså den fjerde muligheten som stod igjen: industri og verdenshandel, sjømakt og kolonier.

I førstningen gikk nok en slik utvikling både lettere og hurtigere. Bosetningen på ny jord er en langsom prosess, som ofte varer i århundrer; ja den har sin indre styrke nettopp i det at den blusser opp brått, men vokser grundig og jevnt til forskjell fra en industriell utvikling, som i løpet av få år kan bli pustet opp, men som da også mer minner om en såpeboble enn om lødig kraft. Det er nok lettere å bygge en flåte enn i seig kamp å reise bondegårder der bønder skal bygge og bo, men så er den også lettere å gjøre ende på.

Når Tyskland likevel slo inn på den veien, måtte en i det minste klart ha forstått at også denne utviklingen en

dag ville ende med krig. Bare et barn kunne mene at en ved å se seg pent og pyntelig og stadig understreke sitt fredelige sinnelag kunne hente sine bananer i «fredelig kappestrid mellom folkenes», som en så pent og salvelsesfullt skravlet i vei om; altså uten noen gang å måtte gripe til våpen.

Nei, når vi slo inn på denne veien, så måtte England en dag bli vår fiende. Det må sies å være mer enn tøvet — men det ligner oss i vår uskyld — at vi ble opphisset over at England en vakker dag tok seg den frihet å gå mot vårt fredelige virke med den brutale egoists råhet.

Vi ville riktignok aldri ha gjort det.

Måtte en for å drive europeisk jordpolitikk mot Russland ha forbund med England, var på den andre siden koloni- og verdenshandelspolitikken bare tenkelig mot England med Russland. I så fall skulle en brutalt ha trukket konsekvensene — og framfor alt gitt slipp på Østerrike så snart råd var.

Sett fra ethvert synspunkt var dette forbundet med Østerrike alt omkring århundreskiftet den rene galskap.

Men en tenkte jo slett ikke på å gå i forbund med Russland mot England, likeså lite som med England mot Russland, for i begge tilfelle ville det ha ført til krig, og det var nettopp for å slippe den en i det hele tatt hadde gått inn for handels- og industripolitikken. Verden skulle en nå vinne med «økonomisk fredelige» metoder, og det var en oppskrift som én gang for alle skulle ta knekken på den tidligere voldsolitikken. Mange ganger var man kanskje ikke så helt sikker i sin sak, når det fra England fra tid til annen kom trusler som slett ikke var til å misforstå; derfor gikk man også til å bygge en flåte; men selsagt ikke for å gå til åtak på og ødelegge England, men for å verge den alt nevnte «verdensfreden» og den «fredelige» erobringen av verden. Derfor ble denne flåten i ett og alt bygd i mer beskjedne mål, ikke bare når det gjaldt tallet av skip, men også de enkelte skips tonnasje og armering. Det var om å gjøre også her å la det skinne gjennom at en i grunnen hadde «fredelige» mål.

Snakket om den «fredelige økonomiske» erobring av verden er vel den største dumheten som noen gang er blitt

oppføyd til statspolitisk prinsipp. Denne dumheten ble enda større ved at en ikke vek tilbake for å ta England til hovedvite på at dette skulle kunne gå. Hva vår akademiske historieundervising og historieopfatning her har forbrutt, kan snaukt nok bli gjort godt igjen, og er bare et bevis på hvor mange det er som «lærer» historie uten at de skjønner noe av den. England selv skulle ha vært det mest slående bevis på at denne teorien var gal: Det har bedre enn noe annet folk med største brutalitet forberedt sine økonomiske erobringer med sverdet og etterpå verget dem hardhendt. Er det ikke nettopp det som kjennetegner britisk statskunst at den vinner økonomisk framgang av politisk styrke og så setter enhver økonomisk styrkelse om i politisk makt. Og det er feil å tro at engelskmannen personlig skulle være for feig til å ofre sitt blod for sin økonomiske politikk! At det engelske folk ikke hadde noen «folkehær», er slett ikke noe bevis på det motsatte; for det som har mest å si her, er ikke hva for en form en i øyeblikket gir den militære vernemakten, men hvor djervt og energisk en setter den inn. England har alltid hatt det våpenet det hadde bruk for. Det kjempepet alltid med de våpen som måtte til for å seire. Det sloss med leietropper så lenge leietropper var nok; men det sparte heller ikke nasjonens beste blod når en ikke kunne seire uten et slikt offer; alltid var kampviljen, seighet og den hardhendte ledelsen den samme.

I Tyskland oppelsket man litt etter litt i skole, presse og vittighetsblad et syn på engelskmannen, og nesten enda mer på England, som måtte føre til det verste selvbedrag; for alle ble smått om senn smittet av dette tøvet, og følgen var en undervurdering, som skulle hevne seg dyrt. Denne forfalskningen gikk så dypt at folk var overtydd om at engelskmannen var en likeså dreven som personlig utrolig feig forretningsmann. At en ikke godt kan samle et verdensrike som det britiske bare med lurhet og svindel, var mer enn våre opphøyde lærere i akademisk vitenskap greidde å oppfatte. De få som advarte, ble ikke hørt, eller tidd i hjel. Jeg husker enda godt at mine kamerater satte opp et forundret fjes da vi i Flandern møtte tommiene personlig. Alt etter slagene de første dagene tok det vel

til å gå opp for noen hver at disse skottlenderne ikke nettopp var de samme som de en før hadde funnet det riktig å skildre for oss i vittighetsblad og avisartikler.

Jeg tenkte den gangen for første gangen over det nyttige i selve formen for propagandaen.

Men dette falskneriet hadde iallfall ett gode for dem som utbredte det; en kunne med dette eksemplet som rikstignok var galt, gi et bevis for at den økonomiske erobringen av verden var den riktige. Det som lyktes for engelskmannen, måtte også lykkes for oss, og som et vektig pluss måtte en regne det at vi var så mye mer redelige og ikke kunne lastes for den typiske engelske «perfiditet». Dette håpet man skulle gjøre det lettere å vinne både de mindre nasjoners sympati og de størres tillit.

At vår redelighet var en styggedom for de andre, falt oss ikke inn av den enkle grunn at vi trodde fullt og fast på den selv, mens verden ellers fant at en slik måte å gå fram på måtte være uttrykk for en særlig dreven løgnaktighet, inntil alle i stor undring så hvordan revolusjonen la for dagen at vårt «oppriktige» sinnelag var uendelig dumt.

Men dette sludderet med den «fredelige økonomiske» erobringen av verden klarla også tydelig at trippellalliansen var noe tøys. Hva for en stat kunne en da overhodet ha gjort forbund med? Sammen med Østerrike var en ganske sikkert avskåret fra å gå ut på et krigersk erobringstog, tilmed i Europa. Og nettopp dette var forbundets indre svakhet fra første dagen av. En Bismarck kunne tillate seg dette forbundet som en nødhjelp, men slett ikke den første, den beste stympen av en etterfølger, og slett ikke i en tid da det bismarckske forbund for lenge siden hadde mistet vesentlige forutsetninger; for Bismarck trodde enda at Østerrike var en tysk stat. Men etter hvert som den alminnelige valgrett ble innført, sank dette landet ned til et parlamentarisk styrt ikke-tysk virvar.

Også rasepolitisk var forbundet med Østerrike bent fram skadelig. Man gikk med på at det ved Rikets grense vokste fram en ny slavisk stormakt, som før eller senere kom til å ta en helt annen stilling til Tyskland enn f. eks. Russland. Etter som tilhengerne av forbundstanken i monar-

kiet mistet sin innflytelse og ble trengt ut av de ledende stillingene, måtte forbundet selv fra år til år bli mer og mer hult og svakt.

Alt ved århundredskiftet stod forbundet med Østerrike på nøyaktig det samme trinn som Østerrikes forbund med Italia.

Også her var det bare to veier: Enten var en i forbund med Habsburg-monarkiet, eller så måtte en sette seg imot at tyskdommen ble trengt ut. Men tar en først til med noe slikt, ender det gjerne med åpen kamp.

Trippellalliansen hadde heller ikke stort psykologisk verd, for jo mer partene i et forbund bare har til mål å trygge tilstanden som den er, dess mindre fast er de knyttet til hverandre. Et forbund derimot, som gir partene håp om å nå håndgripelige, ekspansive mål, blir sterkt. Alltid er det så at styrken ligger mer i åtaket enn i vernet.

Det var det også mange som forstod alt den gangen, men dessverre ikke de såkalte kompetente. Ludendorff, som den gang var oberst i den store generalstab, pekte særlig på disse svake punktene i et memorandum fra året 1912. Naturligvis mente «statsmennene» at dette ikke hadde noe verd eller var særlig viktig; det ser i det hele tatt ut til at det bare er alminnelige dødelige som skal bruke sin sunne fornuft, mens «diplomatene» prinsipielt kan koble den ut.

For Tyskland var det virkelig et hell at det var i Østerrike krigen i 1914 brøt ut, så habsburgerne var nødt til å være med på den; hadde det gått den omvendte veien, så ville Tyskland ha blitt stående alene. Habsburgerne hadde aldri hverken kunnet eller villet ta del i en kamp som Tyskland hadde fått i stand. Det en senere dømte Italia for, ville da ha skjedd i Østerrike. En ville ha holdt seg «nøytral», for i det minste i første omgang å redde staten fra en revolusjon. Slaverne i Østerrike ville før ha knust monarkiet alt i 1914 enn de hadde gått med på å hjelpe Tyskland.

Men hvor store de farene og vanskene var som forbundet med Østerrike førte med seg, var det få som var i stand til å fatte.

For det første hadde Østerrike altfor mange fiender

som ønsket på å arve den mørke staten til at det ikke i tidens løp måtte vokse opp et visst hat til Tyskland, som nå engang fikk skylden for at monarkiet ikke ble oppløst, det som de alle ventet på med lengsel. Man kom til det at en til sjuende og sist bare kunne ramme Wien ved at en tok omveien om Berlin.

Med dette mistet Tyskland for det annet de beste og mest lovende mulighetene for et forbund. I stedet vokste det fram et mer og mer spent forhold til Russland, ja selv til Italia. I Roma var i virkeligheten den alminnelige stemningen tyskvennlig, mens det på bunnen av hjertet til hver eneste italiener hvilte fiendskap til Østerrike — ofte slo det tilmed ut i lys lue.

Da man nå først hadde slått inn på handels- og industripolitikk, fantes det ikke minste grunn til noe uvenskap med Russland. Ikke andre enn fiender av begge nasjoner kunne være levende interessert i det. Og så var det også; først og fremst jøder og marxister brukte alle midler til å vigle opp og hisse til krig mellom de to land.

Endelig og for det tredje måtte dette forbundet romme en overmåte stor fare for Tyskland, fordi det ikke var noen sak for en stormakt som var fiendtlig innstilt mot Bismarcks rike, når som helst å samle en hel rekke stater til kamp mot det. En kunne jo love hver enkelt å ta for seg på den østerrikske forbundsfelles kostnad.

En kunne sette hele Øst-Europa opp mot Donau-monarkiet, og særlig Russland og Italia. Aldri ville den verdenskoalisjonen som kong Edward virket for og satte i gang, ha kommet i stand, om ikke Østerrike som Tysklands forbundsfelle hadde bydd på en så lokkende arv. Det var det som fikk stater som ellers hadde ulike ønsker og mål, inn i en eneste front. Ved å gå sammen mot Tyskland, håpet alle å feite seg på Østerrikes kostnad. At det så ut til at også Tyrkia hørte til dette u lykkesforbund som passiv kompanjong, økte denne faren på det sterkeste.

Den internasjonale jødiske storfinansens trengte disse lokkemidlene for å kunne sette i verk den planen den lenge hadde sukket etter: å gjøre ende på Tyskland som den enda ikke hadde fått bøyd under den alminnelige kontrollen den hadde med alle statenes finanser og

næringsliv. Og bare disse lokkemidlene kunne sveise sammen en koalisjon som kjente seg så sterk og modig med sitt tall av marsjerende millionærer at den var villig til å rydde den hornhudete Siegfried inn på livet.

Forbundet med Habsburg-monarkiet hadde alt i Østerrike støtt gjort meg mismodig og ble nå årsaken til lange, indre prøvelser som i den nærmeste tiden styrket meg enda mer i den meningen jeg hadde på forhånd.

I de små kretsene der jeg overhodet ferdedes, la jeg ikke skjul på min overtydning at denne sørgelige alliansen med en stat som var bestemt til å gå under, også ville føre til et katastrofalt sammenbrudd for Tyskland, om en ikke i rett tid kom seg ut av den. Også da verdenskrigens stormer syntes å ha feid bort all fornuftig ettertanke og en begeistret rus rev med seg selv den som ikke skulle hatt tanke for noe annet enn det mest nøkterne syn på virkeligheten, var jeg like bergfast overtydd om at jeg hadde rett. Og mens jeg var ved fronten, hevdet jeg alltid når disse problemene ble drøftet, min mening at dess før en kom ut av dette forbundet, dess bedre var det for den tyske nasjon, og at det ikke var noe offer at man prisgav Habsburg-monarkiet, bare Tyskland med det kunne minske tallet på sine motstandere. Millionene av soldater hadde ikke tatt på seg stålhjelmene for å holde oppe et demoraliserende dynasti, men for å redde den tyske nasjon.

Før krigen så det noen ganger ut til, i det minste i en enkelt leir, at det oppstod en svak tvil om den forbundspolitikken man hadde slått inn på, var riktig. I tysk-konservative kretser advarte de fra tid til annen mot å være for godtroende, men som mye annet fornuftig, gikk det hus forbi. En var overtydd om at en var på rett vei til å vinne verden; virkningen av erobringen skulle bli veldig, mens offeret den kostet var ingenting.

De velkjente «ikke-kompetente» hadde igjen ikke noe annet å gjøre enn å tie stille og se på hvorfor og hvordan de «kompetente» marsjerte bent inn i ulykken og trakk folket etter seg som rottefangeren fra Hameln.

*

Den dypere årsak til at det lyktes å få et helt folk til å tro at den fåpelige «økonomiske erobringen» var en praktisk politisk vei og at det skulle være et politisk mål å trygge verdensfreden, bunnet i det at hele den politiske tenkningen vår var syk.

Etter som tysk teknikk og industri gikk sin seiersgang, og tysk handel arbeidet seg fram, forstod en mindre og mindre at alt dette bare kunne gå med en sterk stat til grunnlag. Tvert imot gikk en i mange kretser så vidt som til å hevde at staten selv skyldte disse fenomenene sin eksistens, at den først og fremst var en økonomisk institusjon, som burde styres ut fra økonomiske interesser, og i samsvar med dette også i sin eksistens var avhengig av næringslivet. Og denne tilstanden lovpriste de og mente var den absolutt sunneste og naturligste.

Men staten har ikke noe å gjøre med en bestemt økonomisk oppfatning eller økonomisk utvikling.

Staten er ikke noen samskipnad av økonomiske kontrahenter som innen et visst livsrom har å gjennomføre økonomiske oppgaver, men den er et organisert fellesskap av vesener som er fysisk og sjelelig like, et fellesskap som skal finne de beste veier til å verne om arten og nå de mål forsynet har stukket opp for dens tilvære. Dette og ikke noe annet er statens mål og mening. Økonomien er bare ett av de mange hjelpemidlene som skal til for å nå dette målet. Men den er aldri årsaken til eller målet for en stat, så sant staten ikke fra først av hviler på et galt og derfor unaturlig grunnlag. Alene denne kjensgjerningen forklarer hvordan det kan ha seg at staten i og for seg ikke trenger noen territoriale grenser. Det trenger bare nasjoner som selv vil trygge ernæringen for sine rasefeller, altså er vilige til med eget arbeid å ta på seg kampen for tilværet. Folk som er i stand til å snike seg inn som droner i den øvrige menneskeslekt og under alle slags påskudd får disse folk til å arbeide for seg, kan danne stater uten eget, bestemt avgrenset livsrom. Dette passer først og fremst på det folket som snylter på hele den hederlige menneskehet i dag: jødene.

Den jødiske staten har aldri holdt til innen visse lande-

grenser, — den har vært uten noen grenser når det gjelder landområde, men avgrenset når det gjelder rasen. Derfor var dette folket alltid en stat i staten. Det er et av de mest geniale knep som noen gang er uttenkt, å la denne staten seile under navnet «religion», og på den måten sikre den den toleranse som arieren alltid er villig til å vise overfor enhver religiøs tro. I bunn og grunn er den mosaiske religionen ikke noe annet enn læren om hvordan jødene skal verne om sin rase. Den spenner derfor over nær sagt alle sosiologiske, politiske og økonomiske kunnskapsgrener som det overhodet kan være tale om.

Driften til å verne om rasen er den typiske årsaken til at menneskelig samfunn er skapt. Derfor er staten en nasjonal organisme og ikke en økonomisk organisasjon. En forskjell som er like stor som den er uforståelig for de såkalte «statsmenn» særlig i vår tid. Derfor tror de også at de kan bygge opp staten gjennom næringslivet, men sannheten er at den bare blir til fordi menneskelige egenskaper virker som går i samme retning som artens og rasens livsvilje. Men disse egenskapene er alltid helte-dyder og aldri kremmeraktig egoisme, da det å trygge en rase krever av den enkelte at han er villig til å ofre seg selv. Det er også meningen i dikterens ord: «Og gav du ikke ditt liv i pant, aldri du livet for deg vant». Skal rasen leve, må den enkelte ofre sitt personlige tilvære. Det første som kreves om en stat skal grunnlegges og leve videre, er altså at samme vesen og art gir en viss samkjensle, og at en er villig til å gå inn for den med alle midler. Hos folk på egen jord fører dette til helte-dyder, hos snyltere til løgnaktighet og hyklari og ondskapsfull grusomhet, om ikke disse egenskapene alt påviselig er til stede som forutsetning for deres statsform som er så ulike alle andre. Men alltid er det så at det er disse egenskapene som i hvert fall i første omgang blir satt inn når en stat skal grunnlegges. Og i kampen om nasjonens liv kommer de folk til å ligge under, dvs. bli undertrykt for før eller senere å dø ut, som viser minst helte-dyder i den kampen, eller som ikke klarer å verge seg mot den fiendtlige snylterens løgn og list. Men går det slik, er årsaken

i grunnen sjelden en skort på klokskap, men på djervhet og mot, som gjerne skjuler seg under en kappe av humant sinnelag.

Hvor lite de egenskapene som skaper og trygger en stat har å gjøre med næringslivet, viser tydelig den kjensgjerningen at en stats styrke i de aller sjeldneste tilfelle faller sammen med den såkalte økonomiske blomstring, mens vi derimot har utallige eksempler på at en slik blomstring synes å varsle om at statens forfall alt er nær. Men var det så at de menneskelige samfunn først og fremst blir til på grunnlaget av økonomiske krefter eller initiativ, så måtte statens høyeste økonomiske blomstring falle sammen med dens viktigste styrke, og ikke omvendt.

Særlig merkelig er det å støte på denne troen på næringslivet som statsskapende og statsbyggende kraft i et land der historien i ett og alt klart og inntrengende viser det motsatte. Nettopp Preussen er et mer enn alminnelig tydelig eksempel på at ikke materielle egenskaper, men ideelle dyder alene er i stand til å skape en stat. Først under vern av dem kan næringslivet blomstre opp, helt til det igjen bryter sammen fordi de statsskapende egenskapene også gjør det. Dette er en prosess vi nettopp nå kan legge merke til på en så forferdelig sorgelig måte. Menneskenes materielle interesser trives alltid best når de lever i skyggen av heltemodige dyder; så snart de prøver å trenge seg fram på første plass i tilværet, ødelegger de grunnlaget for seg selv.

Alltid når det i Tyskland fant sted et maktpolitisk oppsving, tok også næringslivet seg opp; men når dette ble vårt folks eneste livsinnhold og kvalte de ideelle dyder, brøt staten sammen igjen og rev i løpet av kort tid også næringslivet med.

Om en nå spør hva de statsskapende eller bare statsbyggende krefter virkelig er, så kan en samle dem under et eneste navn: evnen og viljen hos den enkelte til å ofre for helheten. At disse dyder ikke har det minste med næringslivet å gjøre, syner den enkle erkjennelse at mennesket jo aldri ofrer sitt liv for det, dvs. man dør ikke for forretninger, men bare for idealer. Ingen ting viste bedre hvor psykologisk overlegen engelskmannen er i sin

erkjennelse av folkesjelen enn den motiveringen han forstod å gi kampen sin. Mens vi kjempet for brød, kjempet England for «friheten», og ikke engang for sin egen, men for de små nasjoners frihet. Hos oss lo en og erget seg over denne frektheten og viste med det hvor tankeløst dum Tysklands såkalte statskunst var blitt i tiden før krigen. Ikke det minste grunn visste en mer om hva denne kraften er som får menn til å gå i døden av egen fri vilje.

Så lenge det tyske folket i året 1914 enda trodde det kjempet for idealer, holdt det stand; men da en bare lot det kjempe for det daglige brød, gav det heller opp spillet.

Våre åndrike «statsmenn» undret seg over dette omslaget i folkets sinn. Det gikk aldri opp for dem at fra det øyeblikk en mann kjemper for en økonomisk interesse, skyr han døden mest mulig, den ville jo for alltid hindre ham i å nyte fruktene av kampen. I strevet for å redde sitt eget barn blir den skrøpeligste mor til en heltinne, og bare kampen for å verge rasen og den arnen eller staten som verner den, har til alle tider drevet menn fram mot fiendens spyd. En kan stille følgende setning opp som en sannhet, gyldig for alle tider:

Aldri er en stat blitt grunnnet ved fredelig næringsliv, men alltid ved de instinkter som holder arten oppe, hva enten de bunner i heltemodig dyd eller i lurhet og list; det ene gir til resultat ariske arbeids- og kulturstater, det andre jødiske snyltekolonier. Men så snart selve næringslivet hos et folk eller i en stat tar til å kvele disse instinktene, blir den selv til den lokkende årsaken som fører til slaveri og undertrykking.

Førkrigstidens tro på at en ved handels- og kolonipolitikk på fredelig vei kunne åpne eller tilmed erobre verden for det tyske folk, var et klassisk tegn på at de virkelige statsskapende og statsbyggende dyder og med dem inntinkt, viljestyrke og dådskraft, var gått tapt; etter naturens lov kom derfor verdenskrigen med alle sine følger.

For den som ikke så dypere i tingene, var denne innstillingen hos den tyske nasjon — for den var virkelig så godt som alment utbredt — en uløselig gåte: nettopp Tyskland var et praktfullt eksempel på et rike som hadde stått fram på maktpolitisk grunnlag. Preussen, Rikets

kimcelle, ble skapt av strålende heltemot og ikke av finansoperasjoner og handelsforetak, og Riket selv var bare den herligste lønn for maktpolitisk ledelse og dødsforakt verdig et soldaterfolk. Hvordan kunne nettopp det tyske folket få sine politiske instinkter så forgiftet? For her dreide det seg ikke om et enkelt fenomen, men om forfallstegn som i fryktelig mengde snart blusset opp som lyktmenn og flakket opp og ned over folkelegemet eller snart tærte på nasjonen som giftige svulster. Det så ut som en hemmelig makt sprøytet en stadig strøm av gift inn i selv de minste blodkar på dette fordums heltelegeme og lammet den sunne fornuft og den enkle selvbergingsdrift mer og mer.

Når jeg utallige ganger på grunn av min innstilling til Rikets tyske forbunds- og økonomipolitikk i årene 1912—1914 tok alle disse spørsmålene opp, så jeg mer og mer løsningen på gåten hos den makt som jeg, riktignok fra et annet synspunkt, hadde lært å kjenne i Wien: den marxistiske læren og dens syn på verden, dessuten den måten den virket på ved sin organisasjon.

For annen gang i mitt liv gravde jeg meg ned i denne ødeleggende lære — denne gangen riktignok ikke mer ledet av inntrykkene og virkningene av det som daglig omgav meg, men drevet av det jeg så var vanlige hendinger i det politiske liv. Da jeg på nytt fordypet meg i den teoretiske litteraturen til denne nye verden og søkte å få greie på hva den kanskje kom til å føre med seg, sammenlignet jeg det jeg fant der med de praktiske utslag som dens virke hadde i politikken, i kulturelle spørsmål og i næringslivet.

For første gang studerte jeg de forsøk som ble gjort for å få has på denne verdenspesten.

Jeg studerte Bismarcks unntakslovgivning, formålet med den, kampen og resultatet. Litt etter litt kom jeg da fram til et så å si steinhardt grunnlag for min egen overtydning, så at jeg aldri siden har trengt å skifte mitt indre standpunkt i dette spørsmålet. Like ens prøvde jeg spørsmålet marxisme og jødedom en gang til grundig.

Når jeg tidligere i Wien framfor alt hadde sett på Tyskland som på en urokkelig koloss, så ble jeg nå mange

ganger urolig for fremtiden. I all stillhet og i min lille krets av kjenninger gikk jeg i rette med tysk utenrikspolitikk, like ens med den etter min mening utrolig lettsindige måten en gikk fram på i det viktigste problemet som den gang overhodet fantes i Tyskland — marxismen. Jeg kunne virkelig ikke forstå hvordan en kunne tumle så blindt av sted mot en fare som etter det marxismen selv hadde satt seg til mål, måtte true med fryktelige virkninger. Alt den gang advarte jeg i min krets, liksom nå i større målestokk, mot de ordene som alle feige uslinger trøstet seg med: «For oss er det ikke noen fare!» En lignende pest på sinnet hadde før en gang lagt et kjempes-rike øde. Skulle det bare være Tyskland som ikke måtte bøye seg for nøyaktig de samme lovene som alle andre menneskelige samfunn?

I årene 1913 og 1914 sa jeg også for første gang i forskjellige kretser, som i dag delvis står trofast sammen med den nasjonalsosialistiske rørsle, at det var min overtydning at spørsmålet om den tyske nasjons fremtid var spørsmålet om marxismens undergang.

I den sorgelige tyske forbundspolitikken så jeg bare et av tegnene på at denne læren hadde hatt hell i sitt nedbrytende arbeid; for det fryktelige var nettopp at denne giften nesten usynlig ødela hele grunnlaget for en sunn økonomi- og statsopptatning, ofte uten at de som var smittet av den, selv visste noe om i hvor høy grad deres gjerninger og vilje alt var resultatet av en verdensanskuelse som de ellers så skarpt avviste.

Den indre nedgangen hos det tyske folket hadde alt for lenge siden tatt til, uten at menneskene, som så ofte ellers i livet, var klar over hvem det var som ødela deres tilvære. Av og til doktorerte man vel også litt på sykdommen, men tok feil av symptomene og sykdomsspiren. Da man ikke kjente eller ville erkjenne denne, fikk kampen mot marxismen det samme verd som kvaksalverkene til en klok kone.

pasifist, og alle forsøk på å oppdra meg til det var nyttesløse.

Som et stormvarsel kom så boerkrigen. Jeg kastet meg hver dag over avisene og slukte telegrammer og nyheter og var lykkelig for at jeg i det minste fikk være vitne til den heltekampen, om enn bare på avstand.

Under den russisk-japanske krigen var jeg atskillig mer moden, men mer oppmerksom og. Av nasjonale grunner hadde jeg straks tatt parti, og når vi drøftet spørsmålet, stilte jeg meg straks på japanernes side. I et nederlag for russerne så jeg også et nederlag for slaverne i Østersørike.

Siden den tiden hadde det gått mange år, og det jeg syntes var en snikende sykdom da jeg var yngre, kjente jeg nå var stille før stormen. Alt mens jeg var i Wien, lå det over Balkan noe trykkende lummert som pleier varsle orkaner, og nå og da flammert det opp, men sloknet like brått igjen og ble borte i det uhyggelige mørke. Så kom Balkan-krigen, og det første stormkastet feide over det nervøse Europa. Den tiden som nå kom, lå som en mare på menneskene, en rugende febermettet tropeluft, slik at forutfølelsen av den katastrofen som nærmet seg, og den stadige angsten til sist ble til lengsel: Gid himmelen måtte gi den skjebnen som ingen kan avverge lenger, frie tøyler. Da traff alt den første lynstrålen jorda: uværet brøt løs, og braket fra verdenskrigens batterier blandet seg med himmelens torden.

Da nyheten om mordet på erkehertug Franz Ferdinand nådde München (jeg satt nettopp hjemme og fikk ikke høre noe nøyaktig om hvordan det gikk til), ble jeg først redd for at kulene kom fra pistolene til tyske studenter som hadde sett seg arg på tronfølgerens stadige slaviseringsarbeid, og nå ville fri det tyske folket fra denne indre fienden. En kan lett tenke seg hva som hadde kommet ut av dette: en nyølge av forfølgelser, som de nå kunne rettferdiggjøre og legge fram grunnene for. Men da jeg straks etter hørte navnene på dem som ventelig var gjerningsmennene, og dessuten leste at de var serbere, ble jeg fylt av en stille gru for hevn fra den skjebne som ingen kan utgrunne.

V

VERDENSKRIGEN

Da jeg enda var en ung galning, var det ikke noe jeg var så lei for som at jeg var født i en tid som åpenbart ikke ville bygge ærestempler for andre enn krennere og embetsmenn. Bølgene fra de historiske hendingsene syntes å ha lagt seg så at det i fremtiden bare var plass for «den fredelige kappestrid mellom folkene», dvs. å snyte hverandre i fred og ro og ikke bruke voldsomme midler til forsvar. De enkelte stater tok mer og mer til å ligne på foretak som graver grunnen vekk under hverandre, snapper kunder og ordrer, og prøver å lure hverandre på alle mulige måter — og alt var satt i scene med skrik og skral, men ellers ufarlig. Det så ut til at denne utviklingen ikke bare holdt seg, men gikk fram for en gang (etter alminnelig tilråding) å lage hele verden om til et eneste stort varehus, der det i forhallen for evigheten skulle samles byster av de mest drevne jobbere og pene og pyntelige embetsmenn. England kunne skaffe kjøpmennene, tyskerne embetsmennene, men jødene måtte vel ofre seg og bli eiere, da de, etter hva de selv sier, aldri tjener noe, men bare har utlegg, og dessuten taler de fleste språk.

Hvorfor var en ikke født hundre år før? På frihetskrigens tid f. eks., da en mann var noe verd, selv om han ikke hadde noen forretning.

Jeg hadde ofte ergret meg over at min vandring her på jorda hadde tatt til så altfor sent, og syntes skjebnen var lumpen når jeg tenkte på den tiden i «ro og orden» som lå foran meg. Alt da jeg var gutt, var jeg ikke noen

Den største slavervønn falt for kulene fra slaviske fanatikere.

Den som i de siste årene støtt hadde hatt høve til å studere Østerrikes forhold til Serbia, kunne knapt et øyeblikk tvile på at steinen hadde tatt til å rulle og ikke kunne stanses lenger.

En gjør regjeringen i Wien urett når en i dag laster den for formen og innholdet av det ultimatum den sendte. Ikke noen makt i verden ville på samme sted og i lignende stilling kunne gått annerledes fram. Østerrike hadde på sorgensen en forbitret dødsfiende som med kortere og kortere mellomrom utfordret monarkiet, og som aldri ville ha gitt opp for det gunstige øyeblikket var kommet til å ødelegge riket. Det var grunn til å frykte at dette tilfelle senest ville komme når den gamle keiseren døde; da var monarkiet kanskje slett ikke i stand til å gjøre noen alvorlig motstand lenger. I de siste årene stod og falt hele stasen med den eldgamle keiser Franz Joseph. I ham så den brede masse legemliggjøringen av selve riket. Om han døde, var det slutt med riket og mente man. Ja noe av det lureste i den slaviske politikken var at den fikk folk til å tro at den østerrikske staten kunne takke den vidunderlige, enestående statskunsten hos denne monarken for at den var til; en smiger som de likte så mye bedre på slottet, fordi den ikke på noen måte stod i samsvar med det keiseren virkelig fortjente. Brodden som lå gjemt i denne skamrosingen, fant de ikke. En så ikke eller ville ikke se at dess mer monarkiet bare var avhengig av den overlegne statskunsten hos den «viseste av alle monarker», som en pleide å si, dess mer katastrofal måtte stillingen bli når skjebnen en dag banket på for å hente sin tribut.

Kunne en da overhodet tenke seg det gamle Østerrike uten den gamle keiser?!

Ville ikke den tragedien som i sin tid ramte Maria Theresia, straks gjenta seg?

Nei, en gjør virkelig regjeringkretsene i Wien urett når en laster dem og sier de hisset til en krig som kanskje kunne ha vært unngått. En kunne ikke ha unngått den, men i høyden fått utsatt den et par år. Det var jo nettopp

forbannelsen ved det tyske og østerrikske diplomati at det alltid hadde prøvd å utsette et oppgjør som ikke var til å komme forbi, til det endelig ble tvunget til å slå til når tiden var minst heldig. Vi kan være viss på at enda et forsøk på å redde freden ville ha ført til at krigen hadde kommet på et enda mer uheldig tidspunkt.

Nei den som ikke ville ha denne krigen, måtte også hatt mot til å ta konsekvensene; men det var å ofre Østerrike. Krigen ville ha kommet da også, vel ikke som alle de andres kamp mot oss, men slik at Habsburgmonarkiet ble revet fra hverandre. Enten måtte en da ha vært med eller bare sett på og latt skjebnen gå sin gang, og stått igjen med tomme hender.

De som nå banner mest over at krigen kom, og som nå er etterpåkloke, de var de verste den gangen det gjaldt å styre oss inn i den.

I årtier hadde sosialdemokratene holdt fram i sin skarveferd og hisset til krig mot Russland, og ut fra religiøse synspunkter hadde Sentrum gjort den østerrikske staten til hjørnesteinen i den tyske politikken. Nå måtte en ta følgene av denne feilen. Det som kom, måtte komme, det var slett ikke til å unngå lenger. Skylden hos den tyske regjeringen var den at den for å redde freden alltid somlet og ikke slo til i rette øyeblikk, at den rotet seg inn i et forbund for å trygge verdensfreden og til slutt på den måten ble offer for en verdenskoalisjon som svarte på denne trangten til fred med absolutt å ville ha verdenskrig.

Hadde regjeringen i Wien den gangen gitt sitt ultimatum en annen og mildere form, så ville det ikke ha endret noe ved stillingen, men i høyden bare ha ført til at folket i sitt raseri hadde feid dem vekk. For den store massen syntes at tonen i dette ultimatum var altfor skånsom og slett ikke for vidtgående og brutal. Den som prøver å nekte det, er enten svært glemsom og tomhjernet eller han lyver med vitende og vilje.

Kampen i 1914 ble sannelig ikke tvunget på massene, hele folket krevde den.

Man ville ha ende på den alminnelige uvissheten. Slik alene kan en forstå at over to millioner tyske menn og

gutter meldte seg frivillig til denne harde dysten, villige til å verge fanen til siste dråpe blod.

*

De timene den gangen syntes jeg gjorde meg fri for en plagsom kjensle jeg hadde hatt fra ungdommen. Jeg skammer meg heller ikke i dag for å si at jeg overveldet av begeistring falt på kne og takket Gud av hele mitt hjerte fordi han hadde gitt meg den lykken å få leve i denne tiden.

En frihetskamp hadde brutt ut, mektigere enn noen gang før på jorda; for straks skjebnen hadde satt hilet i gang, tok det også til å demre for den alminnelige mann at det denne gangen gjaldt noe mer enn Serbia eller Østerrike, det gjaldt være eller ikke være for den tyske nasjon.

For siste gang for mange år utover var folket synsk da det gjaldt dets fremtid, og det gav den glødende begeistring som flammert opp i krigens første dager den undertone av alvor som krevdes: den erkjennelsen gjorde den nasjonale vekkelse til noe mer enn en pinebrann. Alvoret var også mer enn påkrevd, for en gjorde seg den gangen oftest ikke noen tanke om hvor lenge kampen kanskje kom til å vare. En drømte om å være hjemme igjen til vinteren, og på nytt få ta fatt på sitt fredelige arbeid.

Mennesket tror og håper det det helst vil. Stornarten av folket var for lenge siden lei av den evige uvissheten, og derfor kunne en bare altfor godt forstå at ikke noen trodde den østerriksk-serbiske konflikten kunne ordnes på fredelig vis, men håpet på et oppgjør én gang for alle. Til disse millionene hørte også jeg.

Ikke før var nyheten om attentatet kjent i München, så slo to tanker ned i meg: for det første at krigen ikke mer var til å unngå, og dernest at nå ville Habsburgsstaten også være nødt til å holde avtalen; for det jeg hadde vært mest redd for, var at Tyskland selv en dag kunne komme inn i en konflikt — kanskje nettopp på grunn av dette forbundet — men uten at Østerrike bent ut var årsaken

til den, og at den østerrikske staten av indre politiske grunner da ikke kunne samle seg til å stå last og brast med sin allierte. Den slaviske majoriteten i riket hadde sikkert straks satt i sving sabotasje mot en slik plan og hadde heller knust hele staten, før den hadde gitt forbundfellen den hjelpen som ble krevd. Denne faren var nå avverget. Den gamle staten måtte slåss, enten folk ville eller ikke.

Min egen stilling til konflikten var likeledes enkel og klar: det var ikke Østerrike som sloss for å få en eller annen oppreisning fra Serbia, men Tyskland som kjempet for sin eksistens, den tyske nasjon kjempet om å være eller ikke være, om frihet og fremtid. Bismarcks Tyskland måtte nå slåss. Hva fedrene med sitt helteblod hadde vunnet i slagene fra Weissenburg til Sedan og Paris, måtte nå det unge Tyskland vinne på nytt. Men ble det seier i denne kampen, da gikk vårt folk i ytre makt inn i kretsen av de store nasjoner; da først kunne det tyske rike bli et mektig vern og verge for freden, uten derfor å måtte knappe av på det daglige brød til sine barn.

I mine gutte- og ungdomsår hadde jeg ofte ønsket at jeg i det minste én gang kunne få syne i gjerning at min nasjonale ildhug var mer enn tomme ord. Mange ganger kjente jeg det som synd å rope hurra, da jeg kanskje ikke hadde noen indre rett til det; for hvem har lov å bruke dette ordet uten engang å ha prøvd det der all lek tar slutt og skjebnens gudinne ubønnhørlig veier folkeslag og mennesker og prøver deres sinnelag, om de er sanne og iherdige. Som millioner av andre var også jeg i de dagene fylt av en stolt lykke fordi jeg endelig var fri for denne lammende kjensle. Jeg hadde så ofte sunget «Deutschland über alles» og ropt «heil» av full hals, at jeg så det som en nåde da jeg til slutt fikk lov å stå fram for Guds evige domstol og vitne om mitt ærlige sinnelag. Om krigen skulle komme, og det mente jeg den sikkert gjorde, var det fra første øyeblikk min faste vilje å la bøkene fare. Jeg visste at min plass da måtte være der hvor min indre stemme nå engang bød meg gå.

Det var først av politiske grunner jeg hadde reist fra Østerrike; hva var mer selvfølgelig enn at jeg nå da kampen tok til, lot meg rettleie av det samme syn!

Jeg ville ikke slåss for habsburger-staten, men var villig til å dø for mitt folk og det riket som var legemliggjøringen av dette folket.

Den 3. august sendte jeg en direkte søknad til Hans Majestet kong Ludwig 3. og bad om å få gå inn i et bayersk regiment. Kabinettsekretariatet hadde sikkert nok å gjøre de dagene; dess større var min glede da jeg alt dagen etter fikk svar. Da jeg med skjelvende hender åpnet brevet og leste at min søknad var innvilget, og at jeg skulle melde meg i et bayersk regiment, var det ingen grenser for min jubel og taknemlighet. Få dager etter hadde jeg våpenkjølen på og tok den ikke av igjen før nesten seks år senere.

Nå gikk jeg inn i den største tålen i mitt liv, jeg kan aldri glemme den, og slik var det vel med alle tyskere. Mot det som skjedde i den gigantiske kampen, ble alt som hadde hendt før, til det rene ingenting. Med stolt vemod tenker jeg nettopp i disse dagene tilbake på de første ukene. Ti år er gått siden de veldige hendinger, da vårt folk gikk inn i denne heltemodige kampen som en nådig skjebne hadde gitt meg lov til å være med i.

Som det var i går drar bilde for bilde forbi mitt indre øye. Jeg ser meg i uniform sammen med mine kjære kamerater, den første utrykning, ekserisis osv., til endelig dagen kom da vi skulle marsjere av sted.

Som så mange andre var jeg i de dagene bare redd for at jeg skulle komme for sent til fronten. Dette gjorde meg støtt urolig. I hver seiersjubel over en ny heltedåd var det altså en liten bitter dråpe, med hver ny seier vokste faren for at vi skulle komme for sent.

Endelig kom dagen da vi kunne forlate München for å ta fatt på vår plikt. For første gang så jeg Rhinen. Langs dens rolige løp drog vi mot vest for å verge denne vår mest tyske elv mot vår griske gamle fiende. Da de første solstrålene brøt gjennom morgendisens fine slør og skinte på Niederwald-minnesmerket, da bruste ut av hele det lange transporttoget den gamle «Wacht am Rhein» mot himmelen. Det var som hjertet skulle sprenge i brystet på meg.

Så kommer en råkald natt i Flandern, tause marsjerer vi fram. Da tåkedisen svinner, og dagen bryter fram, hvis-

ler med ett en jernhilsen over hodene på oss, og med skarpe smell slår kulene ned i rekkene og pisker den våte jorda, men før røkskya ennå har trukket seg vekk, lyder fra to hundre struper det første hurra mot dette første budet fra døden. Men så tok det til å knitre og brake, synge og hyle, og med feberblanke øyne styrtet vi alle framover, fortære og fortære over roemarker og hekker til vi kom dit kampen satte inn, mann mot mann. Men langt borte fra nådde tonene fra en sang oss, kom nærmere og nærmere, sprang fra kompani til kompani, og da døden tok til å høste i våre rekker, da fikk vi også tak i sangen, og vi gav den nå videre: Deutschland, Deutschland über alles, über alles in der Welt!

Da fire dager var gått, vendte vi tilbake. Selv fotlaget var annerledes enn før. Syttenårs gutter så nå ut som voksne menn.

De frivillige i regimentet List var kanskje ikke utlært i å slåss, men de kunde de som gamle soldater.

Slik begynte det.

Sånn gikk det år etter år, men alt som het soldatromans gikk ble borte, gru kom isteden. Ildhugen kjølnet smått om senn, og den overstrømmende jubelen ble kvalt av dødsangst. Det kom en tid da enhver måtte kjempe mellom driften til selvberging og plikten. Jeg ble heller ikke spart for den kampen. Alltid når døden var ute på jakt, var det noe inne i meg som ville gjøre opprør. Det prøvde å syne seg som fornøft for mitt svake legeme, men var likevel bare feighet som utkledd slik prøvde å lokke hver enkelt. Det ble en hard tautrekking, og ofte var det bare den siste rest av samvittigheten som gjorde utslaget. Jo mer denne stemmen strevde som mante en til ikke å gå på, jo høyere og mer inntrengende den lokket, dess hardere ble motstanden, til endelig etter lang indre strid ens plikt-kjensle seiret. Alt vinteren 1915—16 hadde jeg overstått denne kampen. Viljen hadde for alltid fått overtaket. De første dagene stormet jeg på med jubel og latter, nå var jeg rolig og hard. Og dette varte. Først nå kunne skjebnen sette meg på den siste prøve uten at nervene svikte og forstanden slo klikk.

Den unge frivillige var blitt en gammel soldat.

Hele arméen var skapt om i denne ånd. Den var blitt

gammel og herdet i de evige kampene, og den som ikke holdt stand mot stormen, ble knekt.

Nå først kunne en dømme om denne hæren. I to-tre år var den blitt kastet fra det ene slaget inn i det andre. Alltid kjempet den mot en overmakt av menn og våpen, sultet og led savn, — nå var tiden kommet til å prøve denne enestående hæren.

Artusener kan gå, men aldri kan noen tale og fortelle om heltemot uten å minnes den tyske hæren fra verdenskrigen. Da stiger det fram fra fortidens slør en jernfront av grå stålhelmer, som aldri vaklet, aldri vek, — et jærtegn på udødelighet. Så lenge det lever tyskere, vil de huske at dette en gang var sønner av deres folk.

Jeg var soldat den gang og ville ikke drive politikk. Tiden hørde også svært dårlig til det. Jeg er den dag i dag overtydd om at den låkeste hestepasser gjorde mer nytte for fedrelandet enn den gjevreste la oss si «parlamentariker». Aldri har jeg hatet disse skravlebøttene mer enn den tiden, da hvert ekte mannfolk, som hadde noe han skulle ha sagt, skrek det inn i ansiktet på fienden, eller var så fornuftig at han lot munntøyet ligge hjemme og gjorde sin plikt et eller annet sted i all stillhet. Jeg hatet den gang alle disse «politikernes», og hadde det stått til meg, skulle det straks vært satt opp en grøftegraverbataljon av parlamentarikere; de kunne da fått skravle med hverandre så mye de orket, uten at de ergret eller tilmed skadde skikkelige og ærlige mennesker.

Jeg ville altså ikke vite noe av politikk den gangen, men jeg var likevel nødt til å ta stilling til visse ting som vedkom nasjonen, men mest oss soldater.

Det var to ting som ergret meg og som jeg holdt for skadelig.

Alt etter de første seiersmeldingene tok en viss presse til — i førstningen langsomt og for mange kanskje ikke engang merkbart — å dryppe noen dråper malurt ned i den alminnelige begeistring. De mente det liksom så godt, ja litt urolige var de også. Denne overdrevne måten å feire seirene på var ikke bra, sa de. De var redd for denne formen ikke hørte for en så stor nasjon. At den tyske soldat var tapper og modig, var jo noe så selvsagt at en ikke av den grunn trengte å la seg rive slik med til tanke-

løse utbrudd av glede; bare for utlandets skyld burde en la det være, der likte de bedre en stille og verdig form for glede enn denne kolossale jublingen. Endelig skulle vi tyskere huske at det var ikke vi som ville ha krigen, og derfor trengte vi heller ikke å skamme oss om vi åpent og mandig vedgikk at vi alltid ville gjøre vårt til at menneskene kunne bli forlikte. Derfor var det uklokt å skjemme ut med skrik og skrål dette som vi gjorde av rent hjerte, da resten av verden ikke ville forstå en slik atterd. Ikke noe stod så høyt i folks omdømme som den beskjedenheten en sann helt syner, som rolig og verdig glemmer sin dåd, for det var bare det det gjaldt om.

En slik fyr skulle ha vært tatt i ørene og dradd bort til en lykttestolpe og hengt opp der. Det jublende folk ville da ikke ha trengt å krenke de estetiske kjenslene til denne ridder av blekkhuset; men isteden tok man virkelig til å legge folket på hjertet at denne seiersjubelen ikke var «sømmelig».

De hadde ikke den minste tanke om at det er uråd å mane fram ildhug hos et folk etter som det trengs, er den først kvalt. Den er en rus og må holdes ved like. Hvordan skulle vi uten den styrke som ligger i ildhugen, greie en kamp som etter menneskelig omdømme kom til å kreve de aller største sjelsegenskaper hos nasjonen?

Jeg kjente psyken hos den jevne mann så godt at jeg visste det ikke nyttet å komme med estetiske talemåter for å få ilden til å flamme opp og holde jernet glødende. Jeg syntes det var vanvidd at det ikke ble gjort noe for å øke denne brennende lidenskapen; og jeg kunne slett ikke forstå at man attpåtil la en demper på den som nå heldigvis var der.

Det ergret meg dessuten at folk fant det for godt å ta standpunkt på den måten til marxismen. De la med det for dagen, syntes jeg, at de ikke hadde minste greie på denne pesten. De trodde for fullt alvor at når de sa at nå fantes det ikke partier mer, så hadde de gjort marxismen fornuftig og tam med det.

At det slett ikke dreide seg om et parti, men om en lære som til slutt måtte gjøre ende på hele menneskeslekten, forstod de ikke, for noe slikt fikk en ikke høre på de

jødeinfiserte universitetene. Og å ta en bok fram og lære noe som ikke nettopp hører til undervisningsstoffet ved høyskolene deres, det er det ikke mange av vår embetsstand, særlig den høyere, som i sin tillærte dumme innbilskhet finner umaken verdt. De veldigste omveltninger går sporløst forbi disse «kloke hodene», derfor hinker også statsinstitusjonene for det meste etter de private. På dem passer sannelig det gamle ordspråket svært godt: Hva skjønner katta seg på sennep. Noen få unntak stader fester bare regelen.

Det var noe sludder uten like at man i august 1914 idenfifiserte den tyske arbeideren med marxismen. Den tyske arbeider hadde jo nettopp i de dagene slitt seg løs fra favntaket med denne giftige pesten, ellers hadde han heller aldri kunnet møte fram til kamp. En var dum nok til å tro at marxismen nå kanskje var blitt «nasjonal», et innfall som bare viser at i disse lange årene hadde ikke noen av statslederne med sine mange embeter gidet studere hva denne læren rettelig var, for ellers kunne de ikke ha tatt så grundig feil.

Marxismen, som har og alltid vil ha til endelig mål å få gjort ende på alle nasjonalstater som ikke er jødiske, så til sin skrekk i juldagene 1914 at den tyske arbeider som den trodde den hadde i sine garn, våknet opp og skyndte seg mer og mer å stille seg til tjeneste for fedrelandet. På få dager var hele taken og svindelen som omgav dette infame folkesviket, spredt for alle vinder, og pakket av jødiske ledere stod med ett ensomme og forlatt tilbake, som det ikke var et grann igjen av det vanviddet og tøvet de i seksti år hadde sprøytet inn i massene. Det var et grusomt øyeblikk for dem som hadde narret den tyske arbeiderklassen. Men så snart lederne forstod at det var fare på ferde, trakk de fort en usynlighetskappe av løgn ned over ørene og spilte frekt med i den nasjonale reising.

Nå hadde det vært tiden til å gripe inn mot hele denne banden av jødiske svikere som forgiftet folkets sinn. Nå skulle en gjort kort prosess med dem uten å bry seg det minste om at de kanskje satte i og skrek og jamret.

I august 1914 hadde den tyske arbeiderklassen med ett glemt hele det jødiske skravlet om internasjonal solidaritet, og i stedet haglet det få uker senere broderlige vel-signelser i form av amerikanske granater ned over hjemmene på marsjkolonnene. Nå da den tyske arbeideren fant veien tilbake til sitt folk, skulle en regjering som hadde statens ve og vel for øye, ubarmhjertig ha utryddet dem som hadde hisset mot selve folket.

Når de beste falt ved fronten, kunne en hjemme i det minste ha utryddet utøyet.

I stedet rakte Hans Majestet Keiseren selv de gamle forbrytere hånden og gav de lumske snikmorderne tid og høve til å samle seg innad.

Nå kunne slangen arbeide videre, mer varsomt enn før, men desto farligere. Mens ærlige mennesker drømte om borgfred, organiserte de mensvorne forbrytere revolusjonen.

Jeg var innerlig misnøyd med at man tok en slik halv rådgjerd; men at det skulle ende så ille, hadde jeg aldri drømt om. Hva skulle en ha gjort? En skulle straks ha satt lederne for hele rørsen bak lås og slå, stilt dem for retten og fridd nasjonen for dem. En skulle hændt ha brukt alle militære maktmidler til å utrydde denne pesten. En burde ha forbudt partiene, fått riksdagen til fornuft, om ikke på annet vis så med bajonetene, helst oppløst dem straks. Når republikken nå kan oppløse partier, hadde en langt større grunn den gangen til å bruke det midlet. For nå gjaldt det for et helt folk være eller ikke være!

Riktignok dukket det da opp et nytt spørsmål: Kan en overhodet utrydde åndelige idéer med sverdet. Kan en kjempe ned en verdensanskelse med rå makt?

Alt på den tiden spurte jeg meg selv om dette mer enn én gang.

Ved å tenke igjennom analoge tilfelle, som en særlig kan finne på religiøst grunnlag i historien, kommer en fram til følgende prinsipielle erkjennelse:

Forestillinger, idéer og rørsler med bestemt åndelig grunnlag, enten det nå er galt eller riktig, kan en etter

at de har nådd fram til et visst punkt, knuse med ytre maktmidler, bare når disse samtidig blir brukt til å bære fram en ny ildnende tanke, idé eller verdensanskuelse.

Bruker en bare maktmidler uten at drivkraften til det er en åndelig grunn tanke, får en aldri ryddet ut en idé og hindret at den brer seg; det eneste var da om en gjorde det av med hver og en som kjemper for den, og alt som heter tradisjon i samband med den. Men det vil for det meste si at et slikt statslegeme for evig lang tid, mange ganger for alltid, går ut av kretsen av stater som er politisk viktige; for det viser seg jo at et slikt blodoffer går ut over den beste del av nasjonen. Denne kan nemlig ikke, om forfølgelsen blir satt i gang uten åndelig grunnlag, godkjenne den som moralsk lovlig, og blir drevet til å protestere mot den. Og det fører til at de tar opp i seg det åndelige innholdet til den rørsle som blir urettferdig forfulgt. Hos mange skjer dette av lyst til å oppnå en motstand som vil prøve å slå ned en idé med brutal makt.

Men dette gjør at tallet på tilhengerne vokser i samme grad som forfølgelsen tar til. Altså må en for å ødelegge en ny lære helt og holdent gå til å utrydde det folket og den staten det er tale om, mer og mer, så det til sist er tappet for alt sitt virkelig verdifulle blod. Men dette hevner seg; en slik «indre» utrensning kan en nok greie, men resultatet er alminnelig vanmakt. En framgangs måte som denne er på forhånd dømt til å mislykkes, dersom den læren en vil slå ned, har nådd utover en viss liten krets.

Derfor er også her som hos alt som vokser, den første barndomstiden mest utsatt; med årene stiger motstandskraften, og først når alderdomssvakheten nærmer seg, må den vike plassen for en ny ungdom, om enn under andre former og av andre årsaker.

Prøver en å utrydde en lære og dens organisasjoner med makt og en ikke har noe åndelig grunnlag å føre kampen på, så er det en kjensgjerning at det mislykkes, ja det ender ikke sjelden med nettopp det motsatte av det man ønsker, av følgende grunn:

Det første krav en stiller til den som vil kjempe med

rene maktmidler, er og blir seig iverdighet. Det vil si, for å knekke en lære må en bruke de samme metodene lenge nok og jevnt nok, skal en ha håp om å greie det. Men så snart en blir usikker og lar makt skifte med ettergivenhet, vil den læren en skal slå ned stadig reise seg igjen og attpåtil øke i verdi for hver ny forfølgelse. Ebber nemlig en slik bølge av trykk ut, kommer raseriet over alt det som er utstøtt, til å vinne nye tilhengere for læren, mens de gamle slår ring om den, enda mer innette og hatefulle enn før; ja de som er falt fra, prøver å finne tilbake til sin gamle innstilling nå da faren er over. Skal en nå sitt mål, er det første krav å sette inn de samme maktmidler evig, jevnt og støtt. Men denne støteten må bygge på en bestemt åndelig overtydning. Enhver makt som ikke har vokst fram av et fast åndelig grunnlag, kommer til å vakle og bli ustøt. Den mandler den stabiliteten som bare har sitt utspring i et fanatisk syn på verden. Den er utslaget av den energi og brutale vilje som i øyeblikket finnes hos det enkelte menneske, og er altså, når personen skifter, avhengig av den nyes karakter og styrke. Til dette kommer noe annet:

Enhver verdensanskuelse, enten den nå er av mer religiøs eller politisk art — ofte er det ikke greitt å fastslå grensen — kjemper ikke så mye for det negative, å slå ned motstandens idéverden som for å føre gjennom sitt eget syn. Og det gjør kampen mer til et åtak enn til et vern. Dermed har den fordelen av at selve målet for kampen, seier for dens egen idé, er fastslått. Omvendt er det svært vondt å avgrense det negative målet klart, nemlig å avgjøre når den fiendtlige læren er knekt for godt. Derfor blir det mer kraft og plan om en går til åtak for en verdensanskuelse, enn om en bare verger den. Her som ellers er det åtaket og ikke forsvaret som avgjør tingen. Kampen mot en åndsmakt med ytre maktmidler er bare et forsvar så lenge som ikke sverdet selv bærer fram, forkynner og brer ut en ny åndelig lære.

En kan altså slå fast følgende:

Ethvert forsøk på å slå ned en verdensanskuelse med makt, lykkes ikke, så lenge kampen ikke går over til et åtak til gagn for en ny verdensanskuelse. Bare når det er

to syn som kjemper mot hverandre, kan den brutale makt skaffe den ene av partene seieren, om en da bruker våpnene lenge og hardhendt nok.

Dette var det skjæret som fikk kampen mot marxismen til å strande.

Det var grunnen til at Bismarcks sosiallovgivning trass i alt slo feil til slutt, og måtte slå feil. Grunnlaget manglet, det nye syn som en skulle hatt som mål i kampen; for at sånt snakk som en såkalt «statsautoritet» skulle være skikket til å gi den indre kraften som må til i en kamp på liv og død, kan bare høyere departementsembetsmenn, som har ord for å være særlig kloke, få seg til å tro.

Men da den åndelige støtten manglet, måtte Bismarck la den institusjonen som selv er et foster av marxismen, sette sosiallovene ut i livet, slik den fant det for godt. Da jernkansleren overlot det til den borgerlige demokratis godvilje å avgjøre krigen mot marxistene, satte han buken til å passe havresekken.

Alt dette måtte gå slik, all den stund det ikke fantes et nytt prinsipielt syn på verden, fylt av stormende pågangsmot, som kunne ta opp kampen mot marxismen.

Slik ble resultatet av Bismarcks kamp en stor skuffelse. Men var tilhøvet annerledes da verdenskrigen tok til, eller senere under krigen? Nei, dessverre.

Dess mer jeg var opptatt med tanken på hvor viktig det var for statsstyret å gå fram på en annen måte mot sosialdemokratiet, den tids inkarnasjon av marxismen, dess mer forstod jeg at det skortet på noe brukbart å sette i stedet for denne læren. Hva skulle en gi massene når sosialdemokratiet eventuelt var knekt? Det fantes ikke noen rørsle som en kunne vente skulle evne å trekke til seg arbeidermassene, som nå stod mer eller mindre uten føre. Det er fullstendig galt å tro at den internasjonale fanatiker som har gått ut av et klasseparti, øyeblikkelig skulle gå inn i et borgerlig parti, altså en ny klasseorganisasjon. For det må være sagt, om det er aldri så kjedelig for ymse klasseorganisasjoner, at de borgerlige politikere for en stor del synes klaseskillet er en helt naturlig ting, så lenge det ikke politisk går utover dem selv.

Nekter noen denne kjensgjerningen. er det bare et bevis på at han er en frekk og attpåtil dum løgnhals.

En må i det hele tatt vokte seg for å tro at folkets brede masse er dummere enn den er. Når det gjelder politikk, føler en ofte riktigere enn en tenker. Hevder en så at den dumme internasjonale innstillingen hos massene skulle tale for at deres instinktive kjensle er gal, kan en straks grundig motbevise det ved ganske enkelt å peke på at det pasifistiske demokrati tenker ikke mindre galt, men at dets tilhengere nesten bare stammer fra den borgerlige leir. Så lenge millioner av borgere hver morgen andektig dyrker sin jødiske demokrat-avis, hører det seg svært dårlig for de herrer å komme med vitser om «kameratens» dumhet; til siuende og sist sluker han jo bare den samme skitten som de selv, bare at den er servert på en litt annen måte. Opphavsmannen er i begge høve en og samme jøde.

En skal altså vokte seg vel for å nekte ting som nå engang er. At klassekampen ikke bare har ideelle grunner, slik som de skildrer det når det er valg, er en kjensgjerning en ikke kommer forbi: Standshovmodet hos en storpart av folket vårt, og først og fremst det at en ser ned på kroppsarbeideren, er fenomener som ikke stammer fra månesykes fantasier.

Bortsett fra det, viser det hvor lite vår såkalte intelligens er i stand til å tenke når folk nettopp i de kretsene ikke kan fatte at en tilstand som ikke kunne hindre en pest som marxismen i å bre seg, slett ikke nå lenger vil makte å vinne tilbake det den har tapt.

De «borgerlige» partier, som de selv kaller seg, vil aldri mer være i stand til å få proletarmassene over i sin leir, da det her er to verdener som står mot hverandre, skilt dels naturlig, dels kunstig, og forholdet mellom dem kan bare være kamp. Den yngste vil seire — og det skulle være marxismen.

I 1914 kunne en tenke seg at en kamp mot sosialdemokratiet var mulig, men det er tvisomt hvor lenge en kunne ha greidd det, da en ikke hadde noe å sette i stedet.

Her var det et stort tomrom.

Dette var min mening lenge før krigen, og derfor kunne

jeg ikke få meg til å gå inn i noen av de gamle partiene. I verdenskrigen ble jeg enda mer styrket i den meningen. da jeg skjønnte det var uråd å ta opp kampen mot sosialdemokratiet på en skånseløs måte nettopp fordi en saknet en rørsle som var noe mer enn et «parlamentarisk» parti.

Jeg talte svært ofte åpent om dette spørsmålet til mine nærmeste kamerater.

Forresten dukket nå for første gang den tanken opp i meg at jeg selv en gang ville bli politiker.

Det var nettopp grunnen til at jeg ofte forsikret mine nærmeste venner om at jeg etter krigen ville virke som taler ved siden av mitt egentlige arbeid.

Og jeg tror det var mitt ramme alvor.

VI

KRIGSPROPAGANDA

Mens jeg fulgte nøye med i alt det som hendte i politikken, hadde propaganda-arbeidet interessert meg veldig. Jeg så i propagandaen et instrument som nettopp de sosialistisk-marxistiske organisasjonene mestret fullkomment og forstod å bruke. Jeg oppdaget snart at det å bruke propagandaen på rette måten er en virkelig kunst, og den var og ble så godt som ukjent for de borgerlige partiene. Bare den kristelig-sosiale rørsle, særlig på Luegers tid, forstod å bruke dette instrumentet med en viss virtuositet og kunne takke det for mange av sine heldige resultater.

Men først under krigen fikk en se hva en kunne oppnå med en riktig drevet propaganda. Men det var dessverre hos fienden en måtte studere alt, for hos oss var arbeidet på dette området svært enkelt. Nettopp det at det tyske opplysningsarbeid klikket helt, noe enhver soldat tydelig måtte se, gjorde at jeg tok fatt på propagandaspørsmålet med enda større kraft enn før.

Det var ofte mer enn nok tid til å tenke, men den praktiske undervisningen gav fienden oss, dessverre altfor grundig.

Det som vi forsømte, tok vår motstander igjen med sjelden dyktighet og virkelig genial beregning. Jeg har lært veldig mye av fiendens krigspropaganda. Derimot gikk tiden sparløst forbi de hoder som aller først burde ha tatt lærdom av den. Dels var de altfor kloke, innbilte de seg, til å lære noe av andre, dels skortet det på ærlig vilje hos dem.

Hadde vi i grunnen noen propaganda?

Dessverre måtte jeg svare nei. Alt det vi gjorde i så måte, var fra først til sist så altfor lite og galt at det mildest talt ikke var til noen nytte, ofte gjorde det bent fram skade.

Undersøker en grundig den tyske krigspropagandaen, kommer en til dette resultatet: dårlig form, slett psykologi.

Man var ikke, lot det til, blitt helt klar over det grunnleggende spørsmålet: Er propaganda middel eller mål?

Den er et middel og må derfor bli dømt fra målets synspunkt. Formen må altså lempes slik at den høver for det målet den arbeider for. Det er øg klart at dette målet kan være mer og mindre viktig når en ser det ut fra det almene tarv, og derfor blir den indre verdi av propagandaen forskjellig. Målet det ble kjempet for i krigen, var det høyeste og veldigste mennesker kan tenke seg: det var frihet og uavhengighet for folket vårt, sikring av mat for fremtiden — ære for nasjonen. Trass i at man i dag mener noe annet, eksisterer denne nasjonens ære eller burde eksistere, da et folk uten ære før eller senere mister sin frihet og uavhengighet; og det er igjen i samsvar med den høyeste rettferdighet, fordi usle og æreløse generasjoner ikke fortjener noen frihet. Den som vil være feig slave, får ikke og kan ikke ha noen ære, da jo denne snart ville bli foraktet av alle.

Det tyske folket sloss for et menneskeverdig tilvære. Formålet med krigspropagandaen burde ha vært å støtte denne kampen; målet å hjelpe folket til seier.

Men når folkeslagene på kloden vår strir for sin eksistens, og skjebnespørsmålet om være eller ikke være rykker inn på livet av dem, faller alle spørsmål om humanitet og estetikk fullkommen bort; for slike forestillinger lever ikke i himmelrommet, men er alle oppstått i menneskets fantasi og er bundet til den. Når mennesket forlater denne verden, faller også disse begrepene bort; for naturen kjennet ikke noe til dem. Heller ikke kjenner alle mennesker disse forestillingene; de er eiendommelige bare for få folkeslag eller retttere sagt raser, og det i den grad de er sprunget ut av deres kjensleliv. Humanitet og estetikk

ville endatil forsinne fra vår verden om den mistet de raser som har skapt disse begrepene og holder liv i dem.

Dette gjør at alle disse begrepene er lite viktige når et folk kjemper for sitt tilvære her i verden. — Ja de spiller overhodet ikke noen rolle mer for den måten kampen skal føres på, så snart de er skyld i at selvbergingsdriften til et slikt kjempende folk kunne bli lammet. Men det er alltid det eneste synlige resultat.

Når det gjelder spørsmålet om humanitet, har alt Moltke sagt at en krig er mest human når den er kortvarig; den hardeste kampen er altså den mest humane.

Men skulle noen prøve å troppe opp med snakk om estetikk, da har en virkelig bare én ting å svare: når en nasjon kjemper for sitt liv, er dette et skjebnespørsmål så viktig, — at den ikke skylder å ofre en tanke på skjønheten. Det minst vakre en kan tenke seg i det menneskelige liv, er og blir slaveriet. Eller synes denne Schwabingerdekadansen kanskje at det er «estetiske» tilhøve den tyske nasjonen lever under i dag? En trenger sannelig ikke å drøfte det med jødene, som er de møderne oppfinnere av denne kulturparfymen. Hele deres tilvære er en legemliggjort protest mot estetikken hos det menneske som Gud skapte i sitt bilde.

Men gjelder ikke disse synspunktene om humanitet og estetikk for kampen, kan de heller ikke brukes som målstøkk for propagandaen.

Propaganda var under krigen et middel til å nå et mål; men dette målet var kampen for det tyske folkets tilvære, altså måtte en se på propagandaen ut fra de grunnsetninger som gjaldt for det. De grusomste våpen var humane når de førte til en hurtig seier, og bare de metoder var vakre, som hjalp til å trygge nasjonens verdighet, det vil si frihet.

I en kamp på liv og død var dette den eneste stillingen en kunne ta til spørsmålet krigspropaganda.

Hadde man i de såkalte toneangivende kretsene vært klar over dette, ville man aldri ha vært så usikker i formen og bruken av dette våpenet; for det er et våpen, og det sannelig et fryktelig et i hånden på den som forstår å bruke det.

Det annet spørsmål, som så å si gjør utslaget, er dette: Hvem skal en rette propagandaen til? Til vitenskapens og intelligensens folk eller til de mindre dannede lag av folket?

Den skal evig og alltid være rettet til de brede lag!

Propaganda er ikke for intelligensen, eller for det som i dag dessverre ofte kaller seg slik, for intelligensen skal ha akademisk opplysning. Men etter sitt innhold er propagandaen så lite vitenskap som en plakat i og for seg er kunst. Kunsten i plakaten ligger i at den som lager den har rette evnen til i form og farge å gjøre mengden oppmerksom på noe. Kunstutstillingsplakaten skal bare verve for utstillingens kunst; dess mer det lykkes, dess større er da kunsten i plakaten. Plakaten skal også gi mengden et inntrykk av hvor viktig utstillingen er, men slett ikke tre istedenfor kunsten inne i utstillingssalen. Den som vil gi seg av med kunsten selv, må studere mer enn plakaten, ja det er ikke engang nok bare å «gå gjennom» utstillingen. En har lov å vente at han fordyrer seg grundig i de enkelte kunstverkene og så langsomt gjør seg opp en rettfærdig dom.

Slik er det òg med det som vi i dag kaller propaganda. Propagandaens oppgave er ikke å lære opp den enkelte vitenskapelig, nei, den skal gjøre den store mengde oppmerksom på visse kjensgjerninger, handlinger, nødvendige ting osv., så de rykker innenfor mengdens synskrets og den blir klar over den rollen de spiller.

Kunsten er da bare at dette blir gjort så godt at alle blir overtydd om at kjensgjerningen stemmer, det som skjer, er nødvendig, og det som er nødvendig, riktig osv. Propagandaen er ikke og kan ikke i og for seg være nødvendig; for som plakaten har den bare til oppgave å gjøre mengden oppmerksom. Den skal ikke opplyse den som i forveien har vitenskapelige erfaringer eller som arbeider på å skaffe seg kunnskap og innsikt. Derfor må propagandaen alltid prøve å virke ikke så mye på den «såkalte» forstand som på kjenslelivet.

All propaganda må være folkelig, og innholdet må ligge på et slikt nivå at det kan bli forstått av de mest innskrenkede blant det publikum den vender seg til. Dess større

den menneskemengden er den vil virke på, dess lavere må det rent åndelige trinn i propagandaen være. Men dreier det seg om å gjøre propaganda for å holde ut en krig og det altså er et helt folk en vil virke på, kan en ikke være varsom nok med å gå ut fra et for utpreget åndelig grunnlag.

Dess mer beskjeden den vitenskapelige ballast er, og dess mer den tar omsyn til det den alminnelige mann føler, dess større blir suksessen. Denne er det beste prov på om en propaganda blir drevet riktig eller galt; og ikke at noen vitenskapsmenn eller estetiske ynglinger er fornøyd.

Kunsten å drive propaganda ligger nettopp i det at man forstår hvordan mannen i gata føler og ser på tingen, og at man så i en psykologisk riktig form kan greie først å gjøre folkemassene oppmerksomme og så finne veien til deres hjerte. At ikke våre overintelligente skjønner dette, vitner bare om at de er tanketrege og innbilske.

Men forstår en at det er nødvendig å drive propaganda= arbeidet slik at det virker på folkemassene, så kan en av det lære følgende:

Det er galt å gjøre propagandaen så vidtfavnende som f. eks. den vitenskapelige undervisningen.

Evnen til å oppfatte er ikke stor hos folkemassene, de forstår lite, men til gjengjeld glemmer de fort. Ut fra disse kjensgjerningene må man, om propagandaen skal virke, nøye seg med bare noen få punkter og bruke disse som slagord så lenge til man er viss på at også den siste mannen har fått med det som ligger i slagordet. Gir en opp denne grunnregelen og blir for allsidig, vil virkningen værees bort, da mengden hverken kan fordøye eller holde på det stoffet en byr den. Resultatet blir dårlig og til slutt lik null.

Dess større linjen i propagandaen er, — dess mer må en legge vekt på en psykologisk riktig taktikk.

Det var f. eks. helt gjennom galt at propagandaen i de østerrikske og tyske vittighetsblad gjorde motstanderen latterlig, helt igjennom galt fordi de tyske soldatene fikk et annet syn på saken så snart de traff sammen med ham; noe som hevn seg fryktelig; for da den tyske soldaten stod ansikt til ansikt med fienden og virkelig lærte å

kjenne hans motstandskraft, ble han skuffet over dem som hadde laget det bilde han hittil hadde hatt; og istedenfor at kamplysten vokste seg sterk og fast, gikk det motsatte veien. Mannen mistet motet.

Engelskmennenes og amerikanernes krigspropaganda var derimot psykologisk riktig. Den skildret tyskerne som barbarer og hunere, så hver enkelt soldat på den måten ble innstilt på krigens redsler, slik at han ikke ble skuffet. Det frykteligste våpen som nå ble brukt mot ham, syntes han stadfestet det han hadde fått vite, og styrket i ham troen på at det som hans regjering sa, var riktig, og samtidig økte det raseriet og hatet til den gemene fienden, for han lærte nå på seg selv å kjenne den grusomme virkningen til fiendens våpen og syntes den var et bevis på «hunerbrutaliteten» til den barbariske fienden som han alt hadde hørt om. Ikke et øyeblikk tenkte han på at hans egne våpen kanskje kunne virke enda mer forferdelige.

Den engelske soldaten hadde således aldri en kjensle av at det de fortalte ham hjemmefra ikke var sant, mens den tyske soldaten derimot til slutt ikke ville vite av det som kom fra hans hjemland, for det var «løgn» og «juks». Alt dette kom av at man mente å kunne sette det første det beste esel eller et «ellers» kanskje fornuftig menneske til å drive propaganda og ikke forstod at bare de mest geniale menneskekjennere var gode nok til det.

Den tyske krigspropagandaen kunne derfor brukes som et glimrende undervisningseksempel på et «opplysningsarbeid» som gav akkurat de motsatte resultater av det den ville, på grunn av at det skortet den helt på psykologisk vurdering.

Men av motstanden var det uendelig mye å lære for den som ikke var åreforkalket, men våkent arbeidet seg gjennom fiendens propaganda som i fire og et halvt år slo innover i bølge på bølge.

Men aller minst forstod man seg på det som er grunnlaget for all slags propagandarbeid, den prinsipielt subjektive og ensidige stilling til ethvert spørsmål propagandaen er opptatt med. Her ble det like fra krigens første dag syndet på høyeste hold i den grad at en har rett til

å tvile på om så mye sludder virkelig kunne skrive seg bare fra den rene dumhet.

Hva ville en f. eks. si om en plakat som skal reklamere for en ny såpe, men samtidig forteller at andre såper også er «gode»?

En ville ryste på hodet til den.

Det er ikke det spor annerledes når det gjelder politisk reklame.

Propagandaen har ikke til oppgave å studere ut hvem av partene har rett, men den skal ene og alene holde fram den retten som den representerer selv. Den må ikke være objektiv og gi seg til å forske ut sannheten når den er gunstig for den andre parten, og så med doktriner oppriktighet servere den for mengden, men bare tjene sin egen sak.

Det var helt galt å diskutere hvem som hadde skylden for krigen, fra det standpunkt at det ikke bare var Tyskland en kunne trekke til ansvar for at denne katastrofen brøt ut; det eneste riktige hadde vært å kaste hele skylden på motstanden, enda om det ikke hadde stemt med kjensgjerningene, hva det i dette høve virkelig gjorde.

Men hva var følgen av denne halvheten?

Den store massen av et folk er ikke diplomater eller lærere i statsrett, ja ikke engang fornuftige mennesker som forstår å dømme riktig, men menneskebarn som både er vakleворne og snare til tvil og uvisshet. Så snart propagandaen gir motstanden det minste skinn av rett, har den lagt spiren til tvil om egen rett: den store massen av folket er ikke i stand til å finne ut hvor de andres rett slutter og ens egen tar til. Den blir i slike høve usikker og mistroisk, særlig når motstanden ikke er like dum, men velter all skylden over på fienden. Hva er da mer rimelig enn at ens eget folk til sist tror mer på den fiendelige propagandaen som går fram samlet, enn på sin egen? I særlig grad hos et folk som i forveien lider slik av objektivitetsmani som det tyske! For her vil enhver gjøre sitt beste for endelig ikke å gjøre fienden urett, om det så skal skje med fare for at folk og stat blir utsatt for den hardeste påkjønningen, ja ødeleggningen.

Den store mengden fatter slett ikke at det på høyeste hold selvsagt ikke er ment slik.

Storparten av folket er så feminint utrustet og innstilt at det mer er kjenslelivet enn nøktern overlegning som avgjør hva de tenker og gjør.

Disse kjenslene er ikke sammensatt, men svært enkle og avgrenste. Det er ikke mange nysanser, men bare et ja og et nei, kjærlighet eller hat, rett eller urett, sannhet eller løgn, aldri halvparten av hvert, eller delvis osv.

Alt dette forstod særlig den engelske propagandaen på en virkelig genial måte — og regnet med det. Der var det ikke noe halvt som bare kunne ha vakt tvil.

Et bevis på det glimrende kjennskapet de hadde til de brede massenes enkle kjensleliv var for det første redselspropagandaen — den trygget på en like brutal som genial måte det moralske grunnlaget som skulle holde fronten på trass av de største virkelige nederlagene —, og for det annet at de gav fienden, tyskerne, hele skylden for krigsutbruddet: en løgn som de kom med så frekt, ensidig og hardnakket at den høvde bra til den ytterliggående, kjenslebetonte innstillingen til det store folk, og den ble også trodd.

Hvor overmåte virksom denne propagandaen var, kan en tydeligst se av den kjenslgjerningen at den etter fire år ikke bare var i stand til å få fienden til å holde ut, men tilmed tok til å ete seg inn i vårt eget folk.

At ikke vår propaganda nådde de samme målene, skulle virkelig ikke undre noen. Inderlig tvetydig var den, og dersom på forhånd dømt til å være uten virkning. Og innholdet var slik at det var lite rimelig det skulle gjøre noe inntrykk på massene. Bare våre åndrike «statsmenn» kunne få seg til å håpe at dette flau pasifistiske oppvaskvannet skulle gjøre mennesker oppglødd så de gikk i døden.

Altså var dette usle produktet unyttig, ja bent fram skadelig.

Men om en slår opp propagandaen aldri så genialt, vil den slå feil om en ikke stadig og skarpt holder seg for øye en grunnleggende ting: Den må nøye seg med få punkter og gjenta dem i det uendelige. Iherdigheten er her som

ved så mye i verden den første og viktigste forutsetning for et heldig resultat.

Når det gjelder propaganda, må en aldri la seg lede av estetikere og blaserte mennesker. Ikke estetikere, for da ville form og uttrykksmåte snart virke på innholdet, så det bare har tiltrekningskraft for litterære teselskaper, og ikke for massen. De blaserte skal en vokte seg vel for, da de alltid er på utkik etter nye stimulanser fordi de selv er utbrukt. Den slags folk blir snart lei av alt. De vil ha avveksling, noe nytt og morsomt, og kan aldri sette seg inn i hva de andre har bruk for, som ikke er så hardkokt som de selv. De er alltid de første til å kritisere en propaganda eller rettere sagt dens innhold, som de snart synes er for tradisjonell, snart for fortersket, for gammeldags osv. De er alltid på jakt etter nytt, søker avveksling og blir derfor til sanne dødsfiender når det gjelder virkelig å vinne massene politisk; for retter organisasjonen og innholdet til propagandaen seg etter deres tarv, blir den løs i fisken og blir spredd for alle vinder.

Propaganda er ikke til for å holde blaserte herrer i ånde med moro, den er til for å overtide, og da særlig folkets brede lag. Men de er trege og må derfor ha en viss tid for de er kjent med en sak, og bare når en gjentar de enkleste ting tusen ganger, kommer de til å huske dem.

Om den ytre formen skifter, må propagandaen alltid ha samme innhold, den må til slutt gi uttrykk for det samme hver gang. En må nok klarlegge slagordet fra ymse sider, — men enden på det hele skal alltid på nytt være slagordet selv. Bare slik kan propaganda virke fast og ensartet.

Bare denne hovedlinjen som en aldri må vike bort fra, og som en konsekvent evig og alltid må fremheve, fører til slutt fram. En vil da undre seg stort når en får se de veldige, nesten utrolige resultatene en slik iherdighet fører til.

All reklame for en forretning eller for en politikk kan bare føre fram når en hamrer den inn i hodet på folk iherdig nok.

Her burde vi også ha lært av den fiendtlige krigspropagandaen: den hadde bare noen få punkter i ett og alt lagt til

rette for folkemassene, og ble drevet utrettelig og iherdig. Hele tiden mens krigen stod på, brukte man de grunntankene og formene man en gang hadde funnet var riktige, uten at det noen gang ble gjort den minste endringen. De påstandene som propagandaen kom med, var i forståelsen både vanvittige og frekke å se til, senere ble de kjedelige for oss, og til slutt trodde folk dem. Etter fire og et halvt år brøt revolusjonen ut i Tyskland. Dens slagord stammet fra fiendens krigspropaganda.

I England forstod de en ting til: vil en seire med dette åndelige våpen, må det settes inn mengder av det. Men det gode resultatet dekker rikelig kostnaden.

Der så de i propagandaen et våpen av første rang, mens den hos oss skaffet levebrød for arbeidsløse politikere og retrettposter for småhelter.

Resultatet ble da også alt i alt lik null.

VII

REVOLUSJONEN

I 1915 satte den fiendtlige propagandaen inn hos oss, fra 1916 ble den stadig hissigere, og da året 1918 kom, vokste den til en hel foss. Nå kunne en overalt merke hvordan denne fiskingen av sjeler virket. Arméen lærte smått om senn å tenke slik som fienden ville.

Men den tyske motvirkning slo fullstendig feil.

Arméen ble den gangen ledet i en ånd og av en slik vilje at den hadde hatt mot og kraft til å ta opp kampen på det området, men det hadde ikke det instrumentet som skulle til. Dessuten var det galt psykologisk sett, at en lot hæren selv drive dette opplysningsarbeidet. Skulle det virke, måtte det komme hjemmefra. Ja derfra måtte det komme, skulle en få med seg menn som snart i fire år hadde stridd som helter for dette hjemmet og lidd savn for dets skyld.

Men hva kom hjemmefra?

Når det sviktet, var det dumhet eller forbrytelse?

Midtsommers 1918 etter at den sydlige Marne-bredd var rømt, tedde den tyske pressen seg så elendig klosset og forbrytersk dumt at min harme vokste fra dag til dag, og det reiste seg det spørsmålet hos meg om det da slett ikke var noen som kunne gjøre slutt på denne åndelige ødsling med hærens heltemot.

Hva hendte i Frankrike da vi i 1914 stormet som et seiersvær inn over dette landet? Hva gjorde Italia i de dagene da Isonzo-fronten brøt sammen? Og Frankrike igjen våren 1918 da åtalet fra de tyske divisjonene syntes å løfte stillingen av hengslene, og den langtsekkende ar-

men til de svære fjernkampbatteriene tok til å banke på i Paris?

Hvordan pisket de ikke brennende nasjonal lidenskap inn i ansiktene på regimentene da de styrtet tilbake! Hvordan arbeidet de ikke propaganda og genial masse-suggestion med å hamre troen på den endelige seier riktig inn i hjertene på den brutte fronten?

Men hva skjedde hos oss?

Ingenting eller det som var verre!

Den gangen ble jeg ofte arg og oppøst når jeg leste de nyeste avisene og fikk se det psykologiske massemordet de drev der.

Mer enn én gang plaget den tanken meg at hadde forsynet satt meg til å lede propagandaen vår istedenfor disse udugelige eller forbryterske menneskene som ingenting kunne eller ingenting ville, så hadde kampen endt annenledes.

I disse månedene følte jeg det for første gang som ondskap av skjebnen at den holdt meg fast ved fronten, der et slumpekudd fra den første, den beste neger kunne gjøre det av med meg, mens jeg på et annet sted kunne ha gjort ganske annen nytte for fedrelandet!

For at det skulle ha lykkes meg, var jeg alt den gangen dristig nok til å tro.

Men jeg var en ukjent, en blant åtte millioner!

Altså var det bare å holde munn og gjøre sin plikt så godt en kunne der en stod.

*

Sommeren 1915 fikk vi tak i de første fiendtlige flyvebladene.

Mens fremstillingen kunne skifte noe, var innholdet nesten støtt det samme: at nøden i Tyskland ble større og større, krigen ville vare i det uendelige, men det ble mindre og mindre råd å vinne den; folket i hjemlandet lengtet også etter fred, men hverken «militarismen» eller «keiseren» tillot det; hele verden som visste dette svært godt, førte derfor ikke krigen mot det tyske folket, men bare mot ham som var den eneste skyldige, keiseren; kam-

pen ville derfor ikke ta slutt før en hadde fått bort denne fiende av denne fredelige menneskeverden; de frihetselskende demokratiske nasjonene ville så når krigen var slutt, ta det tyske folket opp i forbundet for evig verdensfred, som var trygget fra det øyeblikket den prøyssiske militarismen var knekt.

For bedre å illustrere det som ble sagt, ble det ikke sjelden trykt «brev hjemmefra», med et innhold som syntes å stadfeste disse påstandene.

For det meste lo en av alle disse forsøkene. Flyvebladene ble lest og så sendt bakover til de høyere stabene, og for det meste glemt igjen til vinden sendte en ny ladning ned i skyttergravene; det var for det meste flyve-maskiner de sendte oss disse bladene med.

En ting var verd å legge merke til ved denne propagandaen, at på alle frontavsnitt der det stod bayrere, ble det støtt gjort front mot Preussen. Det ble hevdet at bare Preussen hadde skylden og måtte svare for hele krigen, og at man ikke hadde det minste imot Bayern; men selv sagt kunne man ikke hjelpe det så lenge det var med på den prøyssiske militarismen og raket kastanjene av varmen for den.

Den slags påvirkning tok alt i 1915 til å bære frukt. Uviljen mot Preussen vokste synlig blant troppene, uten at man en eneste gang grep inn ovenfra. Dette var mer enn en unnlattelssynd og måtte før eller senere hevne seg på det blodigste, ikke på «prøysserne», men på det tyske folket, og til det hører da ikke minst Bayern.

I den retningen kunne propagandaen til fienden alt fra 1916 vise påtagelig gode resultater.

Like ens hadde klagebrevene som kom hjemmefra, lenge gjort sin virkning. Fienden trengte slett ikke mer å bringe dem til fronten i form av flyveblad osv. Heller ikke mot dette uvesen skjedde det noe fra «regjeringshold», bortsett fra noen erkedumme «formaninger». Fronten ble nå som før oversvømt med denne giften som tankeløse kvinner folk brygget i hop hjemme, selvsagt uten å tenke på at dette var det rette til å styrke motstanderen i hans tilitt til seieren og derfor til å øke lidelsene til slektningene ved fronten og la dem vare lenger. De dumme brevene tyske

kvinne skrev, kostet i den tiden som nå kom hundre tusener av menn livet.

Således viste det seg alt i 1916 flere farlige tegn. Fronten skjelte og smelte, var misnøyd med mange ting og ofte med rette oppøst. Mens de sultet og led og deres kjære hjemme hadde det elendig, var det annensteds overflod og fråtseri. Ja, tilmed ved selve fronten var ikke alt som det skulle være i den retningen.

Alt den gangen var det lite grunn krisestemning, men det gjaldt fremdeles bare «interne» saker. Den samme mannen som hadde vært den første til å skjelle og mukke, gjorde et par minutter etterpå sin plikt uten å si et ord, som noe helt selvfølgelig. Det samme kompani som hadde vært misfornøyd, klamret seg til det stykke skyttergrav det hadde å verge, som Tysklands skjebne avhang av disse hundre meterne av leiregrøper. Enda var det den gamle herlige heltearméen som skapte fronten!

Jeg fikk lære å kjenne forskjellen på fronten og hjemmet, og den var så sterk at den skar i øynene!

I slutten av september 1916 rykte min divisjon inn i Somme-slaget. Det var for oss det første av de uhyre materiellslagene som nå fulgte, og det er da også vondt å skildre inntrykkene av det — mer helvete enn krig.

I ukevis holdt den tyske fronten stand mot en hvirvelstorm av trommeild, noen ganger trengt noe tilbake, men så igjen på vei fram, aldri vek den.

Den sjuende oktober 1916 ble jeg såret.

Jeg kom meg godt og vel tilbake fra slaglinjen, og skulle med en syketransport til Tyskland.

Jeg hadde ikke vært hjemme på to år, under slike forhold en tid uten ende. Jeg kunne nesten ikke lenger tenke meg tyskere uten uniform. Da jeg i Hermies lå på samelasarettet for sårede, før jeg nesten sammen av skrekk da jeg hørte en kvinnestemme; en tysk sykepleierske snakket til en som lå ved siden av meg.

Etter to års forløp, for første gang lyden av en kvinnestemme!

Dess nærmere toget som vi reiste hjem med, kom grensen, dess mer urolig kjente vi oss alle sammen inne i oss.

Alle de stedene vi drog forbi for to år siden som unge sol-

dater: Bryssel, Löwen, Lüttich — og endelig mente vi å kjenne igjen det første tyske huset på den høye gavlen og de vakre vinduslemmene.

Fedrelandet!

I oktober 1914 brente vi i ildhug da vi kjørte over grensen, nå var vi stille og grepet. Alle var lykkelige over at skjebnen enda en gang lot oss få se det landet vi verget så hardt med vårt liv, og vi skammet oss nesten for å se hverandre i øynene.

Omtrent på årsdagen for min avmarsj kom jeg til lasarettet Beelitz utenfor Berlin.

For et skifte! Fra søla ute i Somme-slaget til de hvite sengene i denne vidunderbygningen. I førstningen vågde en ikke riktig å legge seg ned. Først smått om senn kunne en venne seg til denne nye verdenen.

Dessverre var denne verden ny på en annen måte òg.

Den ånden som hersket i fronthæren, lot ikke mer til å være hjemme her. For første gang hørte jeg noe en ikke kjente ved fronten; at en skrot av sin egen feighet. For så mye en mukket og brukte munn der ute, var det aldri noen oppfordring til en annen til ikke å gjøre sin plikt, og aldri skrot noen av en reddhare. Nei, feigingen gjaldt fremdeles som feiging og ikke som noe annet; og den foraktet som ramte ham, var fremdeles alminnelig, akkurat som alle så opp til en virkelig helt. Men her i lasarettet var det nesten omvendt. De mest karakterløse oppviglere førte her det store ord og prøvde med sin ynkelige vel-talenhet på alle måter å få fram det bilde at den skikkelige soldaten var latterlig og den karakterløse feigingen et mønster. Den ene skrot av at han hadde dradd hånden spissen. Den ene skrot av at han hadde til lasarettet; gjennom en piggetrådsperring for å komme til lasarettet; her evig lenge, slik som det også var ved hjelp av svindel han kom med syketransporten til Tyskland. Denne giftige fyren gikk så vidt at han med frekt fjes fikk seg til å si at hans egen feighet var utslag av en større tapshet enn den ærlige soldats helledød. Mange hørte på uten å si noe, andre gikk sin vei, men noen stemte i med.

Jeg fikk kvalme av den skrekkelige oppvigleren, men han ble rolig tålt i lasarettet. Hva skulle en gjøre? Ledelsen måtte nok vite hvem og hva han var, og visste det også. Likevel lot man det gå.

Da jeg igjen kunne gå ordentlig, fikk jeg lov til å reise til Berlin.

Det var tydelig å se at det var stor nød overalt. Millioner byen sultet. Mismønen var stor. I mange soldathjem var tonen den samme som på lasarettet. Det så virkelig ut som disse fyrer med vilje søkte opp nettopp slike steder for å utbre sine meninger.

Men mye mer verre var forholdene i München!

Da jeg ble utskrevet som frisk fra lasarettet og flyttet over til reservebataljonen, kjente jeg ikke byen igjen. Ergrelse, motløshet og skjellsord hvor en kom! Ved selve reservebataljonen var stemningen under all kritikk. Det ble ikke bedre fordi de gamle instruksjonsoffiserene gikk uhyre klosset fram overfor frontsoldatene. At de selv ikke hadde vært en time ved fronten, gjorde det vondt for dem å komme så noenlunde på skikkelig fot med de gamle soldatene. Disse hadde jo visse egenheter som skrev seg fra tjenesten ved fronten. Dette kunne disse lederne for reservebataljonen slett ikke forstå, mens den offiseren som kom fra fronten i hvert fall kjente til det. Frontoffiseren stod selvsagt ganske annerledes høyt hos mannskapene enn kommandøren for etappen. Men selv om vi ser helt bort fra dette, var den alminnelige stemningen elendig. Å lure seg unna gjaldt nesten som et tegn på utsøkt klokskap, mens den trofaste iherdighet var tegnet på indre svakhet og bornerthet. I kontorene var alle plasser opptatt av jøder. Nesten hver eneste skriver var jøde, og hver jøde var skriver. Jeg ble slått av hvor mange stridsmenn dette utvalgte folk hadde, og kunne ikke la være å sammenligne dem med de få representantene ved fronten.

Enda verre stod det til i næringslivet. Her var jødene blitt bent fram «uunnværlige». Edderkoppen tok til å suge blodet langsomt ut av årene på folket. Ved å ta omveien over krigsselskapene hadde man funnet det instrumentet som smått om senn skulle gjøre det helt av med det nasjonale og frie næringslivet.

Det ble stadig holdt fram hvor viktig det var å ha absolutt sentralisasjon.

Således var hele produksjonen faktisk alt i 1916—1917 under kontroll av jødefinansen.

Mot hvem rettet nå folket sitt hatt?

På denne tiden så jeg med skrekk at det nærmet seg en katastrofe som måtte føre til sammenbrudd, om den ikke ble avverget i rett tid.

Samtidig med at jødene stjal fra nasjonen og gjorde seg til herrer over den, ble det agitert mot «prøysserne». Nøyaktig som ved fronten gjorde de styrende heller ikke hjemme noen ting mot denne giftpropagandaen. Ja de syntes slett ikke å ha noen idé om at brøt Preussen sammen, ville det ikke si at Bayern svingte seg opp, men at den enes fall tvert om uten bønn måtte dra den andre med seg i avgrunnen.

Denne framgangsmåten gjorde meg usigelig vondt. Jeg så det bare som det mest geniale trikk av jødene for å lede bort den alminnelige oppmerksomheten fra seg selv og over på andre. Mens bayrere og prøyssere sloss innbyrdes, snappet han eksistensmulighetene rett for nesen på dem begge to. Mens man i Bayern raket ned på Preussen, organiserte jødene revolusjonen og gjorde det av med Preussen og Bayern på én gang.

Jeg kunne ikke fordra denne forbannede krangelen mellom de tyske stammene og var glad over at jeg kom til fronten igjen, jeg meldte meg på nytt straks jeg kom til München.

I førstningen av mars 1917 var jeg så igjen ved regimentet mitt.

*

Mot slutten av 1917 lot det til at motløsheten i hæren hadde nådd bunnen. Da Russland brøt sammen, fikk hele arméen etter nytt håp og friskt mot. Vissheten om at kampen nå likevel ville ende med en seier for Tyskland, fikk stadig større tak i hæren. En hørte etter sang, og de som spådde ulykke, ble sjeldnere å se. En trodde igjen på en fremtid for fedrelandet.

Særlig hadde det italienske sammenbruddet høsten 1917

virket storartet. En så i denne seieren et bevis på at det lot seg gjøre å bryte gjennom fronten også annensteds enn på den russiske krigskueplassen. En herlig tro strømte inn i millioner av hjerter og fikk dem til å ånde opp og tillitsfullt vente på våren 1918. Motstanderen var derimot synlig deprimeret. Denne vinteren ble noe roligere enn de andre. Det var stille før stormen.

Men nettopp som fronten var på det nærmeste ferdig til å gå på for å få slutt på denne evige kampen, mens endeløse transporter av mennesker og materiale rullet mot vestfronten og øvde seg til det store åtakket, gjorde en i Tyskland den største skurkestreken under hele krigen.

Tyskland skulle ikke seire: i siste øyeblikk da seieren alt truet med å følge de tyske fanene, grep en til et middel som syntes skikket til å kvele det tyske vårangrepet i fødselen og skusle bort seieren.

Ammunisjonsstreiken ble organisert.

Lyktes den, måtte den tyske fronten bryte sammen, og avisen «Vorwärts» ønske at seieren denne gang ikke lenger måtte følge de tyske faner, ville bli oppfylt. Fronten måtte bli brutt gjennom på få uker fordi det skortet på ammunisjon, offensiven var på denne måten hindret, Ententen reddet og den internasjonale kapital gjort til herre i Tyskland, — det marxistiske folkesvik ville dermed ha nådd sitt hemmelige mål.

Å ødelegge det nasjonale næringslivet og la den internasjonale kapitalen få makten var målet en også har nådd, takket være dumhet og godtroenhet på den ene siden og grenseløs feighet på den andre.

Ammunisjonsstreiken ble ganske visst ikke så ille som de hadde håpet på. Fronten ble ikke sultet ut med omsyn til våpen: streiken brøt sammen for tidlig til at mangelen på ammunisjon fikk ødelegge hæren, slik planen hadde vært. Men den moralske skaden som ble gjort, var til gjengjeld fryktelig.

For det første: Hva kjempet hæren egentlig for når hjemmet selv slett ikke ville ha noen seier? For hvem brakte man de uhyre offer og lidde alle disse savn? Soldaten skal slåss for å seire, og hjemmet streiker for å hindre seieren!

Men for det annet: Hvordan virket det på fienden?

Vinteren 1917 til 1918 trakk det for første gang mørke skyer opp på firmamentet til de alliertes verden. I nesten fire år hadde de løpt storm mot den tyske kjempen, men hadde ikke kunnet felle ham, trass i at han bare hadde hatt en arm fri til både å holde skjoldet og verge seg, sverdet hadde måttet hogge løs snart i øst, snart i sør. Nå endelig hadde kjempen ryggen fri. Det hadde flytt strømmer av blod før det lyktes ham å slå ned den ene av motstanderne for godt. Nå skulle sverdet komme til på vestfronten. Når fienden hittil ikke hadde greidd å bryte vernet, skulle nå åtakket ramme ham selv.

De var redd for dette åtakket og tvilte på seieren.

I London og Paris avløste den ene heseblesende konferansen den andre. Selv propagandaaen gikk noe tregere. Det var ikke så lett lenger å overtyde om at tyskerne aldri kom til å seire.

Det samme gjaldt ved frontene. Her rådde en desigstillhet, hos de allierte troppene også. De gode herrer var med ett ikke så frekke lenger. Langsamt gikk det nå et uhyggelig lys opp for dem. Deres syn på den tyske soldaten hadde skiftet. Før kunne de kanskje regne ham for en narr som var dømt til å lide nederlag, men nå hadde de for seg en fiende som hadde knust deres russiske forbundsfelle. At man hadde vært nødt til å innskrenke den tyske offensiven til Østfronten, så nå ut som en genial taktikk. I tre år hadde tyskerne løpt storm mot Russland, i forståelsen så det ikke ut til å gi det minste resultat. Man lo nesten av dette nytteløse forsøket, for til sist måtte jo den russiske kolossen seire med sitt veldige overskudd av mennesker, og Tyskland forblø seg og bryte sammen. Det så ut som kjensgjerningene skulle gi dem rett i dette håpet.

Siden septemberdagene 1914 da de endeløse skarer av russiske fanger for første gang fra slaget ved Tannenberg, på veier og med jernbaner veltet inn over Tyskland, syntes denne strømmen ikke å ta slutt — men for hver armé som var slått og ødelagt, reiste det seg en ny. Det uuttømmelige kjemperiket gav stadig nye soldater til tsaren og nye offer til krigen. Hvor lenge kunne Tyskland klare

dette kappløpet? Måtte ikke den dagen komme da tyskerne vant sin siste seier, mens de siste russiske arméene enda ikke var satt inn i et avgjørende slag. Og hva så? Så langt mennesker var i stand til å dømme om det, kunne Russlands seier bli utsatt, men komme måtte den.

Nå var det slutt med alle håp: forbundsfellen som hadde ofret mest blod for de felles interessene, orket ikke mer, og lå utmattet foran den ubønnhørlige fienden. Frykt og gru snek seg inn i hjertene på soldatene som før hadde trodd blindt på seieren. Man var redd for våren som var i vente. For når det ikke før hadde lyktes å seire over Tyskland, enda det bare hadde satt inn en del av hæren sin på Vestfronten, hvordan kunne man da nå regne med seier når dette uhyggelige heltefolket samlet hele sin kraft for å slå til i vest?

Skyggene fra de sydtyske fjell la seg knugende over fantasien, helt inn i Flanderns tåke trollet den slagne hæren til Cadorna fram triste syn, troen på seieren vek, og frykten for nederlaget kom.

Da — mens en i de kjølige nettene alt trodde en hørte den regelmessige rullingen fra de tyske stormtropper som rykket fram, og en urolig og engstelig stirret inn i ragnarokk, da flommet plutselig et ildrødt lys over Tyskland og kastet sitt skinn helt ned i granathullene lengst inne på fiendens front: som de tyske divisjonene fikk sin siste rettledning for det store åtak, brøt generalstreiken ut i Tyskland.

Først var verden måløs. Men så åndet den fiendtlige propaganda lettet ut og kastet seg over denne hjelpen i den ellevte time. Her hadde man med ett midlet til å sette nytt mot i de allierte soldatene, til igjen å hevde at seieren ikke bare var rimelig, men helt viss, til å skape om uroen og frykten for det som skulle komme, til fast tillit i fremtiden. Nå kunne man overtale regimentene som ventet på det tyske åtak om, at det i det største av alle slag ikke ville bli vågemotet i den tyske stormen som avgjorde krigen, — men deres egen evne til å stå imot og holde ut. La tyskerne seire så mye de ville, hjemme hos dem var det revolusjonen og ikke den seirende hæren som skulle holde inntog.

Troen på dette tok de engelske, franske og amerikanske avisene til å plante inn i hjertene på sine lesere, samtidig med at en uhyre drevnen propaganda løftet stemningen hos troppene ved fronten.

«Tyskland foran revolusjonen! De alliertes seier kan ikke avvendes!» Det var den beste medisinen til å få den vaklende poilu og tommy på bena igjen. Nå kunne geværer og maskingeværer igjen bli gjort klar til kamp, og istedenfor flukt i panisk skrekk kom en motstand med tro og tillit.

Dette var følgen av ammunisjonsstreiken. Den styrket de fiendtlige folk i troen på seieren og skaffet bort den fortvilte stemningen som lammet de alliertes front — i den tiden som nå kom, måtte tusener av tyske soldater betale dette med sitt blod. Men de som var opphavet til denne lumpne skurkestreken, var aspiranter til de høyeste statsstillinger i det revolusjonære Tyskland.

Det så nok ut til at tyskerne i første omgang vant over de synlige følger av streiken, men det den uttrettet hos motstanderne, kunne ikke mer gjøres godt igjen. Istedenfor den planløse motstanden som kjennetegnet hæren og syntet at den hadde gitt opp alt, kom det nå en forbitret kamp om seieren.

For etter det mennesker skulle kunne dømme om, måtte seieren nå komme om vestfronten kunne stå mot åtak bare noen måneder. I Ententens parlamenter var en klar over disse fremtidsmulighetene og satte inn veldige sumer på propagandaen som skulle løse opp og knuse Tyskland.

•

Jeg var så heldig at jeg fikk være med både på de to første offensivene og den siste.

Det ble de mektigste inntrykk i mitt liv, fordi kampen nå som i 1914 for siste gang gikk over fra vern til åtak. I de tyske skyttergravene pustet soldatene lettet ut, tre år hadde de holdt ut i det fiendtlige helvete, nå kom dagen de skulle få gjøre gjengjeld. På nytt jublet de seierrike bataljonene, og hengtge u dødelighets siste laurbær på de seier-

omsuste faner. På nytt bruste fedrelandssangen fra de endeløse marsjkolonner mot himmelen, og for siste gang smilte Gud nådig til sine utaknemlige barn.

*

Midtsommers 1918 lå det trykkende lummet over fronten. De sloss hjemme. Hva sloss de om? Det ble fortalt mangt og mye i de enkelte troppeavdelingene ute ved fronten. Krigen skulle være håpløs, og bare dumrianer kunne enda tro på seieren. Folket hadde ikke interesse av å holde ut lenger, bare kapitalen og monarkiet — slik var det en hørte hjemmefra og snakket om ved fronten.

I førstningen reagerte soldatene ikke noe større på det. Hva brydde vi oss om alminnelig valgrett? Var det for den vi hadde kjempet i fire lange år? Det var en lumpen strek på den måten å stjele krigens mål fra våre døde helter. Det var ikke med ropet «lenge leve den alminnelige og hemmelige valgrett» de unge regimentene hadde gått i døden der borte i Flandern, men med ropet «Deutschland über alles in der Welt». En liten, men ikke så helt uviktig forskjell. Men de som ropte på valgrett, hadde for største part ikke vært der de nå ville kjempe for å få den. Fronten kjente ikke alt det politiske partipakket. Bare en brøkdel av de herrer parlamentarikere så man der enhver skikkelig tysker som ikke var krøpling, den gangen oppholdt seg.

De gamle frontsoldater var derfor svært lite hissig på dette nye krigsmålet til herrene Ebert, Scheidemann, Barth, Liebknecht osv. De forstod slett ikke hvorfor disse skulkerne plutselig skulle ha rett til å ta makt over staten, uten å bry seg om hæren.

Mitt personlige syn var fast fra første stund: Jeg hatet inderlig hele dette pakket av elendige partislyngler og folkesvikere. For lenge siden var jeg blitt klar over at nasjonens velferd sannelig ikke spilte noen rolle for dem, det de ville, var å få fylt de tomme lommene sine. Og at de for det formålet var villige til å ofre hele folket, ja om så var, la Tyskland gå under, gjorde dem i mine øyne modne for galgen. Å gi etter for ønskene deres var det

samme som å ofre det arbeidende folket og dets interesser til gagn for en flokk lommetyver; oppfylle ønskene kunne en bare, om en var parat til å gi opp Tyskland.

Og slik tenkte enda storparten av hæren, men forsterkningene hjemmefra ble fort dårligere og dårligere og minsket heller kamkraften enn de økte den. Særlig var storparten av de yngre noe skrap. Det var ofte vondt å tro at de skulle være sønner av det samme folket, som i sin tid sendte ut ungdommen sin til kamp om Ypern.

I august og september så en flere og flere tegn på forfall, trass i at de fiendtlige åtak ikke på langt nær virket så fryktelige som vår forsvarskamp i sin tid. Den gru som fulgte slagene ved Somme og Flandern, hørte fortiden til.

I slutten av september kom min divisjon for tredje gang til de stedene vi i sin tid hadde stormet som unge frivillige regimententer.

For et minne!

I oktober og november 1914 fikk vi der ildåpen. Med fedrelandskjærlighet i hjertet og sang på leppene gikk den gangen vårt unge regiment til kampen som til en dans. De beste ofret med glede sitt blod i troen på at de trygget uavhengighet og frihet for fedrelandet.

I juli 1917 trådte vi for annen gang på den jord som var blitt hellig for oss alle. I den sov våre beste kamerater den evige søvn, nesten barn ennå: med strålende øyne hadde de gått i døden for det dyrebare fedreland.

Vi gamle, som i sin tid hadde dradd ut med regimentet, stod grepet av ærefrykt på dette stedet der vi hadde svoret «troskap og lydlighet til døden».

Denne jord som regimentet hadde stormet for tre år siden, skulle det nå verge i hardt vern.

Med tre ukers trommeild gjorde engelskmennene seg klar til den store Flandern-offensiven. Da var det som de døde ånder våknet. Regimentet hakte seg fast i den klisne jord, bet seg fast i de enkelte hull og krater, vek ikke og vaklet ikke, og som en gang før på dette stedet ble det smått om senn grissent i rekkene, til engelskmennene endelig gikk til åtak 31. juli 1917.

I de første dagene av august ble vi løst av.

Regimentet hadde skrumpet inn til noen kompanier,

som sjanglet tilbake, dekt av søle, mer lik spøkelser enn mennesker. Men engelskmennene hadde ikke fått annet igjen for det enn noen hundre meter granathull og — døden.

Høsten 1918 stod vi nå for tredje gangen på den samme jord som vi stormet i 1914. Vårt tidligere kvarter, byen Comines var nå blitt slagmark. Om kampterranget var det samme, menneskene var det ikke: nå ble det politisert blant troppene også, som overalt tok giften hjemmefra til å virke her og der. De yngre forsterkningene sviktet helt — de kom hjemmefra.

Natten mellom 13. og 14. oktober tok engelskmennene til å bruke gassgranater syd for Ypern. Det var senneps-gass de brukte, og vi kjente enda ikke til hvordan den virket på vår egen kropp. Jeg fikk lære den å kjenne alt samme natt. På en åsrygg syd for Werwick var vi om kvelden den 13. oktober kommet inn i en trommeild med gassgranater, den varte i mange timer, ja mer eller mindre voldsomt hele natten. Alt ved midnatt falt en del av oss fra, deriblant noen kamerater for alltid. Da det led ut på morgenen fikk jeg det vondere og vondere for hvert kvarter, og da klokka ble sju sjanglet jeg tilbake med brennende øyne, og hadde med min siste melding i krigen.

Noen timer senere var øynene blitt til glødende kull, det var svart omkring meg.

Så kom jeg på lasarettet Pasewalk i Pommern, og der måtte jeg oppleve — revolusjonen.

*

Det hadde ligget noe ubestemt vennelig noe i lufta. Folk fortalte hverandre at det ville brake «løs» de nærmeste uker, — det var bare ikke så riktig klart for meg hva de mente med det. Jeg tenkte først og fremst på streik liksom om våren. Fra marinen kom det stadig vekk rykter som ikke var bra, det skulle gjære der. Men det og syntes jeg bare måtte være et fantasifoster hos noen få, og ikke ha noe med den store masse å gjøre. I selve lasarettet snakket nok alle om at de håpet det snart skulle bli slutt med krigen, men ikke noen regnet med at det ville bli straks. Aviser kunne jeg ikke lese.

I november vokste spenningen over det hele.

Så en dag var ulykken over oss, brått og uventet. Det kom matroser på lastebiler og oppfordret til revolusjon. Et par jødegutter var førerne i denne kampen for vårt folks «frihet, skjønnhet og verdighet». Ikke noen av dem hadde vært ved fronten. Vi hadde fått hjem igjen disse tre orientalerne fra etappen på en omvei om et såkalt «dryppertlasarett». Nå heiste de her den røde klut.

I den siste tiden hadde det gått litt framover med meg. Den stikkende smerten i øyehulene tok av; jeg greidde på nytt å skimte det som var rundt meg. Jeg kunne ha håp om å få i hvert fall såpass syn igjen, at jeg senere kunne ta opp et eller annet yrke, men ikke at jeg noensinne skulle komme til å tegne igjen. Jeg var i hvert fall på bedringens vei da det grufulle hendte.

Jeg håpet i førstningen stadig på at forræderiet bare var en mer eller mindre lokal affære. Jeg prøvde å styrke noen kamerater i den troen. Særlig var det lett å få mine bayerske kamerater på lasarettet med på dette. Hos dem var stemningen alt annet enn revolusjonær. Jeg kunne ikke tenke meg at vanviddet skulle bryte ut i München og. Troskapen mot det ærverdige hus Wittelsbach måtte da virkelig være sterkere enn det noen jøder hadde satt seg i hodet. Derfor kunne jeg ikke tro annet enn at det dreide seg om marineopptøyer som ville bli slått ned de nærmeste dagene.

Men dagene kom og med dem den frykteligste visshet i mitt liv. Ryktene ble verre og verre. Det som jeg hadde holdt for en lokal affære, sa de var en alminnelig revolusjon. Til dette kom de vanærende nyhetene fra fronten. De ville kapitulere. Men var det råd at slikt kunne hende?

Den 10. november kom presten til lasarettet for å tale litt med oss, nå fikk jeg vite alt.

Ytterst opphisset hørte jeg på den korte talen. Den gamle verdige herre lot til å skjelve da han fortalte oss at huset Hohenzollern nå ikke fikk bære den tyske keiserkronen lenger, at fedrelandet var blitt republikk, vi måtte be den allmektige om ikke å nekte å signe dette omskifte og ikke slippe folket vårt i de tidene som nå kom. Han kunne vel ikke la det være, han måtte også med få ord

minnes det kongelige hus, og nevne hva det hadde gjort for Pommern, Preussen, nei, for hele det tyske fedreland, han hulket stille — og i den lille salen la det dypeste misnøt seg over oss alle, jeg tror at ikke et øye var tørt. Men da den gamle herre prøvde å gå videre, og sa at vi nå måtte slutte den lange krigen, og at vårt fedreland, nå vi hadde tapt krigen og var overlatt til seierherrenes nåde, ville komme opp i tunge trengsler, men at våpenstillstanden ble inngått i tillit til at våre tidligere fiender viste høysinn, da holdt jeg det ikke lenger ut. Det var ikke råd for meg å bli lenger. Det svartnet for øynene mine igjen, og jeg famlet meg tilbake til sovesalen, kastet meg ned på senga og gravde ned det brennende hode i lakener og puter.

Jeg hadde ikke grått siden den dagen jeg stod ved mors grav. Var det i ungdommen altfor hardt å være til, vokste min tross. Når døden i de lange krigsårene hentet så mang en kamerat og venn ut av rekkene våre, syntes jeg det nesten var en synd å klage — de døde da for Tyskland! Og da den snikende gassen i de siste dagene av vår fryktelige kamp tok tak i meg og gav seg til å ete seg inn i øynene mine, og jeg et øyeblikk i redsel over å skulle bli blind for alltid holdt på å bryte sammen, da tordnet samvitthetens stemme til meg: Din elendige stakkar, skal du gi deg til å tute, når det er tusenvis som har det hundre ganger verre enn du. Og så bar jeg da skjebnen min, sløv og stum. Men nå måtte jeg gråte. Først nå så jeg hvor lite det har å si at den enkelte lider mot at hele fedrelandet blir ramt av en ulykke.

Det hadde altså vært fåfengt alt sammen, alle offer og savn, sult og tørst i de endeløse månedene, fåfengt de timene, da vi knuget av dødsangst likevel gjorde vår plikt, og fåfengt at de to millionene hadde gått i døden. Måtte ikke gravene åpne seg for alle de hundre tusener som en gang hadde dradd ut i troen på fedrelandet og aldri hadde vendt tilbake? Måtte de ikke åpne seg og sende hjem disse stumme heltene, dekt av søle og blod, så de som hevnen de ander førte klagemål fordi de ble så kynisk sveket for det største offer en mann er i stand til å bringe sitt folk. Var det for dette soldatene i august og september 1914 gikk i døden, og de frivillige regimentene høsten samme år

fulgte etter de gamle kameratene. Var det for dette at disse sytten års guttene ble senket i Flanderns jord? Var det meningen med offeret den tyske mor brakte fedrelandet, da hun med blødende hjerte lot sine kjære gutter dra ut for aldri å se dem mer? Skjedde alt dette for at en flokk forbrytere skulle bli i stand til å legge hånd på fedrelandet?

Var det av den grunn den tyske soldat hadde holdt ut brennende sol, snøstorm, sult, tørst, kulde og trethet, søvnløse netter og endeløse marsjer? Var det derfor han hadde ligget i trommeildens helvete og gasskampens feber uten å vike, bare fylt av en eneste pliktjensle, at han måtte verge fedrelandet mot fiendens innfall?

Sannelig også, disse heltene hadde fortjent en bauta: «Du vandringsmann som kommer til Tyskland, si der hjemme at vi ligger her, trofaste mot fedrelandet og lydlige mot vår plikt».

Og hjemmet —?

Men — var det det eneste offer vi skulle tenke på? Var fortidens Tyskland mindre verdt? Hadde vi ikke også plikter mot vår historie? Var vi enda verdige til å se på fortidens ære som vår egen? Hvordan skulle vi rettferdiggjøre denne gjerningen overfor fremtiden?

Elendige og usle forbrytere.

Dess mer jeg i den timen prøvde å komme til klarhet over det som hadde hendt, dess mer opprørt ble jeg og brente av skam over denne skjensel. Hva hadde smertene i øynene å si mot dette?

Det kom skrekkelige dager og enda verre netter, — jeg visste at alt var tapt. Ikke andre enn i høyden noen tosker eller — løgnere og forbrytere kunne stole på fienden og hans nåde. I disse nettene vokste hatet i meg, hatet mot opphavsmennene til denne gjerningen.

I dagene etterpå ble jeg også klar over min egen vei. Jeg måtte le da jeg tenkte på det hodebry jeg for så kort tid siden hadde hatt med min egen fremtid. Var det ikke til å le av at en skulle tenke på å bygge hus på en slik grunns? Til slutt ble jeg også klar over at det bare hadde hendt noe som jeg ofte hadde vært redd for, men som jeg instinktivt hadde nektet å tro.

Keiser Wilhelm II. var den første tyske keiseren som gav hånden til de marxistiske førere for å slutte fred med dem; han visste ikke at skurker ikke har noen ære. Mens de enda holdt keiserens hånd i sin, lette de med den andre etter dolken.

Med jøder slutter en ikke overenskomster, — overfor dem gjelder det harde enten — eller.

Men jeg satte meg fore å bli politiker.

VIII

MIN FØRSTE TID SOM POLITIKER

Alt i slutten av november 1918 kom jeg tilbake til München. Jeg meldte meg igjen ved reservebataljonen i regimentet mitt som nå var i hendene på «soldatrådene». Hele vesenet bød meg så imot at jeg straks satte meg fore å komme vekk så fort råd var. Med en trofast kamerat fra krigen, Schmiedt Ernst, kom jeg til Traunstein og ble der til leiren ble løst opp.

I mars 1919 drog vi på nytt til München.

Stillingen var uholdbar og krevde bent fram at revolusjonen ble ført videre. Eisners død bare satte fart i utviklingen og førte til slutt til rådsdiktaturet, eller retttere sagt: et kortvarig jødeherredømme, slik som opphavsmennene til hele revolusjonen vel hadde utmalt seg det fra først av.

I hele denne tiden jagde den ene planen etter den andre gjennom hodet på meg. Dag ut og dag inn grublet jeg på hva en i det hele tatt kunne gjøre, men hver ny overlegning endte bare med at jeg nøkternt sa til meg selv at jeg som en helt ukjent ikke hadde den minste forutsetning for å få gjort noe godt og gagnlig. Jeg skal senere komme til de grunnene som gjorde at jeg heller ikke den gangen kunne tenke å gå til et av de gamle partiene.

Mens den nye rådsrevolusjonen stod på, opptrådte jeg for første gang slik at jeg fikk sentralrådet på nakken. Den 27. april 1919 om morgenen skulle jeg settes fast, men de tre karene som kom, tålte ikke synet av en bøssepipe og stakk av, som de var kommet.

Få dager etter at München var befridd, fikk jeg ordre til å melde meg i undersøkelseskommissjonen, som skulle oppklare revolusjonens gang i 2. regiment.

Dette var så å si første gangen jeg virket som aktiv politiker.

Bare noen få uker etter fikk jeg ordre om å ta del i et «kursus», som ble holdt for folk som stod i hæren. På dette kurset skulle soldatene få et grunnlag for statsborgerlig tenkning. Jeg syntes denne tilstillingen var bra, fordi den gav meg høve til å lære å kjenne noen likesinnede kamerater, som jeg kunne drøfte stillingen i øyeblikket med. Vi var alle mer eller mindre overtydd om at de partiene som hadde vært med på novemberforbrytelsen, Sentrum og sosialdemokratene, ikke kunne redde Tyskland fra det sammenbruddet som måtte komme, og at heller ikke de såkalte «borgerlig nasjonale» selv med sin beste vilje noensinne kunne klare å gjøre godt igjen, det som var forbrutt. Det skortet dem på en hel del ting som nå engang må til, skal et slikt arbeid lykkes. Tiden som fulgte gav oss rett i det vi mente den gangen.

Slik kom vi i vår lille krets til å snakke om å lage et nytt parti. De grunntankene som da stod for oss, var de samme som senere ble satt ut i livet i «Det tyske arbeiderparti». Den rørsle vi skulle starte, måtte ha et navn som helt fra først av lot oss komme i kontakt med de brede lag; uten det ville hele arbeidet være uten mål og mening. Derfor fant vi på navnet «sosialrevolusjonært parti», fordi jo de sosiale grunntankene for det nye partiet rett og slett ville si revolusjon.

Den dypere grunn til dette var:

Før hadde jeg nok tenkt mye over økonomiske problemer, men i det store og hele bare innenfor visse grenser i samband med sosiale spørsmål. Først da jeg hadde tenkt grundig gjennom den tyske alliansepolitikken, kunne jeg gå videre. Denne politikken var jo for en vesentlig del resultatet av at de økonomiske krefter ble verdsatt galt og at en ikke var på det rene med grunnlaget for å livberge det tyske folket framover i tiden. Men alle disse tankene hvilte på den oppfatningen, at kapitalen i et hvert gitt tilfelle bare var et produkt av arbeid og derfor som dette selv står under innflytelse av alle de faktorer, som det ligger i menneskelig makt å fremme eller motvirke.

Det skulle også gjøre kapitalen så viktig nasjonalt sett at den var så rent avhengig av statens, dvs. nasjonens størrelse, frihet og makt. Denne bundne stillingen måtte nemlig ut fra en slik kapitalts helt naturlige selvbergingsdrift eller tendens til å øke, kunne tjene til å fremme stat og nasjon. Når nå kapitalen på denne måten helt og holdent var bundet til den frie og uavhengige stat, ble den på sin side nødt til å gå fullt og helt inn for en slik frihet, makt, styrke osv.

Dette gjorde også statens oppgaver like overfor kapitalen svært enkel og klar: den hadde bare å sørge for at kapitalen ble statens tjener og ikke innbilte seg at den var nasjonens herre. Oppfattet en problemet slik, kunne en da holde seg innenfor to grenselinjer: på den ene siden trygge et sunt, nasjonalt og uavhengig næringsliv, og på den andre siden trygge arbeiderens sosiale rettigheter.

Tidligere hadde jeg ikke sett klart nok at det er en forskjell mellom den rene kapital regnet som sluttresultatet av produktivt arbeid og den kapitalen som er kjennetegnet ved at den bare bygger på spekulasjon. Det skortet her på et første støt den rette vei, men det hadde hitil ikke kommet.

Men det fikk jeg nå grundig av en av de herrene som holdt forelesninger på det kurset jeg nevnte: Gottfried Feder.

For første gang i mitt liv fikk jeg høre en prinsipiell utgreiing om den internasjonale børs og lånekapitalen.

Etter at jeg hadde hørt Feders foredrag, slo det som et lyn ned i meg at jeg hadde funnet veien til en av de viktigste tingene det nye partiet måtte bygge på.

*

Det vi i mine øyne framfor alt har å takke Feder for, er det at han hardhendt og brutalt slo fast børs- og lånekapitalens både spekulative og statsøkonomiske karakter, på samme tid som han fikk fram det eldgamle grunnlaget til kapitalen: renten. Hans utlegninger var i alle prinsipielle spørsmål så riktige, at kritikerne fra første stund gav seg lite av med å nekte at idéen teoretisk sett

var riktig, men til gjengjeld kom de fram med sine tvil om det var mulig å gjennomføre den i praksis. Alt det som derfor i andres øyne var en svakhet ved Feders utlegninger, var i mine en styrke.

*

Det er ikke en programmatikers oppgave å slå fast i hvor høy grad en sak kan gjennomføres, men han skal klarlegge saken som sak; det vil si: Han skal bry seg mindre med veien enn med målet. Men slik sett er det avgjørende om en idé er prinsipielt riktig, ikke om det er vanskelig å gjennomføre den. I samme øyeblikk som programmatikeren tenker på den såkalte «nytte» og «virkelighet» istedenfor den absolutte sannhet, er arbeidet hans ikke mer en polarstjerne for den sökende menneskehet, men blir isteden en oppskrift for hverdagslivet. Programmatikeren for en rørsle skal sette opp målet for den, politikeren skal arbeide på å nå det. Den ene retter seg derfor i sin tenkning etter den evige sannhet, den andre i sitt virke mer etter det som praktisk og virkelig omgir ham. Den ene er stor fordi han har en idé som er abstrakt, litt abstrakt riktig, den andre fordi han har det rette syn på de kjensgjerningene som er gitt og på en gagnlig bruk av dem, programmatikerens mål skal da være hans ledestjerne. For en politikers dyktighet har en som prøver å stein om han har hellet med seg i sine gjerninger, dvs. hellet med å sette dem om til virkelighet, men derimot blir en programmatikers innerste mål ikke noensinne virkelighet; for vel kan mennesket med tanken oppfatte sannheten og stille opp krystallklare mål, men når de skal fullt og helt oppfylles, strander de på det at menneskene i alt er ufullkomne og kommer til kort. Jo abstrakt riktigere og derfor veldigere idéen er, desto umuligere er det å virkeliggjøre den fullt og helt så lenge den nå engang avhenger av menneskene. Nettopp derfor skal en verdsette en programmatiker ikke etter om målene hans blir virkeliggjort, men etter om de er riktige og etter den innflytelse de har hatt på menneskehetens utvikling. Var det ikke så, hadde en ikke lov til å regne religionsstiftere med til de største mennesker på jorda, for deres

etiske krav vil aldri kunne bli fullstendig oppfylt. Selv kjærlighetens religion viser seg i sine praktiske utslag bare som en svak avglans av det dens opphøyd innstifter tilsiktet; men dens verd ligger i den retningen den prøvde å gi almenmenneskelig kultur, sedelighet og moral.

Den overmåte store forskjell på oppgavene til en programmatiker og en politiker er også grunnen til at en nesten aldri vil finne begge to i en og samme person. Dette gjelder framfor alt den såkalte «dyktiges» politiker av lite format, han hvis virke for det meste faktisk bare er det «oppnåelges kunst», som Bismarck kanskje litt beskjedent kalte politikken. Jo mer fritt en slik «politik» står overfor de store idéer, desto lettere og ofte også synligere vil hans resultater bli, og de vil i alle fall komme hurtigere. Selvsagt er de med det underkastet den jordiske forgjengelighets lover og lever ikke lenger enn sine fedre. Verket til slike politikere er når alt kommer til alt uten verd for etterslekten, for det de oppnådde i samtiden var ofte nettopp å holde nede og borte alle virkelig store problemer og tanker, som kunne vært av verdi også for senere generasjoner.

Å gjennomføre slike mål som ville være viktige langt inn i kommende tider, er som oftest lite lønnsomt for den som kjemper for dem og det blir sjelden forstått av de brede lag. De skjønner selvsagt bedre at det er bra å få nye vedtekter om øl og melk enn å arbeide med vidtrekende fremtidsplaner som først kan virkeliggjøres senere og som i det hele tatt bare blir til nytte for kommende slekter.

Derfor vil også den store mengde av politikere ut fra en viss forfengelighet, som alltid er i slekt med dumheten, holde seg godt unna alle virkelig krevende fremtidsprospektiver for ikke å miste den sympati de i øyeblikket har i den store hop. En slik politiker er derfor bare viktig på grunn av det han utretter for samtiden; for ettertiden er han ikke noe verd. Men det pleier heller ikke å sjenerer de små sjeler noe videre; de nøyer seg med det.

For programmatikeren er det annerledes. Verdien av hans arbeid ligger nesten alltid bare i fremtiden, da han jo ikke sjelden er det en mener med ordet «verdensfrem»

med». For er det så at politikens kunst virkelig er det oppnåeliges kunst, så hører på den annen side programmatiseringen til dem som man sier om at gudene ikke elsker dem uten når de krever det uopnåelige. Han må derfor nesten alltid gi avkall på å bli godkjent av samtiden. Men er tankene hans udødelige, blir han hedret og æret av etterselekten.

I menneskeslektens lange historie hender det en sjelden gang at en finner politikeren og programmatikeren i en og samme person. Men jo mer fullkommen sammensmeltingen er, desto større er motstanden som reiser seg mot politikeren arbeid. Han kjemper ikke lenger for krav som står klart for den første den beste spissborger, men for mål som bare de færreste forstår. Derfor er også hans liv et liv mellom kjærlighet og hat. Protesten fra den samtiden som ikke forstår ham, kjemper mot godkjenningen fra etterselekten, som han jo arbeider for.

For jo større verd et menneskes verk har for fremtiden, desto verre er det for samtiden å oppfatte det, desto tyngre er også kampen og desto sjeldnere seieren. Men skulle en gang i løpet av århundrer en enkelt oppleve dette, så faller kanskje mot slutten av livet et svakt skinn over ham av det ry som skal komme. Men disse store er nok bare historiens maratonløpere. Samtiden legger laurbærkransen om pannen på den døende helt.

Til heltene hører de store stridsmenn her i verden, som uten å bli forstått av samtiden likevel kjemper videre for sin idé og sine idealer. Det er slike menn som en gang vil stå folkets hjerter nærmest; det er nesten som hver og en nå føler plikt til å gjøre godt igjen mot fortiden det som en gang samtiden hadde syndet mot den store. De ser takknemlig opp til hans liv og virke; det gir ofte, særlig i tunge dager, trøst og håp til brutte hjerter og fortvilte sjeler.

Til dem hører ikke bare de virkelig store statsmenn, men også alle andre store reformatorer. Ved siden av Fredrik den store står her Martin Luther og Richard Wagner.

Da jeg hørte på det første foredraget av Gottfried Feder om «nedbryting av renteslaveriet», skjønte jeg straks

at det dreide seg om en teoretisk sannhet, som måtte bli uendelig viktig for det tyske folks fremtid. Det skarpe skillet mellom børskapitalen og det nasjonale næringslivet gav en et våpen til å kjempe mot internasjonaliseringen av det tyske næringslivet, uten at en samtidig truet grunnlaget for folkets egen sunne uavhengige økonomi ved å kjempe mot kapitalen som sådan. Det stod altfor klart for meg hvordan det kom til å utvikle seg i Tyskland, til at jeg ikke skulle ha forstått at den verste kampen ikke lenger kom til å stå mot fiendtlige folk, men mot den internasjonale kapitalen. I Feders foredrag var det som jeg hørte det store feltropet for kampen som skulle komme.

Også her viste utviklingen senere hvor riktig vi den gangen så det hele. I dag blir vi ikke lenger utledd av våre lure borgerlige politikere; i dag innser selv de, om de ikke lyver med vilje, at den internasjonale børskapitalen ikke bare var den største krigshisserfaren, men at den nettopp nå etterat kampen er over, setter inn med alle midler for å gjøre freden til et helvete.

Kampen mot den internasjonale finans- og lånekapitalen er blitt det viktigste programpunktet i den tyske nasjonens kamp for sin økonomiske frihet og uavhengighet.

Kommer vi så til de såkalte praktikerens innvendinger, så kan det svares: all engstelse for at «nedbrytingen av renteslaveriet» skal få så forferdelige økonomiske følger, er overflødig; for det første har det tyske folket ikke hatt godt av alle de tidligere økonomiske reseptene; den måten det blir tatt stilling på til spørsmålet om nasjonal selvhevdning, minner dessverre altfor mye om dem de sakkyndige kom med i gamle dager, f. eks. det bayerske medisinalstyre da det gjaldt byggingen av den første jernbanen. Ingenting av det denne opphøyde korporasjonen fryktet for, hendte. Passasjerene i det nye «dampheste» toget ble ikke svimle, de som så på, ble heller ikke syke, og det ble ikke noe av gjerdebyggingen for å gjøre den nye innretningen usynlig, — det var bare plankegjerdet foran alle hodene på de såkalte «sakkyndige» som ble stående og som står den dag i dag.

For det annet skal en merke seg dette: en hvilken som

helst idé, selv den beste, blir farlig i samme øyeblikket som den innbiller seg å være mål nok i seg selv, mens den i virkeligheten bare er et middel til målet — for meg og alle ekte nasjonalsosialister finnes det bare én doktrine: folk og fedreland.

Det som vi må kjempe for, er å sikre at vår rase og vårt folk ikke dør ut, men økes, og at våre barn livberges og blodet holdes rent, og videre må vi kjempe for frihet og uavhengighet for fedrelandet slik at vårt folk langsomt modnes til å oppfylle den store oppgaven det har fått av universets skaper.

Enhver tanke og enhver idé, enhver lære og all viten skal tjene dette målet. Ut fra det synspunktet skal en prøve alt og bruke det eller forkaste det. På den måten kan ingen teori stivne til en drepende doktrine, da jo alt bare skal tjene det levende livet.

Det var Gottfried Feders erkjennelser som overhodet fikk meg til å arbeide alvorlig med et område som jeg inntil da hadde vært lite fortrolig med.

Jeg tok til å lære igjen og fikk først nå det rette taket på innholdet og viljen i jøden Karl Marx's livsarbeid. Nå først forstod jeg boka hans «Kapitalen» til bunns, og like ens sosialdemokratiets kamp mot det nasjonale næringsliv, en kamp som bare skulle rydde veien for den internasjonale finans- og børskapitalens herredømme.

*

Men også på annen måte ble disse kursene uhyre viktige for meg.

Jeg meldte meg en dag til et samtalemøte. En av dem som var med, syntes han måtte bryte en lanse for jødene, og tok til å forsvare dem i det vide og brede. Det fikk meg til å komme med et motlegg. De aller fleste av deltagerne på kurset stilte seg på min side. Men resultatet var at jeg et par dager etterpå fikk i oppdrag å gå inn som såkalt opplysningsoffiser ved et müncheneregiment.

Troppsdisiplinen var den gangen temmelig dårlig enda. Den led under ettervirkningene fra soldaterrådsperioden. Bare skrittvis og forsiktig kunne en gå over til å føre inn

igjen militær disiplin og underordning, istedenfor den «frivillige» lydighet, som de så vakkert pleide å kalle det grisehuset vi hadde under Kurt Eisner. Dessuten skulle mannskapene lære å føle og tenke nasjonalt. I disse retningene skulle jeg nå virke.

Jeg gikk i gang full av lyst og iver. For nå fikk jeg med ett slag høve til å tale til en større forsamling; det syntes seg da at det stemte godt det som jeg før alltid, uten å vite det, hadde hatt på følelsen: «Jeg kunne tale». Også stemmen var alt blitt såpass mye bedre at jeg i hvert fall kunne gjøre meg forståelig overalt i de små mannskapsrommene.

Ikke noen oppgave kunne gjort meg så glad, for nå kunne jeg da før jeg fikk avskjed, få gjort litt nytte for den institusjonen som lå meg så særlig på hjertet: hæren. Jeg tror jeg hadde lov til å si at jeg hadde hellet med meg: mange hundre, ja kanskje tusener av kamerater som hørte mine foredrag, førte jeg tilbake til folk og fedreland. Jeg «nasjonaliserte» troppen og hjalp på det viset også til med å styrke den almene disiplinen.

Også under arbeidet her lærte jeg å kjenne en del like-sinnete kamerater, som siden var med på å danne grunnstammen i den nye rørsle.

gjenreise nasjonen, synt på nytt hvor langt et slikt rent og skjært doktrinært syn kan føre de skikkeligste av alle skikkelige. Dette borgerskapet som led av åndelig alderdomssvakhet, mente for ramme alvor at arméen igjen skulle bli hva den var, et fond av tysk vernekræft, mens Sentrum og marxistene bare tenkte på å trekke ut den farlige nasjonale giffittann hos arméen; uten den er og blir nå engang hæren bare politi og ikke en tropp som greier å slåss mot fienden; det fikk en høve til å se i tiden som fulgte.

Eller tror kanskje våre «nasjonale politikere» at utviklingen i arméen, kunne blitt annet enn nasjonal? Det ville være forbannet likt disse herrnene, men slikt kan bare komme av at en i krigen er pratmaker istedenfor soldat, altså parlamentariker, og ikke har det minste greie på det som kan røre seg i hjertene til dem som minnes den største av all fortid: at de en gang har vært de beste soldater i verden.

Derfor satte jeg meg fore å gå på det nevnte møte til dette partiet, som jeg hittil ikke kjente noe til.

Da jeg om kvelden kom inn i «Leiber-værelset», som siden fikk historisk rang for oss, i det tidligere Sternecker-bryggeriet i München, traff jeg en 20—25 menneskes der, mest fra de lavere lag av folket.

Feders foredrag kjente jeg alt godt fra kurset, så jeg kunne gi meg mer av med å se på forsamlingen.

Det inntrykket den gjorde var hverken godt eller dårlig; en nyskapning som så mange andre. Det var jo den tiden da gud og hvermann følte seg kalt til å få i stand nye partier, når han ikke var fornøyd med den retningen utviklingen tok og ikke hadde tro på de gamle partiene. Slik skjøt da alle disse foreningene som sopp opp av jorda, for etter kort tids forløp å avgå ved en stille død. Disse partigrunnleggerne hadde for det meste ikke noe greie på hva det vil si å lage et parti av en forening, langt mindre å lage en hel rørsle av den. Derfor ble de nye partiene nesten alltid kvalt i sin egen latterlige spissborgerlighet.

Stort annerledes tenkte jeg ikke om det nye «tyske arbeiderparti» da jeg hadde hørt på det i to timer. Da

IX

«DET TYSKE ARBEIDERPARTI»

En dag fikk jeg ordre fra mine nærmeste foresatte i tjenesten om å kikke litt på hvordan det egentlig hadde seg med en «øyensynlig politisk» forening, som under navnet «det tyske arbeiderparti» skulle holde møte en av de neste dagene, der Gottfried Feder også skulle tale; jeg skulle gå dit, se litt nærmere på foreningen og avlegge rapport.

Det var ganske rimelig at hæren den gang var nysgjerrig når det gjaldt partier. Revolusjonen hadde gitt soldaten rett til å delta i det politiske liv, en rett som selvsagt de mest uerfarne gjorde rikelig bruk av. Først da Sentrum og sosialdemokratene til sin store sorg måtte vedgå, at soldatenes sympati tok til å snu seg vekk fra de revolusjonære partiene og vendte seg mot den nasjonale rørsle og gjenreisning, fant man grunn til å ta fra de militære stemmeretten igjen og nekte dem å ta del i politikken.

At det var Sentrum og marxistene som tok dette skritt, var jo klart, for hadde en ikke skåret ned de «statsborgerlige rettighetene», — som en kalte den politiske jamstillingen til soldatene etter revolusjonen, — så hadde det få år etter ikke vært noen novemberstat mer, men heller ikke noen nasjonal skam og vanære, som nå ble større og større. Hæren var den gangen på god vei til å fri nasjonen fra blodsugerne og Ententens håndlangere i det indre stell og styre.

Men at de såkalte «nasjonale» partier ivrig stemte for å rette på det hevdvunne synet til novemberforbryterne og på det vis hjelp til å ødelegge det redskapet som skulle

Feder endelig sluttet, var jeg glad. Jeg hadde sett nok og skulle til å gå, da ordet ble erklært fritt og jeg likevel fikk lyst til å bli. Men enda så det ut til at alt skulle bli verdt løst, inntil plutselig en «professor» fikk ordet; først mente han at han tvilte på at det Feder hadde holdt fram kunne være riktig — og så, — etterat Feder hadde svart svært godt, — stilte han seg med ett på «kjensgjerningenes grunn», men ikke uten innstendig å råde det unge parti til å ta opp som særlig viktig programpost, kampen for å «rive løs» Bayern fra «Preussen». Mannen påstod med den freidigste mine av verden, at i så tilfelle ville selvsagt Tysk-Østerrike straks slutte seg til Bayern, og at freden da ville bli så mye bedre, og mer av den slags vrøvl; da kunne jeg ikke holde meg fra å kreve ordet, jeg også, og si den lærde herre min mening om dette punkt — med den følge at den ærede siste taler, før jeg enda var ferdig, lusket bort fra lokalet som en våt hund. Mens jeg talte hadde man hørt på meg med undring, og først da jeg skulle til å si god natt til forsamlingen, kom det en mann springende etter meg, presenterte seg (jeg oppfattet ikke riktig navnet) og stakk et lite hefte i hånden på meg, tydelig en politisk brosjyre, og bad meg inntrengende om endelig å lese den.

Det hørte bra for meg, for nå håpet jeg at jeg kanskje på en litt enklere måte kunne lære å kjenne denne kjedelige foreningen uten å måtte gå på flere slike «interessante» møter. For øvrig hadde denne arbeideren, som det så ut til å være, gjort et godt inntrykk på meg. Og dermed gikk jeg.

Jeg bodde den gangen enda i 2. infanteriregiments kaserner, i et lite rom som ennå bar tydelige merker etter revolusjonen. Hele dagen var jeg ute, for det meste ved 41. skytterregiment eller også på møter, foredrag ved en eller annen militæravdeling osv. Bare om natten sov jeg hjemme. Da jeg pleide å våkne før klokka 5 om morgenen, hadde jeg vent meg til å more meg med å legge ut noen harde brødsmuler eller skorper på golvet til musene som drev og lekte i den lille stua, og se på hvordan disse pussige smådyra fór omkring på jakt etter disse lekkerbiskene. Jeg hadde alt opplevd såpass mye nød

i mitt liv, at jeg så altfor godt kunne tenke meg til hvor sultne de små vesenene var, og forstå at de ble så fornøyd.

Morgenen etter dette møtet lå jeg litt før 5 våken borte i senga og så på musene som lekte seg på golvet. Da jeg ikke fikk sove igjen, kom jeg med ett til å tenke på kvelden før, og nå husket jeg det heftet, som arbeideren hadde gitt meg. Så gav jeg meg til å lese. Det var en liten brosjyre, der forfatteren, — og det var nettopp denne arbeideren, — skildret, hvordan han var kommet vekk fra det marxistiske virvaret og fagforeningsfrasene og gått over til nasjonal tankegang, derfor også titelen: Hvordan jeg ble politisk våken. Da jeg nå en gang hadde tatt til med det, leste jeg med interesse gjennom hele det lille skriftet. Og jeg så som i et speil hele den prosessen som jeg for tolv år siden på lignende vis selv hadde gjennomgått. Uvilkårlig så jeg for meg min egen utvikling. I løpet av dagen tenkte jeg over saken noen ganger til, og ville egentlig ha lagt det hele vekk igjen, da jeg til min undring knapt en uke senere fikk et brevkort, der det stod at jeg var opptatt i «Det tyske arbeiderparti»; man bad meg om å uttale meg om dette, og komme til et styremøte i partiet neste onsdag.

Nå var jeg jo mer enn forundret over denne måten å «skaffe» medlemmer på, og visste ikke om jeg skulle ergre meg over det eller bare le. Jeg tenkte jo slett ikke på å gå til et ferdig parti, men ville tvert om grunnlegge mitt eget. En slik oppfordring var det virkelig ikke tale om for meg.

Jeg var på nippet til å sende herrene skriftlig svar, da nysgjerrigheten seiret og jeg tok meg fore å gå den dagen som var sagt og greie ut om grunnene mine muntlig. Onsdagen kom. Gjestgiveriet der det omtalte styremøte skulle finne sted, var «Alte Rosenbad» i Hernstrasse; et temmelig usselt lokale, som oyensynlig bare så en gjest en gang hvert jubelår. Intet under i 1919, da spisekortene selv på de større restaurantene var svært beskjedne og ikke særlig fristende. Men dette spisestedet hadde jeg aldri hørt om.

Jeg gikk gjennom et dårlig opplyst gjestelokale, der det

ikke satt et menneske, fant døra til sideværelset, og så «møtet» foran meg. I halvlyset fra en delvis ramponert gasslampe satt det fire unge mennesker rundt et bord og blant dem også forfatteren av den lille brosjyren. Han tok imot meg på det hjerteligste og hilste meg velkommen som nytt medlem av «Det tyske arbeiderparti».

Nå ble jeg virkelig litt forundret, men da jeg fikk vite at den egentlige «landsformannen» ikke var kommet enda, ville jeg vente med å si fra så lenge. Endelig kom han. Det var dirigenten fra møtet i Sterneckerbryggeriet da Feder holdt foredrag.

Jeg var nå blitt nysgjerrig igjen og satt og ventet på det som skulle skje. Nå fikk jeg i det minste vite navnene på de forskjellige mennene. Formannen for «riksorganisasjonen» var en herr Harrer, for München var det Anton Drexler.

Nå ble protokollen for det siste møte lest opp og godkjent. Deretter kom turen til kassaregnskapet — foreningen eide summa summarum 7 Mark og 50 Pfennig, — alle uttalte sin tillit til kassereren. Dette ble nå igjen ført til protokolls. Deretter ble det lest opp hva førsteformannen hadde svart på et brev fra Kiel, et fra Düsseldorf og et fra Berlin, og alle var enige i det. Så ble det meddelt at det var kommet et brev fra Berlin, et fra Düsseldorf og et fra Kiel, og det lot til de ble svært fornøyde over å ha fått dem. De mente at det var et godt og tydelig tegn på at «Det tyske arbeiderparti» fikk større og større innflytelse når korrespondansen steg slik, og så — ja så drøftet man i det vide og det brede hvor dan de nye svarene skulle stiles.

Redselsfullt, redselsfullt! Dette var jo foreningsvrøvlet i aller verste form og skikkelse. Og i denne klubben skulle jeg gå inn?

Så ble det tale om innvoteringen av nye medlemmer, det vil si: spørsmålet om å fange inn meg.

Jeg gav meg nå til å spørre, — men bortsett fra noen få retningslinjer fantes det ingen ting, ikke program, ikke et flyveblad, overhodet ikke en trykksak, ingen medlemskort, ja ikke engang et usselt stempel, ene og alene den åpenbare gode tro og gode vilje.

Jeg hadde sluttet å smile, for hva var vel dette annet enn det typiske tegn på hvor helt råløst og motløs en stod overfor alle de gamle partiene med deres programmer, deres mål og deres virksomhet? Det som drev disse unge menneskene sammen til et overfladisk sett så latterlig virke, var jo bare et utslag av deres indre stemme, som lot dem forstå — de fulgte mer kjenslene enn forstanden — at hele det gamle partivesen ikke lenger lot seg bruke når det gjaldt å gjenreise den tyske nasjon eller utbedre de indre skader. Jeg leste fort igjennom retningslinjene, som de hadde maskinskrevet. De syntet meg at de ikke visste stort, men at de søkte. Mye var tåket og uklart, mye manglet, men det var til gjengjeld ikke en eneste ting som ikke gav uttrykk for at de kjempet for en erkjennelse.

Det som disse menneskene følte, det kjente jeg også: lengselen etter en ny rørsle, som skulle være noe mer enn parti i ordets gamle forstand.

Da jeg den kvelden gikk tilbake til kasernen, hadde jeg gjort meg opp en mening om foreningen.

Jeg stod foran kanskje det alvorligste spørsmålet i mitt liv: skulle jeg bli med her, eller skulle jeg avsi?

Fulgte jeg mitt sunne vett, måtte jeg avsi, men følelsen lot meg ikke få fred, hver gang jeg prøvde å holde opp for meg det at hele klubben var noe tøv, talte følelsen for den.

De neste dagene fikk jeg ikke ro på meg.

Jeg tenkte fram og tilbake. For lenge siden hadde jeg satt meg fast fore å gå inn i politikk; at det bare kunne skje gjennom en ny rørsle var jeg også helt klar over. Men jeg hadde til da ikke fått det lille støtet som skulle til. Jeg hører ikke til de mennesker, som tar fatt på noe i dag for å gi det opp igjen i morgen og som når det er råd, går over til en ny sak. Nettopp det var noe av hovedgrunnen til at jeg hadde så vondt for å bli enig med meg selv om å gå inn i et slikt nystartet parti, som enten måtte bli alt, eller som det ellers var best det ikke ble noe av i det hele tatt.

Jeg visste dette ville bli en avgjerd for all fremtid for meg, hvor det aldri mer ble et «tilbake». For meg ble det

ikke et kortvarig tidsfordriv, men det blodigste alvor. Alt den gangen hadde jeg instinktivt avsky for mennesker, som tar fatt på alt, men aldri gjør noe fra seg. Slike storskrytere på gater og streder kunne jeg ikke utstå. Jeg syntes det slike folk gjorde var verre enn det rene dagdriveri.

Skjebnen lot nå til å ville gi meg et fingerpek. Jeg hadde jo aldri kunnet gå inn i et av de gamle store partiene, og jeg skal etterpå greie ut om grunnene til det. Denne komiske lille nyskapningen med sine par-tre medlemmer syntes jeg hadde den ene fordel, at den enda ikke hadde stivnet til en «organisasjon», men at den tvert imot gav hver enkelt mann høve til virkelig å utrette noe personlig. Her var det da enda råd å arbeide, og dess mindre rørsle var, dess lettere var det å få den inn i den riktige formen. Her kunne en enda legge fast innhold, mål og vei, noe som på forhånd falt bort i de store partiene.

Dess lenger jeg prøvde å tenke på det, dess sterkere ble jeg overtydd om at det nettopp var en slik liten rørsle som kunne legge grunnen til at nasjonen en gang i tiden reiste seg på nytt — og aldri i livet de politiske parlamentspartiene, som enten hang altfor mye ved det gamle syn på tingene eller som tilmed kanskje drog fordel av det nye styret. For det som vi skulle forkynne, var en ny verdensanskuelse og ikke en ny valgparole.

Men det var uendelig tungt å ta det skrittet, virkelig å ville sette et slikt mål ut i livet.

Hadde jeg selv det grunnlaget som skulle til for denne oppgaven?

At jeg var fattig, syntes jeg ikke var den minste mangdel, verre var det at jeg var helt ukjent, var en av millioner som bare ved et høve lever eller dør uten at den nærmeste omverden gider ta den minste notis av det. Til dette kom dessuten den ting at jeg ikke hadde nok skolegang.

Den såkalte «intelligens» ser jo alltid virkelig uendelig nedlatende ned på alle som ikke blir perset gjennom de obligate skolene og lar seg stappe med kunnskaper. Spørsmålet er aldri: Hva kan mannen, men hva har han lært?

Slike «dannede» syns at den største tomsingen, bare han er pakket inn i mange nok vitnesbyrd, er mer verd enn den gløggeste unggutt, som dessverre ikke har dette dyrebare innpakkingspapi-ret. Jeg kunne altså lett tenke meg hvordan jeg ville bli møtt av den «dannede» verden, og tok heller ikke feil, bortsett fra det at jeg den gangen trodde folk var bedre enn storparten av dem dessverre er ute i det nøkterne livet. Men om de er slik så lyste de få andre dess mer strålende opp, her som overalt ellers. Men jeg lærte i hvert fall en gang for alle å skjelle mellom dem som evig var og ble læregutter, og folk som virkelig kunne noe.

Etter to dagers pinefull grubling og overlegning var jeg endelig klar over at jeg måtte ta skrittet fullt ut.

Det var den viktigste avgjørd i mitt liv. Veien tilbake var stengt og måtte være det.

Så meldte jeg meg inn som medlem i «Det tyske arbeiderpartiet» og fikk et foreløpig medlemskort med nummeret: 7.

Denne merkelige fødsel og ildåp var i seg selv nok til å gi et skimmer av historisk glans, slik som bare få av de eldste statene kan ha den.

Og slikt oppsving som nå satte inn:

Friheten utad skaffet det daglige brød i det indre. Nasjonen ble rik på folk og jordiske goder, mens statens ære og med den hele folkets ære ble vokter og vernet av en hær som tydelig vitnet om skillet mellom riket nå og det tyske forbund som en gang hadde vært.

Så dypt er det fallet som rammer riket og det tyske folk, at alle synes svimeslått og ute av stand til å føle og fatte det som har skjedd, de kan ikke engang riktig huske hvor høyt alt stod før; oppe i all ulykken i dag er riket fra den gangen som en uvirkelig drøm i all sin størhet og herlighet.

Det er da bare rimelig at en så altfor lett lar seg blende av storhetstiden og samtidig glemmer å lete etter varslene til dette voldsomme sammenbruddet, som jo på en eller annen måte må ha vært der.

Dette gjelder selvsagt bare dem, som i Tyskland ser noe mer enn rett og slett et sted de bor, tjener og bruker penger, for bare de har evnen til å se at tilstanden i dag virkelig er et sammenbrudd; for de andre oppfyller den bare noe de lenge har ønsket seg, men ikke fått.

Men varslene var virkelig til stede den gangen, det var bare så få som prøvde å lære noe av dem.

I dag er det viktigere enn noen sinne.

En kan bare lege en sykdom når en kjenner årsaken til den, og det samme gjelder de politiske skader. Selv sagt faller den ytre formen og de utvortes symptomer til en sykdom langt mer i øynene enn den indre årsaken. Dette er jo også grunnen til at så mange mennesker aldri kommer lenger enn til de ytre virkningene, og tilmed tar feil av dem og årsaken; og aller helst vil de helt nekte at det eksisterer noen årsak. Derfor ser også nå de fleste av oss det tyske sammenbruddet i første rekke i lyset av den alminnelige økonomiske nød, og det som følger i dens fotspor. Nøden får så og si hver og en føle, hver og en har i den en vektig grunn som kan forklare katastrofen. Men i langt mindre grad ser den

X

ÅRSAKENE TIL SAMMENBRUDDET

Fallhøyden for et legeme uttrykker alltid avstanden mellom den stillingen det har i øyeblikket og den stillingen det opprinnelig hadde. Det samme gjelder også om folk og stater som faller i grus. Men det gjør at utgangsstillingen eller rettene sagt utgangshøyden blir særlig viktig. Bare det som pleier å rage opp over de vanlige mål, kan derfor falle og styrte så dypt at en kan følge det med øynene. Det gjør Tysklands sammenbrudd så tungt og forferdelig for hver denkende og følende tysker, at det var et fall fra en høyde som vi midt oppe i den ynkelige tiden i dag ikke engang kan gjøre oss noe bilde av.

Da riket ble grunnlagt var det som en gyllen trolldomsglans lå om alt det som hendte og løftet nasjonen opp til store høyder. Etter et seiersløp uten like vokste riket fram som en gave til barna og barnebarna, til takk for uødkelige heltegjerninger. Om bevisst eller ubevisst, alle tyskere følte at dette riket, som ikke parlamentariske partigrupper hadde jukset sammen, raget høyt over andre staters vanlige mål nettopp fordi grunnleggingen var skjedd på slik verdig måte. Det var ikke mens parlamentarikere kaklet i endeløst munnhuggeri, men under torden og drønn fra fronten som la seg om Paris, at den høytidelige viljesakten fant sted, da tyskerne, fyrstene og folket gikk sammen om å skape et rike for fremtiden og på nytt reise keiserkronen som symbol. Og det skjedde ikke ved snikmord — ikke desertører og folk som lurte seg unna, var med på å grunnlegge den bismarckske staten, men regimentene ved fronten.

store massen sammenbruddet i politisk, kulturell og moralsk sammenheng. Her svikter hos mange både vettet og følelsen. At det er så i de brede lag, får enda gå, men at ennogså intelligensens kretser i første rekke ser på det tyske sammenbruddet som en økonomisk katastrofe og derfor ventet at frelsen skal komme fra næringslivet, er en av årsakene til at det inntil nå slett ikke har kunnet bli noe bedre. Først når en forstår at også her kommer næringslivet i annen eller kanskje i tredje rekke, og politiske, moralske og rasemessige faktorer i første, først da vil en kunne fatte årsakene til våre dagers ulykke, og med det også finne fram til midler og veier som kan føre til bedring.

Spørsmålet om å finne årsakene til det tyske sammenbruddet er derfor avgjørende viktig, særlig for en politisk rørsle som nettopp skal ha til mål å overvinne nederlaget.

Men når en slik prøver den tiden som er gått, må en være seg vel for å ta feil av virkningene som faller en i øynene og årsakene som er mindre synlige.

Den enkleste og derfor mest utbredte oppfatningen av ulykken i dag er, at det dreier seg om følgene av den krigen vi nettopp tapte, så at det er *den* som er årsaken til nødstilstanden nå.

Det kan godt være det er mange som for ramme alvor tror på slikt vrøvl, men det finnes andre som vet bedre, og i deres munn er en slik påstand bare løgn og bevisst usannhet. Dette siste gjelder alle dem som i dag står rundt regjeringens matfat. For var det ikke nettopp de som forkynte revolusjonen, som i sin tid inntrengende innprentet folket, at det ikke spilte noen rolle for de brede lag hvordan krigen endte? Svor de ikke høyt og dyrt at det i høyden bare var «storkapitalistene» som hadde interesse av at den veldige kampen mellom folkene endte med at Tyskland seiret, men slett ikke det tyske folk, ennsi den tyske arbeider? Ja, påstod ikke disse apostlene for en verdensforsoning nettopp tvert imot at et tysk nederlag ikke bare skulle gjøre ende på «militarismen», men at det tyske folket så ville få oppleve sin herligste gjenreisning? Priste en ikke i de kret-

sene Ententens godhet og gav Tyskland skylden for hele den blodige striden? Men kunne en gjøre det uten samtidig å påstå at et militært nederlag ville komme til å bli uten særlige følger for nasjonen? Var kanskje ikke hele revolusjonen kledd inn i frasene om at først da ville det tyske folket kunne gå sin indre og ytre frihet i møte? Var det kanskje ikke slik, elendige stympere og løgnhals?

Det skal da også virkelig jødisk frekkhet til, for å gi det militære nederlaget skylden for sammenbruddet, mens hovedorganet for alle landsforrædere, berlinerbladet «Vorwärts» rolig skrev at det tyske folket denne gangen ikke måtte bringe fanene hjem med seier!

Om nå skal det være årsaken til sammenbruddet?

Det ville selvsagt være helt nytteløst å slåss med slike glemsomme løgnhals, og jeg ville heller ikke ha spandert et eneste ord på det, om ikke dette vrøvlet dessverre også ble etterplapret av så mange helt igjennom tankeløse mennesker, som gjør det uten at de akkurat er onde eller lyver med vitende og vilje. Dessuten skal mine utgreiinger om dette være en hjelp for kampfellene våre i deres opplysningsarbeid, og det kan hjertelig trenge i en tid da den en sier, ofte blir fordreid i samme øyeblikket det blir sagt.

Til denne påstanden om at tapet av krigen skulle ha skylden for det tyske sammenbrudd, er det følgende å si:

Det er klart at tapet av krigen hadde forferdelig mye å si for vårt fedrelands fremtid, men tapet var ikke en årsak men selv igjen en følge av en rekke årsaker. Det var klart at det måtte bli ille om denne kampen på liv og død gikk galt, det måtte enhver skjønne som hadde litt innsikt, når han ikke var ondsinnet. Men dessverre fantes det også folk som ikke lot til å ha denne innsikten i rette tid, eller andre som mot bedre vitende ikke ville vite av sannheten. Det var for storparten de samme som etter å ha sett sitt hemmelige ønske oppfylt, med ett, men for sent fikk øynene opp for den katastrofen de selv hadde vært med på å få i stand. Det var de som var skyld i sammenbruddet, og ikke den tapte krigen, som de nå vil ha det til og mener å vite. For at vi tapte krigen var jo bare en følge av deres virke, og ikke som de nå gjerne vil påstå,

resultatet av en «slett» hærledelse. Motstanderne var jo heller ikke feiginger, de kunne også dø, og de var fra første stund den tyske hær overlegen i mengde og hadde hele verdens arsenaler til rådighet for sin tekniske utrustning; følgelig kommer en ikke utenom den kjensgjerningen at æren for de tyske seirene som ble vunnet i en fire års kamp mot hele verden, hadde bare den overlegne hærføringen, med all respekt for heltemot og all verdens «organisasjon». Organisasjonen og ledelsen av den tyske hær var det viktigste til da hadde sett. Dens feil og mangler kom bare av at grensen for den menneskelige ytevne var nådd.

At denne hæren brøt sammen var ikke årsaken til vår ulykke i dag, men bare en følge av andre forbrøytelser, en følge som riktignok selv igjen var opptaket til et større og denne gang synlig sammenbrudd.

At det er så, fremgår av følgende:

Må et militært nederlag alltid føre til at en nasjon og en stat bryter helt sammen? Hvor lenge har det vært resultatet av en uheldig krig? Går da overhodet nasjoner til grunne fordi de taper en krig?

Svaret på dette kan være kort: Ja, de gjør det, når det dreier seg om nasjoner som i militært nederlag får lønn som forskyldt for indre råttenskap, feighet og karakterløshet, kort og godt for sin uverdighet. Men er det ikke slik, da vil et militært nederlag snarere bli en spore til å stå opp større enn før, enn det blir en gravstein over et utdødd folk.

Historien gir oss nok av eksempler på at dette holder stikk.

Dessverre er nederlaget til det tyske folket ikke en katastrofe, men en straff vi har fortjent etter gjengjeldsens evige lov. Vi gjorde oss mer enn fortjent til dette nederlaget. Det er bare i det ytre det største tegnet på forfall blant en hel rekke indre, som kanskje er så skjult at de fleste ikke har fått øye på dem, eller som en på ekte strutsmanér ikke har villet se.

Legg bare merke til den måten det tyske folket tok imot nederlaget på. Hadde en kanskje ikke i vide kretser på en skamløs måte likefrem hilst det med glede at fedre-

landet kom ut i ulykken? Men hvem gjør slikt, som ikke virkelig fortjener en slik straff? Ja, gikk en ikke enda lengre og roste seg av endelig å ha fått fronten til å vike? Tror dere det var fienden som gjorde det, nei, nei, den skammen brakte tyskere over oss. Kom kanskje ulykken urettferdig over dem? Eller når er det blitt skikk og bruk at en tilmed lesser skylden for krigen på seg selv? Og det enda de både forstod og visste bedre!

Nei og etter nei: Etter den måten det tyske folket tok mot nederlaget på, kan en tydelig se at vi finner den samme årsaken til sammenbruddet på ganske annet hold enn i de rent militære nederlag, tap av noen stillinger, eller i mislykket offensiv; for hadde virkelig fronten sviktet militært og hadde det brakt den tunge skjebnen over fedrelandet, ja da ville det tyske folket ha tatt nederlaget på en helt annen måte. Da hadde en med sammenbitte tenner båret den ulykken som kom, eller klaget om det hadde blitt altfor vondt; da ville harme og forbitret sinne ha fylt hjertene mot fienden som ved et ondskapsfullt høve eller skjebnens vilje hadde fått seieren, da hadde nasjonen lik som det romerske senatet gått mot de slagne divisjonene med en takk fra fedrelandet for de ofrene som alt var brakt og med en bønn om ikke å fortvile over riket. Og kapitulasjonen var blitt undertegnet med forstanden, mens hjertet ville ha slått i håpet om en gjenreise.

Slik ville en ha tatt imot et nederlag som bare skyldtes en ond skjebne. Da ville en ikke ha ledd eller danset, da ville en ikke ha rost seg av feighet og prist nederlaget og ikke hånt den kjempende hæren, og dradd dens faner og kokarder ned i skitten, og framfor alt: da ville tilstanden aldri ha blitt så forferdelig at den engelske offiser oberst Repington hadde fått høve til å si med forakt: «Blant tyskerne er hver tredje mann en forræder.» Nei, denne pesten hadde da aldri greidd å stige til den størflommen som i løpet av de siste fem år druknet den siste rest av den aktelsen verden hadde for oss.

Dette syner aller best at det er løgn når en påstår at tapet av krigen skulle være årsaken til sammenbruddet. Nei, det militære sammenbruddet var selv bare en følge av en rekke sykdomssymptomer og deres bakterier, som

alt i fredstiden hadde hjemsoekt den tyske nasjonen. Det var den første katastrofale følgen, synlig for alle, av en sedelig og moralsk forgiftning, av en minskning av selvbergingsdriften og grunnlaget for den, som alt i flere år hadde undergravd folkets og rikets fundamenter.

Men hele den bunnløse jødiske løgnaktigheten og de jødisk-marxistiske kamporganisasjonene måtte til for å kunne skyte skylden for sammenbruddet over på den mannen, som helt alene og med overmenneskelig vilje og handlekraft forsøkte å arbeide mot den katastrofen han så komme og spare nasjonen for en tid i dypeste skam og skjensel. Ved å stemple Ludendorff som skyldig i tapet av verdenskrigen, slo en våpnene ut av hånden på den eneste farlige anklager som med moralsk rett hadde kunnet stå fram mot landsforræderne. En gikk da ut fra den helt riktige grunnsetningen, at er løgnen grov nok, gir det en viss sjanse til at den blir trodd. Det hender oftere at de brede lag i et folk i sitt innerste hjerte kan være fordervet enn at de med vitende og vilje er onde, og når en regner med denne primitive, enkle innstillingen er det selvsagt klart at det er lettere å narre dem med en stor enn med en liten løgn; selv kan de nok mange ganger lyve i det små, men de ville skamme seg over en stor løgn. Slikt kan de slett ikke selv finne på, og de vil ikke engang tro at det er råd at andre er så himmelropende frekke og fordreier en ting så infamt, ja selv når de blir opplyst om det, vil de enda tvile og vakle og mene at det må da være en annen måte å forklare det på; derfor må det da også alltid bli hengende igjen noe, selv av den frekkeste løgn, — en kjensgjerning som alle de store løgnkunstnerne og løgnforbundene her i verden bare så altfor godt vet og derfor også utnytter helt skammelig.

De som alltid har vært de flinkeste til å bruke løgn og bakvasking er jødene: hele deres tilvære er jo bygd opp på en eneste stor løgn, den at det for dem dreier seg om et religionssamfunn, mens det i virkeligheten er rasen det gjelder — og hva slags rase! Som rase har de for evig fått sin dom av en av menneskehetens største ånder, som i en evig riktig setning av fundamental sannhet kalte dem «løgnens store mestere». Den som ikke innser eller ikke

vil tro dette, vil heller ikke i denne verden kunne hjelpe sannheten fram til seier.

En har nesten lov å si at det tyske folket var heldig; det led av en snikende sykdom, men tiden ble avkortet på grunn av en fryktelig katastrofe. — Hadde ikke den kommet, ville nasjonen gått langsommere, men desto sikrere til grunne. Sykdommen ville gått over til å bli kronisk, mens den i den akutte form da sammenbruddet skjedde, i det minste ble synlig og lett å få øye på for en større del av folket. Det er ikke helt tilfeldig at menneskene lettere ble herre over pesten enn over tuberkulosen. Den ene kommer i skrekkelige dødsbølger som skaker opp menneskene, den andre langsomt og snikende; den ene bringer redsel med seg, den andre gjør etter hvert likeglad. Men følgen er at menneskene satte inn hele sin innbitte energi mot den ene, mens de med svakere midler prøvde å demme opp for tæringen. Derfor ble de herre over pesten, mens tuberkulosen ble herre over dem.

Nøyaktig på samme måten er det når et samfunnslegeme blir sykt. Er sykdommen ikke katastrofal, venner menneskene seg litt etter litt til den, og går til siende og sist til grunne gjennom den, og skjer det først etter lang tids forløp, så skjer det bare så mye sikrere. Det får da være en om enn bitter lykke, at skjebnen grep inn i denne forrættelsesprosessen og med et bratt slag viste de syke hvordan den ville ende. For det har mer enn én gang vært følgen av en slik katastrofe. Da kan den lett bli årsak til at bedringen setter inn for full kraft.

Men også i et slikt høve er det første vilkåret at en skjønner de indre grunner som gav støtet til den sykdommen det her er tale om.

Det viktigste er og blir også her at en skjelner mellom sykdomsbakteriene og de tilstandene de fremkaller. Dess lenger sykdomsstoffene er i samfunnslegemet og dess mer de alt er blitt en selvfølgelig del av det, dess verre er det å skjelne dem. For det kan svært lett hende at en etter en viss tid oppfatter helt skadelige giftstoffer som en del av sitt eget folk, eller i det minste tåler dem som et onde det ikke går å bli kvitt, slik at det å søke etter fremmede bakterier slett ikke lenger blir holdt for påkrevd.

Slik kunne visse skader utmerket godt opptre i den lange fredsperioden før krigen og bli oppfattet som skader, mens en bortsett fra en del unntak, så godt som ikke brydde seg med å finne ut årsakene til dem. Unntakene ble også her i første rekke gjort på næringslivets område, fordi de gjorde seg sterkere gjeldende for den enkelte enn skadene på en rekke andre områder.

Det fantes mange tegn til forfall som burde ha brakt folk til alvorlig ettertanke.

*

I spørsmål om økonomien kunne det være følgende å si: Før krigen gikk det tyske folketall voldsomt i været og det gjorde at all politisk og økonomisk tenkning og virksomhet mer og mer måtte samle seg om spørsmålet å skaffe det daglige brød. Dessverre kunne en ikke bli enig om å gå til den eneste riktige løsningen, men trodde at en ville nå målet på en billigere måte. Da en gav avkall på å vinne nytt land og isteden forespeilte seg å erobre verdenshandelen, måtte dette til slutt føre til en omfattende industrialisering som ikke kunne være annet enn skadelig.

Den første og svært alvorlige følgen av dette var at bondestanden ble svekket. I samme grad som den gikk tilbake, vokste proletariatet i storbyene mer og mer, til sist var det slett ingen likevekt mer.

Nå kom også den skjærende motsetningen mellom fattig og rik klart til syne. Overflod og nød levde så nær hverandre, at følgene av det kunne og måtte bli svært triste. Mange mennesker led nød og var ofte arbeidsløse, det etterlot seg et minne om utilfredshet og bitterhet. Følgen av det lot til å bli den politiske oppdelingen i klasser. Trass i den økonomiske blomstringen ble likevel misnøyen stadig større og dypere, ja det gikk så vidt at en stort sett var overtydd om at «slik kan det ikke gå stort lenger»; men folk gjorde seg ikke og kunne overhodet ikke gjøre seg opp noen presis mening om det som burde ha kommet.

Det var de typiske tegn på dyp misnøye, som på denne måten prøvde å komme til uttrykk.

Men enda verre enn dette var andre fenomener som nasjonens industrialisering førte med seg.

Etter som næringslivet svang seg opp til å bli herre over staten, ble pengene en gud som alle skulle tjene og bøye seg for. De himmelske guder ble mer og mer satt bort i kroken som umoderne og foreldet, og istedenfor dem fikk guden Mammon all virak. En i sannhet ondartet utglidning satte inn, ondartet særlig fordi nasjonen nettopp på denne tiden mer enn noensinne trengte til et høyreist og tappert sinneleg. Tyskland måtte gjøre seg klar til en dag med sverd i hånd å tre i skranken for sitt forsøk på å trygge det daglige brød på fredelig vis.

Pengeveldet ble dessverre sanksjonert også fra dette sted som sterkest burde tatt avstand fra det: Hans Majestet Keiseren var ikke heldig da han fikk adelen inn under innflytelse av den nye finanskapitalen. En må riktignok regne ham til gode at dessverre selv ikke Bismarck innså den truende faren på dette punktet. Med det var det i virkeligheten pengemakten og ikke mer de åndelige idealer som gjaldt, for det var klart at når man først var inne på slike veier, ble innen kort tid pengeadelen og ikke sverdadelen de førende. Pengeoperasjoner lyktes lettere enn slag. Det ble da heller ikke særlig hyggelig for en virkelig høyreist mann eller for en statsmann å bli satt på like fot med den første den beste bankjøde; en mann som virkelig hadde gjort seg fortjent, hadde ikke noen interesse av å ta imot billige dekorasjoner og avslo dem med takk. Men også rent rasemessig sett var en slik utvikling overmåte sørgelig: adelen mistet mer og mer det rasemessige grunnlag som gav den retten til å eksistere, og for en stor del hadde navnet «u-adel» vært langt mer på sin plass.

Et alvorlig fenomen som vitnet om et leitt økonomisk forfall, var det at den personlige eiendomsrett langsamt ble utfjaltet og at hele det samlede næringsliv litt etter litt gikk over på hendene til aksjeselskaper.

Først da sank arbeidet for alvor ned til å bli et spekulasjonsobjekt for samvittighetsløse sjakrere; kapital og arbeidere kom lenger og lenger fra hverandre. Børsen triumferte og gjorde seg langsamt men sikkert klar til å ta nasjonens liv i sin varetekt og under kontroll.

Alt før krigen ble veien om aksjeselskaper brukt til å internasjonalisere det tyske næringslivet. Selvsagt prøvde

en del av den tyske industrien skarpt å verge seg mot en slik skjebne. Men til slutt ble også den slukt da den grådige finanskapitalen samlet gikk til åtak og ble støttet i kampen av sin mest trofaste forbundsfelle, den marxistiske rørsle.

Den uavbrutte krigen mot den tyske «tungindustri» var den synlige opptakt til det målet marxismen hadde satt seg, å gjøre det tyske næringslivet internasjonalt, noe som riktignok først helt og fullt kunne bli gjennomført når marxismen seiret i revolusjonen. Mens jeg sitter og skriver dette, har jo også hovedtaket mot de tyske statsbanene ført fram, — de er nå kommet i hendene på den internasjonale finanskapitalen. Det «internasjonale» sosialdemokrati har med det igjen nådd et av sine høyeste mål.

Hvor langt det hadde lyktes å «gjøre det tyske folket om i penger», fremgår tydelig av at en av de ledende menn i den tyske industri og særlig i handelen, etter krigen endelig kunne komme med den ytringen: bare handel og industri var i stand til å gjenreise Tyskland. Slikt vrøvl vågde en å komme med på en tid da Frankrike igjen la undervisingen i alle skolene om til et grunnlag som igjen først og fremst bygde på humanismen. Og dette skjedde for å sette en bom for den gale oppfatningen at staten eller nasjonen kan takke næringslivet og ikke de evige åndsverdiene for at de er til. Den ytringen som den gangen en Stinnes kunne komme med, fremkalte et utrolig virvar; den ble da også straks grepet for merkelig fort å bli et ledemotiv for alle kvaksalvere og vrøvlebøtter som skjebnen siden revolusjonen hadde sloppet løs over Tyskland som «statsmenn».

*

Et av de verste tegn på forfallet i Tyskland før krigen var den halvhet som preget alt og alle og som alle vegne grep mer og mer om seg. Denne skriver seg alltid fra at en er usikker i et eller annet og fra en feighet som har sin årsak i dette eller i andre ting. Oppdragelsen gjorde denne sykdommen enda verre.

Den tyske oppdragelsen før krigen hadde en mengde svake sider. Den var helt ensidig innstilt på å gi elevene

ren viten og gav seg mindre av med arbeidet på å gjøre dem levedyktige. Enda mindre brett ble det lagt på å utvikle den enkeltes karakter — så langt det overhodet går —, ganske lite på å lære elevene å kjenne ansvar, og slett ikke på å styrke viljen og evnen til å ta en avgjørd. Resultatet ble ikke sterke mennesker, men tvert imot folk som var proppet med alt mulig lærdomskram. Det gikk også vi tyskere overalt for å være og som det ble vi verd satt. Tyskerne var likt, — de kunne brukes til så mye, — men lite aktet fordi de var svake av vilje. Det var ikke uten grunn at de var de første av alle folkeslag til å miste nasjonalitet og fedreland. «Med hatten i hånden kommer en fram overalt» sier i grunnen nok.

Likefrem skjebnesvangert ble dette samfunnslaget da det tok seg retten til å fastsette den eneste måten en hadde lov å oppføre seg på overfor monarken. Etter det skulle en: Aldri si imot, men godta hver ting som det måtte behage Hans Majestet å finne på. Men nettopp på dette punktet trengte en mest til fric og verdige menn, ellers måtte den monarkiske institusjonen en vakker dag gå til grunne på all denne krypingen, for kryping var det og ingenting annet! For bare elendige krypende og smiskende vesener, kort sagt dekadansen, kunne tåle denne omgangsformen med de kronede hoder som den eneste tillatte, bare slike folk altså som alltid hadde likt seg bedre i de aller høyeste hoffkretser, enn renslige og oppriktig ærlige sjeler. Med all sin ydmyke holdning overfor sin herre og husbond la jo disse «allerunderdanigste» stympere den største frekkhet for dagen like overfor resten av verden, og de var verst når de hvent kunne fremstille seg for de stakkars andre som «kongelig hoffet-eller-annet»; det var slik freidighet som bare et adlet eller uadlet småkryp kan få seg til å prestere.

For i virkeligheten er det alltid slike folk som graver graven for monarkiet og spesielt for det monarkiske systemet. Og dette er jo også helt opplagt: en mann som er villig til å gå inn for en sak, kan og vil jo aldri bli av den krypende karakterløse og smiskende sorten. Den som virkelig mener det alvorlig med sitt arbeid på å holde oppe en institusjon og fremme den, vil også henge ved den av

hele sitt hjerte og ikke komme over det når det er noe i veien med den. Men han vil riktignok ikke gi seg til å skrike det ut til offentligheten, slik som de demokratiske «venner» av monarkiet gjorde det på sin løgnaktige måte. Han vil prøve på å advare Hans Majestet det kronede hode alvorlig og virke på ham. Og vil ikke stille seg og ikke ha lov til å stille seg på det standpunkt at det skal stå Hans Majestet fritt for å gjøre som han vil, enda det opplagt må føre til ulykke for institusjonen. Han må i et slikt høve verne monarkiet mot monarken, uten å bry seg om personlig fare. Er det så at det monarkiske systemet alltid har samme verd som monarkens person, da er monarkiet den sletteste institusjon som tenkes kan; for ytterst sjelden er jo monarkene de utvalgte kloke, fornuftige eller karaktersterke menneskene som en gjerne vil ha dem til. Det tror bare de profesjonelle spyttlikkerne og hoffsnøgene, men alle rettskafne mennesker, og det skulle vel være de verdifulleste i en stat — vil bare føle seg frastøtt når slikt vrøvl blir servert. For dem er historie historie, og sannhet sannhet, selv når det dreier seg om monarker. Nei, den lykken å ha en stor monark som samtidig er et stort menneske, får et folk så sjelden, at det bare må være glad til om skjebnen i sin ondskap ikke lar det gå altfor ille.

Derfor er det ikke monarkens person som avgjør hvor verdifull og viktig den monarkiske idéen er, med mindre det hender at det himmelske forsyn setter kronen på hodet til et geni og en helt som Fredrik den store eller på den kloke, karaktersterke Wilhelm I. Dette skjer bare én gang på århundrer og slett ikke oftere. Men ellers tar idéen personens plass, for meningen med dette systemet må jo ligge i selve institusjonen. Da går monarken selv over i rekken av dem som tjener institusjonen. Heller ikke han er nå mer enn et hjul i verket og har sitt å gjøre. Også han må bøye seg for den høyere mening, og «monarkisk» er da ikke den lenger, som rolig ser på at monarken syns der mot monarkiet, men den som hindrer det. Skulle ikke idéen ha verd i seg selv, men bare når den var inkarnert i den «hellige» person, da kunne en jo ikke engang få avsett en opplagt sinnssyk fyrste.

Det er nødvendig å slå fast dette alt nå, for i den senere tid dukker det igjen rett som det er folk opp fra det skjulte, som med sin jammerlige holdning ikke minst gjorde sitt til at monarkiet brøt sammen. Med en viss naiv freidighet snakker disse karene i dag igjen bare om «sin konge», — som de jo bare for få år siden i det kritiske øyeblikk, på den usleste måten lot i stikken, — og tar nå til å gjøre alle dem til dårlige tyskere, som ikke får seg til å være med på de løgnaktige tiradene deres. Og ser en nærmere etter, er det jamen de samme reddharene, som i 1918 fór opp og kom seg unna så snart de fikk øye på et rødt armbind, lot konge være konge, byttet hellebarden med en spaserstokk, og fikk seg nøytrale slips og forsvant sporløst som «fredelige borgere». Med ett slag var de forsvunnet, disse kongelige stridsmennene fra den gangen og først etter at stormvinden fra revolusjonen, takket være andres virke, hadde lagt seg såpass, at de igjen kunne prøve å rope ut sitt «leve kongen, han leve», ja, da dukket de forsiktig opp igjen disse kronens «støtter og rådgivere». Og nå er de der alle sammen og skjeler lengselsfullt til bakte til Egyptens kjøttryster og kan nesten ikke stå stille for bare kongetroskap og virketrang, inntil vel en vakker dag det første røde bindet dukker opp igjen, så hele gjengen av det gamle monarkis lykkejegere flyr og gjemmer seg som musene for katten.

Hadde ikke monarkene selv vært skyld i alt dette, måtte en bare synes hjertelig synd på dem for disse folkene som tar seg av deres sak i dag. Men de kan i hvert fall være overtydd om at med slike riddere kan en nok miste tronen, men aldri kjempe seg fram til den.

Denne krypende holdningen var en feil ved hele vår oppdragelse; en feil som nettopp på dette punktet hevet seg så skrekkelig. For nå kunne slike ynkelige fremtoninger holde seg ved alle hoff og litt etter litt undergrave monarkiet. Da huset til slutt vaklet, var de som blåst vekk. Selvsagt! Hoffsnoger og spyttlikkere lar seg ikke slå i hjel for sin herre. At monarkene aldri vet det og så å si prinsipielt aldri lærer det, har evig og alltid vært ulykken deres.

*

Den gale oppdragelsen førte blant annet til feighet — en var redd for ansvaret —, og det igjen til at en var svak og utrygg selv når det gjaldt livsviktige problemer.

Skyld i denne pesten er hos oss for en stor del den parlamentariske institusjon, den dyrker mangelen på ansvar i renkultur. Dessverre gikk denne sykdommen også langsomt over på hele samfunnslivet ellers, og særlig hardt tok den på statslivet. Overalt bøyde en unna for ansvaret og grep til rådgjelder som var halve og ikke strakk til; for det later til at gjør en så, blir det personlige ansvaret til den enkelte satt ned til et minimum.

Se bare på den holdningen de forskjellige regjeringene tok da det gjaldt en hel rekke skadelige ting i det offentlige liv, og det er lett å innse hvor elendig det går når denne halvheten og skrekken for ansvaret får råde.

Jeg skal bare nevne noen få av de utallige eksemplene som finnes:

En pleier gjerne i journalistkretser å kalle pressen en «stormakt» i staten. Det er også sant at den er uhyre viktig. Den kan slett ikke overvurderes: det er jo den som oppdrar de voksne.

En kan nå stort sett dele avisleserne i tre grupper:

først de som tror alt det de leser, så kommer de som ikke tror noen ting lenger, så kommer de som prøver det de har lest og dømmer etter det.

Den første gruppen er mye større enn de andre. Den oppfatter storparten av folket og representerer følgende i åndelig forstand de enkleste i en nasjon. En kan ikke si at denne gruppen er avgrenset til forskjellige yrker, det som karakteriserer den, er intelligensens nivå. Til denne gruppen hører alle de som hverken er født eller oppdradd til å tenke, og som fordi det skorter dem på evne, eller kunnskaper, tror alt som blir vist dem svart på hvitt. Her får en også ta med den slags dovenpels, som nok kunne tenke selv, men er så tvers igjennom åndelig late at de nøyer seg med å ta opp det som en annen har tenkt og slår seg til tåls med den tanken at den andre sikkert alt har strevd bra nok på forhånd. På alle disse menneskene, som representerer den store masse, er pressens innflytelse

enorm. De kan ikke eller vil ikke prøve det som blir satt fram for dem, og slik har det seg at hele deres syn på dagens problemer så å si helt og holdent kan føres tilbake til den ytre påvirkningen fra andre. Dette kan være bra, når det er alvorlige og sannhetselskende menn som leder dette opplysningsarbeidet blant dem, men det er en ulykke når stympere og løgnere slipper til.

Den andre gruppen er atskillig mindre. Den er til dels satt sammen av elementer som først hørte til gruppe 1, men som er blitt så ofte og så bittert skuffet at de har slått om til det motsatte og overhodet ikke tror på noen ting mer, dersom de får se det på trykk. De hater alle aviser og enten leser de dem overhodet ikke, eller om de gjør det, ergrer de seg over innholdet, som de mener er et vev av løgn og usannheter. Slike folk er det vondt å vite hva en skal gjøre med, for de kommer støtt til å mistro sannheten. De er derfor tapt for ethvert positivt arbeid.

Den tredje gruppen endelig er den minste — ikke på langt nær så stor som de andre. I den har vi de «gode hodene» og folk som har lært å tenke selvstendig, som framfor alt prøver å skape sin egen mening, sikter nøye alt de leser, og prøver å utvikle det videre på egen hånd. Når de setter seg til med en avis, arbeider hjernen hele tiden med, og skribenten har ikke noen lett oppgave da. Journalistene setter visst ikke nok pris på den slags lesere.

For dem som tilhører denne tredje gruppen, er riktig nok det vrøvlet som en avis kan smøre sammen, lite farlig, enn si noe tress. De har så likevel i årenes løp vent seg til å se på journalistene som en samling kjeltringer, som bare sier sannheten når det faller seg slik. Dessverre har disse praktfulle menneskene verd bare på grunn av sin intelligens og ikke på grunn av sin mengde, — en ulykke for en tid da visdommen ikke er noe, majoriteten alt! I dag da stemmesedlene til massene avgjør det hele, er det jo den tallrike gruppen som avgjør: dvs. den første gruppen: alle enfoldige og lettroende.

Det er en oppgave av første rang for stat og folk å hindre at disse menneskene kommer i hendene på slette, uvitende eller kanskje tilmed illesinnede oppdragere. Sta-

ten har derfor plikt til å våke over oppdragelsen deres og hindre ethvert uvesen. Den må da særlig ha et våkent øye med pressen: for det er den som har den sterkeste innflytelsen på disse menneskene, fordi den ikke er forbigående, men tvert om virker fra dag til dag. Denne regelmessige og evig gjentatte undervisningen gjør pressen så uhyrt viktig. Mer enn på noe annet område får staten her ikke lov å glemme at alle midler skal tjene et mål; den har ikke lov til å la seg forvirre av pratet om en såkalt «pressefrihet» og la seg snakke rundt til å glemme sin plikt og ikke sette fram den kosten nasjonen trenger og har godt av; den må hardhendt og resolutt sikre seg dette midlet til folkeoppdragelse og stille pressen i statens og nasjonens tjeneste.

Men hva slags kost satte den tyske presse i tiden før verdenskrigen fram for folk? Var det ikke den verste giften en kan tenke seg? Ble ikke en pasifisme av verste slag innpodet i hjertet på folket vårt på en tid da hele den øvrige verden gjorde seg klar til langsomt, men sikkert å kvele Tyskland? Hadde ikke pressen alt i fredstid fått folket til å tvile på at den egne staten hadde rett, for på forhånd å gjøre valget av midler til å verne staten med mindre? Var det ikke den tyske pressen som forstod å gjøre vrøvlet om «de vesteuropéiske demokratiene» så lokkende for folket vårt at det til slutt trodde, — helt innfanget av alle de ildnende tiradene, — at det kunne la et folkesamband rå med Tysklands fremtid? Hjalp den kanskje ikke med til å oppdra folket vårt til en elendig sedeløshet? Ble ikke moral og gode seder latterliggjort i pressen, som gammeldags og spissborgeraktig, inntil også vårt folk ble «moderne»? Undergrov den ikke ved sine gjentatte åtak grunnlaget for statens autoritet så lenge til det bare skulle et eneste støt til og hele bygningen ramlet over ende? Kjempet den ikke i sin tid med alle midler mot å gi staten hva statens er? Klandret den ikke hæren gjennom en uavbrutt kritikk, saboterte den ikke den alminnelige verneplikten, oppfordret den ikke til å nekte kreditt til militærvesenet, inntil den dag da følgene ikke lenger kunne utebli?

Virksomheten den såkalte liberale presse drev, var et

langsomt mord på det tyske folket og det tyske rike. Den marxistiske løgnpressen regner vi slett ikke med; for den er det liksom livsviktig å jule som det er for katta å fange mus; den har en oppgave, å knekke den nasjonale ryggraden på folket, og gjøre det modent til å gå under slaveåket til den internasjonale kapitalen og dens herrer, jødene.

Men hva foretok staten seg mot denne masseforgiftningen av nasjonen! Ikke noe, ikke det aller ringeste. Et par latterlige påbud, en to-tre straffedommer når sjofelheten ble altfor åpenbar, det var det hele. Men på den andre siden håpet man å få denne samfunnsplagen vennligstemt ved å smiske for den, godkjenne at pressen var «viktig», «verdifull», at «den hadde en oppdragende misjon» og mer vrøvl av samme slag, — og jødene tok imot og kvitterte med sitt lureste smil.

Men grunnen til at staten sviktet så skammelig, lå ikke så mye i at den ikke så faren, men snarere i en helt utrolig feighet som igjen var skyld i at alle vedtak og rådgjelder var halve. Ingen hadde mot til å bruke kraftige og radikale midler, alle fusket her som ellers litt med halvgode resepter, og istedenfor å sette støtet rett inn i hjertet på slangen, oppnådde de i det høyeste bare å tirre den, med det resultat at ikke bare ble alt ved det gamle, men tvert om: makten hos de institusjonene de skulle kjempe mot, vokste fra år til år.

Den tyske regjeringen holdt ikke en fast linje i sitt vern mot den nesten helt jødekontrollerte pressen, som langsomt ødela nasjonen. Den eide ikke slagkraft, og det verste av alt, den hadde ikke noe synlig mål. Her sviktet departementsvettet totalt, både da det gjaldt å bli klar over hvor viktig kampen var og å velge midlene og forme ut en klar plan. Planløst doktorerte man litt her og litt der, tok kanskje en sjelden gang og satte inn for en fjorten dagers tid eller måned en av disse journalisthoggormene, men selve ormeriret fikk være i fred.

Selvsagt — dette var jo også til dels følgen av at jødene brukte en uhyre smart taktikk på den ene siden og at på den andre departements-dumheten og naiviteten var helt utrolig. Jødene var altfor kloke til at de lot sin samlede

presse gå til åtak ensartet. Nei, en del av den var der bare for å dekke den andre. Mens de marxistiske avisene på den mest gemene måten drog til felts mot alt som kan være hellig for menneskene, og klandret staten og regjeringen på den mest infame måte og hisset store deler av folket opp mot hverandre, så forstod de borgerlig-demokratiske jødebladene å gi seg et skinn av den velkjente objektiviteten, unngikk med flid alle kraftuttrykk, for de visste at alle dumrianer bare er i stand til å domme etter det ytre og ikke har evnen til å få tak i den indre meningen, slik at de verdsetter en sak etter det de ser og ikke etter innholdet. En form for menneskelig svakhet, som de også selv har å takke for at de er blitt lagt merke til.

For den slags folk var og er selvsagt «Frankfurter Zeitung» toppen av alt sømmelig. For den bruker jo aldrig grove ord, vil ikke vite av noen fysisk brutalitet og appellerer alltid til en kamp med «åndelige» våpen, som eiendommelig nok ligger nettopp de mest åndsforlatte menneskene på hjerte. Dette er et resultat av vår halvdenelse, som river menneskene løs fra de naturlige instinktene, pumper i dem litt lærdom uten å kunne gi dem virkelig innsikt og erkjennelse, for den får en ikke bare med flid og god vilje, til det trenger en vett og det et vett som er medfødt, — det vil si: mennesket må aldri falle på det vanviddet å tro at det virkelig skulle ha rykket opp til herre og mester over naturen, — slik som den halv-dannede ofte innbilsk nok gjør, — men han må skjønnede det tvingende nødvendige i at naturen rår, og i hvor høy grad hans eget tilvære er avhengig av de høyere lover for den evige kamp og strid. Han vil da føle at det ikke kan gjelde særlover for menneskene i en verden der planeter kretser om soler, måner går omkring planetene, og der det alltid er så at styrken gjør seg til herre over det svake og tvinger det til å bli sin lydige tjener eller knuser det. Også mennesket er underkastet den høyeste visdoms evige lover. Mennesket kan forsøke å fatte dem, komme løs fra dem, klarer det aldri.

Men nettopp for vår åndelige halvverden er det at jødene lager sin såkalte intelligenspresse. «Frankfurter Zeitung» og «Berliner Tageblatt» er skrevet for intelligen-

sen, tonen i dem er stemt etter dens tarv, og det er på den de virker. Mens de omhyggelig unngår alle former som er krasse å se til, heller de likevel giften ut av andre kar og inn i hjertet på leserne. Til et broket klingklang av skjønne toner og vakre talemåter luller de dem inn i den troen at det er den rene vitenskap eller tilmeld moralen som er drivkraftene i arbeidet deres, mens de i virkeligheten bare gjør det like geniale som smarte kunststykker å stjele våpenene ut av hendene på motstanderne, våpen som skulle vært brukt i kampen mot hele pressen. For mens den ene halvparten formelig drypper av sømmelighet, tror alle svake hoder så mye lettere at det hos den andre halvparten bare dreier seg om små utvekster, ikke større enn at de for den sakens skyld aldri må føre til at pressefriheten blir krenket, pressefriheten som en kaller denne skandalen av en straffri folkeforføring og folkeforgiftning. Derfor kvier man seg for å skride inn mot dette bandittuvesenet, fordi man er redd for i så fall å få hele den «skikkelige» pressen over seg, en frykt som bare er altfor velgrunnet. For i samme øyeblikket en prøver å skride inn mot et av disse skandalbladene, vil straks alle de andre ta parti for det, ja tro nå endelig ikke at det er for å gå god for den måten bladet har ført kampen på, nei Gud bevare oss vel, nei da, det er bare prinsippet, pressefrihet og den offentlige menings frihet det dreier seg om; det er bare dette som skal vernes om. Men et slikt ramaskrik gjør selv de sterkeste menn svake, for det er jo bare «skikkelige» blad som skriver det.

Og så fikk denne giften uhindret trenge inn i blodet på folket vårt og virke uten at staten hadde krefter til å rå med sykdommen. Alle de latterlige halve midlene som den grep til, syntet alt det forfallet som truet riket. *For en institusjon som ikke lenger har vilje nok til å trygge seg selv med alle våpen, har i virkeligheten oppgitt seg selv.* Enhver halvhet er det synlige tegnet på et indre forfall, og for eller senere følger det ytre sammenbruddet etter.

Jeg tror at det skal gå lettere for vår generasjon å verge seg mot denne faren, bare den får den rette ledelsen. Den har opplevd ymse ting som har styrket nervene hos den som har greidd seg uten å miste dem helt. Ganske visst

vil også i kommende tider jødene sette i et ramaskrik i avisene sine, når man legger hånden på deres hellige dyr og setter en stopper for pressevesenet og lar også dette oppdragelsesmidlet arbeide for staten og ikke lenge lar rasefremmede fiender av folket stelle med det. Men jeg tror at det ikke skal plage oss yngre på langt nær slik som det en gang plaget våre fedre. En tredvecentimeters granat vislet jo sakens mer enn tusen jødiske bladsnoger, — så la det bare visle.

Et eksempel til på hvor vekt og unnfallet ledelsen i forkrigens Tyskland tok seg av de viktigste livsspørsmålene til nasjonen, er dette: Parallelt med at folket ble politisk, sedelig og moralsk forpestet gikk i årene også en skrekkelig forgiftning av folkehelsen for seg. Særlig i storbyene tok syfilisen til å herje mer og mer, mens tuberkulosen samtidig sådde sine dødsspirer over hele landet.

Enda følgene for nasjonen i begge høve var forferdelige, fantes det ikke noen som mannnet seg opp til å ta enerådige rådgjerd mot dem.

Særlig når det gjelder syfilisen, må en si at folket og statsledelsen gav helt og holdent opp. Hadde en virkelig tenkt å ta opp kampen mot den, hadde den måttet gå til verks på et helt annet vis. Å oppfinne et legemiddel av tvilsom verdi og få det utnyttet med smart forretningssans, er vel ikke synderlig til hjelp når det gjelder denne sykdommen. Også denne gangen var det om å gjøre å føre kampen mot årsakene og ikke bare bli kvitt de ytre virkningene. Men årsaken ligger i første rekke i vår prostituering av kjærligheten. Selv om den ikke fører til denne fryktelige sykdommen, måtte den likevel skade folket vårt uhyre, for denne utglidningen herjer også folket moralsk så det langsomt, men sikkert går til grunne. At hele vårt sjeleliv var jødisk infisert og forplantningsdriften gjort til et pengeobjekt forderver før eller senere hele den oppvoksende slekt. For istedenfor kraftige barn født av mennesker med sunne kjensler får vi disse jammerlige resultatene av økonomiske regnestykker. For det er de økonomiske omsyn som mer og mer er blitt det eneste grunnlaget for våre ekteskap. Men kjærligheten lar man rase ut et annet sted.

En viss tid kan en selvsagt også her krenke naturen, men hevnen kommer, det er bare det at vi ikke ser noe til den så snart, eller rettere sagt: det varer for lenge for menneskene blir oppmerksomme.

Et eksempel på hvor hardt det straffer seg å vise ringeakt for det naturlige grunnlaget for ekteskapet, er vår adel. Her har man hva det blir av en forplantning, som dels bygger på ren sosial tvang, dels på finansielle spekulasjoner. Den ene fører rett og slett til svekkelse, den andre til en forgiftning av rasen i og med det at en hvilken som helst stormagasinjødinne blir regnet for skikket til å sørge for Hans Nådes avkom, — men det ser da også ut deretter. I begge høve endte det med en fullkommen degenerasjon.

Vårt borgerskap har det i dag travelt med å gå samme veien, og vil da også ende ved samme mål.

En prøver likeglad å feie til side de kjedelige sannhetene, som om en på det viset kunne få det til at tingene ikke hadde skjedd. Nei, den kjensgjerningen at våre storbymennesker mer og mer blir prostituert i sitt kjærlighetsliv og nettopp derved i stadig videre kretser hjemfaller til syfilis, kan en ikke bare enkelt bortforklare, kjensgjerningene står der. De synligste resultatene av denne masseinfeksjonen finner en på den ene siden i sinnssykeanstaltene, på den andre ser en dem dessverre på — våre barn. For det er særlig de som er blitt det sorgelige og jammerlige produktet av den ustanselige forpestningen av vårt seksualliv, — i sykdommene til barna ser en tydelig foreldrenes laster. Det finnes flere måter å ta denne leie, ja skrekkelige kjensgjerningen på: Mange går omkring og ser ingenting eller bedre sagt vil ikke se noen ting. Dette er selvsagt den enkleste og billigste måten å ta «stilling til saken» på. Andre hyller seg inn i en helgenkappe av latterlig og attpåtil løgnaktig snerperi, snakker bare om hele saken som en stor synd og uttaler framfor alt sin aller dypeste indignasjon overfor enhver synd som blir knepet, og så lukker de i from avsky øynene til for denne gudløse sykdommen og ber den kjære Gud om — men helst etter at de selv er død — å la det regne med svovel og bek ned over

dette Sodoma og Gomorrha, for enda en gang å statuere et oppbyggelig eksempel på den skamløse menneskehet. Og en tredje gruppe ser svært godt at sykdommen kommer til å måtte føre til den skrekkeligste ulykke, men de drar bare på skuldrene, overtydd om at de likevel ikke kan foreta seg noe mot faren, og må la tingene gå sin gang som de nå en gang gjør.

Dette er nå naturligvis lettvinnt og greitt, en må bare ikke glemme at det er en nasjon som faller som offer for en slik lettvinthet. At de unnskylder seg med at det ikke går de andre nasjonene stort bedre, kan selvsagt ikke endre det minste ved det faktum at ens egen nasjon går til grunne; det skulle da være det at sympatien med andre som også er truffet av ulykken gjorde det lettere for mange å ha det vondt selv. Men nettopp da er spørsmålet: Hvilket folk greier først, selv om det er det eneste, å vinne over denne pesten og hvilke nasjoner kommer til å gå til grunne på den. Det er det til sjvende og sist går ut på. Også dette blir en prøve på rasens verd, — den rasen som ikke klarer prøven, dør og må vike plassen for den sunnere eller i hvert fall seigere og mer motstandsdyktige. For etter som dette spørsmålet i første rekke gjelder slekten som vokser opp, hører det til den kategori som det med rette heter så fryktelig om, at fedrenes synder hjem søker barna inntil det tiende ledd, en sannhet som bare gjelder forbrytelser mot blod og rase.

Synden mot blodet og rasen er arvesynden i vår verden, og gjør menneskeheten seg skyldig i den, går den under.

Tyskland før verdenskrigen hadde et syn på dette spørsmålet, som i sannhet var ynkelig. Hva ble det gjort for å sette en stopper for denne forpestningen av vår ungdom i storbyene? Hva ble det gjort for å få slutt på at kjærlighetslivet ble forsumpet og et pengeobjekt? Hva ble gjort for å gjøre ende på denne syfilis-infiseringen av hele folket som måtte bli resultatet?

Det er lettest å svare når en slår fast hva som skulle og burde ha vært gjort.

En hadde ikke lov til å ta dette spørsmålet lettvtint, en måtte forstå at generasjoners lykke eller ulykke avhenger av at det blir løst, ja at det kunne bli avgjørende

for hele vårt folks fremtid. Men vedgikk en først dette, så hadde en også plikt til å gå til hardhendte rådsgjelder og inngrep. Før en gikk til å tenke over framgangsmåten måtte den overtvingen stå fast at det gjaldt først og fremst å samle hele nasjonens oppmerksomhet om den forferdelige faren, slik at hver og en gjorde seg det helt klart hvor viktig denne kampen var. Legger en inngripende plikter og tunge byrder på et folk, får en ikke den fulle og hele nytten av dem uten at den enkelte ikke bare lærer tvangen å kjenne, men også årsaken til at det må skje. Men det krever et voldsomt opplysningsarbeid, og en må sjalte ut alle dagens spørsmål som virker avledende.

I alle de høve der det dreier seg om krav eller oppgaver som det øyensynlig er uråd å oppfylle, må en samle hele folkets oppmerksomhet om dette spørsmålet som om nasjonens være eller ikke være avheng av at det ble løst.

Den grunnsetningen gjelder også for det enkelte menneske, dersom det vil nå store mål. Heller ikke mennesket greier mer enn et avsnitt av gangen, også det er nødt til å samle alle sine krefter på å fullføre en viss avgrenset oppgave, inntil det ser at avsnittet er nådd, og det nå kan stikkes ut et nytt. Den som ikke deler opp veien foran seg i etapper og samler alle sine krefter på å ta stykke for stykke, klarer aldri å komme til det endelige mål, men blir liggende etter et eller annet sted på veien eller kanskje tilmed ved siden av den. Denne systematiske måten å nærme seg målet på, er en kunst og krever alltid at en setter inn den siste resten av energi steg for steg til en når fram.

Det aller første og nødvendige vilkår når en vil ta fatt på dette tunge stykket av den veien menneskene har å gå, er det at ledelsen får folkets masser til å tro at det foreløpige målet en nå skal nå eller kjempe seg fram til, er det eneste som er verdt å gå inn for, og at alt avhenger av at en når det. Storparten av folket kan likevel ikke se hele veien for seg uten å bli for trett og uten å fortvile over oppgaven. De kan så noenlunde holde seg målet for øye, men veien klarer de bare å se stykke for stykke, akkurat som vandringsmannen som nok vet hvor turen ender, men bedrer orker den endeløse

veien når han deler den opp i avsnitt og så går løs på hvert av dem, som om hvert enkelt stykke av veien er et mål for seg selv. Bare på den måten kommer han fram uten å tape motet.

Slik skulle en tatt alle hjelpemidler i bruk som propaganda gir en, og gjort kampen mot syfilisen til den store og eneste oppgaven for nasjonen, ikke til en av de mange. En skulle med dette formålet for øye ha hamret inn i folket hele sannheten om denne forferdelige landeplagen og brukt alle hjelpemidler, helt til nasjonen selv var overtydd om at alt avhang av at nettopp dette spørsmålet ble løst, fremtid eller undergang.

Først etter et slikt forarbeid som må ta år om det trengs, er folket våkent nok og har den viljen som skal til så en kan gå til temmelig voldsomme og krevende rådgjerdene uten at det er fare for at en kanskje ikke blir forstått eller at massen med ett lar en i stikken.

For å kunne rykke denne pesten inn på livet, blir det krevd store offer og et veldig arbeid.

Kampen mot syfilisen krever en kamp mot prostitusjonen, mot fordommer, mot gamle vaner, mot oppfatninger en tidligere har hatt, mot gjengse meninger og blant dem sist, men ikke minst mot det løgnaktige snerperiet i visse kretser.

Det første en har å gjøre om en vil ha bare moralsk rett til å ta opp kampen, er å sørge for at den slekten som vokser opp får høve til å gifte seg tidlig. For varer det lenge før ungdommen får gifte seg, så er dette alt en grunn til at en institusjon holder seg som — en får vri seg som en vil — er og blir en skam for menneskeheten, en institusjon som forbannet dårlig kler et vesen som ellers i kledelig blygsel ser seg skapt i Guds «bilde».

Prostitusjonen er en skjensel for menneskeheten, men en kan ikke få den utryddet gjennom moralske fordrag, en from vilje osv.; skal en innskrenke den og til slutt bli helt kvitt den, er dette avhengig av en rekke vilkår. Men det aller første er og blir at en skaper høve for mannen, kvinnen er jo her den passive del, til å gifte seg tidlig, slik som den menneskelige naturen krever det.

Hvor forvillet, ja uforståelige menneskene i vår tid er

blitt, kan en tenke seg til når en må høre slikt som mange mødre fra det såkalte «bedre» selskap sier: de skulle være så taknemlige for å finne en mann til barnet sitt som «hadde løpt horna av seg» osv. Etter som det er flere av den sorten enn av den motsatte, så vil nok den stakkars jentungen være så heldig å finne en slik Siegfried uten horn, og barna vil bli det synlige resultat av dette fornuftige ekteskapet. Når en så tenker på at følgen også blir at barneavlen må være minst mulig, og naturen derfor ikke kan foreta det ringeste utvalg fordi selvsagt ethvert, om aldri så dårlig lite krek må holdes i live, så blir bare det spørsmål tilbake å avgjøre hvorfor en slik institusjon overhodet er til og hva den skal tjene til? Er det ikke akkurat det samme som prostitusjon? Spiller plikten mot etterslekten absolutt ingen rolle lenger? Eller vet folk ikke hvilken forbanelse de legger på barn og barnebarn når de varetar naturens selvfølgeligelige rett, men også den selvfølgeligelige plikt mot naturen på en så forbrytersk lettsindig måte?

Slik utarter kulturfolkene og går langsomt til grunne. Heller ikke ekteskapet skal ha sitt mål i seg selv, men må tjene et høyere mål: øke og holde oppe arten og rasen. Bare det er målet og meningen med ekteskapet.

Hva et ekteskap er verdt kan en altså bare måle etter den måten det fyller denne oppgaven på. Nettopp derfor er det tidlige ekteskapet det riktige. For bare det gir den kraften som ene og alene skal til for å skape en sunn og motstandsdyktig etterslekt. Selvsagt er det en rekke sosiale vilkår som det må ordnes med før en kan tenke på at det skal klaffe med de tidlige ekteskap. Altså kreves det avgjørende sosiale rådgjerd bare for å løse dette lille spørsmålet. Hvor viktig dette er, skulle vel de fleste forstå i en tid da den såkalte «sosiale» republikken har så lite greie på å løse boligspørsmålet at den bent fram hindrer en mengde ekteskap og på den måten virker til å fremme prostitusjonen.

Det tåpelige systemet vi har i våre lønningsspørsmål, som tar altfor lite omsyn til familien og dens livberging, er også en grunn til at mangt et tidlig ekteskap ikke blir av.

En kan altså bare kjempe effektivt mot prostitusjonen ved å sørge for en prinsipiell endring i de sosiale tilhøve, så det blir råd å gifte seg tidligere enn en nå vanligvis kan. Det er det første vilkåret for å løse spørsmålet.

Og deretter skal oppdragelse og opplæring rense ut og fri oss for en hel mengde usunne ting som en i dag nesten ikke bryr seg med i det hele tatt. Framfor alt må det i vår nåværende oppdragelse komme en utjevning mellom undervisningen i bokfagene og kroppsoppøplæringen. Det som i dag kaller seg gymnasium, er en hån mot det greske forbilde. Vi har i vårt oppdragselsesystem fullstendig glemt at i lengden bor en sunn sjel bare i et sunt legeme. Setningen gjelder med få unntak, særlig for de brede lag av folket.

Det var en stund i førkrigstidens Tyskland at en slett ikke lenger brydde seg om denne sannheten. En drev bare på med å synde mot legemet og trodde at når bare ånden fikk sin skole, skulle en ha sikker nok garanti for nasjonens storhet. Et mistak som hevnet seg fortere enn en hadde tenkt. Det er ikke tilfeldig at den bolsjevistiske rørsle ikke noensteds fant bedre grobunn enn der det bodde et folk som var degenerert av sult og langvarig underernæring, i Mellom-Tyskland, Sachsen og i Ruhr-området. Men ikke i noen av disse områdene har den såkalte intelligensen greidd å reise nevneverdig motstand mot denne jødiske sykdommen, av den enkle grunn at intelligensen selv er fullstendig legemlig forkommen, noe som mindre skyldes nød enn en gal oppdragelse. Oppøplæringen i de øverste samfunnslagene har hatt en så ensidig åndelig retning, at de er blitt uskikket til å holde seg oppe i tider da ikke ånden, men nevne avgjør saken. Sette sin vilje igjennom kan de da slett ikke. Legemlig svakhet er ofte fra først av skyld i personlig feighet.

Når man i altfor sterk grad legger vekt på den rent åndelige oppdragelsen og forsømmer opplæringen av kroppen, vil det føre til at ungdommen altfor tidlig kommer inn på seksuelle tanker. Blir gutten gjennom sport og turnering jernhardt hardet, ligger han langt mindre under for trangten til å tilfredsstille de kjønnslige driftene enn stuegisen som bare er blitt stappet med åndelig føde. En

klok oppdragelse må ta omsyn til dette. Den skal heller ikke glemme at det en ung kvinne kan vente av en ung, sunn mann, er noe helt annet enn det hun kan gjøre seg håp om hos en på forhånd ødelagt svekling.

Derfor må hele oppdragelsen innrette seg på at guttene i sin fritid skal styrke og utvikle kroppen. De har i disse årene ikke rett til å drive omkring, stå på gatehjørnene og bre seg på kinoene, men de skal etter at de er ferdige med det de har å gjøre for dagen, stålsatte og herde sitt unge legeme, så de ikke er for svake når livet en gang i fremtiden stiller sine krav. Dette er den oppgaven ungdomsoppdragelsen skal innlede og gjennomføre, styre og lede, og ikke ensidig pumpe inn såkalt viten. Den skal også få bort det synet som enda rår, at det var hver enkelts egen sak å utvikle kroppen. Det finnes ingen frihet til å synde mot etterslekten og dermed mot rasen.

Parallelt med utviklingen av kroppen må det tas opp en kamp mot forgiftningen av sjelen. Hele vårt offentlige liv ligner i dag et drivhus for seksuelle forestillinger og tillokkelser. Se bare på menyen for våre kinoer, varietéer og teater, og en kan vel ikke komme fra at det ikke er den rette kosten, og framfor alt ikke for ungdommen. I utstillingsvinduene og på plakatsøylenes blir det brukt de sjofleste midler for å dra til seg mengdens oppmerksomhet. At det må virke særlig sterkt på ungdommen og skade den, kan alle tenke seg til som ikke har mistet evnen til å leve seg inn i deres sinn. Denne sanselige lumre atmosfæren hisser opp gutten og gir ham forestillinger som en i hans alder slett ikke skulle ha noen greie på. Resultatet av denne oppdragelsen gir seg hos ungdommen av i dag utslag som er alt annet enn bra. Den er tidlig moden, men blir derfor også gammel før tiden. I rettsalene får offentligheten ofte kunnskap om ting som gir grufulle innblikk i sjelelivet til våre 14- og 15-åringer. Hvem kan da undres over at det finnes offer for syfilis selv i disse aldersklassene. Og er det ikke ille å se at så mang en ung mann, legemlig svak og åndelig fordevet blir innført i ekteskapet av en storbyhore?

Nei, den som vil rykke prostitusjonen inn på livet, må

i første rekke hjelpe til å få bort den åndelige forutsetningen for den. Han må rydde opp med svineriet i den sedelige forpesting av vår storby-«kultur», og det hardhendte uten å la seg forstyrre av det ramaskriket og lurvelevnet, som selvsagt blir sloppet løs. Om vi ikke drar ungdommen opp av den hengemyra som omgir den i dag, kommer den til å synke ned i den. Den som ikke vil se disse tingene i øynene, hjelper til å støtte dem og gjør seg medskyldig i at vår fremtid langsomt blir prostituert. Og vår fremtid er nå engang den generasjonen som vokser opp. På alle områder av vår kultur må det storrengjøring til. Fra teatrene, kunsten, litteraturen, kinoene, pressen, plakatsøylene og utstillingsvindusene skal alt det vekke som vitner om at samfunnet er råttent, de skal alle tjene en moralsk stats- og kulturiidé. Det offentlige liv skal bli kvitt den kvelende parfymen fra den moderne erotikken, liksom vel som all umandig snøpet uærlighet. En ting skal i alt dette avgjøre målet og veien, og det er omtanken for å verne folkets sunnhet på sjel og på legeme. Retten til personlig frihet trer tilbake for plikten til å verne om rasen.

Først når man har gjennomført disse rådgjerdene, kan det nytte å ta opp den medisinske kampen mot selve sykdommen. Men heller ikke på dette punktet hjelper det med halve rådgjerdene, også her må en gripe inn grundig og energisk. Det er en halvhet at de som er uhelebredelig syke, stadig skal kunne få smitte dem som er friske. Det svarer til en humanitet som for å spare den ene for å ha det vondt, lar andre gå til grunne i hundrevis. Det kravet at defekte mennesker ikke skal ha lov til å avle like defekte etterkommere, er innlysende fornuftig og er et av de mest humane menneskelige tiltak når det blir ført planmessig igjennom. Det vil spare millioner av ulykkelige for å lide uten skyld og etter hvert gjøre hele sunnhetstilstanden bedre. Viljen til å følge denne framgangsmåten setter også en stopper for at kjønns sykdommene blir utbredt videre. For om det trengs, må de uhelebredelige syke ubarmhjertig skilles ut fra andre — et tiltak som er barbarisk for den ulykkelige som blir ramt av det, men en velsignelse for samtiden og etterslekten.

Den smerten som et århundre må bære, går over og kan og vil fri årtusener fra lidelse.

Kampen mot syfilisen og prostitusjonen er en av de viktigste oppgavene menneskene har, veldig fordi det her ikke dreier seg om å løse et enkelt spørsmål. Den skal få vekke en hel rekke onder, som nettopp fordi de kommer i følge med sykdommen, samtidig gir den ny grunnbunn. For blir kroppen syk og bryter sammen, er det bare følgen av at de sedelige, sosiale og rasemessige instinktene er blitt syke.

Er man for makelig eller for feig til å ta på seg denne kampen, da bør en om fem hundre år se på nasjonene. Å si at det da finnes mange som er skapt i Guds bilde, ville være å tale formastelig om den allerhøyeste.

Men hvordan prøvde det gamle Tyskland å greie opp med denne sykdommen? Undersøker vi saken rolig, kommer vi til et sørgelig resultat. I regjeringskretser var det sikkert helt klar over at den gjorde veldig skade, om de kanskje ikke helt kunne tenke seg til følgene av den; men i selve kampen mot den sviktet de fullstendig og grep til noen elendige rådgjerdene istedenfor å gå til grundige reformer. Man doktorerte litt på sykdommen her og der og lot årsaker være årsaker. Den enkelte prostituerte ble tvunget til legeundersøkelse og det ble ført kontroll med henne så godt det lot seg gjøre. Var sykdommen konstatert, ble hun lagt inn på et eller annet sykehus, og så etter en ytre helbredelse, igjen sloppet løs på menneskeheten.

Det var riktignok kommet en «verneparagraf», og etter den skulle alle som ikke var helt friske eller helt lagt, under straffansvar holde seg fra seksuell omgang. Dette var sikkert i og for seg riktig, men da den skulle settes ut i livet, sviktet den så godt som totalt. For det første vil vel en kvinne, dersom hun blir ramt av denne ulykken, i de fleste høve nekte å la seg slepe inn i rettsalen for å vitne mot den elendige fyren som har stjålet hennes sunnhet — det kan komme andre ting til som gjør det enda pinligere. Hun vil nekte det fordi vi eller rettere hun er oppdradd som vi er. For nettopp henne hjelper jo dette lite, hun vil i de fleste høve være den som kommer til å

ha mest ondt av det, — for hun får føle tyngre enn en mann at menneskene er ukjærlige og forakter henne. Tenk til slutt på hvordan hun har det dersom det er hennes egen mann som har smittet henne! Skal hun da klage? Eller hva skal hun gjøre.

Men når det gjelder en mann, kommer den kjensgjerningen til at han dessverre så altfor ofte pådrar seg denne pesten nettopp som han har nytt rikelig med alkohol, altså når han er i den tilstand som gjør ham minst skikket til å dømme om kvaliteten hos sin «skjønne», et faktum som den prostituerte i forveien bare så altfor godt er kjent med og som derfor alltid får henne til å fiske nettopp etter menn som er i denne idealtilstanden. Men resultatet er at når den kjedelige overraskelsen senere melder seg, kan mannen, om han tenker aldri så hardt etter, ikke lenger huske hvem det var som lyksaliggjorde ham, noe en ikke bør undre seg over når det gjelder byer som Berlin eller selv München. Ofte er det jo også folk fra provinsen det gjelder, og de står i forveien helt rådløse overfor denne storbysvindelen.

Men til slutt: hvem kan vel vite om han er syk eller frisk? Er det ikke ofte så at en som er helbredet å se til, får tilbakefall igjen og så gjør forferdelig skade, uten fra først av å vite det minste om det selv?

Derfor virker dette vernet, at den som gjør seg skyldig i å smitte en annen etter loven skal straffes, overhodet ikke i praksis. Nøyaktig det samme gjelder om kontrollen med de prostituerte, og endelig er det den dag i dag nok så uvisst om en kan lege sykdommen. Sikkert er bare det ene: sykdommen grep trass i alle rådgjerder mer og mer om seg, og det gir oss det mest slående prov på at de slett ikke virket.

For alt som ellers ble gjort, var like dårlig som det var latterlig. Det ble ikke hindret at folket åndelig ble prostituert, og ikke noe ble gjort for å hindre det.

Men er det noen som tar dette lettvtint, vil jeg råde ham til å studere de statistiske oppgavene om hvordan denne pesten har spredd seg, og hvordan den har vokst i de siste par hundre år, og så å tenke seg inn i den videre utviklin-

gen, — han måtte da være enfoldig som et esel, om det ikke grøsset i ham!

Når et folk, som tilfelle var i det gamle Tyskland, stiller seg så svakt og så unnfaltent overfor en så fryktelig sykdom, kan en i dette se et tydelig tegn på forfall. *Den som ikke mer har kraft til å kjempe for egen sunnhet, har ikke mer rett til å leve i denne kampens verden.* Denne verden er for helstøpte naturer og ikke for unnfalne.

Et av de tegnene på forfall som det var lettest å få øye på i det gamle rike, var at det alminnelige kulturnivå langt somt sank. Jeg mener her med kultur ikke det som folk i dag uttrykker med ordet sivilisasjon, for den syntes tvert imot å være en fiende av et sant ånds- og livsnivå.

Alt før århundredskiftet snek det seg inn i vår kunst et element, som en inntil da må si var helt og holdent fremmed og ukjent. Selvsagt kjente også tidligere tider ofte en smaksforvirring, men det kunne før være en kunstnerisk forvirring som etterverdenen kanskje innrømmet en viss historisk interesse. Her dreide det seg om produkter som ikke hadde sin årsak i kunstnerisk, men i sjelig utarting, helt på grensen av det åndløse. Disse produktene varset alt på det kulturelle område det politiske sammenbruddet, som selvsagt var bedre å se senere.

Bolsjevismen i kunsten er den eneste kulturelle livsform men bolsjevismen kan ha, dens eneste åndelige manifestasjon.

Den som synes dette er underlig, kan bare kaste et prøvende blick på kunsten i de statene som har vært så heldige å bli bolsjevisert. Med skrekk skal han få se at den kunsten som der offisielt blir godkjent av staten, er de sykelige utvektene til sinnssvake og forkomne mennesker, som vi under fellesbegrepet kubisme og dadaisme lærte å kjenne etter århundredskiftet. Selv i den korte perioden den bayerske rådsrepublikken varte, kom dette tydelig til syne. Alt her kunne en se hvordan samtlige offisielle plakater, propagandategninger i avisene osv. bar preg ikke bare av det politiske forfallet, men også av det kulturelle.

For seksti år siden hadde ingen kunnet tenke seg et politisk sammenbrudd av det omfanget vi nå opplever, og

enda mindre et kulturelt sammenbrudd som det de futuristiske og kubistiske fremstillinger etter år 1900 vitner om. For seksti år siden hadde en utstilling av såkalte dadaistiske «opplevelser» helt enkelt vært umulig, og de som hadde fått den i stand, ville ha kommet på galehus, mens de i dag tilmed presiderer i kunstforeninger. Denne sykdommen kunne den gang ikke dukke opp; ikke hadde den offentlige meningen tålt det eller staten rolig sett på det. For det er statens styre som har å sørge for at et folk ikke blir offer for åndelig vanvidd. Men vanvidd måtte jo til sist bli enden på denne utviklingen. Den dagen nemlig, da den slags kunst virkelig svarer til den alminnelige oppfatningen, da er det skjedd den mest skjebnesvangre endring i menneskeheten; for da tar den menneskelige hjerne til å utvikle seg bakover, og slutten på dette kan en knapt tenke seg.

Lar en fra dette synspunktet utviklingen i vårt kulturliv i de siste fem og tjue årene dra forbi det indre øye, kan en med skrekk se at vi alt er langt på vei med å utvikle oss tilbake. Overalt støter vi på spirer til de kreftsvulstene, som før eller senere blir årsak til at vår kultur går under. Også i dem kan vi se forfallstegnene til en verden i oppløsning. Ve de folk som ikke mer rår med denne sykdommen!

Slike sykdomstegn fant en på nesten alle områder i tysk kunst og litteratur. Overalt så det ut til at høydepunktet alt var passert og at det nå gikk raskt mot avgrunnen. Teatret sank kjennelig dypere og ville vel alt den gangen for alltid vært ferdig som kulturfaktor, dersom ikke i det minste hoffteatrene hadde vendt seg mot prostitueringen av kunsten. Men bortsett fra disse og noen få andre hederlige unntak, var teaterforestillingene av den art, at det hadde vært heldigere for nasjonen helt å la være å se på dem. Det var et sorgelig tegn på indre forfall at en overhodet ikke lenger kunne sende ungdommen til storparten av disse «kunststeder», noe som en ofte helt skamløst vedgikk i og med det vanlige oppslag fra redelskabinettene: «Barn under 16 år ingen adgang».

Tenke seg til at en måtte trygge seg på denne måten når det gjaldt steder, som i første rekke skulle være til for å

oppdra ungdommen og slett ikke for å more blaserte tilærskomne. Hva ville vel ikke alle tiders store dramatikere ha sagt til et slikt tiltak, og framfor alt, hva ville de ha sagt om årsaken til det? Hvordan ville ikke Schiller ha flammet opp og Goethe arg ha snudd seg vekk!

Men naturligvis, hva er vel Schiller, Goethe eller Shakespeare mot heltene fra den nyere tyske dikterkunst! Gamle, forslitte og utlevde, ja for lenge siden overtrumfet! For det var det karakteristiske for denne tiden: ikke bare produserte den selv bare skitt, men attpåtil svinte den til alt det store fra fortiden. Men det er nå et fenomen, som en alltid vil få se i slike tider. Dess uslere og elendigere en tids produkter og dens mennesker er, dess sterkere er hatet til alt som vitner om en tidligere større og mer verdig tid. Aller helst ville en i slike tider slette ut minnet om menneskehetens fortid, ta bort ethvert grunnlag til å sammenligne, så en kan gi ut sitt eget juks for ekte kunst. Dess mer elendig og miserabel en ny institusjon er, dess hissigere er den etter å stryke ut alt som minner om en svunnen tid. En virkelig verdifull fornying av menneskeheten kan derimot trygt gjøre seg nytte av tidligere generasjoners landvinninger, ja ofte kanskje først la dem komme til sin fulle rett. En slik fornying trenger ikke å være redd for å stå tilbake for fortiden, den yter selv så mye av verdi til den felles menneskelige kultur, at den ofte for å bli verdsatt som den fortjener, selv arbeider for å holde minnet om tidligere prestasjoner levende for på den måten å være viss på at samtiden fullt ut forstår det den gir. Bare den som ikke selv er i stand til å skjenke verdien noe verdifullt, men later som han hadde gud vet hva å gi, vil hate alt som før er skjenkt verden, og helst ikke kjennes ved det, eller ødelegge det.

Dette gjelder langt fra bare for nyskapninger i kulturens verden, nei også for de politiske. Revolusjonære nye rørsler hater de gamle formene i samme grad som de selv er mindreverdige. Også her kan en se hvordan trangten til å få godtatt egne halvgode idéer som noe framifrå fører til et blindt hat mot det overlegent gode fra fortiden. Så lenge f. eks. det historiske minnet om Fredrik den store lever, blir en bare til en viss grad imponert av Friedrich

Ebert. Helten fra Sanssouci og den tidligere kneipeverten fra Bremen hover til hverandre omtrent som sola til månen, først når sola er gått ned tar månen til å skinne. Derfor er det ikke vondt å forstå at nymånene blant oss hater fiksstjernene. I det politiske liv pleier slike nuller, når skjebnen for en kort tid lar dem sitte ved roret, ikke bare å bruke tiden til iherdig å rakke ned på fortiden og svine den til; de griper også til ytre midler for å komme unna alminnelig kritikk. Et eksempel på dette er f. eks. vernelovgivningen for republikken i det nye tyske rike.

Om derfor en eller annen ny idé, en lære, en ny verdensanskuelse, en politisk eller økonomisk rørsle ikke vil vedkjenne seg hele fortiden, men vil ha den til å være slett og verdiløs, er dette i seg selv en grunn til å være ytterst forsiktig og mistroisk. For det meste vitner et slikt hat bare om ens egen mindreverdighet eller tilmed om en slett vilje. Vil en gjøre menneskeheten ung på nytt slik at det blir til velsignelse, må en evig og alltid bygge videre der en finner det siste gode fundamentet. En må ikke skamme seg over å bruke sannheter som alt er prøvd. Hele den menneskelige kultur er jo som mennesket selv resultatet av en eneste lang utvikling der hver generasjon gav sin stein til bygningen og selv føydte den inn. Målet og meningen med en revolusjon er derfor ikke å rive ned hele bygningen, men å ta vekk de delene som høyer dårlig, og så bygge videre på det friske stedet, der en nå kan komme til.

Bare slik kan en og har en lov til å snakke om menneskenes framsteg. I motsatt fall kunne verden aldri bli frelst fra kaos, for hver ny generasjon ville da ha rett til å sette en strek over fortiden og se det som grunnlaget for sitt eget arbeid først å ha lov til å ødelegge fortidens verk.

Derfor var det sørgeligste ved kulturnivået i tiden før krigen ikke bare at den kunstneriske, almenkulturelle skaperkraften var helt impotent, men det hatet som fikk en til å skitne til og viske ut minnet om en større fortid. Nesten på alle kunstens områder, særlig teater og litteratur, tok en til ved århundreskiftet å produsere mindre verdifulle ting mens en samtidig var opptatt med å rive ned på det beste av det gamle og fremstilte det som mindreverdig og foreldet; som om denne foraktelige mindreverdighets

tid i det hele tatt hadde noe den skulle ha sagt om verdien av det gamle. Men dette strevet med å lede samtidens oppmerksomhet bort fra fortiden syntet klart og tydelig at disse fremtidspostlene hadde ondtt i sinne. Av det skulle en ha skjont at det her ikke bare dreide seg om et nytt men galt syn på kulturen, men om en prosess som tok sikte på å ødelegge grunnlaget for kulturen i det hele tatt, om en måte til å føre den sunne kunstoppfatningen vill, og åndelig bryte veien for den politiske bolsjevismen. For liksom den perikleiske tidsalder er legemliggjort i Parthenonfrisen, så viser den bolsjevistiske samtiden seg i det kubistiske vrengebilde.

I denne sammenhengen må en peke på at en stor del av folket vårt var feigt, som etter sin utdannelse og stilning skyldte å gjøre front mot en slik skjensel for kulturen. Bare av redsel for skriket fra de bolsjevistiske kunstapostlene som gikk voldsomt til åtak på alle som ikke ville godta dem som skapningens ypperste, og hånte dem som gammeldagse spissborgere, gav disse feige avkall på å gjøre virkelig motstand, og fant seg rolig i det som lot til å være uunngåelig. De var formelig redd for at disse halvnaerene eller kjeltringene skulle laste dem fordi det skortet dem på kunstforstand. Som om det var en skam ikke å forstå produktene til slike åndelige degenererte eller smarte svindlere. Disse kulturdisiplene hadde riktig nok et svært enkelt middel til å stemple de vanvittige produktene sine som noe gud vet hvor stort; alt mulig uforståelig og opplagt sinnssvakt sludder presenterte de som egne indre opplevelser for sine undrende medmennesker; på denne billige måten tok de på forhånd svaret ut av munnen på de fleste mennesker. For det var jo ikke tale om å tvile på at dette kanskje var indre opplevelser, men en kunne kanskje ha tvilt på om det gikk an å sette fram hallusinasjonene til sinnssyke eller forbrytere for en sunn verden. Verkene til Moritz von Schwind eller Böcklin var også indre opplevelser, men de var opplevd av gudbenådede kunstnere og ikke av bajaser.

Så fikk en riktig høve til å studere den usle feigheten hos vår såkalte intelligens, hvordan de vred seg unna enhver alvorlig motstand mot denne forgiftningen av folkets

sunne instinkter, og overløt til det selv å få gjort opp med dette frekke vrøvlet. For at ikke noen skulle mis-tenke dem for ikke å forstå seg på kunst, tok de all hån av kunsten med på kjøpet, og til slutt ble de selv uvisse og kunne ikke mer dømme om godt og dårlig. Men alt dette var bare tegnene på en vond tid som skulle komme.

*

Som et illevarslende kjennetegn må en dessuten ta med følgende:

I det nittende århundre mistet byene våre mer og mer karakteren av kultursteder og sank ned til bare å bli bosteder for mennesker. At storbyproletariatet vårt i dag føler seg så lite knyttet til bostedet, kommer av at det her virkelig bare dreier seg om et sted en tilfeldig har valgt å oppholde seg på, og ikke noe mer. For en del henger det igjen sammen med at en på grunn av sosiale forhold må skifte oppholdssted så ofte, og det gir jo ikke menneskene tid til å komme i nærmere kontakt med byen sin, men en må også søke årsaken til det i det verdiløse og fattige kulturnivå som overalt kjennetegner storbyene.

Enda på frihetskrigenes tid var de tyske byene ikke bare få, men små også. De få virkelige storbyer var for det meste residensbyer og hadde i og med det nesten alltid en viss kulturell verdi og for det meste også et kunstnerisk fast preget bybilde. De få byene på mer enn femti tusen innbyggere var sammenlignet med byer med samme folketall i dag rike på vitenskapelige samlinger og kunstsatter. Da München talte seksti tusen sjeler, tok den alt til å bli en av de fremste tyske kunstbyer; i dag har nesten hver eneste fabrikkby nådd dette tallet om den ikke alt har det mangedobbelte, men i de fleste tilfelle eier den overhodet ikke virkelige verdier som den kan kalle sine egne. Bare samlinger av hus og leiekomplekser og ikke noe mer. Hvordan en skal komme til å føle seg særlig knyttet til et sted, som har så liten kulturverdi, er en gåte. Ingen greier å føle noe spesielt for en by som ikke har noe annet å gi en enn enhver annen by, en by der det skorter på ethvert særpreget og som pinlig har unngått alt som kunne se ut som kunst.

Men ikke nok med det, også virkelige storbyer blir etter som folketallet stiger, relativt sett fattigere og fattigere på virkelige kunstverker. De ser mer og mer avsløpt ut og syner nøyaktig samme bilde bare i større målestokk, som de små stedene. Det den nyere tid har gitt våre storbyer av kultur, strekker slett ikke til. Alle byene våre lever på ryet og verdiene fra fortiden. Ta vekk fra München alt det som ble skapt under Ludvig I., og en blir forferdet når en ser hvor ynkelig lite det har kommet til siden den tiden av verdifulle kunstneriske nyskapninger. Det samme gjelder også for Berlin og de fleste andre storbyene.

Men det vesentlige er likevel: Våre storbyer av i dag har ikke noen minnesmerker som dominerer hele bybildet og kunne stå der som et verdifullt symbol for hele tidsrommet. Men slik var det i oldtiden, da hadde nesten hver by et monument den var stolt av. Ikke privatbygningene var karakteristisk for antikkens byer, men offentlighetens minnesmerker, som ikke var reist for øyeblikket, men for evigheten; de gjenspeilte ikke bare den enkeltes rikdom, men hele byens storhet og verdi. På den måten oppstod minnesmerker, som var særlig skikket til å knytte den enkelte innbygger til byen på en måte som vi i dag nesten ikke forstår. For det han hadde for øye, var ikke så mye de stakkars husene til privatfolk, men hele bysamfunnets praktbyggverk. Mot dem ble våningshuset til en liten biting.

Når en sammenligner proporsjonene i Antikkens offentlige byggverk med våningshusene fra samme tidsrom, da først vil en forstå vekten og kraften i den grunnsetningen at statens byggverk skulle komme først. Det vi i dag ser opp til i ruinhaugene og ruinparkene fra antikkens verden, de få kolosser som ennå står, er ikke tidligere forretningsbygg, men templer og offentlige bygninger, altså byggverk som tilhørte almenheten. Selv blant senantikkenes praktbygninger i Roma hadde ikke enkelte borgeres villae og palasser første-plassen, men templerne og badene, idrettsplassene, sirkusplassene, akveduktene, basilikaene osv., som var statens, det vil si hele folkets eiendom.

Enn også den germanske middelalder holdt på samme

prinsipp, om enn ut fra et helt annet syn på kunsten. Det som i oldtiden fant sitt uttrykk i Akropolis eller Parthenon, kledde seg nå i den gotiske domkirkes former. Som kjemper raget disse monumentbyggene opp over den vesle samlingen av bindingsverkshus, tre- eller mursteinsbygninger i middelalderbyen og ble på den måten levende vitnesbyrd, som ennå den dag i dag da leiekasernene stadig klatrer høyere og høyere opp ved siden av dem, preger karakteren og helhetsinntrykket av disse byene. Domkirker, rådhus og torvhaller og festningstårn er de synlige tegnene på en oppfatning som i sitt innerste vesen svarer til antikkens.

Men hvor sørgelig lite høver ikke i dag statens og de private byggene med hverandre! Skulle Romas skjebne ramme Berlin, og skulle våre etterkommere lete etter det karakteristiske uttrykket for våre dagers kultur i de største byggverk vår tid har skapt, ja da måtte de først og fremst stoppe opp ved varehusene til noen jøder og hotelene til noen aksjeselskaper. Sammenlign bare selv i en by som Berlin, hvor lite rikets bygninger høver med finansens og handelens.

Se på den summen som blir brukt til statsbygninger, den er for det meste latterlig liten og strekker ikke til. Det blir ikke skapt verker for evigheten, men mest bare for kravene i øyeblikket. En stor tanke kommer i det hele tatt ikke til uttrykk. Da Berlin-slottet ble bygd, hadde det en helt annen verdi for sin tid enn f. eks. det nye biblioteket for vår samtid. Mens et eneste slagskip representerer en verdi av rundt regnet seksti millioner, ble det ofret knapt halvparten på det byggverk som skulle være rikets første, Riksdagsbygningen, og som skulle stå for evigheten. Ja, da spørsmålet kom opp hvordan den skulle utstyres innvendig, stemte det høye hus mot å bruke stein og gav ordre til å kle veggene med gips; men den gangen hadde nå parlamentarikerne for en gangs skyld rett, gipshoder står virkelig ikke til steinmurer.

Dertfor skorter det i byene i vår samtid på det verdige og levende vitnesbyrd om folkefellesskap, og en kan derfor ikke undre seg over at folket i sine egne byer ikke kan se noe symbol for seg selv. Det må bli en tomhet som i

praksis gir seg uttrykk i at et moderne storbymenneske ikke bryr seg det minste om byen sin og dens skjebne.

Også dette er et tegn på at vår kultur dør ut, og at vi går mot et sammenbrudd. Tiden drukner i de småligste nytteomsyn, eller rettere sagt i pengenes tjeneste. Men da har en heller ikke lov til å undre seg over at det med en slik avgud ikke finnes stor sans for heroisme. Våre dagers samtid høster bare hva den nærmeste fortiden sådde.

*

Alle disse forfallstegnene skyldes til sjuende og sist at det skorter på en virkelig fast og jevnt over godkjent verdensanskuelse, og så i annen rekke den uvissheten som følger av dette, en uvisshet i å dømme om store spørsmål i tiden og ta stilling til dem. Derfor er også alt unnfallet og vaklende straks fra den første oppdragelsen tar til; en går unna for ansvaret og slutter med feigt å tale alt som kan skade, trass i at en har innsett det. Humanitetspråtet blir mote, og veikt gir en etter for utvektene og sparer den enkelte, mens en ofrer fremtiden for millioner.

De religiøse tilhøve før krigen syner tydelig hvordan tiden ble mer og mer opprevet. Også når det gjaldt en religiøs verdensanskuelse, hadde store deler av nasjonen for lenge siden mistet en overtydning som kunne samle og vekke folket. Sett i sammenheng med det spiller de tilhengerne som meldte seg ut av kirken mindre rolle enn de rett og slett likeglade. Mens begge konfesjoner har misjonsstasjoner i Asia og Afrika for å verve nye tilhengere til sin lære og ikke oppnår stort, særlig når en ser hvordan den muhammedanske tro har trengt fram, mister de i Europa millioner på millioner av trofaste tilhengere, som nå står enten helt fremmed for det religiøse liv eller går sine egne veier. Følgene er leie, særlig sett ut fra et moralsk syn.

Det er verdt å legge merke til at striden med større og større kraft setter inn mot det dogmatiske grunnlaget for de enkelte kirkesamfunn; uten et slikt grunnlag kan en religiøs tro overhodet ikke tenkes å eksistere i praksis i menneskenes verden. Storparten av folket er ikke filosofer;

men nettopp for massen er ofte troen det eneste grunnlaget for en moralsk verdensanskuelse. De forskjellige ting en har prøvd å sette istedenfor den, har i praksis ikke vist seg så bra at en har lov til å se på dem som en fornuftig avløsning av de religiøse trossamfunnene vi nå har. Men skal den religiøse læren og troen virkelig gripe de brede lag av folket, da må innholdet i den være den absolutte autoritet som hele virkeligheten bygger på. Det som til enhver tid er den typiske, alminnelige livsstil, som hundretusener høytstående mennesker sikkert kunne leve klokt og fornuftig uten, men millioner av andre kanskje nettopp ikke, det er for staten grunnloven og for hver enkelt tids religion dogmene. Først de legger fast innholdet i en åndelig idé og lar den få en form som gjør den til en tro. Idéen selv svinger hit og dit, og kan tolkes i det uendelige. I motsatt fall vil idéen aldri vokse utover å være en metafysisk anskuelse eller kort sagt en filosofisk oppfatning. Åtaket på selve dogmene ligner derfor svært på kampen mot statens alminnelige rettsgrunnlag, og på samme måte som den må ende i et fullstendig statsanarki, må kampen mot dogmene føre til en verdiløs religiøs nihilisme.

Men når en politiker skal verdsette en religion, må han ikke så mye se på alle manglene som kjennetegner den, som på de godene en eventuelt ny har. Men finnes det, som det ser ut til, ikke en slik ny, er det bare dumme folk eller forbrytere som river ned det som står.

Riktignok er slike mennesker som tynger det religiøse syn for mye med rent jordiske ting og som ofte er årsaken til at det kommer i en unødigg konflikt med den såkalte eksakte vitenskap, ikke minst skyld i disse religiøse tilstandene som er alt annet enn bra. Her blir det oftest vitenskapen som seirer, om enn etter voldsom kamp, mens religionen vil tape mye hos dem som ikke er i stand til å heve seg over en rent ytre viten.

Aller verst ødelegger det når en religions overtyding blir misbrukt til å nå politiske mål. En kan ikke gå skarpt nok fram mot de elendige spekulantene som i religionen ser et middel de kan bruke for å fremme sine egne politiske operasjoner. Disse frekke løgnhalsene skriker naturligvis

med stentorøst sin tro ut for all verden, så at de andre synderne for all del skal høre dem, men langt fra fordi de er villig til å dø for den om det trengs, nei, bare for selv å kunne leve bedre. De selger gjerne hele sin tro for en eneste politisk spekulasjon som svarer seg riktig bra; for ti parlamentsmandater er de villige til å inngå forbund med de marxistiske dødsfiender fra alle religioner — og for en ministertaburett giftet de seg gjerne med djevelen selv, om ikke en siste rest av sømmelighet ville skremme djevelen fra det.

Når det religiøse livet i Tyskland før krigen for mange fikk en kjedelig bismak, så må en si at årsaken var den at et såkalt «kristelig» parti misbrukte kristendommen, og også at frektheten gikk så langt at en prøvde å identifisere den katolske tro med et politisk parti.

Denne tilsmikelse var en ulykke, som nok skaffet en del døgnikter parlamentsmandater, men også ble til stor skade for kirken. Resultatet av det fikk hele nasjonen bære, da følgen av denne oppløsningen i det religiøse liv, kom nettopp på en tid da alt annet også tok til å svikte og vakle og da det overleverte sedelige og moralske grunnlaget truet med å bryte sammen.

Dette også var revner og sprekker i samfunnet, som riktignok var ufarlige så lenge folket ikke var utsatt for noen særlig påkjenning, men de måtte føre til ulykke når store og vektige hendinger gjorde spørsmålet om nasjonens indre fasthet særlig viktig.

*

Så en vel etter, var det også på det politiske område mangt og mye skadelig, som en måtte og kunne regne for tegn på at riket ville forfalle om det ikke snart ble endret eller bedret. Den tyske innen- og utenrikspolitikken var åpenbart planløs, det så alle som ikke lukket øynene med vilje. Den kompromisstrafikken som ble drevet, svarte nærmest til den bismarckske oppfatningen av politikken som «det oppnåeliges kunst». Men nå var det jo en liten forskjell på Bismarck og de senere tyske kanslerne. Derfor kunne han vel tillate seg å si noe slikt om politikkens vesen, mens den samme oppfatningen i munnen på etter-

følgerne måtte få en helt annen mening. For Bismarck ville med den setningen bare ha sagt, at for å oppnå et politisk mål, skulle en utnytte alle muligheter og om det trengtes gå fram etter alle retninger som pekte mot målet; hans etterfølgere mente derimot at disse ordene helt i sin alminnelighet skulle frita dem for å ha politiske tanker, enn si et politisk mål. Og ganske visst var det så at det ikke mer eksisterte noe politisk mål for riksstyret; det skortet på en fast verdensanskuelse som nødvendig grunnlag og like ens skortet det på klarhet i lovene for den indre utvikling i det politiske liv.

Det var ikke så få som syntes dette var ille og hudet flettet riksstyret fordi den førte en så planløs og tankeløs politikk; de så svært godt hvor svak og hul den var, men de var nå bare outsiders i det politiske liv; på offisielt regjeringsskilt gikk en liksom likeglad forbi en Houston Stewart Chamberlains erkjennelse som de gjorde den dag i dag. Disse karene er for dumme til å tenke noe selv og for imbilske til å lære det som trengs av andre, — en eldgammel sannhet som fikk Oxenstierna til å rope ut: «Verden blir bare regjert med en brøkdel av visdom,» og av den brøkdelen er riktignok en byråsjef bare et atom. Siden Tyskland ble republikk, stemmer ikke dette lenger, derfor forbyr også loven til vern om republikken å tro noe slikt, og enda mer å si det. Men for Oxenstierna var det en lykke at han levde den gangen og ikke i denne kløktige republikken av i dag.

Alt i tiden før krigen erkjente man ofte at det verste svakhetsmomentet var den institusjonen som egentlig skulle uttrykke rikets kraft: parlamentet, Riksdagen. Feighet og skort på ansvar gikk her sammen på en fullendt måte.

Det er en av de tankeløse ting en i dag ikke sjelden hører, at parlamentarismen i Tyskland har sviktet «etter revolusjonen». Det kan da lett se ut som det skulle ha vært det minste annerledes før revolusjonen. I virkeligheten kan dette systemet i det hele tatt ikke virke annerledes enn ødeleggende — og det gjorde det også alt på den tiden da de fleste enda gikk med skylapper og ikke så eller ikke ville se noen ting. At Tyskland ble slått ned, kan det ikke

minst takke det systemet for; men at katastrofen ikke skjedde tidligere, er ikke riksdagens skyld, det kommer av den motstanden som i fredsårene enda reiste seg mot disse herrenes virke, som ikke var annet enn å grave en grav for den tyske nasjonen og det tyske riket.

Av det utall av fryktelige og skadelige ting denne institusjonen direkte eller indirekte er skyld i, skal jeg bare ta fram en eneste ulykke som best skildrer det indre vesenet til denne institusjonen, alle tiders mest ansvarløse: at rikets politiske ledelse innad og utad var så skrekkelig halv og svak, skyldtes i første rekke Riksdagen, og det ble en av hovedårsakene til det politiske sammenbruddet.

Alt som på noen måte sorterte under dette parlamentet var halvt, en kan ta for seg hva en vil.

Halv og svak var alliansepolitikken riket førte utad. Man ville verne freden, men styrte uvegerlig mot krigen.

Polenpolitikken var halv. Man utfordret, uten noensinne for alvor å gå rett på tingene. Resultatet var hverken seier for tyskdømmen eller utsoning med polakkene, men til gjengjeld fiendskap mot Russland.

Det elsass-lothringske spørsmålet ble også løst halvt. Istedenfor å slå til brutalt og én gang for alle knuse hodet på den franske hydra, men samtidig gi elsasserne like rett, gjorde en ingen av delene. Men det kunne en ikke heller for i rekkene til de største partiene satt jo de største landsforræderne, — i Sentrum f. eks. herr Wetterlé.

Men alt dette kunne en enda tåle, om ikke den makten også var falt som offer for den vanlige halvheten som hele riket til sjuende og sist var avhengig av: hæren.

Det den såkalte «tyske riksdag» her hadde syndet, er fullstendig nok til for alle tider å nedkalle den tyske nasjons forbannelse over den. På det usleste grunnlag tok disse parlamentariske partigjengerne våpnet til nasjonal selvberging fra det tyske folket, stjal og slo det ut av hånden på det, — det som skulle være det eneste vern for nasjonens frihet og uavhengighet. Om gravene på Flanderens sletter i dag åpnet seg, ville blodige anklagere stige opp av dem, hundretusener av Tysklands beste ungdom som av disse samvittighetsløse parlamentariske forbryterne ble drevet i armene på døden, dårlig og halvt utdannet. De

millioner av menn som døde eller ble krøplinger mistet fedrelandet ene og alene for at noen få hundre svindlere skulle få drive sine politiske spekulasjoner og utpresninger eller kanskje lire av sine doktrinære teorier.

Samtidig som jødedommen gjennom sin marxistiske og demokratiske presse skrek ut over hele verden løgnen om den tyske «militarismen» og på den måten prøvde å tyngre Tyskland ned med alle midler, nektet de marxistiske og demokratiske partiene enhver grundig militær opplæring av det tyske folkets unge krefter. Og det måtte egentlig straks være klart for alle at det var en uhyre forbyttelse som ble gjort; i tilfelle av krig måtte jo nemlig hele nasjonen stå under våpen, og altså ville millioner av tyskere bli drevet mot fienden med en dårlig, halv opplæring på grunn av disse sjofle «folkets kårne», som representerte deres eget såkalte «folkerepresentasjonssystem». Men selv om en så helt bort fra slike naturlige følger av at disse rå, brutale og samvittighetsløse parlamentariske alfonsene styrte: denne skort helt fra først av på opplærte soldater kunne bare så altfor lett føre til at krigen ble tapt, noe som da også ble fryktelig stadfestet i den store verdenskrigen.

At vi tapte kampen om den tyske nasjons frihet og uavhengighet, er resultatet av en halvhet og en svakhet, som alt gjorde seg gjeldende i fredstid, i spørsmålet om å trekke inn hele folkets samlede kraft til vern for fedrelandet.

*

I hæren ble det utdannet for få rekrutter, og til sjøs var det nøyaktig samme halvheten som rådde grunnen; våpnet som skulle verge landet skulle gjøres mer eller mindre verdiløst. Men dessverre var marineledelsen selv smittet av denne halvhetens ånd. Tendensen til alltid å bygge alle skip som ble strakt på kjøl, noe mindre enn de engelske som løp av stabelen samtidig, var lite framsynt og enda mindre genial. Nettopp når en fra først av ikke kan bygge flåten tallmessig like stor som den en må regne med som motstander, er det dess mer om å gjøre at det enkelte skip er overlegent i kampkraft. Den overlegne kampkraften er

det det gjelder og ikke en sagnaktig overlegen «kvalitet». For den moderne teknikken har faktisk gått så fram og står nå så likt i de forskjellige kulturland, at det ikke er noen mening i å tro at skipene til den ene makten skulle ha noen vesentlig større kampverdi enn den andres når de har samme tonnasje. Men enda mindre kan en tenke på at en båt med mindre deplACEMENT skulle bli overlegen mot en med større.

Og faktisk måtte det gå ut over fart og armering at de tyske skip hadde mindre tonnasje. Den frasen de prøvde å rettferdiggjøre denne kjensgjerningen med, viste riktignok en stygg brist på logikk hos autoritetene i fredstid. De sa at det tyske skytsmateriellet var det engelske så åpenbart overlegent, at det tyske 28-centimeters skyts ikke på noen måte stod tilbake for det engelske 30,5-centimeters skyts i skuddkraft.

Men nettopp derfor hadde det vært en plikt å gå over til 30,5-centimeters skyts fordi jo målet ikke skulle være å nå den samme, men en overlegen kampkraft. Ellers hadde det jo vært overflødig å utstyre hæren med 42-centimeterhaubitsen, da den tyske 21-centimeterhaubitsen i og for seg var de samtidige franske steiltskytende kanonene langt overlegne, og festningene vel også hadde måttet gi seg overfor 30,5-centimeterhaubitsen. Men det var bare det at ledelsen for landarméen tenkte riktig og marineledelsen dessverre ikke.

Men grunnen til at en gav opp tanken på å skaffe seg en overlegen artillerivirkning og overlegen fart var den helt ravgale såkalte «riskotanken». Marineledelsen gav avkall på åtak alt ved den måten utbygningen av flåten foregikk på, og var derfor helt fra starten av nødt og tvungen til å ta sikte på defensiven. Men det var det samme som også å gi avkall på den endelige seier, for den ligger og kan aldri i verden ligge annensteds enn i åtaket.

Et skip med mindre fart og svakere armering vil jo bli skutt i senk av en motstander som har større fart og sterkere skyts fra en skuddvidde som er heldig for ham. Det skulle en hel rekke av våre kryssere bittent nok få føle. Hvor helt galt marineledelsen i fredstid gikk fram, viste krigen, som tvang en til å omarmere de gamle og til å

armere de nye skip bedre, der det var råd. Men hadde de tyske skip hatt samme tonnasjen, samme armeringen og samme farten som de engelske i sjøslaget i Skagerak, da hadde den britiske flåten under orkanen fra de treffsikre og mer virkningsfulle tyske 38-centimeters-granater funnet sin våte grav.

Japan har en gang ført en annen flåtepolitikk. Der ble det prinsipielt lagt all vekt på å gi hvert enkelt nytt skip en overlegen kampkraft mot en mulig motstander. Men det gjorde det da også mulig å sette inn flåten offensivt.

Landhæren holdt seg altså i sin yttelse fri for en slik prinsipielt uriktig tankegang, men marinen, som dessverre var bedre «parlamentarisk» representert, lå under for ånden i parlamentet. Marinen var organisert ut fra halve synspunkter og ble siden satt inn etter lignende prinsipper. Det marinen da likevel vant av uødøelig ry, kunne en takke godt tysk soldatarbeid for, at de enkelte offiserer og mannskaper var så dyktige og uforlignelig tapre. Hadde den tidligere øverste marine-ledelse vært på høyde med dem i genialitet, så hadde ikke ofrene vært fåfengt.

Derfor ble det kanskje nettopp en ulykke for marinen at i fredstid dens øverste sjef var så overlegent parlamentarisk smidig, for dessverre tok parlamentariske synspunkter til å spille en avgjørende rolle for oppbygningen av flåten istedenfor de rent militære. Halvheten og svakheten sammen med den skrale logikken som er karakteristisk for den parlamentariske institusjonen, smittet over på ledelsen av flåten.

Landhæren holdt seg, som før sagt, enda vekk fra en slik prinsipielt uriktig tankegang. Særlig Ludendorff, som den gangen var oberst i den store generalstab, sloss fortløpelig mot den forbryterske halvheten og svakheten som kjennetegnet Riksdagen når det gjaldt nasjonens livsspørsmål som den oftest ikke ville kjennes ved. Når denne offiseren den gangen likevel kjempet til fanyttelse, så hadde Riksdagen halvparten av skylden for det, den andre halvparten får riksansler Bethmann Hollweg ta på seg med sin holdning, som om råd er, var enda elendigere og svakere. Dette hindrer likevel ikke på noen måte de som var skyldige i det tyske sammenbruddet i nå å ville skyte

skylden over på ham, som var den eneste som vendte seg mot denne vanvøring av de nasjonale interesser, — en svinel del mer eller mindre spiller aldri noen rolle for slike fødte spekulanter.

Den som tenker på alle de ofrene som lå og tynget på nasjonen og som bare skyldtes at disse ansvarsløse menneskene var så straffbart lettsindige, den som forestiller seg alle de millioner av friske menn, som ble ofret til ingen nytte, den grenseløse skam og skjensel, den bunnløse elendighet som nå har ramt oss, den som vet at alt dette bare skjedde for å åpne veien til ministertaburetene for en flokk samvittighetsløse strebere og embetsjegere, den som tenker seg det, han vil skjønne, at på slike kreaturer kan en bare bruke ord som slyngel, skurk, kjeltring og forbryter, for ellers var det ikke til å forstå hva vi skulle med disse uttrykkene i vår vanlige språkbruk.

Sammenlignet med slike forrædere mot nasjonen er en allfons en ren gentleman.

*

Alle virkelige skyggesider i det gamle Tyskland falt merkelig nok bare i øynene når nasjonens indre fasthet måtte ta skade av dem. Ja, i slike høve ble de kjedelige sannhetene bent fram skreket ut for den store masse, mens en ellers heller skamfullt tidde stille med mange ting, ja til dels ikke ville være ved dem. Dette var f. eks. så når en kanskje kunne nådd fram til noe bedre ved å ta spørsmålet offentlig opp. Til det kom at en på ansvarlig regjeringshold forstod lite eller ingenting av propagandans vesen og verdi. At en ved å bruke propagandaen fornuftig og jevnt kan innbille folket at himmelen er helvete og omvendt at det elendigste liv er et paradis, det visste bare jødene, som også handlet deretter; tyskeren eller retttere sagt hans regjering, visste ikke det grunn om det.

Verst skulle dette hevne seg under krigen.

*

Men utenom alt det skadelige som er nevnt her og enda talløse andre kjedelige ting hadde det tyske livet før krigen også sine gode sider. Ser en nøye og rettferdig etter må en tilmed vedgå at en kunne finne igjen de fleste av våre skavanker i andre land og hos andre folk også, ja i mange land stilte de oss helt i skyggen, fordi det skortet dem på mange av våre faktiske fortrinn.

Det som blant annet først og fremst utmerket det tyske folket, var at det av nesten alle europeiske folk gjorde mest for å verne om den nasjonale karakteren i næringslivet, og trass i mangt et leitt varsel om det som skulle komme, enda stod minst under kontroll av den internasjonale storfinansien. Det var riktignok et farlig fortrinn, som senere ble en av de største årsakene til verdenskrigen.

Men ser en bort fra det og mye annet, er det særlig tre innretninger av de utallige kraftkildene nasjonen øste av som i sitt slag stod i en særklasse, ja til dels uovertrufne.

Først selve statsformen og den utformingen den hadde fått i den nyere tids Tyskland.

En må her virkelig ha lov til å se bort fra enkelte monarker, som var utrustet med alle de menneskelige feil som pleier å hjemsøke denne verdens barn, — ja for bar en her ikke litt over, måtte en jo helt forville over samtiden: om en tenker aldri så grundig etter, er det vel vondt å finne noen som er mer åndelig og moralsk fordringsløse, som personligheter sett, enn representantene for vårt nuværende styre. Den som måler «verdien» av den tyske revolusjon etter verdien og dimensjonene til de mennesker som den har gitt det tyske folket siden november 1918, han vil komme til å måtte hylle til hodet sitt i skam for etter slektens dom; for den kan en ikke lenger stoppe munnen på med vernelover osv., så den vil kunne fortelle det som vi i dag alle er klar over, at hjernen og dyden hos våre nyltske førere står i omvendt forhold til kjeften og lastene.

Visst var monarkiet blitt fremmed for mange og framfor alt for det brede folk. Det var en følge av den kjensgjerningen at monarkene ikke alltid var omgitt av de — la oss si — lyseste og spesielt ikke av de ærligste hoder. De likte dessverre for en stor del smigrere bedre enn de rettlinjede naturer, og fikk derfor sine «opplysninger» gjen-

nom dem. En svært alvorlig feil i en tid da verden i mangt og mye hadde skiftet sitt gamle syn og en selv saget heller ikke mer vek tilbake for å ta opp de eldgamle tradisjonene til hoffene og drøfte dem.

Derfor kunne omkring århundredskiftet mannen i gata ikke være noe særlig imponert av en prinsesse som red langs fronten i uniform. Det lot til at en ikke riktig tenkte på hvordan en slik parade tok seg ut i folkets øyne, for ellers hadde en vel aldri latt det komme til så uheldige opptrinn. Også humanitetspratet som ikke alltid var helt ekte i disse kretsene, støtte en snarere enn det greidde å vinne noen. Når det for eksempel hørde prinsesse X. å smake på maten i et folkekjøkken med det resultatet vi alle kjenner, så tok det seg kanskje godt ut før, men på denne tiden virket det helt motsatt. En må uten videre ha lov til å tro at Hennes Høyhet virkelig ikke visste noe om at maten den dagen hun skulle smake på den, var ganske lite grunn annerledes enn den ellers var; men det var fullstendig nok at folk visste det.

Slik kom det som kanskje var gjort i beste mening, til å virke latterlig, om ikke bent fram utfordrende.

Skildringer av monarkens ordgjetne nøydsomhet, fortellinger om at han stod opp altfor tidlig og hvordan han slo seg og arbeidet til langt på natt og det attpåtil med stadig fare for å bli underernært, disse skildringene fremkalte ytringer som ikke var bra. En krevde jo slett ikke å vite hva og hvor mye det behaget monarken å ta til seg; en unte ham nok et «ordentlig» måltid; og en var slett ikke så oppsatt på å ville nekte ham den søvnen han måtte ha; en var fornøyd om han bare som menneske og karakter gjorde ære på slektens navn og på nasjonen og oppfylte pliktene som regent. All den eventyrfortellingen gjorde liten nytte, men skadet desto mer.

Dette og lignende var likevel bare småting. Verre var det at det i dessverre svært store deler av nasjonen mer og mer bredte seg det synet at en jo likevel ble styrt ovenfra, så den enkelte derfor ikke lenger trengte å bry seg om noe som helst. Så lenge regjeringen var god eller i det minste ville det beste, gikk det enda an. Men ve om det i stedet for den gamle regjeringen som sikkert mente det

godt, skulle komme en ny, mindre skikkelig en, da ville den viljeløse føyeligheten og barnslige troen bli den verste ulykken en i det hele tatt kunne tenke seg.

Utenom disse og mange andre feil, var det også ting som utvilsomt var av verdi.

For det første skapte den monarkiske statsformen en fasthet i hele statsstyret og sørget for at de høyeste stillingene i staten ikke ble dradd inn i det virvaret som følger de ærgjerrige politikernes spekulasjoner. Videre var institusjonen i seg selv så ærverdig at den autoritet den derfor hadde, løftet hele embetsstanden og særlig embetsmennene i hæren opp over det nivået som preger patriotiske forpliktelse. Til dette kom også at det var bra at statsstyret var personlig legemliggjort i monarkens person, og at monarken måtte gi et ganske annerledes eksempel på ansvar enn den tilfeldige hopen i en parlamentarisk majoritet, — at den tyske forvaltningen var så helt igjennom renslig at det var blitt et ordtak, skyldes i første rekke dette. Og endelig hadde monarkiet en høy kulturell verdi for det tyske folk, så det greidde godt å veie opp de andre mindre verdifulle ting. De tyske hoffene vernet fremdeles om et syn på kunsten, som i vår materialistiske tid mer og mer truet med å utdø. Det som de tyske fyrster gjorde for kunsten og vitenskapen nettopp i det nittende århundre, var all ære verdt. Vår tid kan i hvert fall ikke komme opp imot det.

*

På denne tiden, da samfunnslegemet tok til å løse seg opp mer og mer, måtte vi regne for vårt mest verdifulle gode: hæren. Den var den verdige skole for hele den tyske nasjon, og ikke uten grunn samlet alle fiendenes hat seg nettopp om dette vernet for nasjonalt selvstyre og frihet. Denne enestående innretningen kan ikke få et herligere minnesmerke enn at en slår fast den sannheten at alle mindreverdige baktalte den, hatet den og kjempet mot den, men også var redd den. At de internasjonale folkeutbytterne fra Versailles i sitt raseri først og fremst kastet seg over den gamle tyske hæren, syner mer enn noe hvor-

dan hæren er vårt vern for folkets frihet mot det onde makt. Hadde ikke denne makten vært folket, hadde ånden fra Versailles for lengst vært fullbyrdet hos oss. Det som det tyske folk skylder hæren, kan en uttrykke med et eneste ord: alt.

Hæren oppdrog til å kjenne fullt ansvar på en tid da dette var en svært sjelden egenskap og det å vri seg unna ansvaret kom mer og mer på dagsordenen, slik som mønstret på ansvarsløshet syntet det, parlamentet; videre oppdrog den til personlig mot i en tidsalder da feigheteten truet med å bli en herjende sykdom, og offerhugen til å sette kreftene inn i arbeidet for det almene vel så å si ble sett på som dumhet, ja bare den syntes å være klok, som best forstod å spare og fremme sitt eget «jegg»; den var den skolen som enda lærte den enkelte tyskeren å finne nasjonens velferd ikke i de løgnaktige frasene om en internasjonal forbrødring mellom negrer, tyskere, kinesere, franskmenn, engelskmenn osv., men i sitt eget folks kraft og faste samhold.

Hæren oppdrog til besluttomhet, mens rådløshet og tvil tok til å prege alt det folk gjorde ellers i samfunnet. Det sier ikke lite om hæren at den holdt på grunnsetningen: en ordre er alltid bedre enn ingen ordre, i en tidsalder da det var de overkloke som gav tonen. I denne ene grunnsetningen stakk enda noe av en ren, robust sunnhet, som ville ha blitt borte fra vårt liv for lenge siden, om ikke hæren og den oppsedingen den gav, hadde sørget for at denne ukrakten stadig fikk nytt liv. Se bare på hvor skrekkelig rådløst riksstyret vårt i dag er; det kan jo ikke ta seg sammen til en eneste gjerning, med mindre det skulle være under tvang å skrive under på en utplyndringsdiktat; i så fall fralegger det seg selvsagt alt ansvar og underskriver rutinert som en riksdagsstenograp alt som de bare måtte finne for godt å kreve, for i dette tilfelle er det jo lett å avgjøre: det blir jo dikttert.

Hæren oppdrog til idealisme og til kjærlighet til fedrelandet og dets ære, mens grådighet og materialisme grep om seg i livet ellers. Den oppdrog et enig folk bent imot klaskesillet, og den hadde her kanskje bare én feil, systemet med de ettårsfrivillige. En feil fordi det brøt med

prinsippet om absolutt likhet og stilte dem som hadde mer skolegang i en særklasse, mens nettopp det omvendte ville ha vært det riktige. De øverste lag i samfunnet vårt var jo likevel såpass verdensfjerne, og ble mer og mer fremmede for sitt eget folk, at det nettopp hadde virket heldig om hæren i sine rekker på ethvert vis hadde unngått å isolere den såkalte intelligens. At en ikke sørget for dette var en feil, men er det en institusjon i hele verden som er feilfri? Hos hæren var det gode likevel i så stor overvekt at de få skavankene den hadde, lå langt under gjennomsnittet av vanlig menneskelig ufullkommenhet.

Men det beste av alt som kjennetegnet hæren i det gamle rike var at den satte den enkelte over majoriteten i en tid da majoriteten alltid var hovedsaken. Mot den jødisk-demokratiske tanken om blindt å tilbe tallet, holdt hæren opp troen på personligheten. Slik oppdrog den da også det som den nyere tid aller mest trengte: menn. — Mens gjengen av sveklinger og skjortekledde mannfolk stadig bredde seg, stod det hvert år fram av rekkene i hæren tre hundre og femti tusen unge menn, som struttet av kraft, menn som gjennom en to-års opplæring hadde mistet ungdommens bløthet og fått stålharde kroppar. Og den unge mannen som i de årene hadde lært å lyde, kunne først nå lære å gi ordre. Bare gangen røpet at en mann hadde vært soldat.

Dette var nasjonens høgskole, og ikke for ingenting samlet alle de misunnelige og havesyke sitt innbitte hat om den, de som trengte til og ønsket at riket skulle ende i vanmakt og borgerne bli vergeløse. Det som mange tyskere ikke ville se, enten fordi de var blinde eller hadde dårlig samvittighet, det erkjente utenverdenen: den tyske hæren var det veldigste våpen i kampen for den tyske nasjonens frihet og til å trygge det daglige brødet for dens barn.

*

Etter statsformen og hæren kom som tredje faktor den makeløse staben av embetsmenn og funksjonærer som det gamle rike hadde. Tyskland var det best organiserte og

best styrte land i verden. En kunne nok alltid laste den tyske statsfunksjonæren for å være en pedant, men i de andre statene stod det ikke bedre til, kanskje heller verre. Men det som de andre statene ikke hadde, det var det vidunderlig pålitelige i dette systemet, og det ubestikkelige, ærlige sinnelaget til alle funksjonærene. Heller litt pedantisk men rettskaffen og ærlig, enn opplyst og moderne men mindreverdig i karakter, og som det i dag så ofte viser seg, uvitende og evneløs. For når en nå gjerne vil ha det til at den tyske administrasjonen i tiden for krigen riktignok var byråkratisk solid, men til gjengjeld forretningsmessig slett, så kan en til det bare svare: Var det noe land i verden som hadde en bedre ledet og bedre organisert forretning enn Tyskland hadde i sine statsbaner? Det ble revolusjonens sak å undergrave denne institusjonen inntil den til slutt syntes moden til å bli tatt ut av hendene på nasjonen og sosialisert i pakt med ånden hos republikkens grunnleggere, det vil si: til å tjene de kreftene som hadde stått bak den tyske revolusjonen: den internasjonale børskapitalen.

Det som spesielt utmerket den tyske funksjonærstanden og administrasjonen, var at de var uavhengig av de enkelte regjeringer, som med sine skiftende politiske oppfatninger ikke greidde å øve noen innflytelse på innstillingen til de tyske statsfunksjonærene. Men etter revolusjonen har dette riktignok endret seg totalt. Istedenfor faglig dyktighet fikk vi i parti-innstillingen, og en selvstendig, uavhengig karakter var snarere til hinder enn til gagn.

Det gamle rikes herlige kraft og styrke skyldtes statsformen, hæren og embetsmennene og funksjonærene. Disse skapte i første rekke grunnlaget for en egenskap, som det i dag skorter staten helt og holdent på: statsautoriteten! For den bygger ikke på skrav i parlamenter og landdager, heller ikke på lover som skal verne den, eller på dommer som skal holde i age folk som er frekke nok til å sette seg opp imot den osv., statsautoriteten bygger på den almene tillit en har lov til å ha, og også kan ha til ledelsen og administrasjonen i det felles samfunn. Men denne tilliten bygger så igjen på at en tror fullt og fast på at regjeringen og administrasjonen er uegennyttig og redelig, og følger

at ånden i lovene står i pakt med den almene oppfatning av rett og urett. For i lengden greier ikke et regjeringssystem å holde seg oppe med makt, nei, det må bygge på at folket tror det er godt og tror at det oppriktig varetar og fremmer dets interesser på bedre vis.

*

Men hvor sterkt enn visse skader i tiden for krigen tærte på og truet med å undergrave den indre styrken i nasjonen, så har vi ikke lov til å glemme at de andre statene led enda mer av disse sykdommene enn Tyskland, uten likevel å svikte og gå til grunne i farens stund. Når en så tenker på at de svake sidene i Tyskland før krigen ble oppveid av like store sterke sider, da kan og må den innerste årsaken til sammenbruddet være en annen; og så er det også.

Den dypeste og innerste grunnen til at det gamle rike gikk under, var at en ikke erkjente raseproblemet og hvor uhyre viktig det er for folkenes historiske utvikling. For alt det som skjer i folkenes liv er ikke vilkårlige hendinger, men lovbundne naturprosesser, resultater av selvbergingsdriften og trangten til å øke og utbre arten og rasen, selv om menneskene ikke greier å gjøre seg det klart hva som er den innerste årsaken til det de gjør.

XI

FOLK OG RASE

Det finnes sannheter som ligger så klart i dagen at folk flest nettopp derfor ikke ser dem eller i det minste ikke oppfatter dem. De går mange ganger blindt forbi slike opplagte sannheter og undrer seg svært når en eller annen med ett oppdager det som jo alle må vite. Det ligger hundretusenvis av Kolumbi-egg rundt omkring, men kolumbusser er det sjeldnere å støte på.

Derfor vandrer menneskene uten unntak omkring i naturens hage og innbiller seg at de kjenner og vet nesten alt og går likevel med få unntak som blinde forbi en av de tydeligste grunnsetningene i naturens lov: at enhver art levende vesener på jorda er fast avgrenset i seg selv.

Om en bare ser overfladisk på det, viser det seg som en jernhard grunnlov for alle de utallige ytringsformene for naturens livsvilje at den har en sterkt avgrenset form for forplantning og formering. Hvert dyr parer seg bare med et dyr av samme art. Meise søker til meise, finke til finke, stork til stork, markmus til markmus, ulven til sin ulvinne osv.

Bare særlige tilhøve endrer dette, i første rekke tvunget fangenskap, eller også at det på annen måte ikke er råd å pare seg innenfor samme art. Men da tar også naturen til med alle midler å stritte imot, og dens synligste protest er at bastardene mister evnen til å forplante seg videre eller også at avkommet får nedsatt sin fruktbarehet; men i de fleste tilfelle tar naturen bort motstandsevnene mot sykdom eller fiendtlige åtak.

Dette er bare så altfor rimelig.

Enhver kryssning av to levende organismer som ikke står på samme utviklingsnivå, gir til produkt en organisme som er en mellomting mellom de to foreldrene. Det vil altså si: avkommet står vel høyere enn den halvdelen av for-eldreparet som rasemessig står lavest, men ikke så høyt som den som står rasemessig høyest. Følgen blir at det senere kommer til å ligge under i kampen mot denne høyere. Men slik paring strir mot naturens vanlige tendens som vil fremelske høyere og høyere livsformer. Grunnlaget for den er ikke at det høyverdige og det mindreverdige blir bundet sammen, men at det første seirer absolutt. Den sterkeste skal herske og ikke smelte sammen med den svakere, så han mister sitt eget høye nivå. Bare den fødte svekling kan se noe grusomt i dette, nettopp derfor er han et svakt og innskrenket vesen; for rådde ikke denne loven, da ville ikke noe organisk vesen kunne utvikle seg til noe høyere.

Dette almenngyldige instinktet i naturen til å holde rasen ren, fører ikke bare med seg at de enkelte raser er skarpt avgrenset utad, men også at de innen sin egen art er ensartet. Reven er og blir alltid rev, gåsa gås, tigreren tiger osv., og skilnaden kan i det høyeste ligge i graden av de enkelte eksemplars kraft, styrke, klokskap, smidighet, holdenhet osv. Men det finnes aldri en rev som kunne tenkes å føle f. eks. humant overfor gjess, liksom det da heller ikke finnes katter som er vennlig stemt mot mus.

Derfor kommer det også til kamp mellom dem innbyrdes mindre av motvilje enn av sult og kjærlighet. I begge tilfelle ser naturen på det rolig og velnøyd. Kampen for det daglige brødet lar alt svakt og sykelig eller mindre kraftig bukke under, mens handyrets kamp om hundyret bare gir den sunneste retten eller muligheten til å pare seg. Men alltid vil kampen være et middel til å gagne sunnheten og motstandskraften hos arten og på det vis bli årsaken til at den utvikler seg høyere.

Var prosessen en annen, kom enhver videre og høyere utvikling til å gå i stå, snarere ville det gå motsatte veien. For da det mindreverdige er i flertall, ville det, om det

hadde samme sjanse til å oppholde livet og forplante seg, formere seg så mye forttere, slik at det beste til slutt nødvendigvis måtte tre i bakgrunnen. Dette må altså rettes på til fordel for det beste. Men det ordner naturen selv, for den gjør livsvilkårene så tunge for de svake at det alt er nok til å sette tallet ned, og den resten som blir igjen, får ikke slippe til og formere seg uhindret, men møter nytt, hensynsløst utvalg, etter kraft og sunnhet.

Men når naturen ikke engang ønsker en paring mellom svakere og sterkere enkeltvesener, vil den enda mindre vite av en sammensmeltning av en høyere rase med en lavere, for da ville jo hele dens kanskje årtusenlange arbeid på en utvikling til det høyere med ett slag være til fånyttes.

Vårt kjennskap til historien gir mange eksempler på dette. De viser tydelig at hver gang arieren blandet blod med laverestående folk, var resultatet at han som skulle være kulturbærer, bukket under. Nord-Amerika, der storparten av folket er satt sammen av germanske elementer og har blandet seg svært lite med de laverestående fargete folkeslag, viser et annet menneskeslag og annen kultur enn Sentral- og Syd-Amerika, der innvandrerne for det meste er romanske, og ofte har blandet seg svært med de opprinnelige innbyggerne. Bare av det ene eksemplet kan en klart og tydelig se hvordan en raseblanding virker. Den raserene og ennå ublandede germaner på det amerikanske kontinentet har gjort seg til herre over det; og så lenge han ikke faller som offer for en slik skjensel mot blodet, kommer han til å holde seg som det.

Resultatet av en kryssning av raser er altså kort sagt alltid:

a) Nivået til den høyere rasen synker,

b) rasen går legemlig og åndelig tilbake, og det følger en sykелighet som vokser langsomt, men likevel sikkert.

Men å ville hjelpe fram en slik utvikling, det kan ikke kalles annet enn å synde mot den evige skapers vilje.

Som synd får også gjerningen sin lønn.

Når mennesket prøver å gjøre opprør mot naturens jernharde logikk, kommer det i konflikt med de grunnsetningene som det selv kan takke for sin eksistens som men-

neske. Går det derfor mot naturen, fører det til at det selv går under.

Her kommer riktignok den moderne pasifist med sin ekte jødisk-frekke, og likeså dumme innvendig: «Men mennesket overvinne jo nettopp naturen!»

Millioner plaprer tankeløst etter dette jødiske vrøvlet og innbiller seg vel til slutt for ramme alvor at de selv representerer en slags naturovervinnere, og så har de ikke annet våpen til sin rådighet enn en idé, ja attpåtil en så elendig idé, at en virkelig ikke kan tenke seg en verden ordnet etter den.

Men helt bortsett fra at mennesket ikke i noen ting har vunnet over naturen, men i det høyeste løftet en og annen liten flik av det veldige sløret foran de evige gåter og hemmeligheter naturen gjemmer; og bortsett fra at mennesker aldeles ikke finner opp noe selv, men bare oppdager, og det ikke hersker over naturen, men bare på grunn av at de kjenner til noen få naturlover og naturmysterier har gjort seg til herre over andre levende vesener, som ikke har en slik viten, — så kan ikke en idé *vinne* over forutsetningene for at menneskeheten blir til og kan eksistere; for idéen selv avhenger bare av mennesket. Uten mennesker finnes det ikke en menneskelig idé i denne verden, følgelig er idéen som idé alltid betinget av at det også eksisterer mennesker og dermed også av hele rekken av de lover som skapte grunnlaget for denne eksistens.

Og ikke bare det: Visse idéer er attpåtil bundet til visse mennesker. Dette gjelder aller mest for slike tanker, der innholdet ikke har utspring i en rent vitenskapelig sannhet, men i kjenslens verden, eller som gjengir en «indre opplevelse», som en i dag så flott og så klart pleier å uttrykke det. Alle disse idéene, som ikke har noe å gjøre med streng logikk, men som representerer rene følelsesyttringer, etiske forestillinger osv., er fast knyttet til menneskets eksistens og kan takke menneskets åndelige forståelse og skapere for at de selv er til. Men nettopp det gjør det nødvendig å verne om særskilte mennesker og raser om en vil at idéene skal leve. Den som f. eks. av hjertet ønsker at den pasifistiske tanke skal seire i verden, måtte sette alt inn på at tyskerne la verden under seg;

for skulle det motsatte hende, da ville rimeligvis med den siste tysker også den siste pasifist gå i graven; verden ellers har jo aldri gått så grundig i vannet på dette natur- og fornuftstridige vrøvlet, som dessverre vårt eget folk gjorde det. Man måtte altså, enten man ville eller ikke, med fullt overlegge gå til å føre krig, for å nå fram til pasifismen. Det og ikke noe annet var målet for den amerikanske verdensfrelseren Wilson, i det minste trodde våre tyske fantasier det, og det var jo meningen.

I realiteten er den pasifistisk-humane idéen kanskje ikke så verst når det mest høystående menneske på forhånd har lagt under seg så mye av verden at det blir eneveldig på jorda. Den kan da overhodet ikke virke skadelig fordi den bare sjelden og til slutt slett ikke lar seg gjennomføre i praksis. Altså først kamp og så kanskje pasifisme. I motsatt fall har menneskene passert høydepunktet for sin utvikling, og slutten blir ikke at en eller annen etisk idé rår, men barbari etterfulgt av kaos. En og annen vil kanskje le av dette, men denne planeten drog for millioner av år siden gjennom eteren uten mennesker, og kan dra ut på en slik ferd igjen, dersom menneskene glemmer at det ikke er idéen til noen forrykte ideologer de har å takke for sitt høyere tilvære, men at de kjenner til og hardhendt utnytter de jernharde naturlover.

Alt som vi i dag ser opp til på denne jord — vitenskap og kunst, teknikk og oppfinnelser — er bare produkter av en skapende kraft hos noen få folkeslag og kanskje fra først av bare hos en *eneske* rase. Av disse folkeslagene avhenger også kulturen i tidene som kommer. Går de til grunne, da synker verdens skjønnhet i graven sammen med dem.

Hvor mye enn for eksempel selve jordsmonnet kan virke på menneskene, så er virkningen svært avhengig av hva det er for en rase som er utsatt for den. Om jorda er lite fruktbar i et livsrom, kan det kanskje drive en rase til å yte det aller høyeste, mens det for en annen rase blir årsak til den bitreste fattigdom og til underernæring og alt som følger med den. Folkenes medfødte anlegg avgjør alltid hvordan den ytre innflytelsen skal arte seg. Det som hos noen fører til sultedøden, oppdrar andre til hardt arbeid.

Alle store kulturer i fortiden gikk bare til grunne fordi den opphavlig skapende rasen døde av en forgiftning i blodet.

Alltid var den siste årsaken til en slik undergang at en glemt den kjensgjerningen at all kultur avhenger av mennesket selv og ikke omvendt, og at derfor det menneske som skaper en kultur også må forstå å verne om seg selv, om det vil verne om kulturen.

Men dette vernet er fast knyttet til den jernharde loven om at den beste må og også har retten til å seire.

Den som vil leve, han får altså slåss, og den som ikke vil slåss i denne kampens verden, fortjener ikke å leve.

Ende dette kan synes hardt, så er det nå engang slik! Men den hardeste skjebnen er sikkert den som rammer det menneske som biller seg inn at det kan vinne over naturen, og som i virkeligheten bare håner den. Nød, ulykke og sykdommer er naturens svar på det.

Det menneske som tar feil av og forakter rasens lover, narrer seg selv for den lykken som synes å være tiltenkt ham. Det hindrer den beste rasen i dens seierstog og derfor også det første vilkåret for alt menneskelig framsteg. Når tiden kommer, vil det tynget av menneskelig følsomhet ende blant de hjelpeløse dyr.

*

Det er ikke til noen ting å slåss om hvilken rase eller hvilke raser som opphavlig var bærerne av den menneskelige kultur og derfor virkelig har grunnlagt alt det vi uttrykker med ordet menneskeheten. Det er enklere å stille seg det spørsmålet med tanke på samtiden, og her gir også svaret seg selv klart og tydelig. Det som vi i dag ser for oss av menneskelig kultur, av resultater i kunst, vitenskap og teknikk, skyldes så å si alt arierens skaperevne. Men nettopp dette tillater den i og for seg naturlige slutning at arieren alene har lagt grunnen til et høyere menneskelig tilvære i det hele tatt, og derfor representerer urtypen på det vi mener med ordet «menneske». Han er menneskehetens Prometheus, fra hans høye panne sprang gjennom alle tider geniets guddommelige gnist fram, og tente alltid på nytt den ild som lyste opp i den tause løyndoms natt

som erkjennelse og lot mennesket stige veien opp til herredømme over de andre levende vesener på jorda. Skubb ham vekk — og et dypt mørke vil kanskje alt etter få årtusener senke seg over jorda igjen, den menneskelige kultur vil forgå og verden bli øde.

Skulle en inndeles menneskeheten i tre arter: kulturgrunnleggere, kulturbærere og kulturødeleggere, da måtte vel arieren komme som representant for den første. Fra ham stammer fundamentene og murene til alle menneskelige skaperverk, og bare ytre form og farge stammer fra de enkelte folkeslags særdrag til ulike tider. Han leverer de veldige byggsteiner og planer til hvert menneskelig framsteg, og bare måten det blir utført på svarer til særpreg hos de raser som til enhver tid fikk dem. Om få årtier kommer f. eks. hele Asias Østen til å kalle noe for sin egen kultur, som i sitt ophavlige grunnlag er liksom mye hellensk ånd og germansk teknikk, som tilfelle er hos oss. Bare den ytre formen vil — i det minste for en del — ha trekk av asiatiske særpreg. Det er ikke slik som mange mener, at Japan tar europeisk teknikk opp i sin kultur, men europeisk vitenskap og teknikk får et japansk preg. Grunnlaget for det reelle liv er ikke lenger den særlige japanske kultur. På grunn av den indre skilnad faller den lettere i øynene på europeeren og avgjør nok livets farge; men den er ikke grunnlaget, det er det veldige vitenskapelig-tekniske arbeid i Europa og Amerika, av ariske folk. Bare takket være disse prestasjonene kan også Østen følge med i de almenmenneskelige framsteg. Dette danner grunnlaget for kampen om det daglige brød, skaper våpen og redskap for den, og bare det ytre utstyr blir etter hvert tilpasset japansk vesen.

Men var det fra i dag av slutt med den ariske innflytelsen på Japan, vi kan tenke oss at Europa og Amerika gikk til grunne, da kunne nok Japan ennå en tid gå fram i vitenskap og teknikk, men alt etter få år ville bronnen være uttørrket, den japanske egenarten vinne, men kulturen av i dag ville stivne til og igjen synke tilbake til den søvn som den ble vekt opp av for sju årtier siden av den ariske kulturbølgen. Derfor har også, like visst som den moderne japanske utviklingen skyldes arisk opphav, en

gang i den grå oldtid fremmed innflytelse og fremmed ånd den gangen vekt den japanske kulturen til liv. Det beste beviset har vi i det faktum at den senere ble forbenet og stivnet helt til. Noe slikt kan bare hende hos et folk når den opphavlig skapende rasekjernen er gått tapt eller det senere skortet på den ytre påvirkningen som hadde gitt støtet og materialet til den første utvikling på kulturens område. Men er det virkelig så, at et folk i de vesentlige grunntrekk kan få sin kultur fra fremmede raser, oppta den og arbeide med den, for så når det ikke lenger kommer noen ytre innflytelse, å stivne mer og mer til, — er det så, ja da kan en vel kalle en slik rase for en «*kulturbærende*» rase, men ikke i noe tilfelle en «*kultur-skapende*».

Prøver en de forskjellige folk ut fra dette synspunktet, vil en komme til den kjensgjerning at det nesten aldri dreier seg om opphavlig *kulturskapende*, men så og si alltid om *kulturbærende* folk.

Alltid vil vi få omtrent dette bildet på deres utvikling: Ariske stammer — ofte latterlige små etter folketallet, — underkaster seg fremmede folk og utvikler så, stimulert av de spesielle livsvilkårene i det nye område (fruktbarhet, klimatiske forhold osv.) og hjulpet av mengden av arbeidskraft som de laverestående mennesker yter, de åndelige og organisatoriske evnene som har ligget og ventet på å bli tatt i bruk. De skaper ofte bare i løpet av noen årtusener, ja århundrer, kulturer som fra først av helt bærer merke av deres eget særpregede vesen, tilpasset som ovenfor nevnt de spesielle egenskaper som jordsmonn og de undervungne folk måtte ha. Men til slutt synder erobrerne mot prinsippet om å holde rasen ren, som de i forståelsen har holdt strengt i hevd og tar til å blande seg med innbyggerne i det undervungne landet og setter på den måten sin egen eksistens over styr; for etter dette syndefallet i paradiset blir de alle drevet ut av det.

Etter tusen år eller så ser en da ofte de siste sporene av det tidligere herskerfolket i en lysere hudfarge, som det gjennom sitt blod etterlot den undervungne rasen, og i en stivnet kultur, som det en gang i tiden hadde grunnlagt

som den opphavlig skapende kraft. For like visst som at den virkelige og åndelige erobrer gikk opp i og forsvant i den undervungne rasen, like visst forsvant også brennstoffet som tenner fakkelen for det menneskelige framsteg: Liksom fargen ennå har et svakt skimmer og minner om blodet til dem som en gang var herrer, slik lyser det også mildt gjennom natten som har senket seg over det kulturelle livet fra de skaperverk som lever igjen etter de tidligere lysbringerne. De lyser tvers igjennom barbariet som er kommet igjen, og de får bare altfor ofte tankeløse til å mene at de ser et bilde av det nuværende folket framfor seg, mens det bare er fortidens spill de ser inn i.

Det kan da hende at et slikt folk for annen gang, ja tilmed flere ganger i sin historie støter på den rasen som en gang brakte det kulturen, og kanskje uten at minnet om et tidligere møte er til stede. Ubevisst vil det som ennå er igjen av den tidligere herskerrasen vende seg til den nykomne, og det som før bare var mulig gjennom tvang, det kan nå skje gjennom egen vilje. En ny kulturbølge skyller inn over landet og varer så lenge til kulturbærerne igjen går under i de fremmede folkeslagenes blod.

Det må bli en oppgave for den kommende kultur- og verdenshistorie å granske i den retningen og ikke drukne i en oppregning av ytre fakta, slik som den moderne historievitenskapen dessverre så altfor ofte har gjort.

Alt denne lille skissen over de «*kulturbærende*» nasjoners utvikling gir et bilde av arierne selv, de sanne kulturgrunnleggere, hvordan de kom, virket og — gikk under.

Slik som det er i dagliglivet med det såkalte geni, som trenger en særlig grunn, ja ofte rett og slett et støt for å lyse, slik er det med den geniale rase i folkenes liv. I den grå hverdagen kan ofte selv store mennesker synes små, og snauet nok rage opp over gjennomsnittet av dem som omgir dem, men så snart de blir stilt overfor en situasjon, der de andre svikter eller blir uvisse, vokser det synlig fram en genial kraft hos det beskjedne gjennomsnittsmenneske, som ikke sjelden undrer alle dem som til da har sett det i de små dimensjonene som preger det borgerlige liv — det er jo også derfor at en sjelden blir

profet i sitt eget land. Det har en ingensteds bedre høve til å iakttå enn i krigen. I nødens stund, når andre svikter, skyter det med ett fram av det en mener er harmløse barn, helter som går på med dødsforakt og vågemot, men likevel tenker iskaldt. Hadde denne provens stund ikke kommet, så hadde vel ikke noen visst, at denne skjegglose gutten var en ung helt. Nesten alltid må det et støt til for å få geniet fram i dagen. Skjebnens hammerslag, som slår den ene til jorda, treffer hos den andre på stål, og i samme øyeblikk som hverdagens hylster faller vekk, får den undrende verden se en kjerne som til da har vært skjult. Men verden stritter imot og vil ikke tro at dette vesen som helt ser ut til å være av samme slag som den selv med ett skal være noe annet; dette er noe som alle store mennesker får føle.

Om enn en oppfinner f. eks. legger grunnvullen til sitt ry den dagen oppfinnelsen lykkes, så er det vanvittig å tro at genialiteten først i det øyeblikk fór inn i mannen — det menneske som har fått skapende evne har den geniale gnist med fra den stunden han kom til verden. Sann genialitet er alltid medfødt, og kan aldri fremelskes, enn si læres.

Men dette gjelder som tidligere påpekt, ikke bare for det enkelte mennesket, men også for rasen. Skapende mennesker har fra tidenes morgen hatt evnen til å skape i seg, om det ikke alltid var råd å se det ut fra et overfladisk syn. Også her kommer en ytre godkjenning først når gjerningen er gjort, for resten av verden har ikke evnen til å erkjenne at noe i seg selv er geniale, den vil se de synlige uttrykkene for det i form av oppfinnelser, oppdagelser, byggverk, bilder osv.; men det kan også ofte vare lenge før den kjemper seg fram til å godkjenne et slikt synlig uttrykk. Ofte skal det i det enkelte menneskeliv en eller annen særlig ting til før de geniale eller kanskje sjeldne evner får folde seg ut, og så er det også i folkenes liv; de skapende krefter og evner kommer ofte ikke til sin rett, før særlige vilkår innbyr til det.

Dette kommer aller best fram hos den rasen som bar og enda bærer utviklingen i den menneskelige kultur, arierne.

Setter skjebnen dem inn i særlige tilhøve, — utvikler de sine evner fortere og fortere og lar dem få håndgripelige uttrykk. De kulturer som de i slike tilfelle legger grunn til, står avgjort under innflytelse av jordsmonnet, klimaet — og de undervungne folk. Dette siste er tilmed det mest avgjørende. Dess primitivere grunnlaget er for at en kultur skal kunne manifestere seg, dess mer er det om å gjøre at det finnes menneskelig arbeidskraft, som da, riktig organisert og brukt, må tre istedenfor maskinkraften. Arieren hadde aldri kunnet greie de første steg på veien til sin senere kultur om han ikke hadde hatt de laverestående folk å sette inn; heller ikke hadde han nådd fram til sin teknikk uten å temme og ta visse dyr til hjelp som var særlig skikket til det; en teknikk som nå igjen etter hvert gjør disse dyra overflødige. Ordtaket «Negeren har gjort sin plikt, negeren kan gå», har dessverre sin altfor dype mening. I årtusener måtte hesten tjene mennesket og hjelpe til med å legge grunnvullen til en utvikling, som førte fram til bilen som nå gjør hesten selv overflødig. Om få år vil dens gjerning være slutt, men menneskene hadde vel kanskje ikke nådd fram dit de står i dag uten denne medarbeideren.

Skulle en høyere kultur kunne oppstå, var det viktigste grunnlaget at det fantes mennesker av lavere rase; de alene kunne oppveie mangelen på de tekniske hjelpemidler, som en høyere utvikling er nødd til å bygge på. Menneskenes første kultur støttet seg sikkert mindre på bruken av temte dyr enn på bruken av folk av lavere rase.

Først når de undervungne raser var gjort til slaver, tok den samme skjebnen til å treffe dyra, og ikke omvendt — som vel mange kanskje gjerne ville tro. For i førstningen trakk den undervungne plogen — det var først senere at hesten ble spent for. Men bare pasifistiske narrifaser får seg til å se dette som et nytt tegn på at menneskene er kjeltringer, og skjønner ikke at denne utviklingen måtte finne sted, skulle en kunne nå dit disse apostlene i dag står og sender sitt pølsesnakk ut over verden.

Menneskenes framsteg er å ligne med en endeløs stige; en kommer ikke oppover uten først å ha tatt de nederste trinnene. Slik måtte arieren gå den veien, som virkelighets-

ten viste ham, og ikke den som en moderne pasifist fantaserer om. Virkelighetens vei er hard og tung, men den fører da til slutt dit pasifisten på sin drømmevei gjerne hadde villet føre menneskene; men sannheten er at han dessverre heller fører dem lenger bort enn nærmere dit.

Det er altså ikke tilfeldig at de første kulturer oppstod der arieren støtte på folkeslag som stod på et lavere trinn og tvang dem under seg og gjorde dem til redskap for sin vilje. De ble da det første tekniske instrumentet den nye kulturen tok i sin tjeneste.

Men dermed var veien som arieren skulle gå, klart stukket ut. Som erobrer la han under seg de laverestående mennesker og satte dem i arbeid under sin kommando, etter sin vilje og sine mål. Men som han på denne måten holdt dem til nyttig om enn hardt arbeid, sparte han ikke bare de undervungnes liv, men skapte kanskje vilkår for dem, som var bedre enn den såkalte «friheten» de hadde hatt før. Så lenge som han strengt holdt på dette herskersynspunktet, var han fremdeles ikke bare herskeren, men også den som holdt oppe kulturen og utbredte den. For kulturen var helt avhengig av hans evner og derfor av at han tok vare på seg selv. I samme øyeblikk som de undervungne kom seg opp og rimeligvis tok til å nærme seg erobrerens språklig, falt det skarpe skille mellom herre og trell. Arieren oppgav rasens renhet og tapte til gjengjeld det paradisiske tilvære, som han selv hadde skapt seg. Han gikk til bunns i og med rasoppblandingen, mistet etter hvert mer og mer sin kulturskapende evne, inntil han til slutt ikke bare åndelig, men også legemlig tok til å ligne mer på de undervungne og opphavlige innvånerne enn på sine forfedre. En kort tid enda kunne han tære på de kulturgoder som var, men så stivnet alt til, og til slutt var han glemt.

Slik bryter kulturer og riker sammen for å gi plass for nyskapninger.

Blir blodet oppblandet og rasenivået av den grunn senket, så er det den eneste årsaken til at gammel kultur dør ut; for mennesket går ikke til grunne om det taper en krig, men fordi det mister den motstandskraften som bare et rent blod kan gi.

Det som ikke er av god rase i denne verden, er tomme agner.

Men alt det som skjer i verdenshistorien, er i god eller slett forstand bare ytringer av rasenes selvbergingsdrift.

*

Spør en etter de indre årsakene til at arierne rager så uhyre opp over de andre, vil svaret bli at de ikke så mye syner seg i det at selve selvbergingsdriften er sterkere utviklet, som i den egne måten den ytrer seg på. Livsviljen er, subjektivt sett, overalt like stor og varierer bare etter måten den ytrer seg på. Hos de opphavlige formene for levende organismer går selvbergingsdriften ikke lenger enn til å sørge for eget jeg. Egoismen, som vi kaller denne syken, går så vidt, at den til med virker på selve tiden, slik at øyeblikket forlanger alt for seg og ikke unner de timene som kommer etter, noe som helst. Dyret har det slik, det lever bare for seg, søker føde bare for å stille sulten i øyeblikket og kjemper bare for sitt eget liv. Men så lenge selvbergingsdriften ytrer seg på denne måten, skorter det på hvert grunnlag for å få i stand et fellesskap, om det så bare er den mest primitive form for en familie. Strekker et fellesskap mellom handyr og hundyr seg utover selve paringen, krever det straks at selvbergingsdriften blir utvidet, for omsorgen og kampen for eget jeg tar også den andre med; handyret skaffer i mange tilfelle føden til hundyret, men oftest skaffer begge føden til ungene. Den ene går nesten alltid inn for å verne den andre, slik at en her kan si at en møter de første, om enn uendelig svake former for offersinn. Så snart denne sannen for å ofre seg for andre utvikler seg ut over grensene for et snevert familjeliv, får en grunnlaget til å skape større forbund og til slutt hele stater.

Hos de menneskene som står lavest, er denne egenskapen så lite utpreget at de ofte ikke kommer ut over familjestadiet. Dess villigere de blir til å la rent personlige interesser tre i bakgrunnen, dess mer stiger evnen til å opprette større samfunn.

Denne viljen til å ofre ved å sette inn personlig arbeid,

og om det trengs, sitt eget liv for andre, er sterkest utviklet hos arieren. Arieren er ikke størst, målt etter sine åndelige egenskaper, men størst, målt etter sin vilje til å stille alle sine evner til tjeneste for det felles beste. Selvbergingssdriften har hos ham nådd sin edleste form, da han villig underordner sitt eget jeg under samfunnets liv, og når timen krever det, også ofrer det.

Arierens kulturskapende og kulturbyggende evne har ikke sin årsak i intellektuelle egenskaper. Hadde han ikke annet enn sin intelligens, kunne den ikke hjelpe ham til annet enn til å ødelegge, men slett ikke til å organisere noe; for i sitt innerste vesen er all organisasjon det at den enkelte gir avkall på å representere sin personlige mening, oppgir sine egne interesser og ofrer begge deler til beste for et flertall mennesker. Først over omveien om denne almenheten får han så sin del igjen. Han arbeider nå f. eks. ikke lenger umiddelbart for seg selv, men føyer seg med sitt arbeid inn i rammen av det felles hele, ikke bare til gagn for seg selv, men til gagn for alle. Den vakreste utlegging av dette sinnelaget gir ordet: «arbeid», og med det forstår han ikke på noen måte en virksomhet som i og for seg bare skal berge ham selv, men et yrke som ikke strider mot de almene interesser. I motsatt fall kaller han menneskets virke, når det tjener selvbergingsdriften uten omsyn til medmenneskenes vel, for tyveri, åger, ran, innbrudd osv.

Et slikt sinnlag, som lar ens eget jeg og dets interesser tre i bakgrunnen til beste for fellesskapet, er det første virkelige grunnlaget for sann menneskelig kultur. Det alene skaper de menneskelige storverk som gir opphavsmannen liten lønn, men som blir til den største velsignelse for etterlektene. Ja, det alene får en til å forstå hvordan så mange orker å ha det så smått, men likevel å leve hederlig, orker et liv som bare gir dem fattige og beskjedne kår, men som trygger grunnlaget for det felles hele. Hver arbeider, bonde, oppfinner, funksjonær, som arbeider uten selv å komme til lykke og velstand, er med på å bære den store idéen, selv om den dypere mening med deres gjerning er skjult for dem.

Men det som gjelder om arbeidet som grunnlag for men-

neskets livberging og for hvert menneskelig framsteg, stemmer i enda høyere grad for det som gjelder vern av mennesket og kulturen. Å gi sitt eget liv for at det felles samfunn skal kunne leve, er høydepunktet av offervilje. Den alene hindrer at det som er bygd av menneskehender, blir revet ned av menneskehender eller ødelagt av naturen.

Nettopp vårt tyske språk eier et ord, som fullendt karakteriserer alt virke i denne ånd: pliktoppfyllelse, det vil si, ikke å ha nok i seg selv, men tjene almenvellet.

Det prinsipielle sinnelaget som en slik handlemåte vokser fram av, kaller vi — for å skille skarpt mellom den og egennytten, egoismen — idealisme. Med den forstår vi den enkeltes evne til å ofre seg for det felles hele, for sine medmennesker.

Men hvor viktig er det ikke at vi på nytt og på nytt erkjenner at idealisme ikke er overflødige uttrykk for følelser, men at den var, er og blir det sanne grunnlag for det vi kaller menneskelig kultur, ja at først idealismen har skapt begrepet «menneske». Dette sinnelaget skylder arieren sin stilling her i verden, og verden skylder dette sinnelaget at menneskene er som de er. For bare det har greidd av ren ånd å forme den skapende kraft, som så cnestående har bundet sammen nevekraft og de geniale åndens krefter, så de sammen skapte den menneskelige kulturs store byggverk.

Uten det idealistiske sinnelaget til arierne ville alle åndsevner, også de mest blendende, bare være ånd, utvendig skinn uten indre verd, og aldri, nei aldri, skapende kraft.

Men da sann idealisme ikke er annet enn at den enkelte ordner sitt liv og sine interesser under fellesskapet, og dette igjen er grunnlaget for alle former av organisasjon, svarer den i sitt innerste vesen til naturens mål og mening. Bare idealismen får menneskene til frivillig å godkjenne at kraften og styrken har forrett og gjør dem på den måten til et støvgram av det ordnende prinsipp, som former og danner hele universet.

Den reneste idealisme faller også ubevisst sammen med den dypeste erkjennelse.

I hvor høy grad dette stemmer og hvor lite sann idealisme har å gjøre med narraktig fantasi, kan en straks

forstå, dersom en lar et ufordervet barn, f. eks. en sunn unggutt, dømmes. Samme gutt som ville stå helt fremmed og tverr overfor tiradene til en «idealistisk» pasifist, er vilig til å sette livet inn for sitt folks idealer.

Ubevisst bøyer instinktet seg her for den dypere nødvendighet å verne om arten, om det enn går utover den enkelte, og protesterer mot de pasifistiske pratmakers fantasier. Om de enn dekker over det, bryter pratmakerne som feige egoister utviklingens lover. Disse lovene hviler på den enkeltes offervilje til beste for almenheten og ikke på de sykelige forestillingene som finnes hos feige bedrevitere og slike som tror de kan kritisere naturen.

Nettopp i tider da det ideale sinnelag truer med å forsvinne, merker vi derfor straks at den kraften avtar som skaper fellesskapet og således legger grunnlaget for kulturen. I samme øyeblikk som egoismen gjør seg til herre over et folk, løsner også de bånd som binder fellesskapet sammen, og når de jager etter sin egen lykke, styrter menneskene for alvor fra himmelen og ned i helvete.

Etterslekten glemmer de menn som bare arbeidet på egen framgang, men det står ry av heltene som gav avkall på egen lykke.

*

Den sterkeste motsetning til arieren er jøden. Ikke hos noe folk i verden er vel selvbergingsdriften sterkere utviklet enn hos det såkalte utvalte. Det beste prov på dette er det enkle faktum at denne rasen ennå er til. Hvor er det folket som i de siste par tusen år har endret seg så lite i sitt indre anlegg, sin karakter osv. som det jødiske? Har et folk vært med på større omveltninger enn dette og enda alltid gått uforandret ut av de veldigste katastrofer i menneskeheten? For en uendelig seig livsvilje, en vilje til vern om rasen ligger det ikke i disse kjensgjerningene!

Jødens intellektuelle egenskaper er skolert gjennom årtusener. Han går i dag for å være «dyktig», og var det i en viss forstand til alle tider. Men hans forstand er ikke resultatet av en utvikling, men av praktisk undervisning som fremmede har gitt ham. Heller ikke den menneskelige ånd klarer å nå høydene uten å gå trinn for trinn; for hvert

steg oppover trenger den fortiden til fundament, og det i en så vid forstand som det bare åpenbarer seg i den almene kultur. All tenkning støtter seg ikke så mye på egen erkjennelse, men for det meste på erfaringer fra tidligere tider. Det almene kulturnivå gir det enkelte menneske, mest uten at det selv vet om det, en slik fylde av forkunnskaper at det på den måten står bedre rustet til å gå noen skritt videre selv. En gutt i våre dager f. eks. vokser opp mellom et utall av tekniske erobringer fra de siste par hundre år, slik at han regner en mengde ting for selvsagte som for hundre år siden var en gåte for de største ånder. Men disse tingene spiller den mest avgjørende rolle om han skal forstå og følge våre framsteg på det området det gjelder. Om et lysende intelligent menneske fra tjueårene i forrige århundre i dag med ett steg opp av graven, så ville det være verre for ham å finne seg åndelig til rette i vår tid enn det er for en middels begavet femtenåring av i dag. For det ville skorte ham på hele den summen av lærerike inntrykk som gutten av i dag så å si ubevisst tar imot under oppveksten midt oppe i de kulturelle verdiene som er karakteristiske for hver tid.

Da nå jøden — av grunner som straks gir seg av seg selv — aldri har eid en egen kultur, har han også alltid fått grunnlaget for sitt åndelige arbeid av andre. Hans intellekt har i alle tider utviklet seg ved den kulturverden som omgav ham.

Den omvendte prosessen har aldri funnet sted.

For enda selvbergingsdriften hos det jødiske folket ikke er mindre, men snarere større enn hos andre folkeslag, og enda hans åndsevner lett kan gi inntrykk av at de står like høyt som de intellektuelle anleggene hos andre folk, så skorter det totalt på det viktigste grunnlaget for et kulturfolk: det idealistiske sinnelaget.

I jødefolket strekker ikke viljen til å ofre seg for andre lenger enn til den enkeltes nakne selvbergingsdrifter. Samkjensla som øyensynlig er så stor, bygger på et rent primitivt hordinstinkt, slik som det på lignende vis ytrer seg hos mange andre levende vesener her i verden. Det er verdt å legge merke til det faktum at hordinstinktet ikke samler lenger enn den felles fare gjør dette nyttig eller

uungåelig. Den samme ulveflokk som nylig i samlet flokk falt over sitt bytte, løser seg opp i enkelte dyr når sulten er over igjen. Det samme gjelder hestene som prøver å verge seg i tett flokk mot et åtak, for så, når faren er overstått, å fare fra hverandre igjen.

På lignende vis har det seg med jøden. Det ser bare ut som han hadde vilje til å ofre. Den varer bare så lenge som eksistensen til hver enkelt absolutt krever det. Så snart den felles fiende er slått, og faren som truet alle, er over, byttet i behold, forsvinner det som ser ut som harmoni jødene imellom, og de er seg selv igjen. Jødene er bare enige når en felles fare tvinger dem til det, eller et felles bytte lokker. Faller de to ting bort, så er det den krasseste egoisme som preger dem, og fra å være et enig folk, blir de i en håndvending til en flokk rotter som slåss så blodet siler.

Var jødene alene her på jorda, så ville de drukne i soppel og søle eller prøve å snyte hverandre og utrydde hverandre i hatefullt slagsmål, dersom da ikke deres totale skort på offervilje, som er et uttrykk for at de er feige, også lot dette slagsmålet bli til det rene teater.

Det er altså helt og holdent galt å gå ut fra at jødene har en viss idealistisk offervilje fordi om de står samlet i kampen, eller bedre uttrykt i utplyndringen av sine medmennesker.

Også her er det bare den rene, skjære egoismen som leder jødene.

Derfor er da også den jødiske staten — som burde være den levende organismen til å verne og formere rasen — helt uten territoriale grenser. For en territorielt avgrenset stat krever alltid et idealistisk sinnelag og særlig et riktig syn på begrepet arbeid. I samme grad som det skorter på denne innstillingen, svikter ethvert forsøk på å skape, ja ennogså på å holde sammen en geografisk avgrenset stat. Men med det faller også grunnlaget bort som må til om en kultur skal oppstå.

Derfor er det jødiske folk trass i at det ser ut som det skulle ha mange intellektuelle egenskaper, likevel uten noen som helst sann kultur, og spesielt uten noen som helst egenkultur. For det som jøden i dag eier av skinnkultur,

er andre folks verk, som han oftest alt har vært mester for å ødelegge.

Skal en domme om jødedommens stilling til spørsmålet menneskelig kultur, må en alltid holde seg for øye at det aldri fantes og følgelig heller ikke i dag finnes noen jødisk kunst, og at framfor alt ikke de to dronninger i kunsten rike, arkitekturen og musikken, har jødedommen å takke for noe originalt skaperverk. Det som jøden yter på kunstens områder, er enten slett forkludring eller åndelig tyveri. Det viser at jøden ikke har de egenskaper som utmerker de skapende og dermed kulturelt benådede raser.

I hvor høy grad jøden, når han overtar fremmed kultur, bare på annenhånd føler seg inn i den, eller rettere sagt fordervet den, viser den kjensgjerningen at han mest er å finne i den kunstarten som krever minst av egen oppfinnsomhet: skuespillkunsten. Men selv her er han virkelig bare «en gjøgler», rettere sagt en etteraper; for selv her skorter det ham på det siste lille strøk, som skulle gjøre ham til noe stort; selv her er han ikke den geniale skaper, men bare en etterligner i det ytre, som med alle de dikkedarer og knep han bruker, likevel slett ikke evner å dekke over den mangel på indre liv som preger hans skuespillkunst. Men nå hjelper den jødiske pressen elskverdig til, for den oppløfter et slikt hosiannarop over alle jøder, selv over en middels stympet, at verden til slutt virkelig tror å ha en kunstner for seg, mens det i virkeligheten bare dreier seg om en elendig komediant.

Nei, jøden eier ikke kulturskapende krefter, etter som han ikke har og aldri har hatt den idealisme som er vilkåret for at menneskene virkelig skal utvikle seg til noe høyere. Derfor kommer hans intellekt aldri til å bygge noe opp, men til å ødelegge og i ganske sjeldne høve i høyden virke opphissende, men da også som prototypen på «den kraft som alltid vil det onde og alltid skaper det gode». Han gjør ikke noe til at menneskeheten går fram, nei det gjør den trass i ham.

Da jøden aldri har eid en stat med bestemte geografiske grenser, og derfor heller ikke noen gang en egen kultur, er den tanken oppstått at det her skulle dreie seg om et folk som ble å regne til *nomadefolkene*. Dette er et liksom

stort som farlig mistak. Nomaden har i høy grad et bestemt avgrenset livsrom, bare at han ikke dyrker det som fastboende jordbruker, men lever av det som driften hans kaster av seg, stort og smått fe som han driver på beite rundt omkring på sitt område. Den ytre grunn for det finner en i den lite fruktbare jorda, som bent fram ikke tillater noen busetting. Men den dypere årsaken ligger i mishøve mellom den tekniske kulturen en tid eller et folk har nådd fram til, og den naturlige fattigdommen som preger et livsrom. Det finnes områder, der selv arieren bare ved hjelp av sin teknikk, som han har utviklet i løpet av mer enn tusen år, er i stand til å bosette seg i større flokk og få de utstrakte jordene til å gi nok til å berge livet. Hadde han ikke den teknikken, måtte han enten holde seg vekke fra de områdene eller også friste livet som nomade på evig vandring, om han da kunne holde det livet ut etter sin tusenårs oppseding og tilvenning til å være fast bosatt. En får tenke på at den tiden da det amerikanske kontinent ble kolonisert, levde en mengde ariere som snarefangstmenn, jegere, og det nokså ofte i større flokker med koner og barn, alltid på vandring, slik at deres tilvære fullt ut lignet nomadenes. Men så snart de ble mange nok og fikk bedre hjelpemidler, så de kunne dyrke opp villmarka og holde stand mot de opphavlige innbyggerne, skjøt den ene kolonien etter den andre fram utover landet.

Rimeligvis var også arieren fra først av nomade og ble i tidens løp fast bosatt, men for det har han sannelig aldri vært jøde! Nei, jøden er ingen nomade; for også nomaden hadde alt en bestemt stilling til begrepet «arbeid», som kunne tjene som grunnlag for en senere utvikling, dersom de nødvendige åndelige vilkår ble oppfylt. Han har virkelig et idealistisk grunnsyn, om det enn er uendelig uttynnet, derfor virker han i hele sitt vesen kanskje fremmed på de ariske folkeslag, men slett ikke usympatisk. Men hos jøden finnes det overhodet ikke noe av denne innstillingen; han har da heller aldri vært nomade, men alltid bare *parasitt* på andre folk. Om han da mange ganger har forlatt det livsrommet han i øyeblikket hadde, så var det ikke frivillig, men fordi han ble kastet ut, noe

han fra tid til annen opplevde at de misbrukte vertsfolkene gjorde. Men at han brer seg utover og utover er et typisk fenomen for alle parasitter; han søker alltid ny grobunn for sin rase.

Men dette har ikke noe å gjøre med nomadeliv, av den grunn at jøden slett ikke tenker på å rømme igjen fra et område der han først har kommet inn; tvert imot sitter han hvor han er, og det så fast, at det selv med vold er temmelig vrient å få ham drevet vekke igjen. Hans eksplanasjon til stadig nye land følger først i det øyeblikk da han skjønner at det der finnes visse vilkår for hans eksistens, men uten at han av den grunn — som nomaden — ville falle på å skifte det bostedet han til da hadde hatt. Han er og blir den evige parasitt, en snylter som brer seg mer og mer lik en skadelig basill, så snart det bare byr seg en gunstig grobunn. Og hvor han er, der virker han som snylterne: vertsfolket dør ut etter kortere eller lengre tid.

Slik levde jøden i alle tider i andre folks stater og skapte der sin egen stat, som riktignok pleide å seile maskert som «religionsfelleskap», så lenge som de ytre tilhøve sa ham at det ikke var rådelig å avsløre sitt sanne vesen helt. Men trodde han seg en gang sterk nok til å kunne unngå være denne dekingen, da lot han alltid sløret falle og var plutselig det som så mange andre tidligere ikke ville tro og se: jøden.

I jødens liv som parasitt på andre nasjoner og stater ligger grunnen til en egenart, som en gang gav Schopenhauer høve til som for nevnt å ytre at jødene var «løgners stormestere». Tilværet tvinger jøden til å lyve, og det til å lyve stadig vekke, akkurat som tilværet driver nordboen til å kle seg varmt.

Hans liv innenfor andre folk kan i lengden bare være når det lykkes ham å få knesatt den meningen at i ham måtte de ikke se et folk, men et, om kanskje noe underlig, «religionsfelleskap».

Men dette er da den første store løgner.

Han må for å kunne leve som parasitt på folkene gripe til ikke å kjennes ved sitt eget innerste preg. Dess intelligensere den enkelte jøde er, dess flinkere er han til å narre. Ja, det kan komme så vidt at store deler av vertsfolket til

slutt for alvor tror at jøden virkelig er en franskmann eller engelskmann, en tysker eller italiener, om enn med sin særlige tro. Særlig faller myndigheten lett som offer for denne infame svindel, de synes i så måte å ha fått nettopp det minimum av vett som Gud skjenker dem han gir et embete. Selvstendig tenkning går jo i disse kretser mange ganger for å være synd mot det hellige avansement, slik at det ikke er noe å undre seg stort over, når f. eks. en bayersk regjering til denne dag ikke vet det minste grann om at jødene tilhører et *folk* og ikke en «konfession», enda et blick inn i jødedommens egen avisverden måtte la det gå opp for den mest beskjedent utstyrte hjerne. Rikstignok er avisen «Jüdisches Echo» ikke blitt departementsblad ennå, og forstanden til en slik regjeringspotentat mener derfor ikke å ha grunn til å kjennes ved dette bladet.

Jødedommen har alltid vært et folk med visse rasemesige særpreg og aldri en religion; bare tanken på å komme seg godt fram fikk jødene tidlig til å lete etter et middel som kunne lede bort den kjedelige oppmerksomheten som ble vist dem. Men kunne det tenkes et middel som var bedre og samtidig uskyldigere enn å putte inn det lånte begrep om et religionsfellesskap? For også her er alt lånt, rettene sagt stjålet — jødernes eget opprinnelige vesen gjør det umulig for dem å ha noen religiøs institusjon, da de ikke eier noen form for idealisme, så troen på det hinsidige må være dem fullkommen fremmed. Men en kan etter arisk oppfatning ikke tenke seg en religion som ikke har den faste tro på at det i en eller annen form finnes et liv etter dette. Faktisk er jo da også Talmud ikke en bok som forbereder for det hinsidige, men bare for et praktisk og noenlunde bra liv i denne verden.

Den jødiske religionslæren er i første rekke en rettledning om hvordan den jødiske rasen skal holde blodet rent, liksom den også gir regler for samkvemet jødene imellom, men enda mer for deres samkvem med den øvrige verden, med ikke-jødene altså. Men heller ikke her dreier det seg på noen måte om etiske problemer, men om overmåte enkle økonomiske. Både i dag og tidligere er spørsmålet om den moralske verdien av den jødiske religionsundervisningen

blitt temmelig grundig studert (ikke fra jødisk hold: jødernes eget vås om den er selvsagt avpasset etter hensikten); disse studier viser at etter et arisk syn er denne slags religion bent fram uhyggelig. Men det beste kjennemerke på den gir produktet av en slik religiøs oppdragelse: jøden selv. Hans liv er bare av denne verden og hans ånd er like inderlig fremmed overfor den sanne kristendom, som hans vesen var det to tusen år tidligere overfor den store grunnleggeren av den nye lære. Men denne la jo riktignok heller ikke skjul på hva han mente om jødefolket, og grep, da det ble nødvendig, selv til pisen for å drive ut av Herrens tempel denne motstander av menneskeheten. Den gang som alltid siden så jøden i religionen bare et middel til å sikre sin egen økonomiske eksistens. Derfor ble da også Kristus korsfestet, mens vår moderne partikristendom nedverdiger seg til å tigge om jødernes stemme ved valgene og senere prøver å få i stand politiske intriger i forbund med ateistiske jødepartier, og det tilmed mot sitt eget folk.

På den første og største løgnen, at jødedommen ikke skulle være en rase, men en religion, blir det da bygd opp i streng logisk rekkefølge en hel rekke med ytterligere løgner. Til dem hører også løgnen om jødens språk. Språket er for jøden ikke et middel til å uttrykke sine tanker, men et middel til å skjule dem. Mens han taler fransk, tenker han jødisk, og mens han river av seg tyske vers, får han bare utløp for sitt eget folks egenart.

Så lenge som jøden ikke er blitt herre over de andre folkeslag, må han enten han vil eller ikke, tale deres språk, men fra det øyeblikket de ble slaver av ham, skulle de da også lære seg et universalspråk (f. eks. esperanto), slik at det også på den måten ble lettere for jødene å herske over dem!

I hvor høy grad hele dette folkets eksistens hviler på en evig kjede av løgn, kommer helt makeløst til syne i «Zions vises protokoller», som jødene inderlig hater. De er en forfalskning, stønner «Frankfurter Zeitung» uten stans utover verden; der har vi det beste beviset for at de er ekte. Det som kanskje mang en jøde gjør ubevisst, er her klarlagt bevisst. Og det er det som er viktig. Det er knek-

kende likegyldig hva for et jødehode disse avsløringene stammer fra, det avgjørende er at de bent fram uhyggelig sikkert avslører jødefolkets vesen og virksomhet, og klarer legger det i dets indre sammenheng og endelige mål. Men den beste kritikk av jødene gir likevel virkeligheten selv. Den som går den historiske utviklingen i de siste par hundre år etter i sømmene ut fra synspunktene i den boka, han vil også øyeblikkelig forstå hvorfor jødepressen skriver. For når den boka en gang er blitt et helt folks eie, kan man trygt gå ut fra at jødefaren er over.

*

For å lære jødene å kjenne er det sikrest å studere den veien han har fulgt innenfor de andre folkeslagene i århundrenes løp. Det kan være nok å gjøre det bare i et eneste eksempel for å se det hele klart nok. Da gangen i utviklingen deres alltid og til alle tider var den samme, og da også de folkeslagene de gikk løs på alltid har vært de samme, så er det høvelig ved en slik undersøkning å dele opp utviklingsgangen i visse avsnitt, som jeg her for oversiktens skyld betegner med bokstaver.

De første jødene kom til de germanske land da romerne trengte fram, og selvsagt kom de som handelsmenn, som de alltid gjør. Men på den stormfulle tiden under folkevandringer ser det ut som de forsvinner igjen, og derfor kan en regne at den endelige og blivende jødeinfeksjonen av Mellom- og Nord-Europa tok til ved den tiden da de første germanske statene ble grunnlagt. Nå setter det inn en utvikling som alltid var den samme eller lignende når jødene noensteds støtte sammen med ariske folk.

*

a) Når de første faste bosetningsplassene er et faktum, så er jøden også med ett «på pletten». Han kommer som handelsmann og legger i førstningen liten vekt på å skjule sin ætt. Enda er han jøde, til dels kanskje også fordi den ytre raseskilnaden på ham og vertsfolket er for stor, hans språkkunnskaper enda for små og vertsfolkets av-

sondring likevel for skarp til at han skulle våge seg til å komme der som annet enn en fremmed handelskar. Fordi han er så smidig og vertsfolket så uerfarent, er det ikke til skade for ham, men snarere en fordel at han holder på sin jødiske karakter; man tar vennlig mot den fremmede.

b) Litt etter litt arbeider han seg langsomt inn i næringslivet, ikke som produsent, men utelukkende som mellomledd. Med sin tusenårige smidighet som handelsmann får han lett overtaket på arieren, som er klosset ennå, men framfor alt grenseløst ærlig, slik at handelen på kort tid truer med å bli hans monopol. Han går i gang med å låne ut penger, og selvsagt som alltid — mot ågerrenter. Med det innfører han i virkeligheten også rentebegrepet. At denne nye innretningen kan være farlig går i førstningen ikke opp for folk, den blir tvert om hilst velkommen på grunn av sine øyeblikkelige fordeler.

c) Jøden er nå blitt fastboende, dvs. han slår seg ned i visse kvartaler i byene og småstedene og danner mer og mer en stat i staten. Handelen og alle pengeforretninger oppfatter han som sitt selvfølgelige privilegium, som han utnytter brutalt.

d) Han har nå fått fullstendig monopol på pengeforretningene og handelen. At han oppkrever ågerrenter vekker nå endelig motstand, at han blir frekkere og frekkere får menneskene rasende, og hans rikdom gjør dem misunnelige. Målet blir fullt når han trekker jord og grunn inn i sin forretningsvirksomhet og gjør jorda til gjenstand for omsetning, eller rettere sagt fornedrer den til å bli handelsvare. Da han selv aldri dyrker jorda, men bare ser den som et utbyttingsobjekt, som bonden godt kan bli boende på, om han bare finner seg i å bli utpresset av sine nye herrer, øker avskyen for ham etter hvert til åpent hat. Hans blodsugertyranni blir så trykkende, at det kommer til utskielser mot ham. Man tar til å se nærmere på den fremmede og oppdager stadig flere frastøtende trekk og særpreg ved ham, til kløften mellom dem til slutt er blitt for bred.

Når så den bitreste nød er der, bryter endelig raseriet løs mot ham, og de utplyndrede og ruinerte massene går til selvtækt for å verge seg mot denne Guds svøpe. I løpet

av noen århundrer har de fått lære ham å kjenne, og bare hans nærvær er for dem liksom en pest.

e) Men nå tar jøden til å avsløre sine sanne egenskaper. Med motbydelig smisking kommer han seg inn på regjeringsen, lar pengene sine arbeide for seg og sikrer seg på den måten alltid et nytt fribrev på å utplyndre ofrene sine. Enda det mange ganger hender at folkets raseri mot denne evinnelige blodiglen slår ut i lys lue, så hindrer det ham ikke det ringeste fra om noen få år å dukke opp på nytt på det stedet han så å si nettopp har forlatt, og ta fatt på sitt gamle liv forfra. Ingen forfølgelse kan få ham vekk fra hans egen måte å utbytte folk på, ingen kan fordrive ham, hver gang de har fått ham vekk, er han tilbake innen kort tid, og selvsagt er han den samme som før.

Men for i hvert fall å sette en stopper for det «grøvste», tar en nå til å trekke jordeiendommene vekk fra ågerklørne hans idet man ganske enkelt gjennom lovgivningen gjør det umulig for ham å kjøpe jord.

f) I samme grad som fyrstene tar til å stige i makt, trenger jøden seg også stadig nærmere inn på dem. Han tigger om «fribrev» og «privilegier», som han da også gjerne mot passende betaling får av disse herrer, som evig og alltid er i pengene. Hva så dette koster ham, så får han på få år inn igjen med renter og rentes rente de pengene han la ut. En sann blodigle, som setter seg på kroppen til det ulykkelige folket og ikke er til å få vekk, før fyrstene selv igjen trenger penger og i egen høye person tar imot det blodet han har sugd av andre.

Dette skuespillet gjentar seg nå om igjen og om igjen, og her er den rollen de såkalte «tyske fyrster» spiller, nøyaktig like ynkelig som den jødene selv spiller. De har sannelig vært en Guds straff for sine kjære folk, disse herrene, og finner bare sine likemenn i de forskjellige ministre vi har i vår tid.

De tyske fyrstene er det vi har å takke for at den tyske nasjonen ikke klarte å fri seg for godt fra den jødiske faren. Dessverre ble dette heller ikke senere noe annetledes, så jøden har bare gitt dem tusenfold igjen fordi de en gang syndet så mot sine egne folk. De gikk i forbund med djevelen og havnet også hos ham.

g) Slik får han fyrstene i sitt garn og bringer dem i ulykke. Langsomt, men sikkert løser de seg fra folket sitt, alt etter som de holder opp med å arbeide for folket selv og i stedet lever høyt på sine undersåtter. Jøden vet nøyaktig når slutten må komme, og prøver så godt han kan å sette fart på. Selv øker han den evige pengemangelen deres ved at han får dem lenger og lenger vekk fra de oppgavene de burde ha, kryper omkring dem med smisking av verste sort, fører dem borti laster og gjør seg på denne måten mer og mer unnnværlig. Hans smartness, rettere sagt totale mangel på skrupler i alt som heter pengesaker, gjør det mulig for ham å presse, ja få undersåttene for stadig nye summer, som fortære og fortære går all kjødets gang. Hvert hoff har derfor sin «hoffjøde» — som man kaller disse uhyrene som plager det fortvilte folket og skaffer fyrstene fornøyelse på fornøyelse. Hvem kan da undre seg over at en slik pryd for menneskeslekten til slutt også får det ytre tegnet på sin verdighet og blir tatt opp i arveadelen, og på det viset hjelper til også å gjøre denne institusjonen latterlig og attpåtil forgiften den?

Nå kan han selvsagt for alvor utnytte stillingen sin til å komme seg fram.

Til slutt trenger han jo bare å la seg døpe, så har han alle de muligheter og rettigheter som landets egne barn har. Ofte får han da også ordnet med den forretningen, og kirken gleder seg over den gjenvunne fortapte sønn og Israel over en vellykket svindel.

h) Innen jødeverdenen blir det nå langsomt annerledes. Inntil nå var de jøder, dvs. de brydde seg ikke om å bli tatt for annet og kunne det heller ikke med så utpregede rasekjennetegn på begge sider. Enda på Fredrik den stores tid falt det ikke et menneske inn å se noe annet i jøden enn det «fremmede» folk, og Goethe er enda forferdet ved tanken på at loven ikke mer skulle forby et ekteskap mellom kristne og jøder. Men Goethe var da vel, ved Gud, ingen bakstrever eller selot; det som talte ut av ham var ikke annet enn blodets og fornuftens stemme. Slik oppfattet folket instinktivt — trass i alle de skjendige tingene hoffene innlot seg på — jøden som et fremmed-

legeme i sin egen kropp og tok også stilling til ham etter det.

Men nå skulle dette bli annerledes. I løpet av mer enn tusen år har han nå lært seg til å bruke vertsfolkets språk såpass fritt at han tror han kan våge seg til for fremtiden å legge litt mindre vekt på jødedommen sin og heller stille «tyskdommen» litt mer i forgrunnen: for så latterlig, ja vanvittig det først kan synes, så er han likevel frekk nok til å skape seg om til en «german», i dette høvet altså «tysker». Og med det setter han i verk det mest infame bedrag. Ikke noe annet hadde han av tyskdommen enn språket — og det radbrekket han på aller verste vis — da han ellers aldri blandet seg med tyskere; altså bygde hele tyskdommen hans ene og alene på språket. Men det er ikke språket som kjennetegner rasen, men bare blodet; det vet ingen bedre enn jøden selv, han som nettopp ikke bryr seg stort med å verne språket sitt, men legger all vekt på å holde rasen ren. Et menneske kan uten videre skifte språk, dvs. det kan bruke et annet, men han vil komme til å uttrykke sine gamle tanker i det nye språket; hans indre vesen skifter ikke. Dette ser en lettest på jøden, som kan snakke på tusen språk og likevel alltid er og blir jøde. De egenskapene som var karakteristiske for ham, holder seg likedan, fra han var kornhandler for to tusen år siden i Ostia og snakket romersk, til han i dag spekulerer i melvarer og radbrekker tysk. Det er støtt den samme jøden. Det er selvsagt innlysende at en gjennomsnitts byråsjef eller høyere politifunksjonær i vår tid ikke greier å oppfatte denne innlysende sannhet, for noe mer instinkt- og åndsforlatt går da ikke levende omkring enn disse lakeiene for vår mønsterverdige statsautoritet i dag.

Grunnen til at jøden så brått tok seg fore å bli «tysker», ligger klart i dagen. De føler hvordan fyrstenes makt langsomt tar til å vakle, og prøver derfor i tide å få fast grunn under føttene. Videre kontrollerer han nå næringslivet økonomisk i så høy grad at han uten å ha alle «statsborgerlige» rettigheter ikke lenger klarer å støtte opp hele den kolossale bygningen; iallfall kan hans innflytelse ikke øke videre. Men begge deler ønsker han skal skje, for

dess høyere han klatrer oppover, dess mer lokkende stiger det forjettede mål ut av fortidens tåke, og i feberaktig griskhet ser nå de gløggeste hoder blant dem drommen om et verdensherredømme igjen rykke litt nærmere virkeligheten. Derfor er det eneste han hiker etter, helt og fullt å få alle «statsborgerlige rettigheter».

Dette er årsaken til emansipasjonen fra gettoen.

i) Slik utvikler hoffjødene seg litt etter litt til folkejøden, det vil naturligvis si: jøden holder seg som før nær de høye herrer, ja prøver snarere enda mer å klemme seg inn i kretsen omkring dem, men på samme tid klenger en annen del av rasen seg inn på det kjære folket. Når en tenker på hvor mye han i århundrenes løp har syndet mot massen, hvordan han stadig på nytt ubarmhjertig presset den ut og flådde den, når en videre tenker på hvordan folket derfor etter hvert kom til å hate ham og til slutt så det som en straffedom fra himmelen mot alle andre folkeslag at han i det hele tatt var til, da kan en forstå at det ikke var greit for jøden å skifte ham. Ja, det er et seigt arbeid nå med ett å skulle stå som en menneskevenn for de folkene en har flådd.

Han går da også først i gang med å gjøre godt igjen i folks øyne det som han til da har forbrutt. Han tar fatt på hamskiftet som «velgjører» for menneskeheten. Da denne splinternye godheten har en reell bakgrunn, kan han heller ikke godt holde seg til det gamle bibelordet om at den venstre ikke skal vite hva den høyre hånd gjør, men må enten han vil eller ikke finne seg i å la flest mulig få vite hvor sterkt han føler med massene i deres lidelser, og alt som han personlig ofrer for å bote på det. Med en blygsel, som nå engang er han medfødt, utbasunerer han alle sine gode gjerninger så lenge for den øvrige verden, at denne smått om senn tar til å tro på dem. Den som ikke tror det, gjør ham bitter urett. Etter kort tid tar han til å vri på tingene og får det til at det jo overhodet alltid har vært ham det har vært øvd urett mot, og ikke omvendt. Særlig dumme folk biter villig på det og kan da ikke annet enn å synes synd på den «ulykkelige» stakkaren.

For øvrig må en her ikke glemme at jøden trass i all

offervilje selvsagt ikke blir personlig utarmet. Han forstår nok å innrette seg, ja mange ganger er velgjerningene hans vel nærmest å ligne med gjødsel som en heller ikke sprer utover av kjærlighet til jorda, men fordi en tenker framover på eget beste. Men i hvert fall vet innen nokså kort tid alle at jøden er blitt en «velgjører og menneskevenn». Et eiendommelig hamskifte!

Men det som en mer eller mindre selvsagt venter av andre, det setter en i største undring når det gjelder jøden, ja det får mange til å se opp til ham, fordi en nettopp ikke kunne vente slikt av ham. Sånn har det seg at en velgjerning blir regnet ham mye mer til gode enn andre mennesker.

Men enda kommer noe til: jøden blir med ett liberal også, og tar til å sverme for påkrevde framsteg for menneskeheten.

Langsamt gjør han seg da til målsmann for en ny tid.

Riktignok går han videre i arbeidet med systematisk å ødelegge grunnlaget for en sunn folkeøkonomi. Han tar omveien om aksjen og skaffer seg innpass i kretsløpet til den nasjonale produksjonen, får gjort den omsattelig, rettere sagt til gjenstand for sine simple transaksjoner, og rover på det viset grunnvollen bedriftene bygde på da de var i privat eie. Først med dette setter den utviklingen inn som gjør at arbeidsgivere og arbeidere blir mer og mer fremmede for hverandre, en utvikling som innleder det senere politiske klasseskille.

Dessuten vokser ved hjelp av børsen jødens innflytelse på alt som heter økonomi uhyggelig fort. Han blir den som rår over eller i hvert fall kontrollerer den nasjonale arbeidskraft.

For å styrke og trygge seg politisk prøver han å få revet ned de rasemessige og statsborgerlige skrankene, som ennå står i veien for ham hvor han går. For å nå dit, kjemper han med all den seige styrke som er karakteristisk for ham, for den religiøse toleranse — og finner i frimureriet, som han helt har i sin makt, et glimrende våpen til å få fram og også til å få lurt igjennom det han vil. Regjeringskretsene så vel som de høyere lag av det politiske livs og næringslivets menn trekker han gjennom frimurerorganer

sasjonene fint og stille inn i snarene sine, uten at de engang kanskje vet det minste om det.

De eneste han gjennom dette ikke helt har fått kloa i er de brede lag av folket, eller rettere sagt den standen som holder på å våkne og selv vil kjempe seg fram til sine rettigheter og til sin frihet. Men dette er jo mer nødvendig enn alt det andre, for jøden kjenner det på seg at skal han selv kunne stige opp til å bli herre, må han ha en «pacemaker» foran seg, og det tror han at borgerskapet, det vil si de brede lag innen borgerskapet, skal egne seg bra til. Men det går ikke å fange skomakere og skredere med det fine nett, frimureriet; der må nok brukes atskillig grovere, men likevel ikke mindre virkningsfulle midler. Derfor tar jødene utenom frimureriet et annet våpen i sin tjeneste: *pressen*. Med all sin seighet og smartness får han endelig makten over den også, omklamrer etter hvert langsomt hele det offentlige liv, får det inn i sitt nett, styrer det og skubber det dit han vil, for nå er han i stand til å få fram og dirigere den makten som man under navnet «den offentlige mening» i dag kjenner bedre til enn for noen få årtier siden.

Men mens han driver på med dette, later han som han personlig er så umåtelig vitelysten, roser ethvert framsteg, men riktignok mest det som fører til andres forderv; for av all kunnskap og all utvikling godkjenner han bare det som gir ham høve til å fremme interessene til sin egen rase, og der det ikke går, blir han en ubønnhørlig dødsfiende av alt som kunne lyse opp for menneskene, en forbitret motstander av all sann kultur. På den måten bruker han alt det han har lært i skolene hos de andre, bare for å tjene sin egen rase.

Men sitt eget folk vokter han over som aldri før. Mens han nesten renner over av «opplysning», «framsteg», «frihet», «menneskelighet», holder han selv på en streng avsondring av sin egen rase. Det kan nok være at han mang en gang hekter kvinnene sine inn på innflytelsesrike kristne, men selv holder han alltid sin mannsstamme prinsipielt helt ren. Han forgifter andres blod, men tar vare på sitt eget. Jøden gifter seg nesten aldri med en kristen kvinne, men den kristne mann med en jødinne. Men ba-

stardene heller likevel til den jødiske siden. Spesielt er det en del av høyadelen som på den måten fullstendig forkommer. Det vet jøden så inderlig godt, og derfor driver han også planmessig på med slik å «avvæpne» det åndelig førende lag hos rasemotstanderen. Men for å maskere dette uvesenet og for å dysse ofrene sine i søvn, snakker han da mer og mer om at alle mennesker er like, uten omsyn til rase og farge. De dumme tror ham smått om senn.

Men enda lukter det altfor sterkt av det fremmede i hele hans vesen til at folkets brede masse uten videre skulle la seg fange i hans garn, og derfor lar han pressen gi et bilde av seg, som svarer like lite til virkeligheten, som det omvendt tjener det målet han vil nå. Spesielt er vittighetsbladene flinke til å få fram at jødene er et harmløst lite folk, som jo saktens har sine små særpreget — hvem har ikke det —, men som da sannelig, selv om de geberder seg noe fremmed og komisk, gjør inntrykk av i hvert fall å være noen bunnære og godmodige sjeler. Det er overhodet typisk at man gjerne vil få fram at han i grunnen er mer uviktig enn farlig.

Men hans endelige mål på dette stadium er seieren for demokratiet, eller som han ser det: parlamentarismens herredømme. Det svarer best til hans tarv; det sjalter ut personligheten og setter isteden inn dumhetens majoritet, evneløshetens og sist men ikke minst feighetens.

Enden på det hele blir at monarkiet går over ende; før eller senere vil det skje.

j) Den voldsomme økonomiske utviklingen endrer folkets sosiale struktur. De små håndverkerne dør langsomt ut, og det blir derfor sjeldnere at arbeiderne kan skaffe seg en selvstendig eksistens, og det fører tydelig til at de blir proletarisert. Den industrielle «fabrikkarbeider» er resultatet, og det som vesentlig kjennetegner ham er nettopp at han snauet noen gang senere i livet får en sjanse til å kunne skaffe seg en egen eksistens. Han er i ordets sanneste mening eiendomsløs, han vil få et plagsomt liv på sine gamle dager, som snauet nok kan kalles liv lenger.

Det hadde hendt noe lignende en gang før, det oppstod en tilstand som krevde å bli løst og som også ble det. Ved

siden av bonden og håndverkeren hadde det langsomt vokst opp en stand til, av funksjonærer og tjenestemenn — særlig statsfunksjonærer. Også de var eiendomsløse i ordets sanne mening. Staten fant til slutt en utvei fra denne usunne tilstanden, idet den selv tok på seg å sørge for dem som var tilsatt av staten og selv ikke kunne greie seg på sine gamle dager, den innførte statspensjonen. Etter hvert kom de private bedriftene langsomt etter, så i dag er det slik at så å si alle fast tilsatte åndsarbeidere senere får pensjon, dersom den bedriften han arbeider ved, har nådd eller alt har gått over en viss størrelse. Først da stats-tjenestemennene fikk sin alderdom trygget, kunne den uegennyttige pliktroskapen utvikle seg som var den fornemste egenskapen ved standen i Tyskland før krigen.

Slik kunne en på fornuftig vis verne en hel stand, som var og ble eiendomsløs, mot sosial elendighet og få den inn igjen i samfunnssystemet.

Nå meldte dette spørsmålet seg for staten og nasjonen på nytt og denne gangen i ganske annen målestokk. Stadig nye menneskemasser — det gikk opp i millioner — drog fra jordbruksdistriktene inn til de større byene, for å skaffe seg sitt daglige brød som fabrikkarbeidere i de nystartede industriene. Arbeids- og levevilkårene i den nye standen var verre enn verst. Bare det at de gamle arbeidsmetodene til håndverkere og bønder mer eller mindre mekanisk ble ført over på den nye formen, høvde ikke på noe vis. Det arbeid som den ene eller den andre hadde hatt, kunne ikke sammenlignes med det industrielle arbeideren måtte yte. For de gamle håndverkere kunne tiden kanskje spille mindre rolle, men de nye arbeidsmetodene gjorde den i høy grad til en viktig faktor. Bent fram skjelesvangert ble det at den industrielle storbedriften rent mekanisk overtok den gamle arbeidsdagen med sine mange arbeidstimer; for den reelle arbeidsytelse pr. tidsenhet var i gamle dager ganske liten, fordi de da ikke hadde de moderne intensive arbeidsmetodene. Om en altså for kanskje hadde klart å arbeide fjorten-femten timer om dagen, var det uråd å greie det under slike forhold når med ett hvert minutt ble nytt til det ytterste. På to måter var det meningsløst at den gamle arbeidsdagen ble

innført i den nye industrielle virksomheten: sunnheten ble undergravd og troen på en høyere rett ble ødelagt. Hertil kom endelig på den ene siden den elendige arbeidslønnen og på den andre siden at arbeidsgiveren på grunn av det helt tydelig kom i en så mye bedre økonomisk stilling.

På landet kunne det ikke godt oppstå et sosialt problem, for der gjorde husbond og gårdsgutt samme arbeid og framfor alt: de spiste av samme fat. Men også det ble annerledes.

Skillet mellom arbeidstakerne og arbeidsgiveren er nå fullbyrdet på alle områder i livet. I sammenheng med det kan en tydelig se hvor langt folket innad var jødefinisert: en så på legemlig arbeid som på noe mindreverdig, en vanvorte det. Dette er ikke tysk. Først da livet vårt ble internasjonalt, det vil i virkeligheten si infisert av jødene, var det slutt på at man som før aktet håndverket, stort sett tok en til å se ned på legemlig arbeid i det hele tatt.

På den måten oppstår det i virkeligheten en ny, svært lite aktet stand, og en dag må det spørsmålet melde seg, om nasjonen har krefter nok til av seg selv å ta opp igjen den nye standen i det alminnelige samfunnsliv, eller om denne standsforskjellen kommer til å utvide seg til et formelig klassekille.

Men ett er sikkert: den ny standen hadde ikke de dårligste elementer innen sine rekke, men tvert om i alle måter de mest handlekraftige. Hos dem hadde den såkalte overforfinte kulturen enda ikke kommet til med å virke på sitt vante vis, ødeleggende og oppløsende. Den nye standen var enda ikke i sine brede lag blitt infisert av giften fra de pasifistiske sveklengene, men var robust og, om det skulle til, brutal også.

Mens borgerskapet overhodet ikke vører et så tungtveiende spørsmål som dette, men likeglad lar tingene gå sin skjeve gang, oppfatter jøden den makeløse sjansen som her byr seg for fremtiden, og idet han på den ene siden organiserer de kapitalistiske metodene for å utbytte menneskene til siste konsekvens, nærmer han seg dem som er falt som offer for hans ånd og styre, og blir på kort tid fører i den kampen de fører mot ham selv. Ja

dette er selvsagt bare billedlig talt «mot ham selv»; for den store løgnens mester forstår nok alltid å sette seg selv opp som den rene og å få lagt skylden over på andre. Da han er frekk nok til å føre massene selv, faller det dem overhodet ikke inn, at det her kunne dreie seg om det mest infame svik verden har sett.

Men så var det.

Ikke før hadde den alminnelige økonomiske omskapningen født den nye standen før jøden klart og tydelig øyner en ny pacemaker for sin egen framgang. Først brukte han borgerskapet til stormbukk mot den aristokratiske verden, nå arbeideren mot de borgerlige. Men førstod han en gang i tiden å lure seg til borgerlige rettigheter ved å arbeide i skyggen av borgerskapet, så er det nå planen at arbeiderens kamp for tilværet skal gjøre ham til herre.

Fra nå av har arbeideren bare den ene oppgaven å slåss for fremtiden til det jødiske folket. Uten selv å vite det, blir han satt inn i tjenesten til denne makten som han tror han slåss mot. Det ser ut som han går løs på kapitalen, slik er det så mye lettere nettopp å la ham kjempe for den. Man skriker da hele tiden opp om den internasjonale kapitalen og mener i virkeligheten det nasjonale næringslivet. For det skal brytes ned, for at den internasjonale børsen kan triumfere når det ligger der maktesløst.

Den måten jøden her går fram på, er følgende:

Han kommer seg innpå arbeideren, later som han ynker den tunge skjebnen hans eller som han er opprørt over de elendige kårerne og fattigdommen han lever i; på det viset tenker han å vinne hans tillit. Han gir seg til å studere arbeiderens livsvilkår, både de virkelige vanskene han sliter med og de han innbiller seg å ha — og så sørger han for å vekke lengt i arbeideren etter å komme ut av et slikt tilvære. Den trangen til sosial rettferd som er nedlagt i alle ariske mennesker, får jøden på en fin og utspekulert måte snudd til hat mot dem som lykkes har vært mer gavmild mot, og får på den måten gitt kampen for å få bort de sosiale misforhold et preg av en ganske bestemt verdensanskuelse. Han legger grunnen til den marxistiske læren.

Idet han knytter denne læren uløselig sammen med en lang rekke sosiale krav som er rettfærdige, sørger han for å få den utbredt samtidig som han får vakt alle skikkelige menneskers motvilje mot å etterkomme kravene, fordi de kommer fram på en slik måte og sammen med andre ting som fra først av gjør det urettferdig, ja umulig å oppfylle dem. For under dette dekket av rent sosiale tanker ligger det skjult de mest djevelske planer, ja de blir tilmed tydelig og frekt satt fram for offentligheten. Denne læren representerer en uoppløselig blanding av fornuft og menneskelig vanvidd, men slik at bare vanviddet kan settes i verk, fornuften aldri. Den nekter kategorisk å godkjenne personligheten og dermed også nasjonen og dens rasemessige verdi, og ødelegger på den måten det elementære grunnlaget for all menneskelig kultur, som nettopp er avhengig av disse faktorene. Dette er den sanne og innerste kjernen i den marxistiske verdensanskuelse, for så vidt som man har lov til å bruke ordet «verdensanskuelse» om et slikt produkt av en forbryters hjerne. I samme øyeblikk som personligheten og rasen er gått over ende, i samme øyeblikk faller også den vesentlige hindringen vekk, så den mindreværdige kan komme til makten — og det er jøden.

Nettopp i det økonomiske og politiske vanviddet ligger meningen med denne læren. Det holder alle virkelig intelligente borte fra den, mens de mindre oppvakte og de som kjenner lite til økonomiske ting, iler til kamp for den med flygende faner. Men den intelligensen røsla trenger — for også denne røsla har bruk for en intelligens, vil den leve — den «ofrer» jøden fra sine egne rekker.

Slik oppstår det en ren arbeiderørrelse av håndens arbeidere med jødisk ledelse, den tar, som det ser ut, sikte på å bedre arbeidernes kår, men har i virkeligheten til formål å gjøre alle ikke-jødiske folk til slaver og ødelegge dem.

Det som frimureriet innleder blant den såkalte intelligensen, pasifistisk å lamme den nasjonale selvbergingsdriften, det bringer pressen som blir mer og mer jødisk, ut til den store masse, framfor alt til borgerskapet. Til begge disse ødeleggende våpen kommer nå som et tredje

og aller frykteligste, organiseringen av brutal vold. Marxismen skal som åtak og stormkolonne fullende undergravingarbeidet til de to andre våpen for å føre utviklingen mot sammenbruddet.

Dermed er det kommet i stand et i sannhet mesterlig samspill, så mesterlig at en slett ikke skal undre seg over at nettopp de institusjonene minst klarer å holde stand, som alltid har det med å ville hevde at det er dem som holder den mer og mindre sagnomsuste statsautoriteten oppe. Blant våre høye og høyeste statsbetsmenn har jødene i alle tider (bortsett fra få hederlige unntak) funnet de villigste redskapene til sitt ødeleggende arbeid. Krypene ydmyk «oppover» og arrogant storsnutet «nedover», slik er denne standen og ofte så himmelropende bornert at det bare er én egenskap som kanskje er mer utpreget: den er fantastisk innbilsk.

Men dette er egenskaper jøden har bruk for hos våre myndigheter, og som han derfor også setter stor pris på. Den kampen som nå tar til, går i praksis, grovt tegnet, slik for seg:

I samsvar med det endelige målet for den jødiske kampen som ikke vil nøye seg med å erobre verden økonomisk, men som også vil ha den politisk under åket, deler jøden opp sin marxistiske verdenslære i to deler når han organiserer den. Det ser ut som de to delene er uavhengig av hverandre, men i virkeligheten er de et hele og kan ikke skilles at: fagbevegelsen og den politiske røsla.

Fagbevegelsen er den som verver. Den byr arbeideren hjelp og trygd i den tunge kampen for utkommet, som han må føre takket være at så mange arbeidsgivere er havesyke og kortsynte, og med denne hjelpen og trygden skal han da få høve til å kjempe seg fram til bedre livsvilkår. Vil nå ikke arbeideren i en tid da det organiserte folkefelleskapet, staten, så godt som ikke byr seg om ham, overlate å representere sine menneskelige rettigheter til blind vilkårlighet, til mennesker som dels ikke kjenner noe ansvar og ofte er hjertelese, vil han ikke det, må han selv ta opp kampen for å verne om sin rett. Når nå det såkalte nasjonale borgerskapet blendet av pengeinteresser legger de største hindringer i veien for denne kampen, og ikke

bare gjør motstand mot, men også ofte virkelig saboterer alle forsøk på å få nedsatt den umenneskelig lange arbeidstiden, på å få slutt på barnarbeid, trygge og verne om kvinnen, skaffe sunnere forhold på verkstedene og i boligene, så lenge tar jøden, som er den klokere, seg også av de undertryktes sak. Han blir etter hvert fører for fagbevegelsen, og dette så mye lettere som han ikke har noen direkte interesse av at de sosiale misforhold virkeliggjør og for alvor blir rettet på, men bare interesse av å få skapt en kamptropp, innen næringslivet, som blindt støler på ham og som han så kan bruke i sitt arbeid på å ødelegge det uavhengige nasjonale næringslivet. For mens det å føre en sunn sosialpolitikk vil si stadig å holde seg to ting for øye, på den ene siden å trygge folkehelsen, på den andre å verne det nasjonale uavhengige næringslivet, så er det for jødene ikke nok bare å forsømme disse to ting, nei det er deres livsmål å få dem helt vekk. Han ønsker ikke å trygge et uavhengig nasjonalt næringsliv, men å ødelegge det. Derfor kan ingen samvittighetsskrupler holde ham fra som fører for fagbevegelsen å stille krav, som ikke bare skyter langt over målet, men som det er uråd å gå med på, da det ville være jevngodt med å ruinere det nasjonale næringslivet om de skulle gjennomføres i praksis. Han har heller ikke interesse av at det vokser opp en sunn, kraftig slekt, men en rått, som han lett kan få under sitt åk. Men et slikt ønske får ham til om igjen å komme med de mest vanvittige krav, som han selv godt vet at det ikke er råd å oppfylle, og som derfor slett ikke tjener til å rette på noen ting, men i høyden kan få hisset massen veldig opp. Det er nettopp det som er om å gjøre for ham, og ikke å skaffe dem en virkelig og ærlig bedring i de sosiale kår.

Derfor kommer jødene uomstridt til å lede fagforenings-sakene inntil et nytt enormt opplysningsarbeid kan få virket på de brede lag og bedre greidd ut for dem om den elendigheten som etter som det sies aldri skal ta slutt — eller inntil staten setter en stopper for jødene og deres arbeid. For så lenge massen ikke har mer greie på tingene enn nå, og staten er så likeglad som i dag, vil massen støtt

komme til å følge den som er flinkst til å lokke med de mest sinnssvake løftene på det økonomiske område. Men her er jøden en mester. Han lar seg jo, som kjent, ikke hemme i noe av det han gjør, av noen som helst moralske skrupler!

På dette området slår han da innen kort tid automatisk ut enhver konkurrent. Helt i pakt med sin kjente medfødte rovdyrbrutalitét innstiller han samtidig fagbevegelsen på den mest brutale bruk av vold. Har noen såpass innsikt at han motstår jødens lokkemat, tar han terror til hjelp for å bryte ned hans trass og erkjennelse. En slik framgangs måte gir uhyre resultater.

I realiteten ødelegger jøden ved hjelp av fagforeningene, som kunne være en velsignelse for nasjonen, grunnlaget for det nasjonale næringsliv.

Parallelt med dette utvikler den politiske organisasjonen seg.

Den driver for så vidt et samspill med fagbevegelsen, som denne forbereder massene til den politiske organisasjon, ja med vold og tvang pisker dem inn i den. Fagbevegelsen er enn videre den evige pengekilde som den politiske organisasjonen øser av for å holde liv i sitt enorme apparat. Den er også det organ som kontrollerer den enkeltes politiske virksomhet, og ved alle store demonstrasjoner av politisk art, er det den som driver massene fram. Men til slutt går den slett ikke lenger inn for økonomiske krav, men stiller sitt hovedkampmiddel, arbeidsstans som masse og generalstreik, til rådighet for den politiske idéen.

Da det ble skapt en presse, avstemt etter de minst dannedes åndelige synskrets, fikk den politiske fagforeningsorganisasjonen endelig det rette redskapet til å hisse opp massene og gjøre de lavere lag i nasjonen modne for dristige aksjoner. For det er ikke denne pressens oppgave å føre menneskene opp av sumpen og et trinn oppover, fra en slett innstilling til en bedre, men å komme dem i møte i deres laveste instinkter. En lønnende spekulasjon når det gjelder massen som er like åndelig doven som den mange ganger kan være fordringsfull.

Denne pressen er det framfor noen som i en bent ut

fanatisk bakvaskelseskamp river ned alt som en kan regne med som støtter for nasjonal uavhengighet, et kulturelt høyt nivå og nasjonens økonomiske selvstendighet.

Framfor alt dundrer den løs på alle de karakterfaste, som ikke vil bøye seg for det frekke jødiske forsøket på å rive til seg makten, eller de som har geniale evner som jøden i og for seg oppfatter som en fare. For jøden hater ikke bare dem som slåss mot dem, det er mer enn nok enten at de har mistanke om at en i det hele tatt kunne komme på en slik tanke eller at en, takket være fremragende evner, kunne komme til å øke et folks storhet og kraft som er fiendtlig mot dem.

I disse ting har han et usvikelig sikkert instinkt som tydelig merker hvordan andre virkelig er til sinns, og den som ikke er ånd av hans ånd, kan også være sikker på hans fiendskap. Jøden er den som går til åtak, derfor ser han en fiende ikke bare i dem som virkelig aktivt går mot ham, men i alle som setter seg til motverge mot ham. Men det midlet som han prøver å bryte ned så dumdristige, men rake mennesker med, er ikke ærlig kamp, men løgn og bakvasking.

Her viker han ikke tilbake for noe og blir så jettestor i sin gemenhet at ingen trenger å undre seg når den personifiserte djevel som symbolet på alt ondt i verden hos oss blir fremstilt som jøden i lys levende skikkelse.

At de brede lag ikke vet noe om jødens indre særpreget og at de øvre lag er så instinktløst bortnerte er årsaken til at folket lett faller som offer for denne jødiske løgnkampanjen.

Mens de øverste samfunnslagene i medfødt feighet snur seg bort fra et menneske som en jøde på den måten går til åtak på med løgn og bakvasking, pleier de brede lag å tro alt fordi de er dumme og enfoldige. Statsmyndighetene holder seg enten helt tause eller også, og det er regelen, vil de ha slutt på den jødiske pressekampanjen og forfølger derfor de menneskene som pressen med urette går til åtak på — og den slags framferd er i øynene på et sånt statslønt esel tegnet på at det har hevdet statens autoritet og trygget ro og orden.

Langsamt legger nå frykten for jødernes marxistiske våpen seg som en mare over alle skikkelige menneskers sinn og sjel.

En tar til å skjelve av angst for den fryktelige fienden, og da er en også ferdig og faller som offer for ham.

k) Nå synes jødene å være så sikkert herre over staten at de ikke bare igjen våger å stå fram som jøder, men også uten hemning kan vedgå sine innerste tanker om rase og politikk. En del av rasen har alt helt åpent vedkjent seg at de er et fremmed folk, men ikke uten igjen å fare med løgn. For når sionismen prøver å få den øvrige verden til å tro at jødernes trang til å få rå seg selv som rase ville være stilt tilfreds om det ble opprettet en palestinsk stat, narrer jødene igjen de dumme ikke-jøder, gojim, på den mest utspekulerte måte. De tenker slett ikke på å bygge opp en jødisk stat i Palestina for å bo der, nei da, men de ønsker bare å få seg en organisasjonssentral, utstyrt med egne overhøyhetsrettigheter og godt unna kjedelig kontroll fra de andre statene, en organisasjonssentral for sitt internasjonale verdenssnyteri, et tilfluktssted for oppdagede kjeltringer og en høyskole for vordende svindlere.

Men det er tegn ikke bare på at deres selvtilit vokser, men også på at de kjenner seg fastere i salen når en del av dem frekt og åpent proklamerer at de tilhører den jødiske rasen, på en tid da den andre delen ennå spiller den løgnaktige komedien som tysker, franskmann eller engelskmann.

Hvor nær de alt tror seieren er, syner den gyselige måten de nå tar til å omgås mennesker av andre folkeslag på.

Den svarthårete jødegutten lur i timevis med satanisk glede i fjaset på den uskyldige unge jenta, som han bringer skjensel over med sitt blod og så samtidig stjeler fra hennes folk. Med alle midler prøver han å ødelegge rasegrunlaget for det folket han skal bringe inn under sitt åk. Liksom han selv planmessig fordervet kvinner og unge jenter, viker han ikke tilbake for selv i større omfang å rive ned raseskrankene mot andre folkeslag. For det var og er jøder som sender negrer til Rhinen, alltid med den

samme baktanken og samme klare mål: å kunne ødelegge den hvite rasen, som de hater, ødelegge den gjennom bastardene som nødvendigvis må bli følgen, ødelegge den og styrte den ned fra det høye kulturelle og politiske nivået den står på, og selv oppkaste seg til herre over den.

For et raserent folk som er seg rasen sin bevisst, vil jødene aldri få under åket. Jøden vil evig og alltid bare kunne bli herre over bastarder her i verden.

Slik prøver han planmessig å senke rasenivået ved stadiet å forgifte den enkelte.

Men politisk tar han til å bytte ut tanken på demokratiet med proletariatets diktatur.

I marxismens organiserte masser har han funnet det våpnet som gjør demokratiet overflødig og som nå i dets sted tillater ham å legge under seg folkene med diktatorisk makt og brutal kraft og regjere over dem.

Planmessig arbeider han nå på en revolusjon i dobbelt forstand: økonomisk og politisk.

De folk som får reist en kraftig motstand mot dette åtakket innenfra, spinner han takket være sine internasjonale forbindelser inn i et nett av fiender, hisser dem ut i krig og får til slutt, om det trengs, plantet revolusjonens fane på slagmarkene.

Han sørger for at statene blir så økonomisk rystet at de til slutt må oppgi de statsdrevne sosiale bedriftene fordi de viser seg urentable; og jøden må overta og kontrollere dem økonomisk.

Politisk nekter han staten midler til selvberging, ødelegger grunnlaget for enhver nasjonal selvhevdelse og et hvert vern, undergraver helt tilliten til regjeringen, håner fortiden og historien og trekker alt virkelig stort ned i rennesteinen.

Kulturelt infiserer han kunsten, litteraturen, teatret, latterliggjør naturlige kjensler, tramper på ethvert begrep om skjønnhet og opphøyethet, om vakkert og godt, påtvinger menneskene til gjengjeld sin egne sjofle måte å oppfatte tingene på.

Religionen blir gjort latterlig, sedelighet og moral fremstilt som gammeldags, og alt dette så lenge inntil en dag

et folk mister de siste støttene i kampen om tilværet her i verden.

1) Nå begynner den store, siste revolusjonen. I og med at jøden har fått revet til seg den politiske makten, kaster han de siste restene av den hammen han har båret. Fra å være den demokratiske folkejøden blir han nå blodjøden og folketyrannen. På få år prøver han å rydde ut den nasjonale intelligensen, tar fra folkene deres naturlige åndelige førere og gjør dem på den måten modne til for alltid å gå som slaver under hans åk.

Det frykteligste eksempel på denne framgangsmåten har vi i Russland, der jødene med fanatisk villskap og delvis under umenneskelige lidelser drepte eller lot sulte i hjel innpå tredivde millioner mennesker for å sikre en haug med jødiske litterater og børsbanditter herredømmet over et stort folk.

Men slutten på dette er ikke bare slutten på friheten for de folk jøden har undertrykt, men også slutten på denne folkeparasittens egen eksistens. Når offeret er død, dør vampyren også før eller senere.

*

Når vi nå lar alle årsakene til det tyske sammenbruddet gli forbi oss, da blir som siste og avgjørende årsak det faktum stående at man ikke skjønte til bunns raseproblemet og spesielt ikke jødefaren.

Nederlagene på slagmarkene i august 1918 ville ha vært lekende lett å bære. De spilte ikke noen rolle mot alle våre scire. Det var ikke de som felte oss, men vi ble slått ned av den makten som planla nederlagene, den makten som alt i flere tiår planmessig hadde røvet folket vårt for de politiske og moralske instinkter og krefter som alene gjør folkene skikket til å eksistere og dermed gir dem rett til det.

Når det gamle riket likeglad gikk forbi spørsmålet om det rasemessige grunnlaget for folket vårt, viste det også ringeakt overfor det eneste som har rett til å gi liv her i verden. Folkeslag som finner seg i bastarder eller

tåler at andre driver sitt bastarduvesen hos seg, synder mot det evige forsyns vilje, og når de derfor bukker under for et sterkere folk, så skjer det dem ingen urett, tvert om, retten blir bare knesatt igjen. Når et folk ikke lenger vil hegne om de egenskapene naturen har gitt det og som er nedlagt i rasens særpreg, har det ingen rett lenger til å klage over tapet av sin jordiske eksistens.

Alt her på jorda kan bedres. Hvert nederlag kan bli opphav til en senere seier. Hver tapt krig årsak til en senere reising, hver nød tid fører til at menneskets energi økes, og ut av enhver undertrykking kan det komme krefter til en ny åndelig gjenfødelse — så lenge en holder rasen ren.

Bare når rasen ikke lenger er ren kan menneskenes indre lykke gå tapt for alltid, de blir slått ned så de aldri mer reiser seg; følgene for kropp og sjel vil en aldri mer kunne få bort.

Når vi holder dette eneste spørsmålet opp imot alle andre livsproblemer, undersøker og sammenligner, da vil vi først få se hvor latterlig små de andre er, målt på det ene. Alle de andre setter tiden en grense for — men spørsmålet om å holde rasen ren eller ikke, vil bli stående så lenge det finnes mennesker til.

Alle virkelig viktige tegn på forfall i tiden før krigen lar seg til sjvende og sist føre tilbake til rasemessige årsaker.

La det dreie seg om spørsmål om alminnelige rettigheter eller om utveksler på næringslivet, om kulturelle nedgangs fenomener eller politiske utglidningsprosesser, om spørsmål om gal oppdragelse eller om pressens dårlige innflytelse på de voksne osv., alltid og overalt er årsaken i sin dybeste grunn at man ikke har vært oppmerksom på hvor viktig rasespørsmålet er for et folk, eller at man ikke har villet se den faren som truer fra en fremmed rase.

Derfor var alle reformforsøk, alle sosiale hjelpetiltak og alt politisk strev, all økonomisk framgang og enhver tilsynelatende vekst på det åndelige område uten verdi. Nasjonen og den organismen som styrker den og holder liv i den, staten — ble ikke innvendig friskere, men syknet tvert om synlig. Om det gamle rike så ut til å blomstre opp, kunne ikke den indre svakheten skjules, og ethvert

forsøk på virkelig å styrke riket strandet alltid fordi man gikk utenom det viktigste spørsmålet.

Det ville være galt å tro at tilhengerne av de forskjellige politiske retningene som doktorerte rundt om på samfunnslegemet i Tyskland, ja til dels gjelder det lederne også, det ville være galt å tro at disse i og for seg var slette eller ondssinnede mennesker. Deres virksomhet var jo bare dømt til å være ufruktbar, fordi de i heldigste tilfelle i høyden så de ytre symptomene på den sykdommen som grep oss alle, og prøvde å rå med dem, mens de gikk i blinde forbi sykdomsårsaken. Den som systematisk følger linjen i den politiske utviklingen i det gamle rike, må, når han tenker rolig etter, innse at tilmed i samlingens tid da den tyske nasjonen hadde en oppgangstid, var det indre forfall alt i full gang, og at trass i all tilsynelatende politisk framgang og trass i stigende økonomisk rikdom, ble almentilstanden verre og verre fra år til år. Bare riksdagsvalgene var nok til å vise, når en så hvordan massen av marxistenes stemmer svelte ut, at sammenbruddet på den indre fronten og dermed også på den ytre, stadig rykte nærmere. Alle seire for de såkalte borgerlige partiene hadde ingenting å si, ikke bare fordi de ikke engang ved de såkalte borgerlige valgseirene klarte å demme opp for den tallmessige stigningen i den marxistiske flommen, men framfor alt fordi de selv bar på gjæringsstoffene til opplosningsprosessen. Uten å vite det, var det borgerlige samfunnet alt i sitt innerste infisert med likgiften fra marxistiske teorier, og den motstanden som ble gjort, skyldtes ofte mer et visst konkurranseid mellom ærgjerrige ledere enn en prinsipiell opposisjon av motstandere som hadde den faste viljen til å ta en avgjørende kamp. En eneste en kjempet i alle disse lange årene uforstyrret rolig, og det var *Jøden*. Hans Davids-stjerne steg høyere og høyere i samme grad som viljen til selvberging sank i vårt folk.

I august 1914 stormet derfor ikke folket ut på kamplasse med den harde viljen til å gå på, nei det kom bare et siste blaff av den nasjonale selvbergingsdriften overfor den fremadskridende pasifistisk-marxistiske lammelsen av det tyske samfunnslegeme. Da man heller ikke i denne skjebnetimen så klart den indre fienden, var all ytre motstand

fåfengt, og forsynet gav ikke sin lønn til det seirende sverd, men fulgte loven om den evige gjengjeldelse.

Denne indre erkjennelse skulle gi oss retningslinjene og tendensen for den nye rørsle, som vi var overtydd om var den eneste som kunne stoppe nedgangen hos det tyske folket og også skape et grunnlag, hardt som granitt, for staten som skal komme. På det kan den en gang bygge trygt og fast, den blir da ikke en mekanisme som er fremmed for folket og tjener økonomiske tarv og interesser, men en levende organisme av folket:

En germansk stat av tysk nasjon.

XII

DET NASJONALSOSIALISTISKE TYSKE ARBEIDERPARTI I SIN FØRSTE UTVIKLINGSTID

Når jeg i slutten av dette bindet skildrer den første tiden da vår rørsle utviklet seg, og kort kommer inn på en rekke spørsmål som reiser seg i samband med det, så gjør jeg ikke det for å utrede de åndelige mål den har satt seg. Mål og oppgaver for den nye rørsle er så veldige at de må tas opp i et særskilt bind. Derfor vil jeg i annet bind inngående gjøre rede for det programmatiske grunnlaget for rørsla og prøve å tegne et bilde av det som vi tenker oss når vi bruker ordet «staten». Jeg mener da med «oss» alle de hundretusener som i grunnen lengter etter det samme, uten i det enkelte å kunne finne ordene til å skildre det som står for vårt indre øye. For det er verdt å legge merke til at alle store reformer fra først av ofte bare har en eneste som strir for dem, mens millioner støtter dem. Reformenes mål er ofte et ønske som hundretusener i hundrer av år i stille lengt har båret på, til en dag en mann står fram og gjør seg til forkynner av det som alle tenkte og ville, og hjelper som fanebærer den gamle lengt i en ny form fram til seier.

Men at millioner i sitt hjerte ønsker å få de forholdene vi lever under i dag prinsipielt endret, viser den dype misnøyen de lider under. Den har tusenvis av ytringsformer, den ene er lei seg og motløs, den andre uvillig, sint og opprørt, den tredje likeglad og den fjerde rasende overspent. Som vitnesbyrd om denne indre misnøyen kan en vel også regne de valgtrette og også de mange fanatikere som er å finne på ytterste venstre fløy.

Og til disse skulle også den nye rørsle i første rekke vende seg. Den skal ikke være en organisasjon av de velnøyde, de mette, men den skal samle de sorgtyngede og fredløse, de ulykkelige og de misnøyde, og den skal framfor alt ikke svømme på overflaten av samfunnet, men slå rot i selve folket.

*

Rent politisk sett hadde man i 1918 følgende bilde: Et folk splittet i to. Den ene delen, avgjort den minste, er de forskjellige lag av den nasjonale intelligens og stenger ute alle kroppsarbeidere. Den er i det ytre nasjonal, men eier ellers ikke evnen til med det ordet å tenke seg noe annet enn spakt og ynkelig å varetta såkalte statsinteresser, som igjen ser ut til å være dynastiske interesser. Den prøver å hevde sine tanker og mål med åndelige våpen, som er like mangelfulle som de er overfladiske, men som også i og for seg må svikte i kampen mot en brutal motstander. Med et eneste fryktelig slag blir denne klassen, som bare kort tid i forveien styrte og rådde, strakt til jorda og finner seg skjeltvende av feighet i at den brutale motstanderen ydmyker den på alle måter.

Mot den står den andre klassen, den store masse av kroppsarbeidere. Den er samlet i mer og mindre radikale marxistiske rørsler og står ferdig til å slå ned enhver åndelig motstand med vold. Den vil ikke være nasjonal, og nekter like bevisst å fremme nasjonale interesser, som den omvendt hjelper til å fremme enhver fremmed undertrykking. Den er etter mengden den sterkeste, men har framfor alt i sine rekker de elementer i nasjonen som må være med om en nasjonal gjenreisning skal være tenkelig og mulig.

For det måtte en da alt i 1918 være klar over: skulle det tyske folk reise seg igjen, måtte det først vinne igjen sin ytre maktstilling. Men det som kreves til det, var ikke de «våpnene» som våre borgerlige «statsmenn» alltid prater om, men viljekraft. Våpen hadde det tyske folk en gang mer enn nok av. De klarte ikke å trygge sin egen frihet, fordi den nasjonale selvbergingsdriften var kraftløs, det skortet på selvbergingsvilje. Det beste våpen er bare dødt,

verdløst materiell, så lenge ikke den ånden er over en som er villig og har den faste viljen til å bruke det. Tyskland ble vergeløst, ikke fordi det skortet på våpen, men fordi det skortet på vilje til å ta hånd om det våpnet som skulle verne om den nasjonale eksistens.

Når i dag våre politikere fra venstrepartiene prøver å få det til at det var mangel på våpen som tvang dem til å føre sin viljeløse og slappe, men i virkeligheten forræderske politikk utad, så kan en på det bare svare: Nei, det er tvert imot omvendt. Den antinasjonale, forbryterske politikken dere førte, bare å gi opp nasjonale interesser, var skyld i at dere i sin tid gav fra dere våpnene. Nå prøver dere å få det til at den elendige holdningen dere viser, skulle skyldes mangel på våpen. Dette er, som alt dere gjør, *løgn* og svindel.

Men like mye må en klandre høyre-politikerne. For takket være at de var så sørgelig feige, kunne det jødepakket som kom til makten i 1918 stjele våpnene ut av hendene på nasjonen. Heller ikke de har derfor noen grunn eller rett til å komme med at vår mangel på våpen i dag skulle tvinge dem til å være så kloke og forsiktige, (uttal: «feiges»), tvert imot, vergeløse er vi fordi de var feige.

Men derfor lyder spørsmålet hvordan vi skal vinne igjen vår tyske makt, ikke f. eks. slik: Hvordan skal vi fabrikere våpen?, men: Hvordan skal vi elske fram den ånden som gjør et folk skikket til å bære våpen? Når den ånden rår i et folk, finner viljen tusener av veier, som alle som én fører fram til våpen! Men gi en feiging ti pistoler, og han vil ved et åtak så likevel ikke få løst et skudd. De har altså mindre verd for ham enn en knortekjepp i hånden på en modig kar.

Spørsmålet å gjenvinne den politiske maktstillingen for folket vårt er også av en annen grunn i første rekke et spørsmål om å lege vår nasjonale selvbergingsdrift: Det syner seg at enhver planleggende utenrikspolitikk og enhver verdsetting av en stat mindre går ut på å spørre etter forråd av våpen enn på å finne ut hvor stor moralsk motstandstyrke nasjonen har eller en kan gå ut fra at den har. Et folks evne til å inngå forbund blir langt mindre avgjort av de døde mengder våpen det kan ha, enn av at

en tydelig kan se at folket har en flammende nasjonal vilje til selvberging, og et heroisk dødsnot. For man går ikke inn i et forbund med våpen, men med mennesker. Derfor vil det engelske folket også gjelde for den verdifulleste forbundsfelle i verden så lenge som en kan gå ut fra at ledelsen og ånden i de store masser er så seig og brutal at de med fast vilje fører kampen til sin siste slutt og seier uten å bry seg om hva det koster av tid og offer. Den militære utrustningen i øyeblikket trenger ikke i det tilfellet å stå på høyde med de andre statenes.

Men er det klart at spørsmålet å gjenreise den tyske nasjon er et spørsmål om å gjenvinne vår politiske selvbergingstilstand, så er det også klart at det for å nå dette målet ikke er nok å vinne de delene av vårt folk som alt i og for seg er nasjonale av sinnelag, nei den bevisst antinasjonale massen må gjøres nasjonal.

En ung rørsle som setter seg som mål å gjenopprette en tysk stat med egen suverenitet, må i sin kamp helt og holdent samle seg om å vinne de store masser. Så ynkelig som vårt såkalte «nasjonale borgerskap» stort sett er, så smått stiller det seg med dets nasjonale sinnelag, så sikkert kan en regne med at det når tiden kommer, ikke uten noen alvorlig motstand mot en kraftig nasjonal innen- og utenrikspolitikk. Skulle det tyske borgerskap når frihetens time kommer, av de samme bornerte, kortsynte grunner drive passiv motstand som de en gang gjorde det overfor Bismarck, så sørger deres ordgjetne feighet derimot for at en aldri trenger å være redd for at de kommer til å sette seg aktivt imot.

Annerledes har det seg med den store masse av våre internasjonalt innstilte landsmenn. De er mer innstilt på tanken om å bruke vold, ikke bare fordi de er mer primitivt opprinnelige, — men fordi det jødiske førerskapet er mer hardhendt og brutalt. De vil komme til å slå ned ethvert forsøk på tysk gjenreisning, på samme måten som de en gang knekte ryggraden på den tyske hæren. Men framfor alt: i denne vår parlamentarisk styrte stat kommer de i kraft av sin majoritet til ikke bare å ødelegge enhver nasjonal utenrikspolitikk, men med det at de hindrer at Tysklands styrke blir verdsatt høyt, hemmer de evnen

til å inngå forbund. For det er ikke bare vi som kjenner til det svakhetsmomentet som ligger i å ha 15 millioner marxister, demokrater, pasifister og sentrumsfolk, det blir i enda høyere grad oppfattet av utlandet, som måler verdien av et eventuelt forbund med oss etter vekten av denne belastningen. Man inngår ikke forbund med en stat, der den aktive delen av folket i det minste står passiv overfor enhver fast utenrikspolitikk.

Til dette kommer også det faktum at ledelsen for disse nasjonalforræderske partiene av ren selvbergingsdrift må og vil sette seg imot alle forsøk på en gjenreisning. Det er historisk rett og slett utenkelig at det tyske folket noen sinne skulle få igjen sin gamle stilling og så ikke gjøre opp med dem som var skyld i og fremkalte det veldige sammenbruddet som hjemsøkte vår stat. For etterverdens domstol vil november 1918 ikke bli vurdert som høyforræderi, men som landsforræderi.

Skal Tyskland prøve igjen å bli selvstendig utad, må vårt folk framfor alt vinne igjen det indre viljefaste samholdet.

Men også rent teknisk ser det ut til å være helt uråd å fri Tyskland utad, så lenge en ikke får den store massen med på en slik frihetstanke. Rent militært må alle offiserer som tenker etter, innse at en aldri greier å slåss med ytre fiender ved hjelp av student-bataljoner; til en slik kamp trengs det utenom folkets hjerner også dets never. Man må også huske at et nasjonalt vern som bare støttet seg til såkalte «intelligens»-kretser, ville drive en sann rovdraft med uerstattelige verdier. Den unge tyske intelligens som i regimentene av frivillige stupe høsten 1914 på slettene i Flandern, ble etterpå bittert savnet. Den var det beste nasjonen eide, og tapet av dem kunne ikke gjøres godt igjen så lenge krigen varte. Men det er ikke bare selve kampen som ikke kan føres igjennom når stormkolonnene ikke teller arbeiderne i sine rekker; det er også uråd å planlegge den teknisk, er ikke hele folket samlet i en fast vilje. Nettopp vårt folk som lever avvæpnet og voktet av Versailles-traktatens tusener av øyne, kan bare klare å treffe tekniske forberedelser til å vinne igjen friheten og den menneskelige uavhengighet når hele hæren

av spioner er redusert til de få som på grunn av medfødt karakterløshet forråder alt og alle for de kjente tredve solvpenger. Dem skulle vi nok greie opp med. Men de millionene som av politisk overtydning setter seg imot en nasjonal reising, ser det ikke ut til at en kan overvinne — ikke så lenge årsaken til at de kjemper imot den interesse nasjonale marxistiske verdensanskuelsen, er ved makt. Den må kjempes ned og bli feid ut av hjerte og hjerne på dem.

Det er altså det samme fra hva synspunkt en dommer om muligheten til å gjenvinne vår frie stilling som stat og folk, enten ut fra den utenrikspolitiske planlegging, den tekniske rustning eller selve kampen, alltid vil en finne at ett trenges framfor alt det andre: På forhånd må en vinne de brede lag i folket vårt for tanken om vår nasjonale selvstendighet.

Får vi ikke igjen vår frihet utad, — spiller ikke noen indre reform en rolle uten for så vidt som den øker vår ytre evne som koloni. Overskuddet av et såkalt oppsving i næringslivet ville våre internasjonale kontrollherrer nyte godt av, og en bedring i de sosiale forhold ville i beste fall øke arbeidsytelsen for dem. Kulturelt kan den tyske nasjonen ikke gå fram i det hele tatt, for det henger nøye sammen med et folks politiske frihet og verdighet.

•

Dersom det altså er så at en heldig fremtid for Tyskland må bygge på det nasjonale sinnelaget hos de brede lag i folket vårt, da er det å skape et slikt sinnelag den største og veldigste oppgaven en rørsle kan ha, som ikke ser sitt mål bare i å fylle øyeblikkets krav, men veier alt den gjør og ikke gjør ut fra de følgene det kan få for fremtiden.

Derfor var vi alt i 1919 klar over at den nye rørsle måtte sette seg som høyeste mål først å gjøre massene nasjonale.

Med dette for øyet måtte den stille opp en rekke krav: 1) Ikke noe sosialt offer er for tungt når det gjelder å vinne massen for den nasjonale reisingen.

Hva man i dag enn gjør for å etterkomme arbeidernes økonomiske krav, det blir alt sammen smått mot det hele nasjonen vinner om det hjelper til å føre de brede lag tilbake til folket. En må være kortsynt bornert, som dessverre mange innen kretsen av arbeidsgivere er, om en tror at det i lengden vil komme noe økonomisk oppsving for dem og derfor noen økonomisk framgang, så lenge ikke det indre solidariske samholdet i vår nasjon er gjenopprettet.

Dersom de tyske fagforeningene under krigen hardnakket hadde varetatt arbeiderklassens interesser, hadde de midt under selve krigen tusener av ganger ved å streike presset de profittbegjærlige arbeidsgiverne til å gå med på kravene fra de arbeiderne de representerte; men hadde de på den andre siden gått like fanatisk inn for sin tyske dom og det nasjonale vern, og hadde de like brutalt gitt fedrelandet hva fedrelandets var, ja da hadde vi heller ikke tapt krigen. Men hvor latterlig små ville ikke alle og selv de største økonomiske innrømmelser ha vært mot den uhyre verdien en vunnet krig representerer!

Derfor må en rørsle som tar sikte på å føre den tyske arbeider tilbake til sitt folk, bli klar over at økonomiske offer ikke spiller noen rolle når det gjelder dette spørsmålet, med mindre det nasjonale næringslivet blir truet i sin eksistens og frihet.

2) Vil en oppdra den store masse, må en gå veien om å bedre de sosiale kår; bare en slik bedring kan skape det almenøkonomiske grunnlaget som tillater den enkelte også å nyte godt av nasjonens kulturelle goder.

3) Nasjonalisere massen kan en aldri ved å ta halve tiltak, ved å stille seg på et svakt og forsiktig såkalt objektivt standpunkt, nei hardhendt og fanatisk må en innstille seg på det målet som en gang er satt og som skal nåes. Det vil altså si: en kan ikke gjøre et folk «nasjonalt» etter mønster av vårt moderne borgerskap, altså med så og så mange modifikasjoner, en må gjøre det nasjonalistisk og det med hele den voldsomhet som ligger i dette ekstrem; gift blir ikke stanset av annet enn motgift, og bare en slapp borgerlig tankegang kan få det til at middelveien skulle være veien til himmerike.

Den store masse i et folk er hverken professorer eller diplomater. Den har ikke stor abstrakt viten, derfor er kjenslevet det viktigste for den. Fra det henter massen sitt syn, positivt eller negativt. Den er bare mottagelig for et kraftutslag i den ene av de to retninger og aldri for en halvhet som svever mellom begge. At kjenslene har overtaket over forstanden, er årsaken til at massen er overordentlig jevn og stø. Det er verre å rokke ved en tro enn ved viten, kjærlighet skifter ikke så lett som aktelse, hat varer lenger enn motvilje, og drivkraften i de viktigste omveltningene her på jorda var alle tider mindre en vitenskapelig erkjennelse som behersket massene, enn en fanatisme som grep alle, og mange ganger kunne den være et formelig hysteri som drev den fremad.

Den som vil vinne den store masse for seg, må kjenne den nøkkelen som åpner døra til dens hjerte. Den heter ikke objektivitet, som er jevngodt med svakhet, — men vilje og kraft.

4) Å vinne folkets sjel lykkes bare for den som ikke bare fører en positiv kamp for å nå egne mål, men samtidig knuser den som setter seg opp mot dem.

Det beste prov på egen rett ser folket alltid i et hardhendt åtak på en motstander, og når man gir opp å knuse den andre, kjenner folket det som man tvi-ler på sin egen rett, ja kanskje som tegn på egen urett.

Den store masse er bare et stykke av naturen, og forstår ikke etter sin kjensle at folk trykker hverandre i hånden når de påstår de mener og vil motsatte ting. Det massen ønsker å se, er at den sterkeste vinner og at den svakeste blir knust eller uten vilkår underkaster seg.

Massen i Tyskland blir bare nasjonal om det lykkes, ved siden av den positive kampen for å vinne folkets sjel, å få ryddet ut dens internasjonale forgiftere.

5) Alle store spørsmål i tiden er øyeblikkets spørsmål og bare virkningen av visse årsaker. Men bare ett blant dem alle bunner i den årsaken som her er viktigst: spørsmålet om å trygge folkets rase. I den alene har menneskets kraft så vel som dets svakhet sin grunn. Folkeslag som ikke forstår og gir akt på hva det rasemessige grunnlag har å si, ligner mennesker som vil lære opp en mops til å klare

det samme som en mynde, uten å skjønne at når myndene er hurtig og puddelen snartok, er det ikke ting de er lært opp i, men evner de har i kraft av sin rase. Folkeslag som gir opp å holde rasen ren, gir samtidig opp den sjelelige enhet som preger alle deres ytringer. Når de blir oppstykket i sitt vesen, er det en lovmessig følge av rasens forderv, og endringen i den åndelige og skapende kraft er bare følgen av endringer i det rasemessige grunnlag.

Den som i dag vil fri det tyske folket for trekk og dårlige egenskaper som egentlig ikke høver med dets vesen, han må først fri det for det fremmede som fremkalte disse trekk og egenskaper.

Uten at vi klart erkjenner raseproblemet, og dermed også jødespørsmålet, kan den tyske nasjon ikke mer komme til å reise seg igjen.

Rasespørsmålet gir ikke bare nøkkelen til verdenshistorien, men også til den menneskelige kultur overhodet.

6) Å få inn igjen de brede lag av vårt folk, som i dag står i den internasjonale leir, i et nasjonalt folkefellesskap vil ikke si at man gir avkall på å hevde rettfærdige standsinteresser. At stands- og yrkesinteresser trekker hver sin vei er ikke det samme som at det oppstår et klaseskilte, det er en helt naturlig følge av vårt næringslivs oppbygging. Oppbyggingen i erverv er ikke på noen måte til hinder for et reelt folkefellesskap, for folkefellesskap vil si at folket samlet står sammen om alle de spørsmål som er livsviktige for selve folket.

Å få innlemmet igjen en stand som er blitt klasse i et folkefellesskap eller om så var bare i staten, skjer ikke ved at de høyere klasser stiger ned, men ved at man hever de lavere. Det vil heller ikke denne gangen være den høyere klasse som fører dette gjennom, men den lavere klasse som kjemper for sin likestilling. Borgerskapet av i dag ble ikke innlemmet i staten ved tiltak som adelen gjorde, men ved egen handlekraft under egne førere.

Den tyske arbeider blir ikke løftet inn i rammen av tysk folkefellesskap på omveien over ynkelige forbrødringsopptrinns, men ved at hans sosiale og kulturelle nivå bevisst blir hevet, så lenge til en kan si at den mest tungtveicende skilnad i livsvilkårene er overvunnet. En rørsle

som setter seg en slik utvikling som mål, må i første rekke verve sine tilhengere blant arbeiderne. Den kan bare vende seg til intelligensen på det vilkår at denne fullt og helt har fattet det målet som er satt opp. En slik omskaping og tilnærmingsspross er ikke avsluttet på ti eller tjue år, men strekker seg, som det har vist seg, ut over mange generasjoner.

Når det i dag faller så tungt å få brakt arbeideren nærmere til et nasjonalt folkefellesskap, så er ikke årsaken hans standsinteresser, men hans internasjonale folke- og fedrelandsfiendtlige ledelse og innstilling. Var de samme fagforeningene blitt ledet fanatisk nasjonalt i sin innstilling til politikk og folk, ville de ha gjort millioner av arbeidere til verdifulle medlemmer av vårt samfunn uten at det trengte gå ut over den striden som gikk for seg på et rent økonomisk område.

En rørsle som på ærlig vis vil føre den tyske arbeider tilbakke til sitt folk og rive ham løs fra hans internasjonale vrangsyn, må gjøre en skarp front mot en oppfatning, som framfor alt rår i arbeidsgiverkretser. Etter denne oppfatningen tror man at folkefellesskap vil si det samme som at arbeidstakerne økonomisk skal være prisgitt arbeidsgiverne uten å kunne verge seg, og at man i ethvert forsøk på å vareta de økonomiske livsinteressene til arbeidstakeren, selv de mest rettferdige, kan se et åtak på folkefellesskapet. De som hevder en slik oppfatning hevder bevisst løgn. Folkefellesskapet pålegger jo ikke bare den ene part plikter, men også den andre.

Liksom visst som en arbeider syndrer mot ånden i et oppriktig folkefellesskap når han uten omsyn til almenvellet og til det nasjonale næringslivs eksistens, i kraft av sin maktstilling reiser krav som er jevnegode med utpressing, liksom visst bryter også en arbeidsgiver folkefellesskapet når han misbruker den nasjonale arbeidskraften til en umenneskelig og profittgrådig drift av fabrikkene og ågrer millioner med arbeidernes slit. Han har da ingen rett til å kalle seg nasjonal, ingen rett til å tale om folkefellesskap, men er en selvsk slyngel, som stifter sosial ufred og dermed fremkaller den kampen som senere på den ene eller den andre måten vil komme til å skade nasjonen.

Det reservoar som den unge rørsle skal hente sine tilhengere fra, blir altså i første rekke massen av våre arbeidere. Denne massen gjelder det å frigjøre for det internasjonale vrangsyn, hjelpe ut av den sosiale nød og heve opp fra det sørgelig lave kulturnivå og så få den ført inn i folkefellesskapet som en viktig faktor, samlet, verdifull, nasjonal i sin innstilling, nasjonal i sin vilje.

Skulle det i den nasjonale intelligens' leir finnes mennesker med varmt hjerte for sitt folk og dets fremtid, som i sitt innerste forstår det viktige i å føre denne kampen om massenes sjel og er oppfylt av den, da er de også hjertelig velkommen i rekkene til denne rørsle, der de kan skape en verdifull åndelig ryggrad. Men aldri må det bli noe mål for vår rørsle å jage etter borgerlig stemmekveg. Den ville i det høve bare få en masse å dras med, som etter hele sitt særpreg ville komme til å lamme vervekraften overfor de brede lag. For trass i det teoretisk vakre i tanken om alt innenfor rammen av denne rørsle å kunne smelte i hop massene på bredeste grunnlag ovenfra og ned, så er det på den andre siden en kjensgjerning at en nok kan vekke visse stemninger hos borgerlige masser ved å øve psykologisk innflytelse på dem på de alminnelige demonstrasjonsmøter, ja en kan kanskje få utbredt en viss innsikt også, men karakteregenskaper gir en dem ikke, eller retttere sagt, dårlige egenskaper får en ikke til å forsvinne, egenskaper som er blitt til gjennom århundrer. Det forskjellige kulturnivå de begge representerer, den forskjellige innstillingen de begge har til økonomisk viktige spørsmål er for tiden ennå så stor at så snart rusen fra demonstrasjonsmøtene er over, vil skilnaden komme til å virke hemmende.

Og endelig er det ikke om å gjøre å få forme om de kretser som så likevel er nasjonale, målet er å vinne de antinasjonale.

Og dette synspunktet er til sjuende og sist også det avgjørende for hvordan hele rørsle taktisk må gå fram.

7) Denne ensidige, men derfor også klare måten å ta stilling på må også få sitt uttrykk i propagandaen og blir på den andre siden selv krevd av propagandistiske grunner.

Skal propagandaen virke effektiv for rørsle, må den

vende seg til den ene kanten, i motsatt fall gjør nemlig skilnaden i de åndelige grunnlag på de to leire gjøre seg gjeldende, slik at den ene parten ikke oppfatter propagandaen, mens den andre synes den er selvsagt og derfor avviser den som uinteressant.

Selv uttrykksmåten og tonen en bruker i hvert høve kan ikke ha samme virkning for to så ekstreme lag i folket. Gir propagandaen avkall på å uttrykke seg kraftig og krast, finner den ikke veien til den store massens tenkesett. Men er den derimot i ord og fakter så djerv som det svarer til massens måte å føle og ytre seg på, så blir den avvist av intelligensen som rå og simpel. Blant hundre såkalte talere finnes det snaut ti som i dag greier å virke på et publikum av gatefeiere, låssmeder, kanalarbeidere osv. og i morgen med samme virkning å holde et foredrag, selvsagt med samme tankeinnhold, for et auditorium av høyskoleprofessorer og studenter. Men blant tusen talere finnes det kanskje bare en eneste, som var i stand til å tale samtidig til en forsamling av låssmeder og høyskoleprofessorer i en slik form at den ikke bare svarte til begge parters evne til å oppfatte, men at den også virket like kraftig på begge eller tilmed rev dem med til en rasende bifallsstorm. Derfor må en huske på at selv om den vakreste tanke kjennetegner den mest opphøyde teori, blir den i de fleste tilfelle bare båret videre av de små, ja minste ånder. Det avgjørende er ikke hva den geniale skaper av en idé tenkte seg med den, men den form forkynneren av idéen finner fram til og det resultatet han oppnår når han vender seg til den store masse.

Når sosialdemokratiet, ja når den samlede marxistiske rørsle overhodet virket så sterkt vervende, så kom det for en stor del av at det publikum den vendte seg til, var så ensartet og dermed så ensidig. Jo mer innskrenket å se til, jo mer bornert deres tankegang var, dess lettere ble tanken opptatt og fordøyd av en masse, som stod på et åndelig nivå som svarte til det man brakte den.

Men dette gav også den nye rørsle en enkel og klar linje: Propagandaen må i innhold og form rette seg etter de brede lag, og skal en avgjøre om propagandaen er riktig gjort, så er det bare resultatet som teller.

I en folkeforsamling av de brede lag snakker ikke den taleren best som åndelig sett står de intelligente tilhørerne nærmest, men den taleren som inntar massens hjerte.

Når en «forstå-seg-på-er» fra intelligensen er i en slik forsamling og med sine egne øyne ser den virkning talen har på de lavere lag, som taleren skal prøve å vinne, — og han trass i det gir seg til å kritisere talen for dens mangel på åndelig nivå, da er det et bevis på at han er helt usikkert til å tenke selvstendig, og at den nye rørsle ikke kan bruke ham. Den har bare bruk for den intellektuelle, som alt har oppfattet oppgaver og mål så godt at han har lært å vurdere propagandavirkosomheten ene og alene etter det resultat den gir og ikke etter de inntrykk den gjør på ham selv. For propagandaen skal ikke underholde folk som alt har et nasjonalt sinnelag, men den skal vinne dem vi må regne for vårt folks fiender, såfremt de da er av vår rase.

I sin alminnelighet skulle nå de samme retningslinjene som jeg alt har skissert for krigspropagandaen, også komme til å gjelde for den unge rørsle og bestemme og avgjøre den måten det skulle tas fatt på dens eget opplysningsarbeid og få det gjennomført.

At dette var riktig har vi prov for i det gode resultatet som opplysningsarbeidet har gitt.

8) En kan aldri nå fram til målet for en politisk reformrørsle ved å drive opplysningsarbeid eller ved å virke på styremaktene, men bare ved å kjempe seg fram til den politiske maktstilling. Enhver idé som skal virke på hele verden, har ikke bare rett til, men skylder også å sikre seg de midler som den trenger for å føre gjennom det tankemessige innhold i idéen. Et heldig resultat er det eneste her i verden som avgjør spørsmålet rett eller urett i et slikt tiltak, men da mener jeg ikke med heldig resultat den rene og skjære erobringen av makten, som foregikk i 1918, men den velsignelsesrike virkningen som den får for folket. Derfor har en ikke lov til å regne et statskup for vellykket, fordi om det lyktes de revolusjonære å sikre seg statsmakten, slik som tankeløse statsadvokater i våre dagers Tyskland tror, nei statskuppet er vellykket bare da når en kan oppnå å få realisert de planer og mål som lå til grunn for en slik revolusjonær handling, og når det

av det følger større gagn for nasjonen enn under det gamle styre. Noe som en ikke godt kan påstå om den tyske revolusjonen, som bandittkuppet høsten 1918 blir kalt.

Når imidlertid det å erobre den politiske makten er vilkåret for å føre de reformatoriske planene igjennom i praksis, da må en rørsle som har reformatoriske mål, fra første dag av føle seg selv som en masserørsle og ikke som en litterær teklubb eller en spissborgerlig kjegleklubb.

9) Den unge rørsle er etter sitt vesen og sin indre organisasjon antiparlamentarisk, dvs. den avviser både i sin alminnelighet og i sin egen indre oppbygging prinsippet om at majoriteten skal rå, et prinsipp som bare degraderer føreren til å være en som fullbyrder andres vilje og mening. Som sitt faste prinsipp hevder den i stort som i smått at føreren har full autoritet, paret med det høyeste ansvar.

De praktiske følger dette prinsippet har for rørsla, er:

Formannen for et lokallag blir satt inn i stillingen av den fører som er hans nærmeste foresatte, han er ansvarlig leder av lokallaget. Samtlige utvalg står under ham, og ikke omvendt han under et utvalg. Det finnes ikke utvalg med avstemningsrett, men bare arbeidsutvalg. Arbeidet blir inndelt av den ansvarlige leder, formannen. Samme grunnsetning gjelder for det neste trinn i organisasjonen, distriktet, kretsen eller fylket. Føreren blir alltid satt til stillingen ovenfra og samtidig får han uinnskrenket fullmakt og autoritet. Bare føreren for hele partiet vil etter lovene bli valt i en generalforsamling av medlemmene. Men han er den eneste fører for rørsla. Samtlige utvalg står under ham, det er ikke han som står under utvalgene. Han avgjør og bærer derfor også ansvaret på sine skuldrer. Det står tilhengerne fritt for å trekke ham til ansvar på en ny valgforsamling, og ta fra ham hans embete, såfremt han ikke har holdt seg til grunnsetningene for rørsla eller tjent dens interesser dårlig. I hans sted kommer da en ny mann, som er bedre skikket, men han får samme autoritet og samme ansvar.

Det er en av de fremste oppgavene for rørsla å føre gjennom dette prinsippet ikke bare innen sine egne rekker, men også for hele staten.

Den som vil være fører bærer i og med at han har høyeste uinnskrenkede autoritet også det siste og tyngste ansvar.

Den som ikke er skikket til det eller som er for feig til å bære følgene av sine handlinger, duger ikke til fører. Bare en helt er kalt til fører.

De framste menneskeheten gjør og dens kultur, bygger ikke på et flertall, men hviler ene og alene på personlighetens genialitet og virkekraft.

Det er et av de første vilkårene for å gjenvinne vårt folks storhet og makt at personligheten blir oppelsket og igjen kommer til sin rett.

Men i og med dette er rørsla antiparlamentarisk, og selv om den tar del i arbeidet i en parlamentarisk institusjon, kan et slikt virke ikke uttrykke annet enn at den vil ødelegge institusjonen og få slutt på en innretning som vi må se på som et av de uhyggeligste tegn på menneskelig forfall.

10) Rørsla nekter avgjort å ta stilling til spørsmål som enten ligger utenfor rammen av dens politiske arbeid, eller ikke er prinsipielt viktige og derfor uten verd for den. Rørsla har ikke til oppgave å gjennomføre en religiøs reformasjon. I begge religiøse bejnelser ser den like verdifulle støtter for vårt folks eksistens og kjemper derfor imot de partier som undergraver denne grunnvollen for vårt samfunns sedelig-religiøse og moralske holdning og nedverdiger det til å være et redskap for deres partierinteresser.

Rørsla ser det heller ikke som sin oppgave å gjenopprette en viss statsform eller å kjempe mot en annen statsform; dens oppgave er å bygge opp den prinsipielt riktige og solide grunnvollen som hverken republikk eller monarki i lengden kan unnvære. Dens misjon er ikke å grunnlegge et monarki eller å styrke en republikk, men å skape en germansk stat.

Spørsmålet om hvordan den ytre rammen om en slik stat skal være, altså selve kronen på verket, er prinsipielt uviktig og avhenger bare av hva som vil vise seg å være mest nyttig i praksis.

Et folk som virkelig har oppfattet de store og livs-

viktige problemene og oppgavene i sitt tilvære, kommer aldri i indre strid om ytre formaliteter.

11) Spørsmålet om den indre organisasjon av rørsle er derfor et spørsmål om hensiktsmessighet, ikke om prinsipp.

Den beste organisasjonen er ikke den som skyter inn det største, men den som skyter inn det minste hjelpeappa- ratet mellom ledelsen av rørsle og de enkelte tilhengerne. For organisasjonens oppgave er å bringe videre en bestemt idé — som alltid først springer ut i en enkelts hjerte — bringe den videre til en rekke andre mennesker, og våke over at den blir virkeliggjort.

Organisasjonen er derfor i hvert fall bare et nødvendig onde. I beste fall et middel til å nå målet, i verste er den bare til for sin egen skyld.

Det finnes flere mekanisk innstilte naturer enn idealister; derfor har i regelen organisasjonene lettere for å vokse fram enn selve idéene.

Enhver idé som vil bli satt ut i livet, følger — særlig når den er reformatorisk — følgende linje:

En eller annen genial tanke oppstår i hjernen hos et menneske som føler seg kalt til å bringe sin erkjennelse videre til resten av menneskeheten. Han forkynner sitt syn på tingene og vinner etter hvert noen tilhengere. Når et menneskes idéer på denne måten direkte og personlig blir brakt videre til samtiden, er denne framgangsmåten den mest ideelle og den naturligste. Når tallet på tilhengerne av den nye læren stadig vokser, er det etter hvert uråd for idéens opphavsmann fremdeles å virke personlig på de talløse tilhengerne, føre dem og lede dem. Etter hvert som menigheten vokser og det direkte og korteste bindeleddet dermed faller bort, må en i samme grad skyte inn et mellomledd som kan binde sammen: det er da slutt på den ideelle ordningen, og i stedet får en organisasjon som et nødvendig onde. Små undergrupper oppstår, i den politiske rørsle har en f. eks. lokallagene som er kimeceller til den senere organisasjonen.

Denne oppdelingen i underordnede mellomledd må imidlertid, om ikke enheten og læren skal gå tapt, aldri finne sted før enn den åndelige opphavsmannen og den skolen

han har skapt, har en autoritet som en må si er absolutt. Den geopolitiske fordelene ved å ha et sentralt midtpunkt for en rørsle kan ikke settes høyt nok. Bare det å ha et slikt sted med samme magiske skjær over seg som et Mekka eller Roma kan i lengden gi en rørsle den kraften den trenger for det indre samhold og til å godkjenne en øverste ledelse som representerer dette indre samhold.

Derfor må man, når man skaper de første organisatoriske kimecellene, aldri glemme at stedet der idéen første gang sprang fram er uhyre viktig, men sørg for ikke bare å fremheve, men å øke verdien av det i tiden framover. En slik overdimensjonering i ideal, moralsk og faktisk forstand av utgangspunktet for en rørsle, som nå også er sete for partiledelsen, må finne sted i nettopp samme mål- stikk som tallet på de laveste kimecellene i en rørsle vokser så sterkt at det kreves ny samling i organisatoriske former.

For liksom den voksende mengden av enkelte tilhengere og vanskene med å stå i direkte samband med dem fører til at de nederste sammenslutningene kommer i stand, så blir man til slutt, når tallet på disse laveste organisasjons- formene har vokst ut over alle grenser, tvunget til igjen å skape høyere enheter, som man politisk kan kalle fylkes- eller distriktslag.

Så lett som det kanskje ennå kan være å holde autorite- ten til den opprinnelige sentralen oppe overfor de laveste lokallagene, så vondt vil det nok bli å holde denne stillingen overfor de høyere organisasjonsformene som nå etter hvert vokser fram. Men det er grunnlaget for at en rørsle kan bevare sitt ensartede preg og dermed for at idéen kan gjen- nomføres.

Når så til slutt disse store mellomleddene i sin tid blir bundet sammen i nye organisasjonsformer, vil det bli enda verre overfor dem å sikre grunnleggingsstedet, dets skole osv. den helt ut ledende stillingen det skal ha.

Derfor må de mekaniske formene som en organisasjon er, bare bygges ut så langt som det synes å være nødvendig for å sikre sentralledelsen en absolutt autoritet, åndelig som idémessig. Når det gjelder politiske organisasjoner, kan en slik garanti ofte bare komme til uttrykk ved at organisasjonene får den faktiske makt.

Av dette fulgte nå følgende retningslinjer for den indre oppbyggingen av rørsla:

a) Samling av hele arbeidet først og fremst om et eneste sted: München. Det blir skapt en menighet av helt utpålte tilhengere og bygd ut en skole som senere skal tjene til å utbre idéen. Den nødvendige autoritet for fremtiden skapes ved stor og åpenbar framgang på dette ene sted.

For å gjøre rørsla og dens førere kjent måtte man på et sted synlig for alle rokke troen på at den marxistiske læren var uovervinnelig, og også gi bevis for at det var råd å starte en motsatt rørsle.

b) Lokallag dannes først når hovedledelsen i München har fått sikret sin autoritet fullstendig.

c) Distrikts-, fylkes-, eller landslag dannes heller ikke bare etter tarv, men når man har sikkerhet for at hovedledelsen blir godkjent uten vilkår.

For øvrig avhenger dannelsen av organisatoriske former av i hvor stor utstrekning man har folk som kan brukes som førere.

Her er det to veier å gå:

a) Rørsla rår over de økonomiske midler som skal til for å lære opp og utdanne velskikkede folk til senere førere. Det menneskemateriell som rørsla på den måten skaffer seg, setter den da inn planmessig etter taktiske synspunkter og der det ellers måtte finnes heldig.

Denne veien er den letteste og forreste, men den krever store pengemidler, da en slik gruppe førere må få lønn for å kunne arbeide for rørsla.

b) Rørsla har ikke nok midler til å tilsette lønte førere, men må i førstningen klare seg med folk som tar arbeidet som et æresverk.

Denne veien er den langsomste og tyngste.

Ledelsen for rørsla er da under visse høve nødt til å la store områder ligge brakk, dersom den ikke i tilhenger-skaren kan finne en skikket mann, som er villig til å stille seg til rådighet for ledelsen og organisere og føre rørsla på det område det er tale om.

Det kan da hende at det i store kretser ikke finnes noen, men at det på andre steder finnes både to og kanskje tre

som er omtrent like skikkede. Den vansken som ligger i en slik utvikling er stor og kan bare overvinnnes etter års forløp.

Men grunnlaget for å danne en organisasjon er og blir at man har den rette mann til fører.

Så verdiløs en armé med alle sine organisasjonsformer ville være uten offiserer, så verdiløs er også en politisk organisasjon uten en fører som svarer til den.

For rørsla er det bedre å la være å danne et lokallag enn at organiseringen av laget skulle mislykkes fordi det skorter på en ledende og fremadstrebbende forepersonlighet.

En fører trenger ikke bare viljen, men også evnen til å lede. Imidlertid må man her legge større vekt på vilje og handlekraften enn på genialitet, og mest gagnlig er et samspill av dyktighet, pågangsmot og iherdighet.

12) Fremtiden for en rørsle avhenger av den fanatismen, ja intoleransen som tilhengerne legger for dagen, når de fremholder sin rørsle som den eneste riktige og hevder den like overfor andre lignende.

Det er den største feil å tro at en rørsle vokser i styrke om den går sammen med en annen lignende. Enhver slik tilvekst er selvsagt først en vekst i ytre omfang og dermed også i øynene på overfladiske tilskuere en vekst i makt, men i virkeligheten har den bare fått i seg spirene til en svekkelse, som senere vil melde seg.

For hvor mye en kan snakke om at to rørsler ligner hverandre, så vil en slik likhet aldri forekomme i virkeligheten. For i motsatt fall ville det jo faktisk ikke være to, men bare én rørsle. Det er knekkende likegyldig hva skilnaden er — ja om den bare lå i en forskjellig evne hos ledelsen — den er der. Men det svarer ikke til den naturen som gjelder for all utvikling at man kobler sammen to ting som ikke er like, nei naturloven sier at den sterkeste skal seire, og den sier at gjennom kampen som seierherren får å utkjempe, og bare gjennom den kan han øke sin kraft og styrke.

Kanskje kan det oppstå visse fordeler i øyeblikket når man slår sammen to tilnærmet like politiske partirørsler; men i lengden er enhver seier som er vunnet på den

måten, årsaken til indre svakheter som senere vil melde seg.

En rørsle kan bare bli stor om man sikrer den en fri utvikling av dens indre kraft, og ved å øke denne inntil man har nådd den avgjørende seier over alle konkurrerentene.

Ja en kan si at dens styrke og dermed også dens rett til å leve overhodet bare vokser så lenge som den godtar kampen som grunnlaget for sin eksistens, og at den er forbi høydepunktet av sin styrke i samme øyeblikk den fullstendige seier heller over til dens side.

Det er følgelig bare til nytte for en rørsle å kjempe for seieren på en måte som ikke fører til midlertidige øyeblikksseire, men som i og med den lange kamptiden — resultatet av fullkommen intolerant holdning — også gir langsom vekst.

Rørsler som skylder en såkalt sammenslutning av tilnærmet like organisasjoner sin vekst, eller med andre ord skylder kompromisser sin styrke, ligner drivhusplanter. De skyter i været, men de har ikke kraft til å stå i århundrer og stå imot voldsomme stormer.

Når en veldig organisasjon levendegjør en idé her på jorda, er det dens storhet at den slår seg igjennom med religiøs fanatisme, at den setter sin vilje gjennom, intolerant overfor alt annet, fanatisk overtydd om sin egen rett. Når en idé som er riktig i seg selv og er rustet på dette vis, tar opp kampen her i verden, da kan den ikke overvinnes, og all slags forfølgning kommer bare til å styrke den innad.

Kristendommens storhet var ikke å prøve å komme til forlik med noenlunde tilsvarende filosofiske meninger innen antikken, men at den ubønnhørlig fanatisk forkynte og hevdet sin egen lære.

Om det ser ut som en rørsle får et forsprang når den slår seg sammen med en annen, blir dette mer enn tatt igjen fordi kraften stadig vokser når en lære og dens organisasjon holder seg uavhengig og kjemper for seg selv.

13) Prinsipielt må rørsla oppdra sine medlemmer slik at de i kampen ikke ser noe likegyldig de er lært opp til, men noe de selv hiker etter. De skal derfor ikke være redd for motstanderens fiendskap, men kjenne det som et

vilkår for at de selv får være til. De skal ikke gå unna for hatet fra vårt folks og vår verdensanskuelser fiender og de utslagene de gir seg, men de skal nettopp lengte etter det. Men utslag av dette hatet er blant annet løgn og bakvasking.

Den som ikke jødepressen går til åtak på, dvs. baktaler og skjeller ut, han er ingen ordentlig tysker og ingen sann nasjonalsosialist. Den beste målestokken for at hans sinnelag er noe verdt, hans overtving oppriktig og viljen sterk, er det fiendskap dødsfiendene til folket vårt møter ham med.

Tilhengerne i rørsla og i videre forstand hele folket må atter og atter gjøres oppmerksom på at jøden alltid lyver i sine aviser, og at skulle det hende det stod noe sant i dem, så er det bare for å dekke over en enda større svindel, og for så vidt igjen en bevisst usannhet. Jøden er den store mester i å lyve, og løgn og svik er hans våpen i kampen.

Enhver jødisk bakvaskelse og enhver jødisk løgn bærer våre stridsmenn som hedrende arr.

Den som de sterkest æreskjeller står oss nærmest, og den som de hater inderligst er vår beste venn.

Den som om morgnen griper den jødiske avisen uten å se seg baktalt i den, har ikke brukt gårsdagen riktig, for hadde han det gjort, så hadde han vært forfulgt, utskjelt, baktalt, forhånt, tilsvint av jøden. Og bare den som tar kraftigst fatt på denne dødsfienden av vårt folk og av hele den ariske menneskehet og kultur, kan vente å bli baktalt av rasen og dermed også få jødefolkets kamp rettet mot seg.

Når disse grunnsetningene går tilhengerne våre i blodet, blir vår rørsle urokkelig og uovervinnelig.

14) Rørsla skal på alle vis sørge for at personligheten står i hevd; den må aldri glemme at i den personlige verdi ligger verdien av alt menneskelig, at hver idé og hver ytelse er resultatet av et menneskes skapende kraft, og at det å se opp til en annens storhet ikke bare er en takk en skylder, det binder også de takknemlige sammen.

Ikke noen kan erstatte personen; særlig ikke når den representerer det kulturskapende element og ikke det rent

mekaniske. Likså lite som en navngjeten mester kan erstatte og en annen overta og fullføre det halvferdige bildet han har etterlatt, likså lite kan man sette en isteden for den store dikter og tenker, den store statsmann og feltherre. For deres virke ligger alltid på kunstens område, deres virke er ikke mekanisk tillært, men medfødt ved guddommelig nåde.

De største omveltningene og erobringene på jorda, de største kulturelle verk, de udødelige gjerninger på statskunstens område osv., alle er for tid og evighet uløselig knyttet til et navn, og navnet er tingen som tingen er navnet. Å måtte gi avkall på å hylle en stor ånd vil si å miste den veldig kraften som strømmer ut fra alle store menns og kvinners navn.

Dette vet best av alle jøden. Nettopp han sørger for å få sine stormenn tilbedt som avguder, disse stormenn som har sin storhet i det at de ødelegger menneskeheten og dens kultur. Bare når andre folkeslag hyller sine egne åndshovding, prøver han å fremstille det som uverdigg og stemple det som «personkultus».

I det øyeblikket et folk blir så feigt at det gir seg over for denne jødiske frekkheten og freidigheten, gir det også avkall på den veldig kraft det sitter inne med; for denne kraften får folket ikke ved å ha respekt for massen, men ved å ære geniet og hente åndelig reising og holdning hos det.

Når menneskehjerner brister og menneskesjeler fortviler, da er det de stiger fram av fortidens halvlivs de åndens stormenn, som vant over sorg og nød, over skjensel og elendighet, over åndelig trelldom og legemlig tvang, ser ned til de motløse dødelige og rekke dem sine udødelige hender!

Ve det folk som skammer seg for å gripe dem!

*

I den første tiden av vår rørsle var det snauett noe vi led slik under som at navnet vårt ikke hadde noen verdi og heller ikke var kjent. Det tyngste i denne første tiden, da det ofte bare satt en seks, sju, åtte karer sammen for

å høre hva en taler hadde å si, var i denne bitte lille kretsen å vekke og trygge tilliten til at vår rørsle hadde en veldig fremtid foran seg.

Tenk på at der hadde seks, sju menn, bare ukjente fattige djevler gått sammen for å skape en rørsle med et mål for fremtiden som inntil da de veldig, store massepartiene ikke hadde klart å nå: å bygge opp igjen et tysk rike med større makt og herlighet. Hadde man den gangen gått løs på oss, ja hadde man den gangen bare ledd oss ut, vi skulle vært lykkelig over begge deler. For det verste var at vi overhodet ikke ble lagt merke til, noe som jeg mest tok meg nær av.

Da jeg kom med i kretsen av de seks, sju karene, kunne en ikke godt kalle det hverken parti eller rørsle. Jeg har alt skildret det inntrykket jeg fikk første gangen jeg traff sammen med denne vesle gruppen. Jeg hadde da i de ukene som fulgte, tid og høve til å studere det såkalte partiet, i den nokså umulige skikkelsen det hadde fra først av. Det hele var, det skal Gud vite, et sørgelig nedslående bilde. Det fantes ikke noe, nei ikke det minste grunn engang. Navnet parti, styret omfattet praktisk talt alle medlemmene, dekket her, en kunne ta det som en ville, nettopp det som en skulle prøve å bli kvitt: et parlament i lommeformat. Også her ble det votert, og mens de store parlamentene i hvert fall drøfter større problemer og skriker seg hese i månedslange debatter om dem, så brøt det i denne vesle forsamlingen løs en milelang diskusjon når det endelig en gang var kommet et brev det skulle svares på! Offentligheten kjente selsagt ikke spor til alt dette. Ikke en levende sjel i München kjente engang navnet på partiet, bortsett fra de få medlemmene og de få kjennere de hadde.

Hver onsdag hadde man et såkalt styremøte i en münchen-kafé, en gang om uken samtalekveld. Da nå alle medlemmene av rørsla i første omgang satt i styret, var det støtt de samme folkene som møtte. Det første måtte altså bli å se å få sprengt den lille kretsen, verve nye tilhengere, men framfor alt og for enhver pris gjøre rørsla og dens navn kjent.

For å oppnå dette gikk vi fram slik:

En gang om måneden, senere hver fjortende dag, prøvde vi å holde et offentlig møte. Innbydelsene til møtene ble sendt ut på maskinskrivne, til dels også håndskrevne sedler, og de første gangene slo vi dem opp eller delte dem ut egenhendig. Hver av oss gikk til sine kjenninger for å få en eller annen til å komme på møtene.

Resultatet var til å gråte over.

Jeg husker ennå tydelig hvordan jeg en gang i den første tiden selv hadde vært omkring med innpå åtti slike innbydelser og hvordan vi så om kvelden satt og ventet på folkemassene som nå måtte komme.

En time over tiden måtte til slutt «formannen» åpne møtet. Vi var igjen bare sju, akkurat de sju gamle.

Vi gikk da over til å la innbydelseskortene skrive på maskin og mangfoldiggjøre dem i en papirhandel i München. Resultatet var at vi på neste møte hadde fått noen flere tilhørere. Så vokste tallet langsomt fra elleve til trettien. Ja, til slutt til sytten, tre og tjue, fire og tredeve til hørere.

Ved å samle sammen småbeløp blant oss fattige djevler, fikk vi endelig penger nok til å kunngjøre et møte gjennom et avertissement i den på den tiden enda uavhengige avisen «Münchener Beobachter». Men denne gangen var sannelig resultatet utrolig godt. Vi hadde satt møtet til Münchener Hofbräuhauskeller (ikke å forveksle med Münchener Hofbräuhaus festsal), en liten sal som tok snautt hundre og tredeve personer. Jeg syntes selv lokalet var en stor hall, og hver og én av oss grudde for at det når kvelden kom, kanskje ikke skulle lykkes oss å fylle denne «veldige» salen med mennesker.

Klokka sju var det kommet ett hundre og elleve personer, og møtet ble satt.

En münchenprofessor holdt hovedforedraget, og jeg skulle som nummer to for første gang tale offentlig.

Den daværende formannen for partiet, herr Harrer, syntes nok at dette var temmelig mye av et vågestykke. Han som ellers sikkert var en bra kar, hadde nå engang fått det i seg at jeg nok saktens kunne både det ene og det annet, bare ikke tale. Heller ikke i tiden som fulgte var det råd å få ham til å skifte mening på det punktet.

Men det skulle snart vise seg noe annet. De hadde gitt meg tjue minutter å tale på i denne forsamlingen, der jeg første gang skulle tale offentlig.

Jeg talte i tredeve minutter, og nå viste det seg det som jeg uten selv å være klar over det, liksom hadde hatt på følelsen: Jeg kunne virkelig tale! Etter tredeve minutter var forsamlingen i den lille salen som elektrisert, og det første prov på begeistring fikk vi da jeg rettet en appell til alle tilhørerne om å gi en skjerv til rørsla og det kom inn tre hundre mark. Det fridde oss for en stor sorg, pengesorgen. Vår økonomi var den gang så slett at vi ikke engang kunne makte å få trykt retningslinjene for rørsla, langt mindre flyveblad. Nå var grunnsteinen lagt til et lite fond, som hjalp oss til å dekke de verste og nødvendige utgiftene.

Men også på annen måte var det heldige resultatet av dette første større folkemøtet av verdi for oss.

Jeg hadde den gangen nettopp fått inn en del friske unge krefter i styret. I de mange årene jeg var soldat, hadde jeg fått en del gode kamerater, som nå på min oppfordring litt etter litt gikk med i rørsla. Det var handlekraftige unge mennesker, som var vant til disiplin og fra tjenestetiden av hadde vokst opp med den grunnsetningen at: Ingenting er umulig, og alt går, når en bare vil.

Men hvor nødvendig det var å få inn litt friskt nytt blod, så jeg etter få ukers samarbeid.

Harrer som den gang var formann for partiet, var egentlig journalist og visste derfor sikkert mye. Men som partifører hadde han en stor feil: han var ikke folketaler. Hvor uhyre samvittighetsfullt og nøyaktig han enn arbeidet, aldri fikk han rette slagkraften, — kanskje nettopp fordi han ikke var noen stor taler. Drexler, som den gangen var formann for lokalforeningen i München, var alminnelig arbeider. Heller ikke han dugde stort som taler. Han hadde dessuten ikke vært soldat. Han hadde ikke gjort militærtjeneste, hadde ikke vært med i krigen heller, slik at han, som etter hele sitt vesen på forhånd var svak og usikker, hardt savnet den eneste skolen som hadde greidd å gjøre mannfolk av usikre og veikke naturer. Derfor hadde ingen av dem stoff i seg til å bli menn som kunne

bære den fanatiske troen i sitt hjerte at en rørsle skal seire, og heller ikke var de menn som med ubøyelig viljekraft, og om det trengtes hardhendt og brutalt kunne slå ned enhver motstand som måtte stille seg i veien for den nye idéen på dens vei oppover. Til det kunne en bare bruke folk som legemlig og åndelig hadde gjort de gode militære egenskapene til sine: Lynsnare som myndere, seige som lær og harde som Krupp-stål.

Jeg selv var soldat enda den gangen. I nesten seks år hadde jeg blitt herdet utad og innad, så de vel i førstningen hadde en kjensle av at jeg var en fremmed i denne kretsen. Jeg hadde også lært å kvitte meg med ord som: Det går ikke, eller det vil nok ikke gå; det er ikke verdt å våge, det er vel for vågalt ennå osv.

For selvsagt var det vågelig. I 1920 var det mange steder i Tyskland ikke råd å be noen komme til et nasjonalt folkemøte som vågde å rette en appell til de brede lag og det tilmed offentlig. De som tok del i et slikt møte ble slått halvt i hjel og jagd fra hverandre. Og det skulle ikke stort til for å greie et slikt kunststykke; for på de største såkalte borgerlige massemøtene for folk fra hverandre og stakk av gårde som de verste reddharer bare det viste seg en 10—12 kommunister. Likså lite som de røde tok noen notis av en slik borgerlig tarabom-klubb fordi de visste langt bedre enn medlemmene selv hvor skikkelig og ufarlig hele stasen var, likså sikkert ville de med alle midler prøve å bli kvitt en rørsle som de trodde var farlig — og det mest effektive våpen i en slik kamp var terror, vold, — det hadde vist seg gjennom alle tider.

Det de marxistiske folkesvindlerne mest av alt måtte hate, var jo en rørsle som klart og tydelig hadde til mål å vinne for seg nettopp den massen i folket, som til da bare hadde stått i de internasjonale marxistiske jøde- og børspartienes tjeneste. Bare titelen «Det tyske arbeiderparti» virket som en rød klut. Derfor kan en lett tenke seg at det ved første høve måtte komme til et oppgjør med de marxistiske lederne, som den gangen enda levde i en seiersrus.

Den vesle flokken som vår rørsle omfattet den gangen var også litt redd for en slik kamp. De ville opptre minst

mulig offentlig, fordi de var redd for å bli slått. En så alt i ånden det første møtet bli sprengt og rørsle kanskje slått ut for alltid. Jeg måtte slåss hardt for min mening som gikk ut på at en ikke skulle vike unna for en slik kamp, men tvert imot ta kampen opp og sørge for å skaffe seg de kampmidlene som trengtes for å verne seg mot terroren. For terror knekker man ikke med ånd, men med terror. Det heldige resultatet av det første møtet styrket min stilling på dette punktet. De fikk mot til å holde et nytt møte, og det var meningen at det skulle få litt større dimensjoner.

Det var vel i oktober 1919 det neste store møte ble holdt i Eberlbräukeller. Tema: Brest-Litovsk og Versailles. Vi hadde fire talere. Selv talte jeg innpå en time, og suksessen var større enn på det første møtet. Tallet på tilhørerne hadde steget til over hundre og tredve. Et forsøk på å lage bråk ble straks kvalt i fødselen av kameratene. Ufredsmennene fór på hodet nedover trappene.

Fjorten dager senere var det et nytt møte i den samme salen. Tallet på tilhørerne hadde steget til over ett hundre og sytti — så det var bra med folk. Jeg talte igjen — og igjen var suksessen større enn på forrige møte.

Jeg maste på at vi skulle finne oss et større lokale. En delig fant vi et i den andre enden av byen, i «Deutsches Reich» i Dachauerstrasse. Det første møtet i det nye lokalet var dårligere søkt enn det forrige: snaue ett hundre og forti mennesker. I styret tok de igjen til å miste møtet, og de evinnelige tvilerne mente at grunnen til det dårlige frammetet var at vi hadde holdt for mange møter tett på hverandre. Det kom til voldsomme oppgjør, der jeg hevdet det standpunkt at en by på sju hundre tusen innbyggere ikke bare talte ett møte hver fjortende dag, men ti møter om uken, at en ikke måtte la seg skremme av tilbakeslag, at den veien vi hadde slått inn på, var den rette, og at når vi bare drev på med samme seige iherdigheten, så måtte seieren før eller senere komme. Hele denne tiden, vinteren 1919—20, var en eneste lang kamp for å styrke tilliten til at den unge rørsle skulle og ville seire, og en kamp for å få tilliten til å stige til fanatisme, som lik troen kan flytte fjell.

Alt det neste møte hadde steget til over to hundre. Både

publikumssuksessen og det finansielle utbytte var stort.

Jeg fikk satt igjennom at vi straks skulle fastsette et nytt møte. Det ble holdt fjorten dager senere, og tallet på tilhørerne steg til over to hundre og sytti.

Fjorten dager senere sammenkalte vi for sjunde gang tilhengere og venner av den unge rørsle, nå var det bare så vidt at den samme salen hadde plass til menneskene, det var blitt over fire hundre.

I denne tiden fikk vi trukket opp linjene for den indre organisasjonen av rørsle. Mange ganger kom det til mer og mindre kraftige diskusjoner. Fra forskjellige sider, — da som nå — kritiserte de at vi kalte den unge rørsle et parti. Et slikt syn har jeg alltid tatt som tegn på at vedkommende ikke duger praktisk og er åndelig småskåren. Det fantes den gangen, og det finnes alltid folk som ikke kan holde greie på ytre og indre ting og som prøver å regne ut verdien av en rørsle etter hvor flott navnet klinget, og sørgelig nok er det ordforrådet til våre forfedre det går verst ut over.

Det var vondt å få disse karene til å forstå, at enhver rørsle, så lenge dens idéer ikke har slått igjennom og den derfor ikke har nådd sitt mål, er og blir et parti, om den aldri så mye kaller seg noe annet.

Når et eller annet menneske har fått en dristig tanke, som han vil sette ut i livet fordi den kanskje kan bli til gagn for medmenneskene, da må han jo først se å få seg noen tilhengere, som vil gå inn for hans idéer. Og om nå denne idéen er å få has på partivesenet og gjøre en slutt på splittelsen, så er de som kjemper for et slikt syn og forkynner en slik vilje, selv bare et parti så lenge de ikke har kjempet seg fram til målet. Det er ordkloyving og humbug om en eller annen pedant av en folketoretiker som er dobbelt så vis som framgangsrik, biller seg inn at han ved å skifte navn kan endre den karakter en rørsle har så lenge den er et parti.

Tvert imot.

For er det noe som er unasjonalt, så er det det å springe omkring i øst og vest med særlig gammelgermanske uttrykk, som hverken passer i vår tid eller uttrykker noe

bestemt, men lett kan føre til at en tror at det er ordene og vendingene som gir en rørsle dens verd. Det er noe skrekkelig sludder, som dessverre rett som det er blir praktisert i dag.

Jeg måtte alt da og senere også om igjen og om igjen advare mot den typen av nasjonaltyske politiske lekpredikanter som positivt ikke yter det minste, men som er helt makeløst innbilske. Den unge rørsle måtte og må nå også vokte seg for å få inn folk som så å si ikke har annet lovord enn at de kan si for visst at de alt i tredivde, ja fortifår har kjempet for den samme idéen. Men den som har slåss for en såkalt idé i hele fortifår uten å oppnå det minste, ja uten å ha hindret at det motsatte standpunktet seiret, han har sannelig gitt prov for at han i sitt fortifår virke ikke har dugd til noe. Det farlige ved slike folk er at de ikke vil gå inn i rørsle som vanlige medlemmer, men fabler om å komme inn i ledelsen; de er så gamle i «yrket», mener de, at det bare der kan bli høve til å arbeide videre. Men nåde oss om en skulle la slike folk få makten over en rørsle! En forretningsmann som konsekvent har kjørt en stor forretning i grøfta, duger ikke til å grunnlegge en ny, men liksom lite høver en nasjonal metusalem som i alle de årene ikke gjorde annet enn å forkvakle og åreforvalke en stor idé, til å være med å lede en ny rørsle!

Forresten går bare en brokdel av slike folk inn i den nye rørsle for å gagne den og for å tjene den nye idéens lære, i de fleste tilfelle kommer de for enda en gang å gjøre menneskene ulykkelige med sine egne idéer i ly av rørsle eller gjennom det høve den gir til det. Men hva slags idéer, ja det er nesten ikke til å si.

Det er typisk for slike underlige naturer at de svermer for gammelgermansk helledåd, for den grå oldtid, steinøkser, spyd og skjold, mens de i virkeligheten selv er de største reddharene en kan tenke seg. For de samme karene som fekter i lufta med sine «gammeltytske» blikksverd og går med preparerte bjørneskinn med stutehorn over det skjeggete, bustete hodet, preker for samtiden at en støtt skal føre kampen med åndelige våpen; men de flyr unna alt de orker, om det viser seg en kommunist med gummi-kølle. Ettertiden vil sikkert ikke finne stor grunn til å

forherlige heltegjerningene til disse skjeggpyrdede germanere i et nytt epos.

Jeg lærte disse karene altfor godt å kjenne til ikke å bli kvalm av det elendige komediespillet deres. På den store massen virker de latterlig, så jøden har for så vidt all grunn til å spare slike folkekomedianten, ja kanskje tilmed sette dem over folk som virkelig slåss for den nye tyske staten. Og så er enda disse fyrene så grensesløst innbilske og vil, trass i alle prov på at de er fullstendig ubrukbare, forstå alt bedre selv og blir den rene plage for de rettlinjede og ærlige stridsmennene i røsla, som ikke bare ser opp til de heltegjerningene som ble øvd i fortiden, men som gjør alt for å gi ettertiden et like stort minne gjennom egen dåd.

Det er også ofte temmelig vrient å avgjøre hvem av disse karene som opptre slik fordi de er født dumme eller evneløse, eller hvem av dem som av visse årsaker bare later slik. Særlig når det gjelder de såkalte religiøse reformatorene, som opptre på gammelgermansk grunnlag, har jeg alltid en følelse av at de kunne være sendt oss av de maktene som ikke vil at vår nasjon skal reise seg igjen. For hele deres virke fører jo folket bort fra den felles kampen mot den felles fienden, jøden, og lar det i steden øde kreftene i en liksom vanvittig som usalig religionsstrid. Dette er nettopp årsaken til at vi må få en sterk og sentral makt, det vil si at ledelsen av røsla har absolutt autoritet. Den alene kan få satt en stopper for slike skadelige elementer. Av samme grunn støter en på den største motstanden mot at en rørsle er ensartet, blir holdt stramt og ført stramt nettopp blant sånne nasjonale gjengangere. Det de hater i røsla, er den makten som setter bom for det sludderet de driver med.

Ikke for ingenting bandt den unge røsla seg i sin tid til et fast program og unngikk med vilje å bruke ordet «völkisch» (nasjonal, folke-egen). Dette begrepet har så uendelig vide grenser at det ikke gir noe reelt grunnlag for en rørsle og ikke noen målestokk for hvem som hører til den. Jo verre det er å tolke begrepet i praksis og jo mer og videre det kan fortolkes, dess lettere får en høve til å skyte seg inn under det. Å bruke et så uklart og mangetydig begrep i en

politisk kamp, fører uvegerlig til at det faste samholdet i kampen blir brutt; for et slikt samhold klarer ikke den påkjenningen det er å overlate til hver enkelt å avgjøre hva han skal tro og ville.

Det er også en skam slik som alle og enhver i dag springer omkring med ordet «folkeegen» i skjoldet, og hvor mange det er som har sin egen lille mening om det begrepet. En kjent professor i Bayern, en av disse navn-gjetne åndens stridsmenn, som har ført mang en kampanje mot Berlin, setter begrepet folkeegen likt med monarkisk innstilling. Den lærde herre har selvsagt hittil glemt å greie nærmere ut om hvordan han kommer fram til at våre monarker fra fortiden skulle være identiske med en folkeegen oppfatning av i dag. Jeg er også redd for at det vil bli temmelig vrient for den lærde herre. For noe mindre folkeegent enn de fleste tyske monarkiske konstitutioner kan en vel ikke tenke seg. Hadde det ikke vært så, ja da hadde de vel heller ikke forsvunnet, eller også måtte det at de forsvant være et prov på at den folkeegne verdensanskuelsen var gal.

Derfor legger enhver til dette begrepet som han selv forstår det. Men en slik mangfoldighet av meninger kan en ikke bruke som grunnlag for en politisk kamprørsle.

Jeg skal her helt se bort fra hvor verdensfjerne de er, disse folkeegne Johannes-den-døper-type i det tjuende århundre, og særlig hvor helt og holdent det skorter dem på kjennskap til folkesjelen. Det blir illustrert nok av den latteren de får over seg fra venstrehold. Folk lar dem skvaldre, og ler dem ut.

Men den som ikke klarer å gjøre seg hatet av sine motstandere, synes jeg ikke er stort verd å ha til venn. Og derfor var det ikke bare uten noe verd at disse karene var vennlig innstilt mot vår rørsle, men bent fram skadelig, og det var også hovedgrunnen til at vi for det første valte navnet «parti» — vi kunne da håpe at bare det var nok til å skremme bort en hel skokk av disse folkeegne sønngjengerne —, og for det andre at vi kalte oss «*Det nasjonal-socialistiske tyske arbeiderparti*».

Det første ordet skaffet oss av med oldtidssvermere av den typen som legger alt i ordene og går omkring med

gamle heiltyske ordelag og gjeve vendinger, for den såkalte folkeegne idé, og det andre fridde oss for hele verden av ridderne med det «åndelige sverd», alle de ynkelige stakkarene som med «det åndelige våpen» bare mener et skjold til å dekke sin egen feighet.

Det sier seg selv at i tiden som fulgte, var det nettopp disse som gikk verst til åtak på oss, ja selvsagt ikke på kroppen, nei bare med pennen, annet var det jo ikke å vente av slike folkeegne pennekraft. Vårt motto: «Den som bruker makt mot oss, ham verger vi oss også mot med makt» hadde selvsagt noe visst uhyggelig ved seg for slike folk. De kastet oss i nesen gang på gang ikke bare at vi var så rå å dyrke gummikøllen, men også at det totalt skortet oss på ånd. At selv en Demosthenes kan bringes til taushet på et folkemøte når femti idioter med kjeften og nevene i orden ikke vil la ham snakke, det har ikke noe å si for en slik kvaksalver. Han er så feig av naturen at han aldri lar det komme så langt som til å utsette seg for den faren. Han «bråker» ikke og er ikke innpåsliten, nei han arbeider «i det stille».

Jeg kan heller ikke i dag få sagt det skarpt nok at vår unge rørsle ikke må la seg fange inn i garnet til sånne såkalte «arbeidere i det stille». De er ikke bare feiginger, men også alltid typen på folk som ingenting kan og ingenting vil. En mann som kjenner en sak, vet om en fare som truer, ser med egne øyne hvordan han skal kunne avverge den, en slik mann har den fordømte plikt og skyldighet ikke å «arbeide i det stille», men til å stå fram offentlig mot den og gjøre sitt til at saken blir brakt i orden. Gjør han ikke det, da er han en pliktforsømmende, elendig svekling av en kar, som sviker sin oppgave, enten det nå skyldes feighet, dovenskap eller skort på evner. Størsteparten av disse «arbeidere i det stille» ter seg for det meste som de skulle sitte inne med all verdens visdom. Ingen av dem kan det skapende grann, men de prøver å bløffe hele verden med sine kunststykker; de er dovene, men fordi de, etter som de sier, «arbeider i det stille», forstår de å gi det inntrykket av at de har det så voldsomt travelt hele tiden, — kort og godt, de er svindlere, typen

på politiske spekulanter, som ikke kan utstå at andre arbeider ærlig. Så snart en slik folkeegen nattsvermer skyter seg inn under sitt «arbeid i det stille», kan en vedde tusen mot én på at han i denne «stillheten» sin ikke gjør det fnugg, men stjeler, ja stjeler fruktene av andres arbeid.

Til dette kommer også at de er så arrogante, innbilske og freidige disse lyssky dovenpelsene når det gjelder andres arbeid; de kaster seg over det og prøver å kritisere det fra øverst til nederst og støtter på den måten i virkelig heten dødsfiendene av vårt folk.

Selv den dårligste agitator, som likevel har mot til mandig og åpent å hevde sin mening når han står på vertshusbordet overfor sine motstandere, yter langt mer enn tuser av disse løgnaktige, lumske og skinnhellige fyrene. En sånn kar kan nok alltid slumpe til å omvende en og annen og vinne ham for rørsla. Derfor får en prøve det han har gjort og se om resultatet av hans virke er noe tress. Men disse feige svindlerne, de som skryter av sitt arbeid «i det stille» og som følgelig gjemmer seg bak en anonymitet som en ikke nok kan forakte, de duger absolutt ikke til noe som helst og kan derfor i ordets sanne mening sies å være droner når det gjelder å gjenreise folket.

*

Året 1920 maste jeg på at vi skulle holde det første virkelige store massemøtet. Det viste seg å være delte meninger om det. Noen av de ledende partimedlemmene syntes at det var så altfor tidlig, det var ikke godt å vite hvordan det ville gå. Den røde pressen interesserte seg nå sterkt for oss, og vi hadde den gleden at de litt etter litt la oss for hat. Vi opptrådte på andre møter og kom med innlegg i diskusjonen. Selvsagt ble vi alle sammen straks pepet ut. Men vi hadde da nådd et slags resultat. Folk hadde lært oss å kjenne og etter som vi ble mer og mer kjent, vokste motviljen og raseriet mot oss. Derfor tenkte vi at vi nok sikkert kunne gjøre oss håp om å få et riktig stort fram møte av våre venner fra den røde leir på det første store massemøtet vårt.

Selv var jeg også klar over at det var rimelig at møtet skulle bli sprengt. Men det måtte så likevel komme til et oppgjør en gang, om ikke da, så noen måneder senere. Det stod til oss alt fra første dagen av å sikre vår rørsle evig levetid bare vi gikk inn for den blindt og uvørent. Framfor alt kjente jeg mentaliteten hos de røde tilhengerne altfor godt til at jeg ikke skulle vite at det som først og sist gjør inntrykk, er at en går til det ytterste i sin motstand, det vinner også nye tilhengere for rørsla. Nettopp derfor måtte en ha viljen til å gjøre en slik motstand.

Harrer, som den gang var formann i partiet, mente han ikke kunne være enig med meg med omsyn til valget av tidspunkt, og trådte derfor som den ærlige og rettsskafne mannen han var, tilbake fra ledelsen av rørsla. Anton Drexler rykte opp i hans sted. Selv hadde jeg tatt på meg å organisere propagandaen, og nå gikk jeg løs på oppgaven med all kraft. *Det første store folkemøtet i den enda ukjente rørsla ble satt til den 24. februar 1920.*

Jeg planla personlig møtet. Det tok ikke lang tid. Hele apparatet var bygd opp slik at en kunne gå til lynsnare avgjelder. Når det gjaldt massemøter, skulle en kunne ta stilling til dagens aktuelle spørsmål på mindre enn fire og tjue timer. Kunngjøring om slike møter skulle finne sted ved å slå opp plakater og ved flygeblad, der tendensen var fastsatt etter de synspunktene jeg alt i store trekk har nevnt i avhandlingen min om få punkter, ustanselig gjenta punktene, forme teksten selvsikkert og selvbevisst så den ble til en ugjendrivelig påstand, iherdig holde ut for å gjøre punktene kjent og være ytterst tålmodig når en skulle vente på virkningen av dem.

Som farge ble valt rødt, både fordi den egger opp og fordi den måtte opprøre og tirre motstanderne våre mest, og dessuten måtte den få dem til, enten de ville eller ikke, å bli oppmerksomme på oss og huske oss.

I den følgende tiden viste det seg også i Bayern at marxismen og Sentrum som politiske partier fraterniserte med hverandre; tydeligst kom dette fram i den iver regjeringspartiet, det bayerske folkepartiet, viste da de prøvde å avsvække virkningen som plakatene våre hadde på de røde

arbeidermassene og senere helt å sette stopper for dem. Fant ikke politiet noe annet middel til å stoppe oss, kom de til slutt trekkende med de «trafikkmessige omsyn», inntil en til sjuende og sist bare for å gjøre den hemmelige røde forbundsfellen til lags og med ytterlig hjelp fra et såkalt tysknasjonalt folkeparti, helt forbød oss å bruke plakatene våre, som hadde ført hundretusener av interesserte nasjonalt orienterte, oppveggede og villledte arbeidere tilbake til deres eget folk. Disse plakatene — de finnes som tilleggs i første og annet opplag av denne boka, — synet tydeligst den veldige striden som den unge rørsla måtte gå gjennom denne tiden. De vil også for etterslekten stå der som et vitnesbyrd om at vårt sinnelag var ærlig og viljefast, og om hvor vilkårlig de såkalte nasjonale myndigheter handlet da de stoppet en nasjonal rørsle som ikke hørte for dem, og dermed også stoppet arbeidet på å gjenvinne de store massene for vårt folk.

De skal også hjelpe til å få has på den oppfatningen at det skulle ha eksistert en nasjonal regjering i Bayern, og de vil også kunne dokumentere for etterslekten at det nasjonale Bayern som fantes i årene 1919, 1920, 1921, 1922 og 1923, det var ikke resultatet av en nasjonal regjering, det var tvert imot regjeringen som var nødt og tvunget til å rette seg etter et folk som etter hvert kom til å føle og tenke nasjonalt.

For regjeringene gjorde alt de kunne for å stoppe at folket ble friskt igjen og for å gjøre det umulig.

Bare to menn skiller seg ut:

Ernst Pöhner, den gangen politimester, og hans tro råd-giver Oberamtman *Frick*, var de eneste høyere statsfunksjonærer som alt den gangen hadde mot til først og fremst å være tyskere og så funksjonærer. Blant de ansvarlige autoritetene var Ernst Pöhner den eneste som ikke beilet til massenes gunst, men som kjente ansvaret overfor sitt eget folk og var villig til, om det måtte til, å sette hele sin egen eksistens på spill og ofre alt for at det tyske folket, som han elsket over alt i verden, kunne reise seg igjen. Derfor var han da også en torn i øyet på de korrupte funksjonærkreaturene, som gav en god dag i å tjene folkets interesser og hjelpe til å skaffe det den fri-

heten det hardt trengte, når de bare kunne følge den loven som deres arbeidsgiver gav dem, og den loven fulgte de uten omsyn til hvordan det skulle gå med den nasjonale verdi de hadde fått å forvalte.

Men framfor noe annet hørte Pöhner til den typen av folk, som motsatt de fleste av dem som våker over vår såkalte statsautoritet, ikke lar seg skremme om han får forræderne mot folket og landet til fiender, nei tvert imot prøver å få slike fiender, fordi han regner det som et selvsagt gode for en bra og rettskaffen mann. At jødene og marxistene hatet ham og kjempet med all sin løgn og sine bakvaskelser, var for ham den eneste gleden midt oppe i vårt folks elendighet.

En bunnhederlig mann var han, endefram og enkel som en hellener og tysk i sin rettlinjete karakter; for ham var ordene «heller død enn slave» ingen frase, de var hele hans vesen.

Han og hans medarbeider, dr. Frick, er i mine øyne de eneste folk i statsstillinger, som en med god grunn kan si var med på å gjenreise et nasjonalt Bayern. —

Før vi nå gikk til å holde vårt første masse møte, måtte jeg ikke bare gjøre ferdig det nødvendige propagandastoffet, men også sørge for at retningslinjene i programmet forelå i trykt stand.

Jeg skal i annet bind gjøre utførlig rede for de retningslinjene vi spesielt hadde for øye da vi satte opp programmet. Jeg skal her nøye meg med å fastslå at vi laget ikke programmet bare for å gi den unge rørsle form og innhold, men for å gjøre det klart for de store masser i folket hva den ville.

I kretser som sogner til den såkalte intelligens, har en gjort narr av programmet, og hånt det og prøvd å kritisere det. Men at vi hadde rett i vår oppfatning, framgår av den virkningen programmet hadde.

I løpet av disse årene har jeg sett dusinvis av nye rørsler dukke opp, og alle sammen er sporløst forsvunnet, ja som blåst vekk. En eneste holdt seg: Det nasjonalsosialistiske tyske arbeiderpartiet. Og i dag er jeg mer enn noensinne overtydd om at man kan kjempe mot rørsle, at man kan prøve å lamme den, at våre små partiministre kan forby

oss å tale og skrive, men at det er våre idéer som skal seire, det kan de ikke lenger hindre.

Når den tiden kommer, da en ikke engang minnes den statsforfatningen vi har i dag og de som representerer den, da vil det nasjonalsosialistiske programmet være grunnlaget for fremtidens stat.

I de fire månedene for januar 1920, da vi hadde drevet på med møtene våre, hadde vi lagt nok til side så vi kunne la det første flygeskriftet vårt, den første plakaten vår og det første programmet vårt gå i trykken.

Når jeg som slutt på dette første bindet velger å skildre det første store masse møtet, så er det fordi partiet med det møtet sprengte rammen som liten forening og for første gang kom til å påvirke den viktigste faktor i vår tid: den offentlige mening.

Selv hadde jeg den gangen bare en eneste sorg: Får vi salen full, eller kommer vi til å tale for et gapende tomrom? Jeg var skråsikker på at kom det bare folk, ville dagen bli en stor seier for den unge rørsle. Jeg ventet i uro på kvelden.

Klokka 7,30 skulle møtet åpnes. 7,15 kom jeg inn i festsalen i Hofbräuhaus ved Platzl i München, og hjertet mitt holdt nesten på å sprenges av glede. Det veldige lokalet, for den gangen syntes jeg enda det var veldig, var overfylt av folk, tett i tett, nesten to tusen mennesker, en hel folkemasse. Og framfor alt, nettopp de som vi hadde tenkt å få tak i, satt der. Det så ut som mye over halvparten av salen var full av kommunister og uavhengige. De hadde øyensynlig blitt enige om at vårt første store propagandamøte skulle få en brå slutt.

Men det gikk annerledes. Etterat den første taleren var ferdig, tok jeg ordet. Få minutter etter haglet det med tilrop, i salen kom det til kraftige sammenstøt. En håndfull av mine mest trofaste krigskamerater og noen andre tilhengere sloss med fredsforstyrerne og klarte først litt etter litt å skaffe noenlunde ro. Jeg kunne tale igjen. Etter en halv times tid overdøyvde bifallet etter hvert skrikene og brølene.

Og nå tok jeg opp programmet og la det for første gang fram i enkelthetene.

Fra kvarter til kvarter ble tilropene mer og mer trengt tilbake av bifallsrop. Og da jeg til slutt punkt for punkt la fram de 25 tesene for massen og bad dem selv felle dommen over dem, da ble de, den ene etter den andre, enstemmig vedtatt, mens jubelen steg mer og mer, og da den siste tesen på den måten hadde funnet veien til hjertene, stod det en sal full av folk framfor meg, sveist sammen i en ny overtydning, en ny tro, en ny vilje.

Da lokalet etter nesten fire timers forløp tok til å tømmes, og folkemengden tett i tett strømte mot utgangen som en langsom elv, puffet og skubbet hverandre, da visste jeg at der gikk det mennesker ut til det tyske folk, som i kveld hadde fått inn prinsippene for den nye rørsla, prinsipper som aldri mer kunne bli glemt.

En ild var tent, i dens glør skal en gang det sverdet bli smidd som skal vinne friheten tilbake for den germanske Siegfried og gjenvinne livet for nasjonen.

Og mens jeg som i et syn så gjenreisningen komme, så jeg også hevnens gudinne ubønhørlig nærme seg: niddingsdåden fra 9. november 1918 skulle få sin straff.

Så ble salen langsomt tømt.

Rørsla gikk sin gang.